

PROGRAMMABEGROTING 2016 EN MEERJARENRAMING 2017-2019

INHOUDSOPGAVE

Inhoudsopgave Programmabegroting 2016 en meerjarenraming 2017-2019

Aanbiedingsbrief		1
Hoofdstuk 1:	Leeswijzer	5
Hoofdstuk 2:	De financiële positie, bezuinigingen en nieuw beleid	7
Hoofdstuk 3:	Kerngegevens	17
Hoofdstuk 4:	De beleidsbegroting	19
4.1	Het programmaplan	19
4.1.1.	<u>Thema 1: Raalte is</u>	19
	1.1. Bestuur en Dienstverlening	19
	1.2. Veiligheid en Handhaving	23
4.1.2.	<u>Thema 2: Raalte leeft</u>	27
	2.1. Onderwijs	27
	2.2. Welzijn	31
	2.3. Sport	35
4.1.3.	<u>Thema 3: Raalte werkt</u>	39
	3.1. Arbeidsparticipatie en Inkomen	39
4.1.4.	<u>Thema 4: Raalte woont</u>	43
	4.1. Wonen en Woon- en werkomgeving	43
	4.2. Integraal beheer Openbare Ruimte	47
	4.3. Milieu en Duurzaamheid	51
4.1.5.	<u>Thema 5: Raalte zorgt</u>	55
	5.1. Maatschappelijke Ondersteuning, Begeleiding en Jeugdhulp	55
4.1.6.	<u>Thema 6: Raalte biedt ruimte</u>	59
	6.1. Ruimtelijke Ordening	59
	6.2. Economie	63
	6.3. Bereikbaarheid en Mobiliteit	65
4.1.7	Overzicht algemene dekkingsmiddelen, resultaten en onvoorzien	67
4.1	De paragrafen	69
4.2.1	Lokale heffingen	69
4.2.2.	Weerstandvermogen en risicobeheersing	78
4.2.3	Onderhoud kapitaalgoederen	90
4.2.4	Financiering	95
4.2.5	Bedrijfsvoering	99
4.2.6	Verbonden partijen	104
4.2.7	Grondbeleid	131
4.2.8	Sociaal domein	139

Hoofdstuk 5:	Overzicht van baten en lasten in de begroting 2016 en de meerjarenraming 2017-2019	143
5.1.	Overzicht van baten en lasten begroting 2016	143
5.2.	Overzicht van baten en lasten meerjarenraming 2016 t/m 2019	145
5.3.	Toelichting op de incidentele baten en lasten 2016 t/m 2019	147
Bijlagen:		
1.	Recapitulatie baten en lasten bestaand beleid per (deel-) programma en gespecificeerd per beleidsproduct	151
2.	Nieuw beleid en bezuinigingen	159
3.	<u>Investerings:</u> Lopende investeringen per 1 januari 2016	163
	Nieuwe investeringen 2016-2019	165
4.	Staat van reserves en voorzieningen	167
5.	Vervangingsinvesteringen	171
6.	Subsidieplafonds	173
7.	Begrotingsuitgangspunten	175
8.	Uren buiten de exploitatie	181
9.	Analyse begrotingsresultaat 2016-2019	183
10.	Format reserve Strategische Personeels Planning	185

Raalte, 6 oktober 2015

Onderwerp:

Vaststelling programmabegroting 2016 en meerjarenraming 2017-2019

Geachte leden van de raad,

Inleiding

Hierbij bieden wij u de programmabegroting 2016 en meerjarenraming 2017-2019 aan. Het begrotingsjaar 2016 staat opnieuw in het teken van veel veranderingen.

In 2016 opnieuw veel veranderingen

De transformatieprocessen binnen het sociaal domein geven we in 2016 (en volgende jaren) verder vorm en inhoud. Met ingang van 1 januari 2016 gaan we de sociale werkvoorziening uitvoeren via de stichting Werk Raalte. Binnen de pijler jeugd wordt het Centrum voor Jeugd en Gezin nadrukkelijker gepositioneerd. Ook geven we uitvoering aan de regionaal opgestelde transformatieagenda. Binnen de pijler Wmo zijn de dagbesteding en het vervoer belangrijke transformatieprocessen.

Daarnaast zijn we volop bezig met de uitvoering van de zaken die in het hoofdlijnenakkoord 2014-2018 “Kiezen in de kern” zijn opgenomen. Denk daarbij onder meer aan de verdere voorbereidingen voor de bouw van Nieuw-Tijenraan, het samen met rijk en provincie ontwikkelen van een maatregelenpakket voor de N35 en uitvoering geven aan het programma Raalte Duurzaam 2050.

We werken verder aan de ontwikkelagenda Raalte met als doel dat de gemeentelijke organisatie steeds meer als “gewaardeerd partner” wordt gezien door inwoners, bedrijven en instellingen.

Structureel sluitende begroting 2016 en meerjarenraming 2017-2019

De nu voorliggende begroting 2016 en meerjarenraming 2017-2019 laten voor alle jaren een structureel sluitend financieel perspectief zien.

De bezuinigingstaakstellingen 2016-2018 zijn in deze begroting conform planning verwerkt.

De taken binnen het sociaal domein zijn, conform het door uw raad gestelde kader, budgettair neutraal geraamd. De budgetten binnen het sociaal domein lopen de komende jaren verder terug. Hier ligt de uitdaging om de transformatie zodanig vorm te geven dat het beleid in overeenstemming is met de daarvoor van het rijk beschikbaar gestelde middelen.

Op basis van de ervaringen tot nu toe en de verwachte ontwikkelingen, denken we dat dit voor de WMO en de jeugdwet moet lukken. Dit in combinatie met het beroep dat we op de ingestelde reserve zorg kunnen doen voor de overgangperiode. Het risico op het onderdeel participatie schatten we hoger in. Vooralsnog gaan we er ook hier van uit dat de noodzakelijke participatie-uitgaven binnen het totaalbudget van het sociaal domein kunnen worden opgevangen.

De algemene uitkering uit het gemeentefonds is berekend op basis van de meicirculaire 2015.

Nieuw beleid

Naast de autonome ontwikkelingen heeft het college in deze begroting en meerjarenraming mogelijkheden gezien om beperkt middelen op te nemen voor structureel nieuw beleid. Het gaat hierbij om:

- Modernisering van de GBA.
- Centrale informatievoorziening van de Regionale Uitvoerings Diensten.
- Verhoging van de financiële bijdrage aan de regio Zwolle
- Het verder faciliteren van de ondernemersdienstverlening. We willen we de huidige functies van werkgeverspunt en bedrijfscontactfunctionaris samenvoegen en structureel versterken.
- Uitvoering geven aan de sociale werkvoorziening. Hiertoe wordt de Stichting Werk Raalte per 1 januari 2016 opgericht. Op basis van budgetneutraliteit sociaal domein staat tegenover de noodzakelijke uitgaven een taakstelling tot eenzelfde bedrag.
- Het structureel beheer en onderhoud van civieltechnische kunstwerken.

Naast structurele middelen heeft het college in deze begroting en meerjarenraming middelen opgenomen voor eenmalig nieuw beleid. Het gaat hierbij om:

- Het verder vorm en inhoud geven aan de ontwikkelagenda Raalte.
- Storting in de reserve Strategische Personeels Planning (SPP) om noodzakelijke middelen beschikbaar te hebben voor frictiekosten bezuinigingen, duurzame inzetbaarheid personeel en organisatieontwikkeling.
- Het realiseren van een sprintbaan op sportpark Ramele.
- Voor het beëindigen van de inkooprelatie met WEZO Zwolle voor het beschut werk binnen is (op termijn) een afkoopsom verschuldigd.
- Naast het structureel beheer en onderhoud dienen er in 2016 en 2017 ook vervangingen plaats te vinden van civieltechnische kunstwerken om de veiligheid te waarborgen en kapitaalvernietiging te voorkomen. Belangrijk onderdeel hiervan is het vervangen van de beschoeiing in Raalte Noord, omgeving Weidelaan en Merel.
- Bevorderen verkeersveiligheid Horstweg Broekland, aanvullend op de werkzaamheden die op basis van het gemeentelijk rioleringsplan worden uitgevoerd.
- Nieuwstraat Raalte levensloopbestendig in te richten en daarmee gebruiksvriendelijker te maken voor senioren door deze werkzaamheden te combineren met het afkoppelen van hemelwater in het kader van het gemeentelijk rioleringsplan.
- Het treffen van verkeersveiligheidsmaatregelen op het kruispunt Ganzeboomlaan-Mettingenlaan.
- Continueren van het Programma Raalte Duurzaam 2050
- Eenmalige werkzaamheden in verband met invoering privatisering van de bouwtoets, nieuwe woningwet en nieuwe omgevingswet.
- Reguliere werkzaamheden conform het Gemeentelijk Riolerings Plan (GRP).

Binnen het nu voorliggend meerjarenperspectief blijft vanaf 2018 nog een stelpost nieuw beleid/heroverweging “knellende” bezuinigingsmaatregelen beschikbaar van € 250.000 oplopend tot € 500.000 vanaf 2019.

Gezonde financiële positie; reservepositie in balans met geïnterpreteerde risico's

Op basis van het nu voorliggend financieel perspectief neemt de algemene bestemmingsreserve af van € 8,59 mln. per 1 januari 2015 tot een niveau van € 3,42 mln. per eind 2019. Wij vinden dit een verantwoord niveau. De algemene bestemmingsreserve is een vrij besteedbare reserve om noodzakelijke voorzieningen in onze gemeente te realiseren/ in stand te houden. Wel hechten wij eraan om binnen de algemene bestemmingsreserve voldoende buffer te houden voor het opvangen van onvoorziene tegenvallers.

Naast de algemene reserve beschikken we voor het afdekken van risico's immers over de reserve weerstandsvermogen en de algemene reserve grondexploitatie. Deze reserves hebben per 1 januari 2015 een saldo van € 10,3 miljoen euro.

Onze weerstandscapaciteit is, op basis van de huidige inzichten, in balans met de geïnterpreteerde risico's. De structurele weerstandscapaciteit bedraagt € 2,3 mln., terwijl de structurele risico's zijn geïnterpreteerd op bijna € 0,7 mln. De incidentele weerstandscapaciteit bedraagt € 10,3 mln. terwijl de incidentele risico's zijn geïnterpreteerd op bijna € 7,6 mln. Met name binnen de grondexploitatie blijven we risico lopen binnen de complexen Franciscushof en de Zegge VII. Daarnaast is op dit moment nog niet bekend hoe de lokale woningbouwprogrammering zich verhoudt tot de nog te maken regionale woonafspraken met de provincie en welke risico's dit met zich mee kan brengen.

Gesteld kan worden dat onze gemeente een financieel gezonde positie heeft, maar dat er ook nog uitdagingen liggen. Denk daarbij aan de grondexploitatie en de transitieopgave binnen het sociaal domein. Dit in combinatie met de druk die er ligt om alle bezuinigingsmaatregelen tijdig en volledig te halen.

Daarnaast blijven de onzekere gevolgen van het rijksbeleid. Uit de op Prinsjesdag gepresenteerde miljoenennota 2016 blijkt dat de economie aantrekt. De export en investeringen nemen toe en de consumptieve bestedingen groeien. Als deze positieve lijn zich doorzet, zal dit ook op termijn zijn vertaling vinden in de toekomstige ontwikkeling van de rijksuitgaven en daarmee in de ontwikkeling van het gemeentefonds. Via een afzonderlijke informatienotitie wordt uw raad geïnformeerd omtrent het resultaat van de recent verschenen septembercirculaire 2015. Aan de andere kant is de werkloosheid nog steeds te hoog en worden we geconfronteerd met nieuwe complexe vraagstukken zoals het vluchtelingen- en asielvraagstuk. Ook dit zal uitwerking hebben op het rijksbeleid en vervolgens het beleid van de gemeente.

Lastendruk

Het tarief voor de afvalstoffenheffing wordt, bij gemiddelde lediging, € 144 (tarief 2015 was € 151). Het tarief voor de rioolheffing wordt € 211 (tarief 2015 was € 199). De OZB voor huiseigenaren wordt met 4,85% verhoogd. Deze verhoging bestaat uit 4% verhoging conform het door uw raad vastgestelde pakket aan bezuinigingsmaatregelen en een inhaalcorrectie 2015 van 0,85% zoals eerder besloten bij de zomernota 2015.

Dit betekent dat de totale lastendruk in 2016 voor een "gemiddelde" huurder uitkomt op € 355 (lastendruk 2015 was € 350) en voor een "gemiddelde" eigen woningbezitter op € 646 (lastendruk 2015 was € 633).

Aanbiedingsbrief

Tot slot

De komende periode blijft in het teken staan van grote veranderopgaven met de daarbij behorende onzekerheden en risico's. Daarbij is het van belang deze veranderingen te realiseren binnen een financieel sluitende begroting en meerjarenraming met een gezonde financiële positie. Wij zijn van mening dat de nu voorliggende begroting hieraan voldoet en zien uit naar de behandeling door uw raad.

Burgemeester en wethouders van de gemeente Raalte,

de secretaris
Karin Cornelissen

de burgemeester
Martijn Dadema

HOOFDSTUK 1

LEESWIJZER

Hoofdstuk 1 Leeswijzer

Opzet begroting in lijn met Hoofdpijnenakkoord 2014-2018, “De kracht van de kern”.

In deze begroting en meerjarenraming zijn de begrotingsprogramma's conform de indeling van het Hoofdpijnenakkoord 2014-2018, “De kracht van de kern”.

Het programmaplan sluit aan bij de huidige portefeuilleverdeling van het college. Ook is met deze programma-indeling de verbinding gelegd met de thema's uit de strategische visie, “Samen vooruit, Raalte 2020”.

In **hoofdstuk 2** schetsen we de financiële positie, de bezuinigingen en nieuw beleid. Het door de gemeenteraad raad op 3 juli 2014 vastgestelde totaalpakket aan bezuinigingsmaatregelen 2015-2018 is integraal verwerkt in de diverse begrotingsprogramma's.

In **hoofdstuk 3** geven we een aantal kerngegevens weer over de sociale, fysieke en financiële structuur van de gemeente Raalte.

In **hoofdstuk 4** is de beleidsbegroting opgenomen. De beleidsbegroting bestaat uit het programmaplan, het overzicht algemene dekkingsmiddelen, resultaten & onvoorzien en de paragrafen.

In de begrotingsprogramma's is aansluiting gezocht met de ambities zoals opgenomen in het Hoofdpijnenakkoord 2014-2018, “De kracht van de kern”. Daarnaast willen we via een Meerjaren Uitvoerings Programma een aantal belangrijke thema's uit dit Hoofdpijnenakkoord separaat monitoren.

Via de reguliere P&C cyclus leggen wij aan de gemeenteraad ook verantwoording af over de voortgang van het Hoofdpijnenakkoord.

In **hoofdstuk 5** krijgt u een overzicht van baten en lasten voor het jaar 2016 en de meerjarenraming 2017-2019.

Succesindicatoren

De succesindicatoren, voortkomend uit het burgeronderzoek Waar staat je gemeente, worden met ingang van de begroting 2016 vervangen door nieuwe indicatoren.

Het burgeronderzoek Waar staat je gemeente heeft namelijk nieuwe standaarden ontwikkeld. De standaarden gaan nu uit van verschillende maatschappelijke thema's, nl:

- Woon- en leefklimaat
- Relatie burger – gemeente
- Gemeentelijke dienstverlening
- Zorg en welzijn

Zo wordt beter aangesloten bij wat er in de gemeente gebeurt. Inwoners stellen andere eisen en samenwerken met partners wordt steeds vanzelfsprekender.

Tevens is er voor gemeenten de mogelijkheid om de resultaten onderling te vergelijken en relaties te leggen.

De indicatoren worden gemeten met een gemiddeld cijfer op een vijfpuntsschaal, waarbij een 1 staat voor 'helemaal oneens' en een 5 voor 'helemaal eens'. Met andere woorden: hoe hoger het cijfer, hoe meer de burgers het eens zijn met de stelling.

Het onderzoek vindt tweejaarlijks plaats. In de begroting 2016 is alleen voor het jaar 2016 de verwachte indicator opgenomen. De cijfers voor de volgende jaren worden opgenomen op basis van de resultaten van het eerste onderzoek.

HOOFDSTUK 2

FINANCIËLE POSITIE, BEZUINIGINGEN & NIEUW BELEID

Hoofdstuk 2 Financiële positie, bezuinigingen en nieuw beleid

In dit hoofdstuk geven wij u inzicht in de financiële positie, de bezuinigingen en nieuw beleid.

								- is voordeel	
Financieel resultaat begroting 2016-2019									
		2016		2017		2018		2019	
Begrotingsresultaat 2015-2018 bij aanbidding programmabegroting 2015	S	-42.705	V	-207.221	V	-191.010	V	-191.010	V
	E	-40.335	V	-171.348	V	-12.846	V	0	
		-83.040	V	-378.569	V	-203.856	V	-191.010	V
Wijzigingsbesluit bij begrotingsvaststelling 2015 (amendement terugdraaien bezuinigingen jeugdsportsubsidies en sportstimulering ten laste van begrotingsresultaat 2015-2018)	S	53.000	N	53.000	N	53.000	N	53.000	N
Financieel resultaat zomernota 2015	S	-14.344	V	-38.798	V	-345.590	V	-345.590	V
	E	0		0		0		0	
Mutaties bestaand beleid	S	52.526	N	164.432	N	215.371	N	-129.271	V
	E	-8.253	V	-64.842	V	-125.260	V	-55.205	V
Nieuw Beleid	S	141.259	N	337.750	N	653.470	N	708.470	N
	E	759.480	N	473.000	N	100.000	N	291.000	N
Stelpost nieuw beleid	S	0		0		0		250.000	N
Dekkingsmiddelen									
Taakstelling sociaal domein ivm uitvoering sociale werkvoorziening Raalte	S	-32.000	V	-137.000	V	-345.000	V	-400.000	V
Inzet stelpost surplus bezuinigingen	S	-180.000	V						
Inzet stelpost nieuw beleid	S			-250.000	V	-250.000	V	-250.000	V
Inzet resultaat afnemen reserves en voorzieningen	E	-681.913	V						
Begrotingsresultaat 2016-2019	S	-22.264	V	-77.837	V	-209.759	V	-304.401	V
	E	28.979	N	236.810	N	-38.106	V	235.795	N
		6.715	N	158.973	N	-247.865	V	-68.606	V

Toelichting op de tabel

Begrotingsresultaat 2015-2018

Dit is het begrotingsresultaat 2015-2018 bij aanbidding van de programmabegroting aan uw raad. Bij vaststelling van de programmabegroting 2015-2018 op 6 november 2014 heeft uw raad het amendement terugdraaien bezuinigingen jeugdsportsubsidies en sportstimulering aangenomen. Hiermee is een structureel bedrag gemoeid van € 53.000 dat ten laste van het begrotingsresultaat 2015-2018 is gekomen.

Financieel resultaat Zomernota 2015

Dit is het resultaat van de door de gemeenteraad op 24 september 2015 vastgestelde zomernota 2015. De consequenties vanaf het jaar 2016 zijn conform de zomernota 2015 verwerkt in de programmabegroting 2016 en meerjarenraming 2017-2019.

Mutaties bestaand beleid

Bij het opstellen van de reguliere begroting ontstaan altijd mutaties als gevolg van autonome ontwikkelingen. Het resultaat van deze autonome ontwikkelingen ten opzichte van de zomernota 2015 is hier vermeld. In de bijlagen achter in deze begroting (blz. 183). treft u een nadere analyse op hoofdlijnen aan van de mutaties bestaand beleid.

a. Bezuinigingstaakstellingen en overige taakstellingen

“Berenschot-bezuinigingen”

De in het hoofdlijnenakkoord opgenomen bezuinigingsmaatregelen (rapportage Berenschot) voor de periode 2016-2018 zijn in de programmabegroting 2016 en meerjarenbegroting 2017-2019 opgenomen onder de verschillende begrotingsprogramma's (onderdeel bezuinigingen 2015-2018). Zoals reeds bij de zomernota 2015 is vermeld, is de eerste jaarschijf (2015) voor een belangrijk deel conform planning gerealiseerd.

“Overige (bezuinigings-) taakstellingen”

Naast de “Berenschot-bezuinigingen” is nog een aantal taakstellingen in de programmabegroting 2016 en meerjarenraming 2017-2019 opgenomen die aandacht vragen. Het gaat hierbij om taakstellingen op het gebied van:

- Arbeidsvoorwaarden personeel (restant bezuinigingstaakstelling 2010-2014);
- Besparing DOWR-samenwerking (opgenomen in de voorjaarsnota 2013);
- Ontvlechtingskosten brandweer (opgenomen in de perspectiefnota 2014-2017);
- Achterblijvende overheadkosten gemeente Raalte verzelfstandiging Sportbedrijf (zie raadsvoorstel verzelfstandiging Sportbedrijf raad januari 2014).

Zie onderstaande tabel voor de te realiseren bezuinigingstaakstellingen en overige taakstellingen 2016-2018.

Te realiseren (bezuinigings-) taakstellingen 2016-2018			
Herkomst bezuiniging			
	2016	2017	2018
"Berenschot bezuinigingen"	2.586.897	3.001.847	3.374.597
af: gewijzigde voorstellen/besluiten naar aanleiding van begrotingsbehandeling op 6 november 2014 (ten laste van surplus)	-49.800	-25.800	-300
af: gewijzigde voorstellen/besluiten naar aanleiding van begrotingsbehandeling op 6 november 2014 (ten laste van begrotingsresultaat 2015-2018)	-53.000	-53.000	-53.000
af: gewijzigde voorstellen/besluiten conform zomernota 2015 (ten laste van surplus)	-10.600	-10.600	-10.600
Totaal "Berenschot bezuinigingen"	2.473.497	2.912.447	3.310.697
af: (verwachte) realisatie conform rapportage zomernota 2015	-1.500.747	-1.500.747	-1.500.747
Nog te effectueren "Berenschot-taakstellingen" vanaf begroting 2016	972.750	1.411.700	1.809.950

"Totaal overige (bezuinigings-) taakstellingen"	538.000	637.000	736.000
af: (verwachte) realisatie conform rapportage zomernota 2015 (1)	-138.000	-138.000	-138.000
Nog te effectueren "Overige taakstellingen" vanaf begroting 2016	400.000	499.000	598.000
<i>(1) reëel risico dat een deel van deze taakstellingen niet tijdig en/of volledig gerealiseerd kunnen worden</i>			

Voor het jaar 2016 concentreren we ons op de realisatie van de taakstellingen tot en met 2016. Vooral het tijdig realiseren van de genoemde taakstellingen vraagt ook in 2016 een uiterste inspanning van bestuur, ambtelijke organisatie en maatschappelijke organisaties die het aangaat. Het risico bestaat dat de te realiseren taakstellingen voor het jaar 2016 nog niet volledig in 2016 zijn gerealiseerd. Daarom is het surplus aan maatregelen ten opzichte van de te realiseren taakstellingen (als stelpost) gereserveerd. Dit om eventuele onverhoopte tegenvallers, die we gaandeweg kunnen tegenkomen bij het (tijdig) invullen van de taakstellingen, te kunnen opvangen. Ook is een deel van het surplus 2016 ingezet als algemeen dekkingsmiddel. Gezien de omvang van dit surplus voor het jaar 2016 achten wij dit verantwoord.

Financiële positie, bezuinigingen en nieuw beleid

In onderstaande tabel treft u het verloop aan van het surplus ten opzichte van de bezuinigingstaakstelling.

Stelpost "surplus bezuinigingen ten opzichte van taakstelling"			
	2016	2017	2018
bezuinigingsmaatregelen conform raadsbesluit 3 juli 2014 (rapportage Berenschot)	2.586.897	3.001.847	3.374.597
te realiseren bezuinigingstaakstelling	2.150.000	2.850.000	3.350.000
surplus ten opzichte van taakstelling	436.897	151.847	24.597
af: gewijzigde voorstellen/besluiten naar aanleiding van begrotingsbehandeling op 6 november 2014	-49.800	-25.800	-300
af: gewijzigde voorstellen/ besluiten conform zomernota 2015	-10.600	-10.600	-10.600
af: inzet als dekkingsmiddel bij begroting 2016	-180.000		
totaal nog beschikbaar bij programmabegroting 2016	196.497	115.447	13.697

Bij de jaarrekening 2015 en de zomernota 2016 wordt u opnieuw geïnformeerd over de voortgang van de uit te voeren (bezuinigings)-taakstellingen. Zie ook blz. 159 voor een totaaloverzicht van (bezuinigings-) taakstellingen.

b. Algemene uitkering gemeentefonds

Meicirculaire 2015

De algemene uitkering is in overeenstemming met de meicirculaire 2015 vertaald in de programmabegroting 2016 en meerjarenraming 2017-2019. Hierbij zijn de budgetten die we via het deelfonds sociaal domein (de drie decentralisaties) ontvangen budgettair neutraal geraamd. Over het resultaat van de meicirculaire 2015 is uw raad via een informatienotitie geïnformeerd in juli 2015 en bij de zomernota 2015.

Loon- en prijsstijgingen

Bij de vertaling van de meicirculaire 2015 is rekening gehouden met een stelpost loonstijgingen van € 350.000 gebaseerd op een algemene loonontwikkeling van 2%.

Uit nadere berekeningen is gebleken dat dit bedrag naar beneden kan worden bijgesteld tot € 310.000, zijnde een bedrag van € 275.000 voor loonontwikkeling gemeentepersoneel en € 35.000 loonontwikkeling gesubsidieerde instellingen. Het voordeel ten opzichte van de meicirculaire 2015 is verwerkt in het nu voorliggende begrotingsresultaat.

Prijsstijgingen

Conform de begrotingsrichtlijnen is een algemene prijsstijging van 1% doorgevoerd. De in de begroting 2016 opgenomen budgetten zijn taakstellend. Bij de vertaling van de meicirculaire 2015 was hiervoor reeds een stelpost opgenomen van €150.000. Deze stelpost is nu vertaald naar de diverse budgetten.

Nieuw beleid

In onderstaande tabel is het in de begroting 2016 en meerjarenraming 2017-2019 opgenomen nieuw beleid vermeld. Het nieuw beleid wordt nader toegelicht bij de diverse begrotingsprogramma's. Ook treft u bij de begrotingsstukken nog een afzonderlijke memo aan met de achterliggende formats nieuw beleid.

Nieuw beleid 2016-2019							
Nr.	Prog	Omschrijving	S/E	2016	2017	2018	2019
		"verplicht nieuw beleid"					
1	1.1.	Modernisering GBA	S			30.925	30.925
2	4.1.	BAG	S	reeds financieel vertaald in de zomernota 2015			
3	4.1.	Privatisering bouwtoets	E	30.000			
4	4.1.	Informatievoorziening RUD	S	0	31.491	65.286	65.286
5	4.1	Invoering woningwet, nieuwe prestatieafspraken SallandWonen en nadere uitwerking woonvisie	E	25.000			
6	6.2.	Verhoging financiële bijdrage regio Zwolle	S	15.259	15.259	15.259	15.259
		"nieuw beleid"					
7	1.1.	Ontwikkelagenda Raalte	E	50.000	50.000		
8	2.1.	Huisvesting basisschool de Korenbloem	S	PM	PM	PM	PM
		Dekking ten laste van onderhoud schoolgebouwen	E	PM	PM		
			E	PM			
9	2.2	Trefpunt Laag-Zuthem	E	PM			
10	2.3	Sportpark Ramele	E	99.900			
11	3.1.	Bijdrage Voedselbank Raalte	E	PM	PM	PM	PM
		Dekking ten laste van begrotingspost armoedebestrijding	E	PM	PM	PM	PM
12	3.1.	Uitvoering Sociale werkvoorziening Raalte	S	232.000	337.000	545.000	600.000
			S	-200.000	-200.000	-200.000	-200.000
			E				191.000
13	3.1.	Ondernemersdienstverlening	S	94.000	94.000	94.000	94.000
14	4.2.	Onderhoud en vervanging civieltechnische kunstwerken	S		60.000	103.000	103.000
		Dekking deels t.l.v. reserve onderhoud bruggen en tunnels	E	232.000	353.000		
			E	-29.920			
15	4.2	Horstweg Broekland	E	100.000			
		Dekking t.l.v. fonds bovenwijkse voorzieningen	E	-100.000			
16	4.2.	Nieuwstraat Raalte	E	125.000			
		Dekking t.l.v. budget afkoppelen € 62.500/ woonservicegebieden € 32.500/ wegbeheer € 30.000	E	-125.000			
17	4.2.	Verkeersmaatregelen kruispunt Ganzeboomlaan-Mettingenlaan	E	125.000			
		Bijdrage BDU subsidie	E	-62.500			

Nieuw beleid 2016-2019							
Nr.	Prog	Omschrijving	S/E	2016	2017	2018	2019
18	4.3.	Programma Raalte Duurzaam 2050	E		80.000	80.000	80.000
		Inzet restant budget duurzaamheid 2017	E		-20.000		
19	4.3.	Kredieten vanuit GRP	E	1.169.000	1.053.000	1.818.000	807.000
		Dekking t.l.v. voorziening riolering	E	-1.169.000	-1.053.000	-1.818.000	-807.000
20	6.1.	Invoering omgevingswet	E	10.000	10.000	20.000	20.000
21	6.1.	Herontwikkeling MBI terrein Raalte	E	PM			
22	8.0	Eenmalige storting in de reserve SPP	E	280.000			
Totaal			S	141.259	337.750	653.470	708.470
			E	759.480	473.000	100.000	291.000
				900.739	810.750	753.470	999.470
Stelpost nieuw beleid			S				250.000

Stelpost nieuw beleid/ heroverweging “knellende” bezuinigingsmaatregelen

In de programmabegroting 2014 en meerjarenraming 2015-2017 is met ingang van het jaar 2017 een structurele stelpost nieuw beleid opgenomen van € 250.000. Voorgesteld wordt deze post nu als dekkingsmiddel in te zetten.

In de programmabegroting 2015 is vanaf 2018 opnieuw een structurele stelpost van € 250.000 opgenomen voor nieuw beleid / heroverweging “knellende” bezuinigingsmaatregelen.

Op basis van het nu voorliggend begrotingsperspectief is er vanaf 2019 opnieuw € 250.000 beschikbaar voor nieuw beleid / heroverweging “knellende” bezuinigingsmaatregelen.

Daarmee komt het totaalplaatje beschikbare ruimte voor nieuw beleid/ heroverweging “knellende” bezuinigingsmaatregelen er als volgt uit te zien:

Totaal stelpost nieuw beleid/ heroverweging "knellende" bezuinigingsmaatregelen.	2016	2017	2018	2019
Stelpost nieuw beleid, begroting 2014 en meerjarenraming 2015-2017		€ 250.000	€ 250.000	€ 250.000
Inzet van bovengenoemde stelpost bij de begroting 2016 en meerjarenraming 2017-2019		€ -250.000	€ -250.000	€ -250.000
Stelpost nieuw beleid/heroverweging "knellende" bezuinigingsmaatregelen, begroting 2015 en meerjarenraming 2016-2018			€ 250.000	€ 250.000
Stelpost nieuw beleid/ heroverweging begroting 2016 en meerjarenraming 2017-2019				€ 250.000
Totaal	€ -	€ -	€ 250.000	€ 500.000

Of deze bedragen daadwerkelijk aangewend kunnen worden voor nieuw beleid/ heroverweging “knellende” bezuinigingsmaatregelen in genoemde jaren is niet alleen sterk afhankelijk van het daadwerkelijk (volledig en tijdig) realiseren van het nu nog voorliggende pakket aan bezuinigingsmaatregelen/taakstellingen. Het is ook afhankelijk van rijksbeleid en de ontwikkelingen in het sociaal domein en de daarmee samenhangende risico's.

Ook de budgetten voor het integraal beheer van de openbare ruimte staan onder druk. In het kader van het IVOR-programma (IVOR: Integrale Visie Openbare Ruimte) heeft uw raad gekozen om het niveau van verzorgend onderhoud te verlagen om zo in de toekomst middelen vrij te spelen voor vervangingsinvesteringen in de openbare ruimte.

Of de bestaande middelen, die in de huidige begroting zijn opgenomen, in de toekomst toereikend zijn voor deze vervangingsinvesteringen moet bij de verdere uitwerking van IVOR blijken. Ook hier lopen we dus risico's.

Zo hebben wij u bij deze begroting voorstellen moeten doen aanvullende middelen beschikbaar te stellen voor het onderhoud en vervanging van civieltechnische kunstwerken.

Gezien het onzeker financieel perspectief, in relatie tot de risico's binnen zowel het sociaal als ruimtelijk domein, bouwen we jaarlijks bij de begrotingsbehandeling een heroverwegingsmoment in, naar de dan actuele (financiële) situatie.

Dekkingsmiddelen

Taakstelling sociaal domein.

Voor de dekking van de meerkosten uitvoering sociaal domein is de nog beschikbare stelpost sociaal domein ad 0,2 mln. ingezet. Na inzet van deze stelpost resteert nog een bedrag aan meerkosten op de sociale werkvoorziening van € 32.000 in 2016 oplopend tot € 400.000 vanaf 2019 (zie ook blz. 161 nieuw beleid, onderdeel uitvoering sociale werkvoorziening Raalte). Op basis van budgetneutraliteit willen we deze meerkosten dekken binnen het sociaal domein. Daarom is een taakstelling sociaal domein opgenomen tot eenzelfde bedrag als het saldo meerkosten uitvoering sociale werkvoorziening Raalte.

Inzet deel stelpost surplus bezuinigingen.

Gezien de omvang van de stelpost surplus voor het jaar 2016 vinden wij het verantwoord een deel van deze stelpost aan te wenden als dekkingsmiddel 2016. Wij stellen uw raad voor een bedrag van € 180.000 aan te wenden als dekkingsmiddel 2016. Na aanwending van dit bedrag is voor het jaar 2016 dan nog een surplus beschikbaar van € 196.497 (zie ook de tabel op blz. 10 voor een nadere toelichting).

Inzet stelpost nieuw beleid

Voorgesteld wordt de in de begroting 2014 en meerjarenraming 2015-2017 opgenomen structurele stelpost nieuw beleid ad € 250.000 als dekkingsmiddel in te zetten (zie ook de toelichting op blz. 12 onderdeel “stelpost nieuw beleid/ heroverweging “knellende” bezuinigingsmaatregelen).

Inzet resultaat afkomen reserves en voorzieningen

Alle reserves en voorzieningen zijn opnieuw beoordeeld. Het resultaat van deze beoordeling is dat een bedrag van € 681.913 kan worden vrijgespeeld als eenmalig dekkingsmiddel (zie voor een nadere toelichting onder het kopje “reserves en voorzieningen” op blz. 14).

Begrotingsresultaat 2016-2019

Hier treft u het financieel resultaat 2016-2019 aan.

Uit dit resultaat blijkt dat de begroting 2016 t/m 2019 structureel sluitend en materieel in evenwicht is. De overschotten in de verschillende jaren worden aan de algemene bestemmingsreserve toegevoegd terwijl de eenmalige tekorten aan de algemene bestemmingsreserve worden onttrokken.

Reserves en voorzieningen

Aan uw raad is toegezegd dat de Beleidsnota reserves, voorzieningen en rentebeleid wordt geactualiseerd. In de rekeningcommissie van 16 september 2015 zijn de concept uitgangspunten voor deze nota aan de orde geweest. In eerste instantie stond de Nota reserves, voorzieningen en rentebeleid gepland voor uw raad van december 2015. Als gevolg van diverse prioriteiten die momenteel spelen heeft de rekeningcommissie geconcludeerd dat een goede discussie beter is dan een stuk op korte termijn. Met instemming van de rekeningcommissie wordt behandeling in uw raad nu voorzien in april/mei 2016, zodat aansluiting kan worden gezocht met de jaarcijfers 2015.

Wel zijn bij de begrotingsvoorbereiding 2016 de hoogte van de reserves/voorzieningen opnieuw beoordeeld.

Op basis van nadere beoordeling kunnen onderstaande reserves/voorzieningen afgeroomd worden tot een bedrag van € 681.913 (zie onderstaande tabel en het memo reserves en voorzieningen dat gelijktijdig met de begrotingsstukken voor u ter inzage ligt). Zoals onder het kopje “dekkingsmiddelen” is vermeld, wordt voorgesteld om het vrijkomende bedrag door afroaming in te zetten als eenmalig dekkingsmiddel voor het begrotingsjaar 2016. Daadwerkelijke afroaming zal geëffectueerd worden bij de jaarrekening 2015.

Reserves	Af te romen bedrag
huisvesting ambtelijk apparaat	€ 4.848
PAGO onderzoek	€ 42.737
Huisvestingsontwikkeling peuterspeelzalen	€ 52.243
Diensten wonen en zorg	€ -141
Herstructurering sportvelden	€ -14.234
Toeristisch beleid	€ 981
Onderhoud openbaar groen	€ 1.427
Hertaxatie Wet Woz	€ 150.000
Infrastructuur	€ 10.358
huisvesting ambtelijk apparaat	€ 7.584
BTW-compensatiefonds	€ 146.411
Voorzieningen	
Voorziening renovatie sportvelden	€ 279.699
Totaal af te romen bedrag	€ 681.913

Onttrekking/storting algemene bestemmingsreserve

Om tot een sluitend financieel (meerjaren) perspectief te komen wordt het saldo begrotingsresultaat 2016-2019 onttrokken/ toegevoegd aan de algemene bestemmingsreserve. Het gaat hierbij om de volgende bedragen:

2016	€ -6.715
2017	€ -158.973
2018	€ 247.865
2019	€ 68.606

Ontwikkeling algemene bestemmingsreserve

Het verloop van de algemene bestemmingsreserve is in onderstaande tabel toegelicht. Uit deze tabel blijkt dat de algemene reserve uitkomt op een bedrag van € 3,42 mln. per 31 december 2019.

Stand algemene bestemmingsreserve bij programmabegroting 2016-2019						
<i>genoemde bedragen x € 1 mln.</i>						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
verwachte stand per 1 januari		8,59	3,27	3,26	3,10	3,35
mutaties 2015 (bestaande claims)		-2,78				
resultaat begroting 2015 na zomernota 2015		-2,54				
dekking begrotingsresultaten 2016-2019			-0,01	-0,16	0,25	0,07
verwachte stand per ultimo jaar	8,59	3,27	3,26	3,10	3,35	3,42

Ontwikkeling algemene reserve grondexploitatie

Het verloop van de algemene reserve grondexploitatie is in onderstaande tabel toegelicht. Uit deze tabel blijkt dat de algemene reserve grondexploitatie de komende jaren schommelt tussen de € 1,35 mln. en € 1,11 mln. Dit verloop is echter sterk afhankelijk van de ontwikkelingen binnen de grondexploitatie (denk daarbij aan de Franciscushof / de Zegge VII én de nog te maken woonafspraken met de provincie).

In een informatiebijeenkomst op 1 oktober 2015 is uw raad nader geïnformeerd omtrent de herziene woningwet en de woningbouwprogrammering.

	2016	2017	2018	2019
Stand per 1-1	€ 1.354.533	€ 1.383.396	€ 1.387.981	€ 1.252.681
Stortingen	€ 303.863	€ 279.585	€ 139.700	€ 131.317
Onttrekkingen	€ 275.000	€ 275.000	€ 275.000	€ 275.000
Stand per 31-12	€ 1.383.396	€ 1.387.981	€ 1.252.681	€ 1.108.998

HOOFDSTUK 3

KERNGEGEVENS

KERNGEGEVENS

	Raming per per 1 januari 2016	Werkelijk per 31 december 2014
A. Sociale structuur		
Aantal inwoners	36.500	36.602
Uitkeringsgerechtigden bijstand:		
WWB	350	334
IOAW	35	29
IOAZ	0	0
BBZ	5	3
B. Fysieke structuur		
Oppervlakte gemeente	17.229	17.229
Aantal woningen totaal	15.314	15.236
Aantal woningen gericht op:		
Raalte-dorp	8.244	8.206
Heino	2.906	2.895
Heeten	1.452	1.444
Luttenberg	862	860
Mariënheem	575	569
Broekland	441	439
Nieuw Heeten	443	433
Lierderholthuis	161	160
Laag Zuthem	230	230
Ha. openbaar groen (excl. Sportvelden)	161 ha	154,3 ha
C. Personele gegevens		
Aantal personeelsleden	235	292
Aantal fte's	210,20	248,08 *
D. Financiële structuur		
		per inwoner
Begrotingsomzet	€ 76.699.151	€ 2.101
Opbrengst belastingen	€ 7.705.822	€ 211
Algemene uitkering	€ 29.077.048	€ 797
Boekwaarde vanuit Staat C	€ 148.990.627	€ 4.082
Vaste schuld Staat E	€ 68.433.410	€ 1.875
waarvan voor woningbouw	€ 1.779.833	€ 49
Eigen financieringsmiddelen Staat D		
Reserves	€ 49.222.017	€ 1.349
Voorzieningen	€ 10.569.233	€ 290

* Fte's per 31 december 2014 is inclusief medewerkers Sport.

HOOFDSTUK 4

DE BELEIDSBEGROTING programmaplan

1. Raalte is

1.1 BESTUUR EN DIENSTVERLENING

1.2 VEILIGHEID EN HANDHAVING

Programma 1.1

Bestuur en dienstverlening

Thema
Portefeuillehouder
Programmacoördinator

Raalte is
Burgemeester Dadema
K. Cornelissen

Wat willen we bereiken?

Raalte is een gemeente met negen levendige kernen en een vitaal platteland. Daar zijn we trots op, dat willen we behouden en door ontwikkelen. Wij willen de kracht benutten van mensen, bedrijven, scholen en andere organisaties in alle kernen. We willen de vitaliteit en veerkracht van de Raalter samenleving aanspreken en stimuleren dat de samenleving zelf vorm geeft aan de invulling en uitvoering van de eigen en gedeelde belangen. We streven naar bestuurlijke zelfstandigheid door samenwerking. Als gewaardeerd partner samenwerken met verschillende buurgemeenten en met zorg- en maatschappelijke partners. Inwoners en organisaties mogen van de gemeente verwachten dat zowel de collectieve- als de individuele dienstverlening goed is. We sluiten waar mogelijk aan bij de vragen van inwoners en organisaties.

Relevante ontwikkelingen:

- De ingezette lijn voor overheidsparticipatie wordt de komende jaren verder uitgebouwd. Dit vergt een andere vorm van samenwerking tussen enerzijds onze burgers en bedrijven en anderzijds de ambtelijke en bestuurlijke organisatie. Steeds meer komen de initiatieven voor beleid en uitvoering uit de samenleving waarbij van gemeentewege er op wordt ingezet om als gewaardeerd partner een bijdrage te kunnen leveren aan die initiatieven. Ook bij alle ontwikkelingen in het sociaal domein wordt in toenemende mate (eigen) inbreng vanuit burgers en samenleving verwacht.
- Vanuit de samenleving bestaat in toenemende mate de behoefte om ook via de digitale weg met de gemeente te kunnen communiceren en informatie op te vragen. Die behoefte is er ook met betrekking tot het aanvragen van producten.
- Ook de komende jaren worden we weer geconfronteerd met verdergaande kortingen vanuit de rijksoverheid. Dit levert opnieuw een grote druk op de te besteden middelen waarbij ook nu weer duidelijke keuzes moeten worden gemaakt.

Doelstellingen:

1. De gemeente ontwikkelt zich tot een gewaardeerd partner door te luisteren naar de vraag achter de vraag, mee te denken hoe het wél kan en bij ideeën en initiatieven naast inwoners en initiatiefnemers te staan.
2. De gemeente hanteert een open bestuursstijl wat leidt tot meer vertrouwen van de burgers in de manier waarop de gemeente wordt bestuurd.
3. De inwoners van Raalte zijn tevreden over de dienstverlening van de gemeente, zowel over het aanbod van diensten als de afhandeling.
4. De bezuinigingstaakstellingen realiseren.

Programma 1.1 – Bestuur en dienstverlening

Waar meten we ons succes aan af?

Doel	Indicator	2014	2015	2016	2017	2018	2019
		Werkelijk					
1.1	Score: de gemeente gebruikt heldere taal (nieuw)		nulmeting	2,5		afh van nulmeting	
1.2	Score: de gemeente luistert naar de mening van haar burgers (nieuw)			2,5			
1.3	Score: de gemeente betreft burgers voldoende bij haar plannen, activiteiten en voorzieningen (nieuw)			2,5			
1.4	Score: burgers en organisaties krijgen voldoende ruimte om ideeën en initiatieven te realiseren (nieuw)			2,5			
2	Score: hoeveel vertrouwen heeft een inwoner in de manier waarop de gemeente wordt bestuurd (nieuw)			2,3			
3.1	Score: ik kan gemakkelijk aan de benodigde gemeentelijke informatie komen (nieuw)			2,7			
3.2	Score: ik vond het aanvragen of voorleggen gemakkelijk (nieuw)			2,7			
3.3	Score: de ontvangen en/of beschikbare informatie was juist en volledig (nieuw)			2,5			
3.4	Score: de tijd die de afhandeling van een aanvraag in beslag nam was acceptabel (nieuw)			2,5			
3.5	Score: ik werd voldoende op de hoogte gesteld of gehouden van het verloop van de afhandeling			2,5			

Wat gaan we daarvoor doen?

- 1.1 We implementeren de Strategische communicatievisie 2015 – 2018.
- 1.2 We gaan aan de slag met de Ontwikkelagenda voor de organisatie.
- 2.1 Overheidsparticipatie wordt in 2016 verder uitgebouwd en vormgegeven op basis van ons uitgangspunt om een gewaardeerd partner te willen zijn bij de ontwikkeling van initiatieven.
- 2.2 We implementeren de adviezen van de raads werkgroep Overheidsparticipatie.

Programma 1.1 – Bestuur en dienstverlening

- 3.1 Om te werken aan de groei van klanttevredenheid en efficiëntere bedrijfsvoering gaan we verder met het Programma Digitalisering Dienstverlening. Door dit programma gaan we volledig digitaal zaakgericht werken en verloopt de meerderheid van onze dienstverlening zaakgericht en via het kanaal 'Internet'.
- 3.2 Een ontwikkelpad wordt ingezet om het Klant Contactcentrum meer de regierol te geven over de verschillende kanalen die voor contact met de gemeente gebruikt kunnen worden zoals web, email, telefoon en balies.
- 3.3 We breiden onze digitale dienstverlening verder uit door meer producten als e-dienst beschikbaar te stellen.
- 3.4 We werken continue aan de optimalisering van onze doorlooptijden.
- 3.5 We werken aan de invoering en implementatie van een gemeentebreed zaakstelsel.
- 4.1 Wij continueren acties en zetten nieuwe acties in gang, gericht op het realiseren van de bezuinigingen zoals vastgesteld bij raadsbesluit van 3 juli 2014.

Nieuw beleid 2016-2019

Modernisering GBA

De wet Basisregistratie Personen is de grondslag voor het stelsel voor de registratie van persoonsgegevens in Nederland. Een aantal onderdelen van deze wet kan pas uitgevoerd worden als de Basisregistratie Personen gereed is. De Basisregistratie Personen is een volledig digitale voorziening die persoonsgegevens bevat van alle inwoners van Nederland (ingezetenen) en van personen die niet in Nederland wonen maar wel een relatie met de Nederlandse overheid hebben (de niet-ingezetenen).

In 2018 moet voldaan zijn aan de genoemde wet waarbij de gemeente Raalte dan onderdeel is van de landelijke Basisregistratie Personen. In DOWR-verband worden in dit kader investeringen gedaan waaruit exploitatielasten voortvloeien. Het aandeel van de gemeente Raalte in die lasten bedraagt structureel € 30.925 vanaf 2018.

Ontwikkelagenda Raalte; op weg naar "Gewaardeerd Partnerschap"

De ontwikkelagenda heeft tot doel dat we als gemeentelijke organisatie steeds meer als "gewaardeerd partner" worden gezien door onze inwoners, bedrijven en instellingen.

De ontwikkelopgave voor de gemeente Raalte betreft een brede veranderopgave voor de gehele organisatie. Het gaat daarbij met name over ontwikkelingen op het gebied van rolopvatting, houding, gedrag en vaardigheden. In financiële zin ondersteunen we de ontwikkelopgave zoveel mogelijk vanuit bestaande budgetten door deze zoveel mogelijk in te zetten gefocust op de ontwikkelopgave. Dit lukt echter niet volledig. Eenmalige middelen zijn de komende jaren nodig om aanvullend waar nodig extra impulsen te kunnen geven.

Voor de jaren 2016 en 2017 wordt eenmalig € 50.000 per jaar nodig geacht.

Programma 1.1 – Bestuur en dienstverlening

WAT MAG HET KOSTEN?											
Bel.	Deelprogrammabudget			Rekening	Begroting				Meerjarenraming		
prod.	1.1 Bestuur en dienstverlening	E/S		2014	2015	Begroting 2016			2017	2018	2019
				Saldo	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo
	Bestaand beleid										
001	Bestuursorganen	S	€	646.098	511.586	467.502	-	467.502	467.502	467.502	467.502
002	Bestuursondersteuning college van B&W	S	€	1.435.003	895.820	987.402	123.242	864.160	864.142	864.124	864.106
003	Burgerzaken	S	€	1.900.298	1.986.055	1.922.001	-	1.922.001	1.921.992	1.921.982	1.921.973
004	Baten Secretarieleges burgerzaken	S	€	324.328-	288.100-	277.125	597.582	320.457-	320.457-	320.457-	320.457-
005	Bestuurlijke samenwerking	S	€	216.019	272.207	445.674	166.650	279.024	279.024	279.024	279.024
006	Bestuursondersteuning raad en rekenkamerfunctie	S	€	922.794	883.420	949.778	205.787	743.991	743.991	743.991	743.991
	Subtotaal bestaand beleid		€	4.795.883	4.260.988	5.049.482	1.093.261	3.956.221	3.956.194	3.956.166	3.956.139
								-	-	-	-
	Nieuw beleid en bezuinigingen										
	Bezuinigingen 2015-2018										
002	3. Verlagen kosten van communicatie en voorlichting	S	€			30.000-	-	30.000-	30.000-	30.000-	30.000-
002	4. Slimmer werken bij de ambtelijke ondersteuning van het bestuur	S	€			12.000-	-	12.000-	12.000-	12.000-	12.000-
003	1e. Verhogen kostendekkendheid leges: huwelijk	S	€			-	1.850	1.850-	1.850-	1.850-	1.850-
	Nieuw beleid 2016										
003	Modernisering GBA	S	€			-	-	-	-	30.925	30.925
001	Ontwikkelagenda Raalte	E	€			50.000	-	50.000	50.000	-	-
	Subtotaal nw beleid en bezuinigingen					8.000	1.850	6.150	6.150	12.925-	12.925-
	Saldo van baten en lasten voor bestemming		€	4.795.883	4.260.988	5.057.482	1.095.111	3.962.371	3.962.344	3.943.241	3.943.214
980	Mutaties reserves										
	Bestaand beleid		€	23.768-	292.991-	48.618	26.399	22.219	22.219	22.219	22.219
	Subtotaal bestaand beleid		€	23.768-	292.991-	48.618	26.399	22.219	22.219	22.219	22.219
	Nieuw beleid en bezuinigingen										
	Geen mutaties in reserves							-			
	Subtotaal nw beleid en bezuinigingen					-	-	-	-	-	-
	Saldo van baten en lasten na bestemming		€	4.772.115	3.967.997	5.106.100	1.121.510	3.984.590	3.984.563	3.965.460	3.965.433
	Te verwachten nog openstaand bestaande kredieten per begin van het begrotingsjaar:							-	-	-	-

Programma 1.2

Veiligheid en handhaving

Thema
Portefeuillehouder
Programmacoördinator

Raalte is
Burgemeester Dadema
A. Nijman

Wat willen we bereiken?

Raalte is een relatief veilige gemeente en dat willen we graag zo houden. Van belang is dat inwoners zich veilig voelen in en op straat en in hun eigen buurt en leefomgeving. Enerzijds dragen de inwoners zelf verantwoordelijkheid voor de veiligheid door zich bijvoorbeeld aan de verkeerssnelheid te houden of door (inbraak) preventieve maatregelen te treffen. Ook goed noaberschap draagt bij aan het gevoel van veiligheid. Anderzijds ligt hier ook een regiefunctie voor de gemeente in de richting van alle andere partners in de veiligheidsketen.

Relevante ontwikkelingen:

- De taken die door de 3D-s naar de gemeente zijn gekomen hebben in 2015 geleid tot een samenwerking met interne en externe partners. In 2016 wordt deze samenwerking geborgd in de gezamenlijke producten.
- Bij het overgaan van gemeentelijke taken naar de Veiligheidsregio is het voor een aantal taken (zoals exacte ureninzet en verdeling van brandweer met betrekking tot toezicht & handhaving ten opzichte van gemeentelijke inzet en het up-to-date houden van registratiesystemen) onduidelijk gebleven waar verantwoordelijkheden liggen. In 2016 moet hierin structurele duidelijkheid komen en moeten de verantwoordelijkheden ook geborgd worden in de bedrijfsprocessen. Voor 2016 zijn tijdelijke afspraken gemaakt om de continuïteit te waarborgen.
- Vaak beginnen irritaties in de buurt met een kleinigheid. Door er niet met elkaar over te praten kan zo'n kleinigheidje uit de hand lopen. De politie erbij halen levert niet altijd de 'vrede' die burens zich wensen. Het lost misschien het conflict wel op, maar bewerkstelligt niet altijd een duurzame oplossing. Buurtbemiddeling is een laagdrempelige voorziening waar buurtgenoten hun conflicten met elkaar oplossen onder begeleiding van vrijwillige buurtbemiddelaars. In 2015-2016 wordt onderzocht of buurtbemiddeling voor de gemeente Raalte een reële optie is.

Doelstellingen:

1. Een stabilisatie of mogelijk een daling van het aantal (gewelds)misdrijven.
2. Een stabilisatie of mogelijk een verhoging van het veiligheidsgevoel van inwoners.
3. Een daling van het aantal woninginbraken.
4. Een daling van het aantal gevallen van huiselijk geweld en woonoverlast.
5. Vermindering van overlast in de openbare ruimte, met als prioriteit vermindering overlast door (jeugd)groepen.
6. De inwoners van de gemeente Raalte beoordelen de controle en handhaven van regels met tenminste een 2,6.

Programma 1.2 – Veiligheid en handhaving

Waar meten we ons succes aan af?

Doel	Indicator	2014	2015	2016	2017	2018	2019
		Werkelijk					
1.1*	Het aantal geregistreerde misdrijven	808	<808	<808	<808	<808	<808
2.1**	Het rapportcijfer veiligheid in de eigen buurt / woonomgeving	7,3		7,5		≥7,5	
3.1*	Het aantal geregistreerde woninginbraken	93	<93	<93	<93	<93	<93
4.1*	Het aantal geregistreerde gevallen van huiselijk geweld	29	<29	<29	<29	<29	<29
4.2*	Het aantal geregistreerde gevallen van woonoverlast/burengerucht	60	<60	<60	<60	<60	<60
5.1*	Het aantal overlastmeldingen	695	<650	<650	<650	<650	<650
5.2*	Het aantal jeugd gerelateerde overlastmeldingen	92	<92	<92	<92	<92	<92
5.3	Score: er wordt voldoende gedaan aan de leefbaarheid en veiligheid van mijn buurt (nieuw)		nulmeting	2,7		Afh. van nulmeting	
6.1	Score: de gemeente houdt voldoende toezicht op het naleven van regels (nieuw): oude indicator nieuwe indicator	5,9		2,6			

*) Betreft indicatoren uit de Gebiedsscan, die jaarlijks wordt opgesteld.

**) Betreft een indicator uit de Veiligheidsmonitor die tweejaarlijks (even jaren) wordt opgesteld.

Wat gaan we daarvoor doen?

- 1.1 In het integraal veiligheidsbeleid wordt prioriteit gegeven aan het in stand houden van een veilige thuissituatie voor iedereen en het terugdringen van criminaliteit met grote impact. Hieronder valt ook het tegengaan van misdrijven.
- 1.2 Op alle geprioriteerde onderwerpen uit het veiligheidsbeleid integraal samenwerken en informatie delen. Kortom, we worden een informatiegestuurde gemeente.
- 1.3 Goede werkafspraken maken in het kader van de drie decentralisaties om zo de verantwoordelijkheden die betrekking hebben op veiligheid goed te borgen in de organisatie.
- 1.4 Het borgen van het plan/protocol maatschappelijke onrust.
- 2.1 Door prioriteit te geven aan de bestrijding van High Impact Crimes zoals woninginbraken en geweldsmisdrijven en te investeren in de fysieke kwaliteit van de woonomgeving, neemt het veiligheidsgevoel toe met een hoger rapportcijfer tot gevolg.
- 3.1 Voorlichting geven in het kader van preventie om mensen alert te maken en daarmee zoveel mogelijk woninginbraken te voorkomen.

Programma 1.2 – Veiligheid en handhaving

- 3.2 Het invoeren van een Digitaal Opkoopregister (DOR) en de bijbehorende werkprocessen (zoals binnen komen meldingen en toezicht uitvoeren op meldingen) borgen. (Iemand die bedrijfsmatig in tweedehands goederen wil handelen, moet dit melden bij de gemeente. De gemeente houdt toezicht op deze meldplicht. Zo houdt zij een overzicht bij van opkopers. Opkopers van tweedehands goederen zijn verplicht om die goederen te registreren in een DOR. De politie krijgt dan automatisch een seintje als er gestolen goederen tussen zitten. Politie en justitie gebruiken onder meer meldingen uit dit DOR om verdachten van heling en diefstal op te sporen en te vervolgen. Via een speciale website kunnen burgers controleren of een tweedehands product afkomstig is uit diefstal.)
- 4.1 Consequent gebruik maken van de wet op het tijdelijk huisverbod.
- 4.2 We merken mogelijke sociale problematiek die kan leiden tot verstoring van openbare orde en of individuele vrijheid in een zo vroeg mogelijk stadium op.
- 5.1 Onze inwoners vragen om vaker en sneller overlast te melden wanneer daar sprake van is en we gaan deze meldingen integraal verzamelen.
- 5.2 Inzetten op een preventieve aanpak in het kader van de aanpak van jeugdgroepen en bieden jeugd alternatieven om zo overlast tot een minimum te beperken.
- 5.3 Waar mogelijk de beginselen van het herstelrecht toepassen om schade door overlast terug te dringen.
- 6.1 We zetten het handhavingsbeleid 2016 in, gericht op het naleven van de noodzakelijke wet- en regelgeving.
- 6.2 We gaan controleren en handhaven conform het integraal handhavings-uitvoeringsplan (HUP) 2016.

WAT MAG HET KOSTEN?											
Bel.	Deelprogrammabudget			Rekening	Begroting				Meerjarenraming		
prod.	1.2 Veiligheid en handhaving	E/S		2014	2015	Begroting 2016			2017	2018	2019
				Saldo	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo
	Bestaand beleid										
120	Brandweer en rampen- bestrijding	S	€	2.003.180	2.291.513	2.426.638	187.789	2.238.849	2.237.104	2.235.359	2.233.614
140	Openbare orde en veiligheid	S	€	562.496	690.337	939.174	147.362	791.812	783.272	791.812	783.272
	Subtotaal bestaand beleid		€	2.565.676	2.981.850	3.365.812	335.151	3.030.661	3.020.376	3.027.171	3.016.886
									-	-	-
	Nieuw beleid en bezuinigingen										
	Bezuinigingen 2015-2018										
140	1b. Verhogen kostendeckendheid leges: vergunningen en ontheffingen bijzondere wetten	S	€			-	10.000	10.000-	10.000-	10.000-	10.000-
140	1c. Afschaffen stookontheffingen	S	€			-	10.000	10.000-	10.000-	10.000-	10.000-
	Subtotaal nw beleid en bezuinigingen					-	20.000	20.000-	-20.000	-20.000	-20.000
	Saldo van baten en lasten voor bestemming		€	2.565.676	2.981.850	3.365.812	355.151	3.010.661	3.000.376	3.007.171	2.996.886
980	Mutaties reserves										
	Bestaand beleid		€	446.785-	70.754-	-	-	-	-	-	-
	Subtotaal bestaand beleid		€	446.785-	70.754-	-	-	-	-	-	-
	Nieuw beleid en bezuinigingen										
	Geen mutaties in reserves							-			
	Subtotaal nw beleid en bezuinigingen					-	-	-	-	-	-
	Saldo van baten en lasten na bestemming		€	2.118.891	2.911.096	3.365.812	355.151	3.010.661	3.000.376	3.007.171	2.996.886
	Te verwachten nog openstaand bestaande kredieten per begin van het beoortinasjaar:								-	-	-

Programma 1.2 – Veiligheid en handhaving

2. Raalte leeft

2.1 ONDERWIJS

2.2 WELZIJN

2.3 SPORT

Programma 2.1**Onderwijs**

Thema
Portefeuillehouder
Programmacoördinator

Raalte leeft
Wethouder Niens
A. Nijman

Wat willen we bereiken?

Goed onderwijs is een belangrijk speerpunt van de gemeente Raalte. In de afgelopen bestuursperiode hebben we fors geïnvesteerd in onderwijshuisvesting. Basisonderwijs vervult een belangrijke functie in onze dorpen. Daarom zetten we in op behoud van onderwijs in alle kernen. Daarbij streven we er naar dat alle leerlingen het recht van onderwijs volledig benutten. Kinderopvang en peuterspeelzaal moeten bereikbaar blijven. Ook voor mensen met een smalle beurs.

Relevante ontwikkelingen:

- De zorgstructuur van het onderwijs wordt nadrukkelijk verbonden met de gemeentelijke taken op het gebied van Jeugdhulp. Hiermee beogen we een goede samenwerking en vroegtijdige ondersteuning aan jeugdigen.

Doelstellingen:

- In elke kern is tenminste één voorziening voor basisonderwijs aanwezig en daarnaast dient er passende huisvesting te zijn voor het middelbaar onderwijs in Raalte-dorp.
- Kinderen in de gemeente Raalte worden optimaal voorbereid voor de basisschool doordat meer dan 75% van de 2,5 - 4 jarigen aan de voorschoolse voorzieningen deelneemt.
- Alle kinderen in de gemeente Raalte van 4 t/m 8 jaar, zijn logopedisch gescreend en gecontroleerd en zo nodig doorverwezen.
- Het percentage ongeoorloofd schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten blijft tenminste gelijk of daalt.
- Het op een zo efficiënt mogelijke wijze aanbieden van leerlingenvervoer conform de wettelijke voorschriften en daarbij de zelfredzaamheid van de doelgroep bevorderen.
- De bezuinigingstaakstellingen realiseren.

Waar meten we ons succes aan af?

Doel	Indicator	2014	2015	2016	2017	2018	2019
		Werkelijk					
1	Aanwezigheid van tenminste 1 voorziening voor basisonderwijs per kern	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
2	Het percentage 2,5 tot 4 jarigen, dat deelneemt aan de voorschoolse voorzieningen	78%	> 75%	> 75%	> 75%	> 75%	> 75%
3	Het percentage logopedisch gescreende kinderen	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Programma 2.1 – Onderwijs

Doel	Indicator	2014	2015	2016	2017	2018	2019
4.1	Het percentage leerlingen dat herhaaldelijk school ongeoorloofd verzuimt en gemeld is bij de leerplichtambtenaar	1% *)	1%	1%	1%	1%	1%
4.2	Het percentage leerlingen dat ongeoorloofd schoolverzuim vertoont, gemeld is en na interventies door de leerplichtambtenaar niet in herhaling valt	73% *)	75%	76%	76%	76%	76%
4.3	Het percentage voortijdige schoolverlaters (jongeren tussen de 12 en 23 jaar zonder startkwalificatieniveau) dat wordt herplaatst in een opleiding of werkplek	90%	90%	90%	90%	90%	90%

*) Schooljaar 2013-2014

Wat gaan we daarvoor doen?

- 1.1. We willen de bestaande huisvestingscapaciteit van scholen, gelet op de verwachte daling van het leerlingenaantal, in overleg met de onderwijsbesturen en andere maatschappelijke partners zo effectief en efficiënt mogelijk inzetten. Dit om leegstand in de toekomst te voorkomen.
- 1.2. Onderzoek naar mogelijkheden toekomstgerichte huisvesting van basisschool De Korenbloem is afgerond. Nu is het zaak om te besluiten welke maatregelen genomen moeten worden om van de Korenbloem een goede, duurzame, toekomstgerichte basisschool te maken.
- 2.1 Naar aanleiding van de evaluatie van het nieuwe subsidietoetsingkader ten opzichte van de praktijk worden indien nodig praktische aanpassingen gemaakt. Het uitgangspunt blijft een toegankelijke voorziening van peuterspeelzaalwerk en kinderopvang binnen de beschikbare middelen.
- 2.2. Door heldere resultaatafspraken te maken met betrokken partijen borgen we de kwaliteit van de voorschoolse educatie.
- 3.1. De logopedist screent alle kinderen in de leeftijd van 4 tot 6 jaar waarna, indien nodig, t/m 8 jaar een follow-up, in de vorm van een school logopedische controle, verricht wordt. Bij doorverwijzing en na de follow-up wordt advies over verdere logopedische interventie gegeven.
- 4.1. Deelnemen aan het multidisciplinair casuïstiekoverleg op basisonderwijs, voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs. In dit overleg stemmen school, jeugdhulpverlening en leerplichtambtenaar hun aanpak af rond het voorkomen van schoolverzuim.
- 4.2. Elke school heeft een vaste contactpersoon bij het Centrum voor Jeugd en Gezin ten behoeve van de afstemming van ondersteuning.
- 4.3. Jongeren zonder startkwalificatie en inkomsten beneden de € 300 per maand, projectmatig terug leiden naar school dan wel werk.
- 5.1. Projectmatig trajecten inzetten die de zelfstandige deelname van leerlingen aan het verkeer bevorderen.
- 6.1. Acties uitvoeren om bezuinigingen te realiseren.

Nieuw beleid 2016-2019

Huisvesting basisschool de Korenbloem

In 2014 heeft Mijnplein, bevoegd gezag van basisschool De Korenbloem, een verzoek tot vervangende nieuwbouw voor deze basisschool ingediend. Vanwege het feit dat de school technisch en qua omvang voldoet, bestond er op grond van de Verordening huisvestingsvoorzieningen onderwijs geen recht op vervangende nieuwbouw. De aanvraag is dan ook afgewezen.

Naar aanleiding van het overleg dat over het programma onderwijshuisvesting 2015 is gevoerd, hebben wij met het schoolbestuur de afspraak gemaakt gezamenlijk te onderzoeken hoe de huisvestingssituatie van de school kan worden verbeterd. Voor de uitvoering van eventuele maatregelen nemen we een PM raming op.

WAT MAG HET KOSTEN?										
Bel. prod.	Deelprogrammabudget 2.1 Onderwijs	S/E	Rekening 2014	Begroting 2015	Begroting 2016			Meerjarenraming		
			Saldo	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	2017 Saldo	2018 Saldo	2019 Saldo
Bestaand beleid										
420	Openbaar basisonderwijs, exclusief onderwijshuisvesting	€	25.222	10.285	4.513	-	4.513	4.513	4.513	4.513
421	Basisonderw Onderwijshuisvesting	€	1.790.176	2.693.370	1.853.338	6.553	1.846.785	1.828.443	1.806.918	1.770.716
431	Speciaal (voortgezet) onderwijshuisvesting	€	239.784	248.772	236.378	-	236.378	235.682	233.927	233.356
441	Voortgezet onderwijshuisvesting	€	2.154.549	3.458.910	1.365.907	-	1.365.907	1.365.489	1.365.071	1.364.653
480	Gemeenschappelijke baten en lasten van het onderwijs	€	1.149.225	1.105.848	1.249.229	151.411	1.097.818	1.097.818	1.097.818	1.097.818
650	Kinderdagopvang	€	657.807	673.190	712.416	45.443	666.973	666.926	666.878	666.831
	Subtotaal bestaand beleid	€	6.016.762	8.190.375	5.421.781	203.407	5.218.374	5.198.871	5.175.125	5.137.887
							-	-	-	-
Nieuw beleid en bezuinigingen										
Nieuw beleid 2016										
	Huisvesting basisschool de Korenbloem	S €			pm		pm	pm	pm	pm
	Dekking ten laste van onderhoud schoolgebouwen	E €			pm		pm	pm	pm	pm
Bezuinigingen 2015-2018										
480	20. Verlagen van de kosten van leerlingenvervoer	S €			-		-	-	29.000-	29.000-
480	21. Schrappen van schoolzwemactiviteiten (0,95 fte)	S €			-		-	-	49.000-	49.000-
	Subtotaal nw beleid en bezuinigingen				-	-	-	-	78.000-	78.000-
	Saldo van baten en lasten voor bestemming	€	6.016.762	8.190.375	5.421.781	203.407	5.218.374	5.198.871	5.097.125	5.059.887
980	Mutaties reserves									
	Bestaand beleid	€	1.080.939-	1.958.525-	-	105.625	105.625-	105.625-	105.625-	105.625-
	Subtotaal bestaand beleid	€	1.080.939-	1.958.525-	-	105.625	105.625-	105.625-	105.625-	105.625-
Nieuw beleid en bezuinigingen										
	Geen mutaties in reserves						-			
	Subtotaal nw beleid en bezuinigingen				-	-	-	-	-	-
	Saldo van baten en lasten na bestemming	€	4.935.823	6.231.850	5.421.781	309.032	5.112.749	5.093.246	4.991.500	4.954.262
	Te verwachten nog openstaand bestaande kredieten per begin van het begrotingsjaar:						1.110.941	-	-	-

Programma 2.2

Welzijn

Thema
Portefeuillehouder
Programmacoördinator

Raalte leeft
Wethouders Niens en Hiemstra
A. Nijman

Wat willen we bereiken?

De dorpen en buurten in de gemeente Raalte zijn de plaatsen waar mensen elkaar ontmoeten en waar sociale en maatschappelijke binding ontstaat en vorm krijgt. Daar ontstaat noaberschap en zorgen de inwoners ervoor dat er een rijk sport- en verenigingsleven is. Vrijwilligers zijn hierbij het cement van onze samenleving en zetten zich steeds weer belangeloos in. We willen mensen in de gelegenheid stellen om elkaar te ontmoeten en op alle vlakken te participeren in de samenleving. De multifunctionele accommodaties ontwikkelen zich in de verschillende kernen tot het kloppend hart waar tal van activiteiten worden georganiseerd voor jong en oud. Wij koesteren het vele werk dat de vrijwilligers voor de samenleving doen. We willen inwoners en maatschappelijke partners ruimte geven om vorm en inhoud te geven aan eigen initiatieven. De gemeente zit nadrukkelijk minder op kop, maar faciliteert. Samen staan we sterk, daar ontwikkelt zich de kracht van de kern.

Relevante ontwikkelingen:

- Doordat de financiële middelen van de gemeente sterk onder druk staan, wordt het in stand houden van het voorzieningenniveau steeds meer een uitdaging voor de lokale gemeenschap.

Doelstellingen:

1. De inwoners van de gemeente Raalte beoordelen de welzijnsvoorzieningen (buurthuis, jongerencentrum) met een 2,5 of hoger.
2. Het percentage inwoners in de gemeente Raalte dat vrijwilligerswerk doet is minimaal 38%.
3. De gemeente wil de leefbaarheid op peil houden waarbij nadrukkelijk uitgegaan wordt van de creativiteit, innovatie en eigen kracht van onze inwoners en maatschappelijke partners.
4. Invulling geven aan de bezuinigingstaakstellingen 2015-2018.

Programma 2.2 - Welzijn

Waar meten we ons succes aan af?

Doel	Indicator	2014	2015	2016	2017	2018	2019
		Werkelijk					
1	Score: Welzijnsvoorzieningen (nieuw)	6					
	oude indicator						
	nieuwe indicator			2,5		afh van nulmeting	
2	Percentage vrijwilligers	34% *)	36%	38%	40%	40%	40%
3.1	Score: de gemeente betreft de buurt voldoende bij de aanpak van leefbaarheid en veiligheid (nieuw)		nulmeting	2,7		afh van nulmeting	
3.2	Score: de gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende (nieuw)			2,7			
3.3	Score: (gezondheids-) zorgvoorzieningen (nieuw)			2,7			

Wat gaan we daarvoor doen?

- 1.1 We willen de realisatie van multifunctionele accommodaties afronden en deze doorontwikkelen tot centra voor welzijn, gezondheid en cultuur.
- 1.2 Wij betrekken de buurt bij de aanpak van leefbaarheid en veiligheid.
- 1.3 Wij ondersteunen buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid.
- 2.1 We willen om de deskundigheid te bevorderen vrijwilligers faciliteren en ondersteunen (onder andere door kadercursussen).
- 3.1 We ondersteunen de centrale bibliotheek door inzet van mensen en subsidies om de bibliotheekfunctie in iedere kern toegankelijk te maken.
- 3.2 We geven ruimte aan kunst en cultuur door lokale initiatieven te faciliteren en geven uitvoering aan het cultuurarrangement dat met de provincie Overijssel is aangegaan door middel van subsidies en de inzet van de cultuurmakelaar en de combinatiefunctionaris.
- 3.3 Wij blijven de IJsselacademie subsidiëren binnen het reguliere cultuurbudget. Dit in overeenstemming met het bij de begroting 2015 door uw raad aangenomen amendement
- 4.1 Acties in gang zetten om de bezuinigingen zoals vastgesteld door de raad te realiseren.

Nieuw beleid 2016-2019

Investeringssubsidie Trefpunt Laag Zuthem

De multifunctionele accommodaties in de kernen worden gezien als het kloppend hart van de kernen waar tal van activiteiten worden ontwikkeld die bijdragen aan de leefbaarheid en de sociale samenhang. Het huidige dorps huis het Trefpunt in Laag Zuthem is sterk verouderd en aan een grote renovatie toe. Het bestuur heeft een plan opgesteld tot renovatie dat er toe moet leiden dat het gebouw voor de komende 20 – 30 jaar weer voldoet aan de eisen. De investeringskosten zijn geraamd op € 470.000, waarvoor bij diverse instellingen/fondsen subsidie is aangevraagd. De omvang van de gevraagde bijdrage van de gemeente is mede afhankelijk van andere subsidiebijdragen. Vooralsnog is de gemeentelijke bijdrage PM geraamd.

WAT MAG HET KOSTEN?										
Bel. prod.	Deelprogrammabudget 2.2 Welzijn		Rekening 2014	Begroting 2015	Begroting 2016			Meerjarenraming		
			Saldo	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	2017 Saldo	2018 Saldo	2019 Saldo
	Bestaand beleid									
510	Openbaar bibliotheekwerk	€	799.360	780.555	788.360	-	788.360	788.360	788.360	788.360
511	Vormings- en ontwikkelingswerk	€	5.150	-	-	-	-	-	-	-
540	Kunst	€	2.260.600	1.328.286	665.250	47.000	618.250	615.533	612.818	604.294
541	Oudheidkunde / musea	€	17.837	39.433	14.255	-	14.255	14.255	14.255	14.255
580	Overige recr voorzieningen	€	56.403	49.965	52.976	3.018	49.958	49.948	49.938	49.928
670	Algemene voorzieningen WMO en jeugd	€	617.019	1.339.022	1.437.052	17.265	1.419.787	1.419.680	1.419.573	1.419.466
	Subtotaal bestaand beleid	€	3.756.371	3.537.261	2.957.893	67.283	2.890.610	2.887.776	2.884.944	2.876.303
							-	-	-	-
	Nieuw beleid en bezuinigingen									
	Nieuw beleid 2016									
670	Trefpunt Laag Zuthem	E €			pm		pm	-	-	-
	Nieuw beleid (reeds besloten bij MJB 2011-2014)									
670	Organiseren beursvloer	E €			12.500		12.500	-	12.500	-
	Bezuinigingen 2015-2018									
540	24. Verminderen subsidies Cultuur	S €			9.000-		9.000-	9.000-	9.000-	9.000-
670	48. Verlagen kosten accommodaties sociaal cultureel werk, buitengebruik gestelde gebouwen	S €			2.400-		2.400-	4.500-	4.500-	4.500-
	Subtotaal nw beleid en bezuinigingen				1.100	-	1.100	13.500-	1.000-	13.500-
	Saldo van baten en lasten voor bestemming	€	3.756.371	3.537.261	2.958.993	67.283	2.891.710	2.874.276	2.883.944	2.862.803
980	Mutaties reserves									
	Bestaand beleid	€	1.548.564-	557.133-	-	45.320	45.320-	26.401-	24.784-	24.784-
	Subtotaal bestaand beleid	€	1.548.564-	557.133-	-	45.320	45.320-	26.401-	24.784-	24.784-
	Nieuw beleid en bezuinigingen									
	Subtotaal nw beleid en bezuinigingen				-	-	-	-	-	-
	Saldo van baten en lasten na bestemming	€	2.207.807	2.980.128	2.958.993	112.603	2.846.390	2.847.875	2.859.160	2.838.019
	Te verwachten nog openstaand bestaande kredieten per begin van het begrotingsjaar:						213.000	-	-	-

Programma 2.3

Sport

Thema
Portefeuillehouder
Programmacoördinator

Raalte leeft
Wethouder Hiemstra
A. Nijman

Wat willen we bereiken?

In Raalte is een sport- en bewegingsaanbod aanwezig, dat bijdraagt aan een gezonde en vitale samenleving. Wij vinden dat sport voor iedereen toegankelijk moet zijn. Met sport en beweging investeren we in de gezondheid van mensen, in het bevorderen van participatie en sociale samenhang voor zowel jongeren als ouderen. Inkomen of een lichamelijke of verstandelijke beperking mag daar geen belemmering voor zijn.

Relevante ontwikkelingen:

- Uitvoering Brede Impuls Combinatiefuncties gebeurt vanaf 2016 door het verzelfstandigde Sportbedrijf. Het Sportbedrijf verzorgt het werkgeverschap van de combinatiefunctionarissen en organiseert de 60% lokale cofinanciering.
- Het werkgeverschap en de uitvoering van de Brede Impuls Combinatiefuncties zijn met ingang van 2016 opgenomen in de exploitatieovereenkomst en de prestatieafspraken met het Sportbedrijf.
- De atletiekvereniging gaat samen met de hockeyvereniging een clubgebouw realiseren.
- De hockeyvereniging SMHC groeit snel. Onderzocht wordt of naast vervanging van het huidige veld uitbreiding naar twee velden noodzakelijk is.
- Accommodatie 't Asspel in Mariënheem ontwikkelt plannen voor een multifunctionele bovenruimte en vraagt hiervoor eenmalige middelen.
- Onderzoek naar verzelfstandiging/overdracht van sporthal Hoogerheyne aan Heinose sportverenigingen.

Doelstellingen:

1. Zoveel mogelijk inwoners van de gemeente Raalte de kans geven en te stimuleren om te sporten en te bewegen.
2. Het verbeteren van de kwaliteit van het bewegingsonderwijs in het basisonderwijs door de inzet van combinatiefunctionarissen.
3. Versterken maatschappelijke positie van sportverenigingen.
4. Verbetering samenwerking school en sport.
5. Stimuleren van blijvende sportdeelname.
6. De sport- en beweegdeelname van de bevolking in de gemeente Raalte blijft, mede gelet op de economische ontwikkelingen en de gevolgen van de bezuinigingen, minimaal stabiel.
7. Alle sportaccommodaties in de gemeente Raalte zijn functioneel en veilig ingericht voor wat betreft het onderhoud, de inrichting en het gebruik.
8. Bovenstaande doelstellingen worden binnen de afgesproken exploitatiebedragen en de opgelegde bezuinigingstaakstellingen gerealiseerd.

Programma 2.3 – Sport

Waar meten we ons succes aan af?

We monitoren de prestaties van het Sportbedrijf op basis van de prestatieafspraken tussen gemeente en Sportbedrijf.

De prestatieafspraken zijn voor het eerst voor 2015 vastgesteld en worden, indien nodig, jaarlijks bijgesteld. Deze afspraken zijn afgestemd op de doelstellingen die hierboven zijn geformuleerd.

Doel	Indicator	2014	2015	2016	2017	2018	2019
		Werkelijk					
7	Score: Sportvoorzieningen (nieuw)		nulmeting	2,7		afh van nulmeting	

Wat gaan we daarvoor doen?

1. Met het verzelfstandigd Sportbedrijf zijn prestatieafspraken gemaakt ten aanzien van sportdeelname en realisatie van de opgelegde bezuinigingstaakstellingen.
2. Inzet van combinatiefunctionarissen onder aansturing van het Sportbedrijf.
3. Het Sportbedrijf doet alles wat redelijkerwijs mogelijk is, met in acht name van de beschikbare budgetten en formatie, om sportverenigingen te ondersteunen en te adviseren en het sporten in de gemeente Raalte te stimuleren.
7. Efficiënte en kwalitatief hoogwaardige exploitatie (verhuur) van de gemeentelijke sportaccommodaties door het Sportbedrijf, met in achtneming van de door de gemeente vastgestelde maatschappelijke tarieven.

De stappen om te komen tot nieuwbouw van sportcomplex Tijenraan worden verder voorbereid en we starten met de bouw. Realisatie van nieuwbouw moet plaats vinden binnen de begrote jaarlijkse bijdrage en kosten die we nu voor “oud Tijenraan” kwijt zijn.

In de raadsvergadering van 29 januari 2015 is het programma van eisen voor de bouw van Nieuw Tijenraan vastgesteld en is onder andere ingestemd met het dekkingsplan voor de lasten van de investeringen. In de dekking van de lasten van het sportcomplex Nieuw Tijenraan is voorzien door het vrijvallen van de lasten van de huidige accommodatie die nog opgenomen zijn binnen het bestaand beleid van de aangeboden (meerjaren) begroting 2016-2019. Het programma van eisen is vastgesteld inclusief een aantal aanvullende voorzieningen zoals de opwaardering naar een dubbele sporthal en aanleg van een kunstgrasveld. De uit die voorzieningen voortvloeiende extra lasten van € 88.000 worden gedekt uit het voordeel van de verlaging van de renteomslag van 3,8% naar 3,6% (zie hiervoor ook de paragraaf Financiering). De dekking van deze extra lasten is als stelpost verwerkt in de begroting 2016-2019.

De maatwerkafspraken met verenigingen over afstoten van velden en het onderhoud van de sportcomplexen in het kader van de bezuinigingen worden geïmplementeerd. Dat leidt tot structureel lagere onderhoudskosten, waarmee de afgesproken bezuiniging wordt gerealiseerd.

Nieuw beleid 2016-2019

Sportpark Ramele

De atletiekvereniging Salland wil haar voorzieningen graag uitbreiden met een sprintbaan van 130 m met halve bocht. Door de aanleg kunnen de trainingsfaciliteiten op het gewenste niveau worden gebracht. Met de nodige zelfwerkzaamheid door de atletiekvereniging Salland kan de aanleg worden gerealiseerd met een gemeentelijke bijdrage van € 99.900.

WAT MAG HET KOSTEN?										
Bel. prod.	Deelprogrammabudget 2.3 Sport	S/E	Rekening 2014	Begroting 2015	Begroting 2016			Meerjarenraming		
			Saldo	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	2017 Saldo	2018 Saldo	2019 Saldo
	Bestaand beleid									
530	Sport	€	3.140.269	2.867.443	2.591.916	413.943	2.177.973	2.169.392	2.162.157	2.136.261
531	Groene sportvelden en terreinen	€	1.062.208	1.014.144	1.048.826	1.000	1.047.826	1.035.099	1.016.881	1.008.727
	Subtotaal bestaand beleid	€	4.202.477	3.881.587	3.640.742	414.943	3.225.799	3.204.491	3.179.038	3.144.988
	Nieuw beleid en bezuinigingen									
	Nieuw beleid na PPN 2014-2017									
530	Aanleg kunstgrasveld Heeten	S €			-		-	32.183	32.183	32.183
530	Aanleg kunstgrasveld Mariënheem	S €			-		-	-	32.183	32.183
	Bezuinigingen 2015-2018									
530	44. Verlagen kosten zwemaccommodaties (Tijenraan en Tippe)	S €			10.000-		10.000-	20.000-	20.000-	20.000-
530	44a. Hoogerheyne overhevelen naar vereniging	S €			70.000-		70.000-	70.000-	70.000-	70.000-
	Nieuw beleid 2016									
530	Sportpark Ramele	E €			99.900		99.900	-	-	-
	Subtotaal nw beleid en bezuinigingen				19.900	-	19.900	57.817-	25.634-	25.634-
	Saldo van baten en lasten voor bestemming	€	4.202.477	3.881.587	3.660.642	414.943	3.245.699	3.146.674	3.153.404	3.119.354
980	Mutaties reserves									
	Bestaand beleid	€	173.765-	556.345-	257.832	51.800	206.032	206.032	206.032	206.032
	Subtotaal bestaand beleid	€	173.765-	556.345-	257.832	51.800	206.032	206.032	206.032	206.032
	Nieuw beleid en bezuinigingen									
	Subtotaal nw beleid en bezuinigingen				-	-	-	-	-	-
	Saldo van baten en lasten na bestemming	€	4.028.712	3.325.242	3.918.474	466.743	3.451.731	3.352.706	3.359.436	3.325.386
	Te verwachten nog openstaand bestaande kredieten per begin van het begrotingsjaar:									
								-	-	-

3. Raalte werkt

3.1 ARBEIDSPARTICIPATIE & INKOMEN

Programma 3.1

Arbeidsparticipatie en inkomen

Thema
Portefeuillehouder
Programmacoördinator

Raalte werkt
Wethouder Van Loevezijn
R. Peeters

Wat willen we bereiken?

De Participatiewet is op 1 januari 2015 van kracht geworden. Hiermee is er één regeling ontstaan, waarin de Wet Werk en Bijstand, de wet sociale werkvoorziening en een deel van de Wajong (voor mensen met een arbeidsbeperking) zijn opgegaan. Eén regeling waarmee het rijk wil bereiken dat:

- meer mensen meedoen in de reguliere arbeidsmarkt
- budgetten gericht en effectiever worden ingezet en
- kostenbesparingen worden gerealiseerd.

Relevante ontwikkelingen:

- De werkloosheidscijfers zijn de afgelopen jaren aanzienlijk hoger geworden. Dit uit zich in het nog altijd hoge aantal werkloosheidsuitkeringen (WW en bijstand). Hoewel er eerste tekenen van herstel van de economie zijn, is het aantal mensen zonder werk landelijk hoog. In onze gemeente is het werkloosheidspercentage onder het landelijk gemiddelde.
- De gemeenten in de arbeidsmarktregio IJssel-Vecht hebben een regionaal sociaal akkoord gesloten met werkgevers, werknemers, onderwijs en UWV met als doel: meer banen voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt (voor mensen met en zonder arbeidsbeperking). Werkgevers hebben zich hieraan expliciet gecommitteerd.
- Het aantal mensen met problematische schulden blijft stijgen. Door de langdurige financieel-economische crisis zijn steeds meer mensen in financiële problemen geraakt.

Doelstellingen:

1. In de gemeente Raalte wordt de instroom van uitkeringsgerechtigden/bijstand onder de Participatiewet beperkt en de uitstroom bevorderd.
2. Inwoners van de gemeente Raalte die gebruik maken van (uitkerings-)ondersteuning, participeren meer in de maatschappij en leveren hiervoor een tegenprestatie naar vermogen.
3. Inwoners van de gemeente Raalte die hier aanspraak op kunnen maken, weten de inkomensondersteunende voorzieningen te vinden en zijn hierover tevreden.
4. Cliënten van de gemeente Raalte hoeven niet langer dan 3 weken te wachten op dienstverlening bij problematische schulden.

Programma 3.1 – Arbeidsparticipatie en inkomen

Waar meten we ons succes aan af?

Doel	Indicator	2014	2015	2016	2017	2018	2019
		Werkelijk					
1.1	Aantal personen instroom	176	180	190	200	210	220
1.2	Aantal personen uitstroom	145	125	130	135	140	150
1.3	Percentage Participatiewet cliënten dat zich nieuw heeft gemeld en binnen 3 maanden na melding uitstroomt/geen uitkering ontvangt.		60%	60%	60%	60%	60%
2.1	Percentage Participatiewet cliënten dat een tegenprestatie levert	42%	48%	50%	55%	55%	55%
3.1	Aantal kinderen deelname Stichting Leergeld *)	325	250	250	250	250	250
3.2	Klanttevredenheid tenminste op het niveau van de periode daarvoor **)		7.3		7.3		7.3
4.1	Aantal weken gemiddelde wachttijd schulddienstverlening	4	3	3	3	3	3

*) Dit aantal is ontleend aan de jaarrekening/verslag 2014 van de stichting Leergeld en betreft de kinderen van ouders met een inkomen tot 120% van de bijstandsnorm.

**) De klanttevredenheid van het minimabeleid wordt in 2015 gemeten.

Wat gaan we daarvoor doen?

- 1.1 Vraag en aanbod op de lokale en regionale arbeidsmarkt willen we zoveel mogelijk bij elkaar brengen, waardoor zoveel mogelijk mensen naar vermogen aan de arbeidsmarkt kunnen deelnemen. Het beleid voor de Participatiewet is uitgangspunt.
- 1.2 We effectueren Workfast in samenhang met effectieve handhaving aan de poort.
- 1.3 In regionaal verband leiden we jongeren zonder startkwalificatie (afgeronde opleiding) terug naar school dan wel werk.
- 1.4 We stimuleren een goede aansluiting tussen arbeidsmarkt, onderwijs en zorg.
- 1.5 Lokaal leiden we jongeren zonder startkwalificatie met een inkomen lager dan € 300 en multiproblemen, in samenwerking met de lokale zorgstructuur, terug naar school dan wel een passende werkplek.
- 1.6 In het Regionaal Platform Arbeidsmarkt maken we afspraken over de aanpak van de jeugdwerkloosheid en de inzet van het regionale werkbedrijf.
- 1.7 Samenvoegen functies bedrijfscontactfunctionaris en werkgeverspunt.
- 1.8 De Wsw gaan we in 2016 in eigen beheer uitvoeren en hierover maken we afspraken met de huidige uitvoeringsorganisaties. In 2016 is een stichting Werk Raalte opgericht, waar de huidige Wsw'ers in dienst treden.
- 2.1 Van mensen met een bijstandsuitkering verwachten we wederkerigheid in de vorm van een tegenprestatie. Hiermee willen we inwoners met een bijstandsuitkering actief laten participeren.
- 3.1 In 2015 is het minimabeleid herijkt en is een viertal speerpunten voor de periode 2015-2017 vastgesteld. In de komende jaren wordt hieraan invulling gegeven.
- 4.1. Het beleid rond schuldhulpverlening wordt eind 2015-2016 herzien en middels een beleidsnotitie separaat aan de raad aangeboden. In de gemeentelijke toegang tot dienstverlening zorgen we voor een snelle doorstroom.

Nieuw beleid 2016-2019

Bijdrage voedselbank Raalte

Van de in 2014 opgerichte Voedselbank Raalte wordt op dit moment door een aanzienlijk aantal gezinnen uit Raalte gebruik gemaakt. De gemeente Raalte heeft de Voedselbank in de startperiode ondersteund met een startsubsidie. De kosten voor de Voedselbank worden deels gedekt door donaties, bijdragen en sponsoring. Naar schatting is voor de Voedselbank de komende 4 jaar een garantie van de gemeente Raalte nodig van maximaal € 20.000 per jaar. Deze garantie is een maximumbedrag, de daadwerkelijke bijdrage kan lager uitvallen en wordt definitief vastgesteld op basis van de jaarcijfers van de Voedselbank.

Afhankelijk van de ontwikkeling van de Voedselbank kan de bijdrage voor het nieuwe jaar worden aangepast. De dekking voor deze bijdrage kan worden gevonden binnen de via de algemene uitkering ontvangen en gereserveerde middelen voor armoedebestrijding. Daarom wordt zowel de bijdrage als de dekking pm geraamd. Bij de zomernota 2016 verantwoorden wij de definitieve bijdrage aan de gemeenteraad.

Uitvoering Sociale Werkvoorziening Raalte

De uitvoering van de Wsw levert een structureel verlies op voor de gemeente Raalte, doordat de ontvangen, teruglopende, Rijksbijdrage onvoldoende is om de uitvoeringskosten voor de Wsw, inclusief de lonen te dekken. Om het verlies op termijn te beperken heeft de gemeenteraad in maart 2015 het besluit genomen de organisatie van de Wsw zo dicht mogelijk bij de gemeentelijke organisatie vorm te geven. Desondanks blijft er wel een structureel tekort. Voor dit tekort was tot op heden geen structurele dekking. Tot 2015 zijn tekorten op de Wsw-uitvoering gedekt door (incidentele) meevallers op het rekening-resultaat en aanspraak van de Reserve Participatie. Deze reserve wordt echter naar verwachting in 2015 uitgeput (zie ook verantwoordingsparagraaf Sociaal domein bij de Zomernota 2015).

Wij stellen de gemeenteraad voor de nog in de begroting beschikbare stelpost sociaal domein ad € 200.000 aan te wenden voor dekking van een deel van de meerkosten uitvoering sociale werkvoorziening. De resterende kosten op de uitvoering Sociale Werkvoorziening willen we dekken door het opleggen van een taakstelling tot dezelfde bedragen binnen het sociaal domein. Dit op basis van het gestelde kader: budgetneutraliteit binnen het sociaal domein. Het resterende tekort wordt geraamd op:

- jaar 2016 € 32.000
- jaar 2017 € 137.000
- jaar 2018 € 345.000
- jaar 2019 € 400.000

De gemeente Raalte is voornemens de inkooprelatie met Wezo Zwolle voor het “beschut binnen” met ingang van het jaar 2019 te beëindigen. Hiertoe zijn met Wezo Zwolle afspraken gemaakt. Onderdeel van de afspraken is dat de gemeente Raalte in 2019 een afkoopsom tot een bedrag van maximaal € 191.000 verschuldigd is.

Ondernemersdienstverlening

In het collegeprogramma 2014-2018 “de Kracht van de kern” is opgenomen dat het college ondernemers beter wil faciliteren om zo een vitale economie te creëren samen met ondernemers. Hiertoe willen we de huidige functies werkgeverspunt, waarvoor nog geen structurele dekking in de begroting was voorzien, en de bedrijfscontactfunctionaris samenvoegen tot één functie ondernemersdienstverlening met een formatieomvang van totaal 2,4 fte. Voor versterking van de ondernemersdienstverlening is structurele uitbreiding nodig van 1,4 fte. Hiervoor is een structureel budget noodzakelijk van € 94.000.

Programma 3.1 – Arbeidsparticipatie en inkomen

WAT MAG HET KOSTEN?										
Bel. prod.	Deelprogrammabudget 3.1 Arbeidsparticipatie en inkomen	S/E	Rekening 2014 Saldo	Begroting 2015 Saldo	Begroting 2016 Lasten Baten Saldo			Meerjarenraming 2017 2018 2019 Saldo Saldo Saldo		
	Bestaand beleid									
610	Bijstandsverlening en inkomensvoorzieningen- en subsidies	€	992.397	932.900	6.026.721	5.304.500	722.221	722.221	722.221	722.221
611	Sociale werkvoorziening	€	976.686	6.122.248	5.253.161	271.300	4.981.861	4.651.411	4.240.852	4.000.470
614	Gemeentelijk armoede- en schuldenbeleid	€	1.055.841	1.697.371	1.793.154	31.000	1.762.154	1.762.154	1.762.154	1.762.154
623	Re-integratie- en participatievoorzieningen participatiewet	€	6.759	844.373	491.946	-	491.946	551.280	618.248	628.099
	Subtotaal bestaand beleid	€	3.031.682	9.596.892	13.564.982	5.606.800	7.958.182	7.687.066	7.343.475	7.112.944
							-	-	-	-
	Nieuw beleid en bezuinigingen									
	Nieuw beleid 2016									
614	Bijdrage voedselbank dekking tlv stelpost	E €			pm		pm	pm	pm	pm
614	armoedebestrijding	E €			pm		pm	pm	pm	pm
610	Ondernemersdienst- verlening	S €			94.000		94.000	94.000	94.000	94.000
610	Uitvoering Sociale Werkvoorziening	S €			232.000		232.000	337.000	545.000	600.000
		E €			-		-	-	-	191.000
	Subtotaal nw beleid en bezuinigingen				326.000	-	326.000	431.000	639.000	885.000
	Saldo van baten en lasten voor bestemming	€	3.031.682	9.596.892	13.890.982	5.606.800	8.284.182	8.118.066	7.982.475	7.997.944
980	Mutaties reserves									
	Bestaand beleid	€	336.869-	552.766-		67.766	67.766-	67.766-	67.766-	67.766-
	Subtotaal bestaand beleid	€	336.869-	552.766-	-	67.766	67.766-	67.766-	67.766-	67.766-
	Nieuw beleid en bezuinigingen									
	Geen mutaties in reserves	€					-			
	Subtotaal nw beleid en bezuinigingen				-	-	-	-	-	-
	Saldo van baten en lasten na bestemming	€	2.694.813	9.044.126	13.890.982	5.674.566	8.216.416	8.050.300	7.914.709	7.930.178
	Te verwachten nog openstaand bestaande kredieten per begin van het begrotingsjaar:						-	-	-	-

4. Raalte woont

4.1 WONEN & WOON-EN WERKOMGEVING

4.2 INTEGRAAL BEHEER OPENBARE RUIMTE

4.3 MILIEU & DUURZAAMHEID

Programma 4.1

Wonen en woon- en werkomgeving

Thema

Portefeuillehouder

Programmacoördinator

Raalte woont

Wethouder Wagenmans

A. Nijman

Wat willen we bereiken?

Raalte is en blijft een aantrekkelijke woongemeente. Het is goed wonen in Raalte met een verscheidenheid in woonaanbod en een adequaat voorzieningenniveau waar al onze inwoners / alle doelgroepen hun plek kunnen vinden. Inzicht in de huidige en toekomstige woningmarkt is daarbij van belang.

Relevante ontwikkelingen:

- De komende jaren staan nog diverse nieuwbouwprojecten op de planning om aan de woningvraag te kunnen voldoen. Gezien de demografische ontwikkelingen (minder huishoudensgroei) op de middellange termijn vindt een verschuiving plaats van uitbreiding door middel van nieuwbouw naar het duurzaam beheren van de bestaande voorraad. Verminderde nieuwbouw resulteert ook in een afname van het aantal te verlenen omgevingsvergunningen.
- De nieuwbouw die nog wel gepleegd wordt, moet aansluiten op trends als vergrijzing, extramuralisatie en toename één- en tweepersoonshuishoudens.
- We zien het afgelopen jaar dat de (koop)woningmarkt weer enigszins aantrekt. De hypotheekrente is laag en het vertrouwen in de woningmarkt neemt weer toe. In de markt voor bestaande woningen zien we meer beweging en ook in de markt voor nieuwbouwwoningen zien we een stijging van het aantal gegadigden dat zich meldt als belangstellende voor een kavel.
- De prestatieafspraken met de provincie lopen in 2015 af. Het jaar 2015 wordt/is benut om tot nieuwe woonafspraken (voorheen prestatieafspraken) te komen met de provincie. De provincie Overijssel heeft middels het besluit *doorzettingskracht* van 18 februari 2015 aangegeven sterker te gaan sturen op de balans tussen vraag en aanbod in de bestemmingsplancapaciteit. In de woonafspraken worden hier nadere afspraken over gemaakt. Een regionaal afgestemd woningbouwprogramma wordt onderdeel van de nieuwe woonafspraken. Bij het schrijven van deze begroting is de uitkomst van het traject prestatieafspraken nog niet bekend.
- De nieuwe woningwet inclusief aangepaste toewijzingsregels voor woningcorporaties, extramuralisatie (men blijft langer thuis wonen ook als men zorg nodig heeft) en de toename van de huisvestingstaakstelling van statushouders heeft invloed op de lokale huurwoningmarkt. Hoewel uit toewijzingscijfers (nog) geen toenemende druk blijkt is dit wel punt van aandacht in het komende jaar.

Doelstellingen:

1. Een blijvende kwaliteit van de woningvoorraad en de woonomgeving.
2. Bij nieuwbouw wordt gebouwd voor de kernspecifieke behoefte. We breiden het aantal woningen uit conform de nieuw af te sluiten woonafspraken met de provincie Overijssel.
3. Het woningbouwprogramma speelt in op de trend van vergrijzing en extramuralisatie. Het aandeel nultreden woningen / levensloopbestendige woningen in het nieuwbouwprogramma is gemiddeld tenminste 40%.
4. Bij nieuwbouw stellen we de woonwens van onze inwoners centraal. Het percentage gebouwde koopwoningen in (collectief) particulier opdrachtgeverschap is gemiddeld minimaal 65% van de totaal uitgegeven koopwoningen.

Programma 4.1 – Wonen en Woon- en werkomgeving

5. Uitvoering geven aan de gemeentelijke taken met betrekking tot de omgevingsvergunningen en het toezicht en de handhaving hierop.
6. De bezuinigingstaakstellingen realiseren.

Waar meten we ons succes aan af?

Doel	Indicator	2014	2015	2016	2017	2018	2019
		Werkelijk					
1	Score: Ik voel me thuis in deze buurt (nieuw)		nulmeting	3		afh van nulmeting	
2	Uitbreiding van de woningvoorraad per jaar	90*	140	150	150	100	100
3	Percentage nultreden woningen	43%	40%	40	40	40	40
4	Percentage nieuwbouwkooptwoning in particulier opdrachtgeverschap	83%**	>65%	65%	65%	65%	65%

*) In 2014 zijn er minder woningen opgeleverd dan begroot. Dit komt doordat niet altijd exact in te schatten is in welk jaar een project daadwerkelijk gereed gemeld wordt.

**) Het percentage van 65% is een gemiddeld percentage over de programmering voor de periode 2012-2015. Hierin kunnen op jaarbasis fluctuaties voorkomen (het ene jaar een hoger percentage dan het andere).

Wat gaan we daarvoor doen?

- 1.1 In 2016 stellen we samen met onze maatschappelijke partners in wonen en zorg een nieuwe woonvisie op. Hierin nemen we uiteraard de actuele ontwikkelingen op woongebied op. Denk daarbij aan actuele marktontwikkelingen, de nieuwe woningwet, demografische ontwikkelingen en realisatie van meer levensloopbestendige woningen.
- 1.2 Met Salland Wonen maken we op basis van de nieuwe woningwet in 2016 nieuwe prestatieafspraken over de woningvoorraad, duurzaamheid en de omvang en beschikbaarheid van de sociale woningvoorraad.
- 2.1 Als uitvloeisel van de woonvisie wordt er een toekomstbestendige nieuwbouw-programmering gemaakt die aansluit op de woonbehoefte van de verschillende doelgroepen. De woonafspraken met de provincie geven hiervoor in kwantitatieve zin de kaders.
- 2.2 Elke kern krijgt ontwikkelingsruimte op basis van het huidige aandeel van de bevolkingsomvang; autonome groei (zoals verwoord in de structuurvisie Raalte 2025).
- 4.1 Bij nieuwbouwprojecten wordt (collectief) particulier opdrachtgeverschap gestimuleerd door middel van eigen uitgifte van gemeentegronden of door het maken van afspraken met ontwikkelaars bij gronden in eigendom van derden.
- 4.2 We bevorderen doorstroming door het toevoegen van kwalitatief goede woningen en het uitgeven van kavels.
- 5.1 Minder nieuwbouw op middellange termijn maar ook verwachte nieuwe wetgeving zoals privatisering kwaliteitsborging bouw en de invoering van de omgevingswet hebben naar verwachting consequenties voor de werkwijze en organisatie van de verlening van omgevingsvergunningen. We volgen deze ontwikkelingen nauwlettend zodat we tijdig maatregelen kunnen nemen in onze interne organisatie.
- 6.1 Acties in gang zetten om bezuinigingen te realiseren.

Nieuw beleid 2016-2019

Basisregistraties Adressen en Gebouwen (BAG)

Wij zijn met ingang van medio 2009 wettelijk verplicht bronhouder voor de Basisregistraties Adressen en Gebouwen (BAG). Dit houdt in dat de gemeente mutaties in adres- en gebouwgegevens tijdig en correct verwerkt in de daarvoor ingerichte Landelijke Voorziening. De verwachting dat het BAG-beheer binnen de bestaande taken kon worden ingepast is achteraf een misvatting gebleken. Om aan de eisen van de Wet Basisregistraties Adressen en Gebouwen te voldoen zijn eenmalige en structurele extra middelen nodig. Voor 2015 is een eenmalig budget gevraagd via de zomernota.

In de begroting 2016 wordt via (verplicht) nieuw beleid een structureel bedrag van € 59.000 gevraagd. Dit bedrag is reeds financieel vertaald in de zomernota 2015.

Privatisering bouwtoets

De wet Vergunning, Toezicht, Handhaving (VTH) regelt per 1 januari 2017 invoering van de 1^e fase van de privatisering van de bouwtoets en toezicht op de bouw. Het gaat dan om risicoklasse 1 bouwwerken grondgebonden woningen en lichte industrie inclusief de agrarische sector. Dit betreft naar schatting 90% tot 95 % van de binnenkomende bouwaanvragen. Bij aanneming van de wetgeving komt toetsing van de aanvraag en toezicht op de bouw in handen van private partijen. Dit heeft organisatorische en personele gevolgen voor de gemeente.

Voorgesteld wordt om eenmalig € 30.000 beschikbaar te stellen voor een plan en besluitvorming met betrekking tot de implementatie van de wet.

Informatievoorziening RUD

Momenteel is een projectgroep doende om randvoorwaarden te realiseren voor een centrale RUD informatievoorziening met de volledige functionaliteit voor het ondersteunen van het totale Vergunning, Toezicht en Handhaving proces. Doel is een goede (uitwisselbare) informatievoorziening.

De gevraagde middelen voor de informatievoorziening zijn berekend op basis van de deelnemende gemeenten en zijn maximum bedragen.

Voorgesteld wordt om vanaf 2017 structureel € 31.491 oplopend tot structureel € 65.286 vanaf 2018 beschikbaar te stellen.

Invoering woningwet

De komst van de nieuwe woningwet verandert het speelveld van de woningcorporatie.

Na invoering van de nieuwe woningwet ligt de focus primair op het verhuren en beheren van sociale huurwoningen voor mensen met lagere inkomens of bijzondere doelgroepen. De wet gaat ervan uit dat de gemeentelijke woonvisie het kader is voor de volkshuisvestelijke opgave. De nieuwe woningwet wordt vertaald in de nieuwe woonvisie en in nieuwe prestatieafspraken met de woningcorporatie. Daarnaast worden ook de nieuwe woonafspraken van de provincie in de woonvisie verwerkt.

Voor het maken van nieuwe afspraken met de woningcorporatie hebben we eenmalig externe expertise nodig. De kosten voor de gemeente worden begroot op eenmalig € 25.000.

Programma 4.1 – Wonen en Woon- en werkomgeving

WAT MAG HET KOSTEN?										
Bel. prod.	Deelprogrammabudget 4.1 Wonen en woon- en werkomgeving	S/E	Rekening 2014	Begroting 2015	Begroting 2016			Meerjarenraming		
			Saldo	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	2017 Saldo	2018 Saldo	2019 Saldo
820	Sociale woningbouw		€ 532.202-	63.258	120.350	64.430	55.920	55.920	55.920	55.920
821	Stads- en dorpsvernieuwing		€ 0	25.111	10.985	-	10.985	10.985	10.985	10.985
822	Overige volkshuisvesting		€ 566.959	638.087	483.770	44.250	439.520	439.520	439.520	439.520
823	Bouwvergunningen		€ 801.939-	1.695.562	2.631.474	1.100.000	1.531.474	1.631.454	1.631.434	1.631.415
824	BAG		€ -	231.800	59.000	-	59.000	59.000	59.000	59.000
	Subtotaal bestaand beleid		€ 767.182-	2.653.818	3.305.579	1.208.680	2.096.899	2.196.879	2.196.859	2.196.840
							-	-	-	-
	Nieuw beleid en bezuinigingen									
	Bezuinigingen 2015-2018									
823	7. Kostenreductie vergunningen, toezicht en handhaving m.b.t. omgevingsvergunningen	S	€		30.000-		30.000-	30.000-	30.000-	30.000-
	Nieuw beleid 2016									
823	Privatisering bouwtoets	E	€		30.000		30.000	-	-	-
823	Informatievoorziening RUD	S	€		-		-	31.491	65.286	65.286
822	Invoering woningwet, nieuwe prestatieafspraken SallandWonen en nadere uitwerking woonvisie	E	€		25.000		25.000	-	-	-
	Subtotaal nw beleid en bezuinigingen				25.000	-	25.000	1.491	35.286	35.286
	Saldo van baten en lasten voor bestemming		€ 767.182-	2.653.818	3.330.579	1.208.680	2.121.899	2.198.370	2.232.145	2.232.126
980	Mutaties reserves									
	Bestaand beleid		€ 598.138	-161.383						
	Subtotaal bestaand beleid		€ 598.138	-161.383	-	-	-	-	-	-
	Nieuw beleid en bezuinigingen		€							
	Geen									
	Subtotaal nw beleid en bezuinigingen				-	-	-	-	-	-
	Saldo van baten en lasten na bestemming		€ 169.044-	2.492.435	3.330.579	1.208.680	2.121.899	2.198.370	2.232.145	2.232.126
	Te verwachten nog openstaande kredieten per begin van het begrotingsjaar:							-	-	-

Programma 4.2.

Integraal beheer Openbare ruimte

Thema

Portefeuillehouder

Programmacoördinator

Raalte woont

Wethouder Wagenmans

A. Nijman

Wat willen we bereiken?

Met inzet van gemeentelijke middelen en het vergroten van de betrokkenheid van inwoners en organisaties binnen onze gemeente werken wij aan een openbare ruimte die in toenemende mate levensloopbestendig, duurzaam en afgestemd is op het gebruik er van.

Relevante ontwikkelingen:

- In toenemende mate is er sprake van burgerinitiatieven. Hierop wordt geanticipeerd vanuit het gedachtengoed van overheidsparticipatie.
- Veranderende wet- en regelgeving (bijvoorbeeld verbod op gebruik chemische middelen).
- Dit alles tegen een achtergrond waarbij we invulling moeten geven aan een ingrijpende bezuinigingsopgave en de financiële middelen sterk onder druk staan.
- Uit onderzoek is gebleken dat er structureel extra middelen noodzakelijk zijn om de civieltechnische kunstwerken in stand te houden. Besluitvorming over de noodzakelijke onderhoud- en vervangings-budgetten vindt plaats in het kader van de begrotingsbehandeling 2016-2019.

Doelstellingen:

1. Het realiseren van een integrale aanpak ten aanzien van het gebruik, de inrichting en het beheer van de openbare ruimte. Dit in relatie tot de bezuinigingen.
2. De inwoners van Raalte waarderen het openbaar groen in 2016 met tenminste een 3,2. In 2016 voldoet tenminste 90% van het areaal openbaar groen aan de beeldkwaliteitsniveaus uit het groenbeleidsplan.
3. De inwoners van Raalte beoordelen de wegen, paden en trottoirs in 2016 met tenminste een 3,0.
4. De inwoners van Raalte beoordelen de heelheid van voorzieningen in de openbare ruimte in 2016 met minimaal een 3,5.
5. De inwoners van Raalte beoordelen het aanbod van speelvoorzieningen in 2016 met minimaal een 3,0.
6. Het voorkomen van kapitaalvernietiging in de openbare ruimte door onder andere het in stand houden van de kwaliteit van de asfaltwegen en de civieltechnische kunstwerken.

Programma 4.2 – Integraal beheer Openbare Ruimte

Waar meten we ons succes aan af?

Doel	Indicator	2014	2015	2016	2017	2018	2019
		Werkelijk					
2.1	Score: perken, plantsoenen en parken in mijn buurt zijn goed onderhouden (nieuw)	-	nulmeting	3,2		afh van nulmeting	
2.2	De mate waarin voldaan wordt aan de beeldkwaliteitseisen uit het groenbeleidsplan	92%	90%	90%	90%	90%	90%
3	Score: Straten, paden en trottoirs in mijn buurt zijn goed begaanbaar (nieuw)	-	nulmeting	3,0		afh van nulmeting	
4	Score: in mijn buurt zijn weinig tot geen dingen kapot (nieuw)	-		3,5			
5	Score: speelvoorzieningen (kinderen tot 12 jaar) (nieuw)	-		3,0			

Wat gaan we daarvoor doen?

- 1.1 Uitvoeren van IVOR in nauwe samenspraak met de inwoners.
- 1.2 In stand houden van de openbare ruimte binnen de beschikbare gemeentelijke middelen en met inzet van inwoners en organisaties.
- 1.3 Programmatisch werken in de openbare ruimte waarbij we zoveel mogelijk gebruik willen maken van kansen in de samenleving, initiatieven van derden of natuurlijke momenten in het beheer.
2. Uitvoeren van het dagelijks onderhoud en het vervangen van versleten groen.
3. Uitvoeren wegbeheer op basis van uitgevoerde inspecties, prioriteitsstelling en bestuurlijk vastgestelde uitgangspunten.
4. Voorzieningen in de openbare ruimte die kapot zijn worden gerepareerd, vervangen of verwijderd waarbij wordt gekeken of deze nog voorzien in de behoefte.
5. Bij inrichting van nieuwe speelplaatsen worden de toekomstige gebruikers betrokken. Bij vervanging van toestellen wordt gekeken of deze nog voorzien in de behoefte of dat een type toestel met een andere speelwaarde wordt herplaatst.
6. Er komt een zwaarder accent te liggen op het onderhoud van asfaltwegen ten koste van het onderhoud van klinkerwegen. Onderhoud aan klinkerwegen vindt alleen plaats als de veiligheid in het geding komt en de functionaliteit niet meer gewaarborgd kan worden.

Nieuw beleid 2016-2019

Onderhoud en vervanging civieltechnische kunstwerken

De gemeente Raalte wil de civieltechnische kunstwerken onderhouden zodat een veilig gebruik wordt gewaarborgd naast het voorkomen van kapitaalvernietiging. Op basis van het beheerplan en uitgevoerde inspecties dienen (achterstallige) onderhoudsmaatregelen en vervanging uitgevoerd te worden. Deze eenmalige kosten worden voor 2016 begroot op € 232.000. Dit bedrag kan tot een bedrag van € 29.920 ten laste worden gebracht van de reserve onderhoud bruggen en tunnels. Voor 2017 is € 353.000 nodig.

Nu de totale kosten inzichtelijk zijn gemaakt is ook duidelijk geworden dat de structurele dekking ontoereikend is. Het is noodzakelijk om hiervoor aanvullende structurele middelen beschikbaar te stellen. Er is structureel vanaf 2017 extra € 60.000 nodig oplopend tot € 103.000 vanaf 2018.

Horstweg Broekland

Aanvullend op de werkzaamheden die op basis van het Gemeentelijk Riolerings Plan (GRP) moeten worden uitgevoerd willen wij gelijktijdig ook uitvoering geven aan de maatregelen om de verkeersveiligheid van de Horstweg te bevorderen. Dit door het realiseren van een smaller wegprofiel, enkele plateaus en het wegnemen van gevaarlijke oversteken.

De eenmalige kosten bedragen € 100.000. Hiervan kan € 50.000 ten laste van de reserve Fonds Bovenwijkse Voorzieningen worden gebracht en € 50.000 wordt gedekt door een BDU subsidie.

Nieuwstraat Raalte

Door de bewoners van de Nieuwstraat wordt al enige tijd aandacht gevraagd voor de bruikbaarheid en het comfort van de trottoirs. Met name voor de ouderen die in toenemende mate gebruik maken van een rollator of rolstoel zijn de smalle trottoirs en de schuine inrit constructies moeilijk te gebruiken.

Een oplossing kan worden gevonden door het verbeteren van de bruikbaarheid van de Nieuwstraat te combineren met het afkoppelen van hemelwater. Voor het afkoppelen dient het gehele wegprofiel op de schop te worden genomen. Gelijktijdig ontstaat de mogelijkheid om de Nieuwstraat levensloopbestendig in te richten en daarmee gebruiksvriendelijker te maken voor senioren.

Voor deze extra aanpassingen is een eenmalig bedrag nodig van € 125.000. De dekking van deze kosten kan voor € 62.500 ten laste van de voorziening riolering worden gebracht, voor € 30.000 uit het budget onderhoud wegen en voor € 32.500 uit het budget voor de woonservice-gebieden.

Verkeersmaatregelen kruispunt Ganzeboomlaan - Mettingenlaan

Naar aanleiding van een ernstig ongeval op het kruispunt Ganzeboomlaan – Mettingenlaan is besloten om een verkeerskundig onderzoek in te stellen naar de verkeerssituatie op dit kruispunt. Doel is verbetering van de verkeersveiligheid op korte termijn en verbetering van de verkeersveiligheid en -afwikkeling op lange termijn.

Voor de korte termijn maatregelen wordt in 2016 een eenmalig krediet nodig geacht van € 125.000. Voor € 62.500 wordt een BDU subsidie ontvangen.

Programma 4.2 – Integraal beheer Openbare Ruimte

WAT MAG HET KOSTEN?										
Bel. prod.	Deelprogrammabudget 4.2 Integraal beheer Openbare ruimte	E/S	Rekening	Begroting	Begroting 2016			Meerjarenraming		
			2014	2015				2017	2018	2019
			Saldo	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo
	Bestaand beleid									
210	Wegen, straten en pleinen	€	4.820.622	6.237.237	4.619.165	262.744	4.356.421	4.352.799	4.350.347	4.328.332
214	Parkeren	€	431.383	466.068	436.953		436.953	436.953	436.953	436.953
215	Baten parkeerbelasting	€	409.877-	415.500-	-	415.500	415.500-	415.500-	415.500-	415.500-
560	Openbaar groen en openluchtrecreatie	€	2.249.915	2.452.021	2.334.389	61.027	2.273.362	2.282.877	2.291.166	2.300.897
	Subtotaal bestaand beleid	€	7.092.044	8.739.826	7.390.507	739.271	6.651.236	6.657.129	6.662.966	6.650.682
							-	-	-	-
	Nieuw beleid en bezuinigingen									
	Nieuw beleid 2012 (reeds besloten bij MJB 2010-2013)									
560	Vervangingskosten speeltoestellen	S €			15.703	-	15.703	22.820	29.253	32.700
	Nieuw beleid 2016									
210	Onderhoud en vervanging civieltechnische kunstwerken	S €			-	0	-	60.000	103.000	103.000
		E €			232.000	0	232.000	353.000	-	-
210	Horstweg Broekland	E €			100.000	100.000	-	-	-	-
	Nieuwstraat Raalte	E €			125.000	0	125.000	-	-	-
210	Dekking t.i.v. budget afkoppelen € 62.500/ woonservicegebieden 32.500/ wegbeheer 30.000	E €			125.000-	0	125.000-	-	-	-
210	Verkeersmaatregelen kruispunt Ganzeboomlaan-Mettingenlaan	E €			125.000	62.500	62.500	-	-	-
	Bezuinigingen 2015-2018									
210	36b. Verlagen kosten voor onderhoud wegen binnen en buiten de bebouwde kom	S €			-	0	-	12.100-	12.100-	12.100-
210	52. Verlagen kosten verkeerseducatie	S €			-	0	-	-	18.000-	18.000-
560	42. Verminderen van het aantal speelterreinen en speelplaatsen	S €			25.000-	0	25.000-	25.000-	25.000-	25.000-
	Subtotaal nw beleid en bezuinigingen				447.703	162.500	285.203	398.720	77.153	80.600
	Saldo van baten en lasten voor bestemming	€	7.092.044	8.739.826	7.838.210	901.771	6.936.439	7.055.849	6.740.119	6.731.282
980	Mutaties reserves									
	Bestaand beleid	€	284.948-	1.973.791-	415.500	436.953	21.453-	21.453-	21.453-	21.453-
	Subtotaal bestaand beleid	€	284.948-	1.973.791-	415.500	436.953	21.453-	21.453-	21.453-	21.453-
	Nieuw beleid en bezuinigingen									
	Dekking onderhoud en vervanging civieltechnische kunstwerken	€				29.920	29.920-	-	-	-
					-	29.920	29.920-	-	-	-
	Saldo van baten en lasten na bestemming	€	6.807.096	6.766.035	8.253.710	1.368.644	6.885.066	7.034.396	6.718.666	6.709.829
	Te verwachten nog openstaand bestaande kredieten per begin van het begrotingsjaar:						618.140	-	-	-

Programma 4.3

Milieu en duurzaamheid

Thema
Portefeuillehouder
Programmacoördinator

Raalte woont
Wethouder Niens
R. Peeters

Wat willen we bereiken?

In de visie Raalte duurzaam 2050 is de ambitie uitgesproken dat Raalte in 2050 duurzaam is in de breedste betekenis van het woord. Denkend en handelend in kringlopen. De lange termijndoelstellingen in de duurzaamheidsagenda zijn vertaald naar een visiestatement voor het uitvoeringprogramma 2014-2018. Raalte duurzaam door verbinden, bewustzijn, eigen kracht en samenwerking.

Relevante ontwikkelingen:

- De gemeente neemt steeds meer een faciliterende, stimulerende en verbindende rol op zich bij initiatieven vanuit de samenleving en steeds minder een regisserende rol. Dit betekent dat de gemeente niet alleen verantwoordelijk is voor het behalen van duurzaamheidsdoelen maar dat de kansen juist liggen bij initiatieven van de samenleving.
- Grondstoffen worden steeds duurder en mensen steeds bewuster dat hier spaarzaam mee omgegaan moet worden.
- Investerings in duurzaamheid leiden in de toekomst tot lagere exploitatielasten.
- De kans op heftige regenbuien als gevolg van klimaatverandering nemen verder toe.

Doelstellingen:

1. Het realiseren dat tenminste 68% herbruikbare afvalstoffen van het huishoudelijk afval gescheiden worden aangeboden in 2016 (landelijke doelstelling per 1 januari 2015= 65%). Op basis van huidige inzamelgegevens behalen we 68% hergebruik in 2015 en kan deze lijn in 2016 worden voortgezet.
2. De afvalinzameling wordt door de burger met minimaal een 7 beoordeeld.
3. De openbare ruimte is zo schoon en opgeruimd dat dit door burgers beoordeeld wordt met minimaal een 3.
4. Een duurzame samenleving in 2050 voornamelijk door de inzet van bewoners en bedrijfsleven.
5. Het (zoveel mogelijk) voorkomen van schade en overlast als gevolg van hevige regenval.

Waar meten we ons succes aan af

Doel	Indicator	2014	2015	2016	2017	2018	2019
		Werkelijk					
1.1	Hergebruik ten opzichte van totale huisvuilaanbod	61%	65%	68%	68%	68%	68%
2.1	Score op de tevredenheid t.a.v. afvalinzameling is voldoende		7		7		7
3.1	Score: Mijn buurt is schoon (nieuw)		nulmeting	3		afh van nulmeting	
4.1	CO2 uitstoot van de samenleving Raalte daalt met 1% per jaar (Kton)	171	170	168	166	165	164

Programma 4.3 – Milieu en Duurzaamheid

Doel	Indicator	2014	2015	2016	2017	2018	2019
4.2	Opwekking van zonne-energie in Raalte stijgt met 2% per jaar (MWh)	4.200	4.284	4.370	4.457	4.546	4.637

Op de indicatoren 4.1 en 4.2 zijn gegevens verkregen uit “Energie in Beeld”. In 2014 is een explosieve groei van zonnepanelen installaties te zien. Dit heeft een directe relatie met de verminderde CO2 uitstoot. De energieopwekking door zonne-energie is explosief gestegen. In deze getallen worden alleen de kleine aansluitingen (tot 3x 80 ampère) weergegeven. De schatting is dat er in 2014 200 aansluitingen zijn bijgekomen in de gemeente.

Wat gaan we daarvoor doen?

- 1 In 2016 vinden geen wijzigingen plaats in afvalbeleid. Daardoor treedt in 2016 stabilisatie op voor wat betreft het hergebruikspercentage.
- 2 We handhaven het huidige beleid.
- 3 In 2016 wordt de openbare ruimte op 20 locaties 4 keer per jaar geschoond in het kader van het project Mooi Schoon Raalte. Daarna wordt een doelstelling bepaald op schoonheidsgraad A+ tot D en verbeteringen geïnventariseerd ten opzichte van nulmeting in 2015. Daarnaast kan een indicatie gegeven worden in het aantal opschoonacties en aantal deelnemers aan dit project.
- 4 Bedrijven/organisaties en samenleving faciliteren in het bij elkaar brengen van partijen, kennis, ervaring en middelen opdat zij hun duurzaamheidsdoelstellingen kunnen verwezenlijken. Actieve informatieverstrekking via digitale media en informatie verstrekken over duurzaamheidsleningen en premies. Ook in 2016 vindt het energieloket doorgang in samenwerking met de provincie Overijssel voor vertrekken van leningen en premies op duurzaamheidsinvesteringen. Het oppakken van projecten met de samenleving in de brede zin van duurzaamheid.
- 5 Onze kernen voorbereiden op de huidige klimaatverandering (meer regen) door het robuust maken van ons rioolstelsel door afkoppelen van regenwater en realiseren van waterberging (bij voorkeur bij de uitvoering van rioleringsprojecten). Hiervoor laten we in 2015 en 2016 voor de kernen Heino en Raalte hemelwatermasterplannen opstellen. In deze plannen wordt onderzocht op welke plaatsen het zinvol is om de komende jaren afvoerend verhard oppervlak af te koppelen.

Nieuw beleid 2016-2019

Programma Raalte Duurzaam 2050

Voor het behalen van de gestelde doelen in het visiedocument Raalte Duurzaam 2050 zijn wij in grote mate afhankelijk van de acties in de samenleving maar ook van gezamenlijke acties. Daarnaast ook met name in de verduurzaming van ons eigen vastgoed. Om de samenleving stappen te laten zetten om te komen tot bijvoorbeeld energiebesparende maatregelen, energieproductie en andere duurzame maatregelen (denk ook aan klimaat) moet nog veel informatie en kennis verspreid worden. Hierbij haken we ook aan op het beleid van de provincie Overijssel die de intentie heeft om het energieloket nog door te zetten tot en met 2018.

Vanuit dit programma proberen we subsidiemiddelen te koppelen aan de eigen middelen. Tot en met het jaar 2016 is hiervoor eenmalig € 100.000 per jaar beschikbaar gesteld. Voor de continuering van de uitvoering van Raalte Duurzaam 2050 stellen we voor om voor het jaar 2017 € 60.000 en voor de jaren 2018 en 2019 eenmalig € 80.000 beschikbaar te stellen.

Kredieten vanuit GRP ten laste van de voorziening riolering

De gemeente draagt de verantwoordelijkheid voor de (verbrede) watertaken voor afvalwater, hemelwater en grondwater. Deze taken zijn beschreven in het Gemeentelijke Riolerings Plan.

In onderstaand overzicht zijn de totaalbedragen van de investeringen weergegeven die we in de periode 2016-2019 gaan oppakken. De investeringen worden gedekt door de inzet van de rioleringsvoorziening en de opbrengsten rioolheffing.

	2016	2017	2018	2019	Totaal
Investeringen volgens GRP 2016-2019	€ 1.169.000	€ 1.053.000	€ 1.818.000	€ 807.000	€ 4.847.000

Programma 4.3 – Milieu en Duurzaamheid

WAT MAG HET KOSTEN?										
Bel. prod.	Deelprogrammabudget 4.3 Milieu en duurzaamheid	S/E	Rekening 2014	Begroting 2015	Begroting 2016			Meerjarenraming		
	Bestaand beleid		Saldo	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	2017 Saldo	2018 Saldo	2019 Saldo
721	Afvalverwijdering en -verwerking	€	1.444.354	1.828.407	2.864.936	983.543	1.881.393	1.881.393	1.881.393	1.881.393
722	Riolering (gecombineerd)	€	7.669.445	2.531.494	2.947.238	216.627	2.730.611	2.730.611	2.730.611	2.730.611
723	Milieubeheer / duurzaamheid	€	2.861.493	454.645	256.551	40.000	216.551	215.995	215.439	214.882
724	Lijkbezorging	€	324.022	332.486	392.989	-	392.989	392.899	392.067	390.962
725	Baten reinigingsrechten en afvalstofheffing	€	1.934.437-	2.225.878-	-	2.709.668	2.709.668-	2.709.668-	2.709.668-	2.709.668-
726	Baten rioolheffing (gecombineerd)	€	2.825.516-	2.933.020-	-	3.155.874	3.155.874-	3.155.874-	3.155.874-	3.155.874-
732	Baten begraafplaatsrechten	€	194.920-	202.877-	-	172.000	172.000-	172.000-	172.000-	172.000-
	Subtotaal bestaand beleid	€	7.344.441	214.743-	6.461.714	7.277.712	815.998-	816.644-	818.032-	819.694-
	Nieuw beleid en bezuinigingen									
	Nieuw beleid (besloten bij PPN 2013-2016)									
723	Raalte Duurzaam 2050 uitvoering 5 jaren programma periode 2014-2018	E €			100.000	-	100.000	-	-	-
	Bezuinigingen 2015-2018									
723	7. Kostenreductie vergunningen, toezicht en handhaving m.b.t. milieu (BOA's)	S €			62.000-	-	62.000-	62.000-	62.000-	62.000-
724	43. Verlagen kwaliteitsniveau en afstoten van openbare begraafplaatsen	S €			-	-	-	-	16.750-	16.750-
	Nieuw beleid 2016									
723	Programma Raalte Duurzaam 2050	E €			-	-	-	80.000	80.000	80.000
	Inzet restant budget duurzaamheid 2017	E €			-	-	-	20.000-	-	-
	Kredieten vanuit GRP	E €			1.169.000	-	1.169.000	1.053.000	1.818.000	807.000
722	Dekking t.l.v. voorziening riolering	E €			-	1.169.000	1.169.000-	1.053.000-	1.818.000-	807.000-
	Subtotaal nw beleid en bezuinigingen				1.207.000	1.169.000	38.000	2.000-	1.250	1.250
	Saldo van baten en lasten voor bestemming	€	7.344.441	214.743-	7.668.714	8.446.712	777.998-	818.644-	816.782-	818.444-
980	Mutaties reserves									
	Bestaand beleid	€	5.568.592-	534.176-						
	Subtotaal bestaand beleid	€	5.568.592-	534.176-	-	-	-	-	-	-
	Nieuw beleid en bezuinigingen									
		€								
	Subtotaal nw beleid en bezuinigingen				-	-	-	-	-	-
	Saldo van baten en lasten na bestemming	€	1.775.849	748.919-	7.668.714	8.446.712	777.998-	818.644-	816.782-	818.444-
	Te verwachten nog openstaande kredieten per begin van het begrotingsjaar:						732.507	-	-	-

5. Raalte zorgt

5.1 MAATSCHAPPELIJKEONDERSTEUNING,
BEGELEIDING & JEUGDHULP

Programma 5.1

Maatschappelijke Ondersteuning, begeleiding en jeugdhulp

Thema: Raalte zorgt
Portefeuillehouder : Wethouder Hiemstra
Programmacoördinator: A. Nijman

Wat willen we bereiken?

Onze ambitie is dat iedereen naar vermogen kan blijven participeren in de samenleving. Voor mensen die daarbij –naast de eigen mogelijkheden en ondersteuning door het eigen sociale netwerk- extra ondersteuning nodig hebben, zorgen wij voor een goed pakket aan laagdrempelige algemene voorzieningen. Dit doen we in samenwerking met de maatschappelijke partners. In situaties waarin ook dit niet voldoende is, organiseren wij gespecialiseerde en individuele voorzieningen die aanvullend zijn op de eigen mogelijkheden van mensen. Wij kiezen daarbij voor een integrale en op het gezin/huishouden gerichte aanpak waarbij ondersteuning op het gebied van zorg, jeugd en werk gecombineerd worden.

Relevante ontwikkelingen:

- Sinds januari 2015 zijn de begeleiding en dagbesteding respijtzorg en het bijbehorend vervoer overgedragen naar de Wmo. Gelijktijdig heeft de gemeente met de invoering van de nieuwe Jeugdwet nieuwe taken gekregen op het gebied van de jeugdzorg. Daarmee heeft de gemeente een veel grotere verantwoordelijkheid gekregen in het sociaal domein. Deze overdracht van taken ging gepaard met een forse reductie van de bijbehorende budgetten. Dit terwijl zowel op het gebied van de Wmo als op het gebied van de jeugdhulp de vraag stijgt. Aangezien deze trend zich doorzet betekent dit dat wij voor een forse uitdaging staan om binnen de beschikbare middelen de noodzakelijke ondersteuning aan onze inwoners te bieden. Hierbij is de inzet van inwoners en maatschappelijke organisaties onontbeerlijk.
- De inkoop van zwaardere vormen van jeugdhulp wordt ook in 2016 uitgevoerd door de Bedrijfsvoeringsorganisatie Jeugdzorg IJsselland.
- Voor de verantwoording aan het Rijk en de gemeenteraad over de gedecentraliseerde taken in het sociaal domein maken wij gebruik van de door de Vereniging Nederlandse Gemeenten ontwikkelde “gemeentelijke monitor Sociaal Domein”
- De maatwerkvoorzieningen worden opnieuw aanbesteed.

Doelstellingen:

1. Het bieden van een adequaat hulpverleningsaanbod aan kwetsbare burgers, jeugdigen en slachtoffers/daders huiselijk geweld, aanvullend op de eigen mogelijkheden van mensen.
2. Het aantal verstrekte maatwerkvoorzieningen op basis van de Wmo en de Jeugdwet blijft binnen de beschikbare budgetten.
3. Het percentage kinderen dat in het kader van de preventieve gezondheidszorg in beeld is bij de jeugdgezondheidszorg blijft gelijk of stijgt. (Bron: GGD)
4. Bevorderen gezonde leefstijl op de onderdelen overgewicht, bewegen en alcohol. Percentage alcoholgebruik is in 2016 gedaald met 4% ten opzichte van het referentiejaar 2012 (was 36%). De gezondheidsmonitoren hebben betrekking op 4 verschillende leeftijdscategorieën, te weten 0-12, 12-24, 24-65 en 65 jaar en ouder. De daling c.q. stijging betreft een gemiddelde van deze vier groepen op één van de drie genoemde thema's.
5. Het % ouderen dat zich eenzaam voelt is kleiner of gelijk aan het voorgaande jaar (bron GGD monitor ouderen).

Programma 5.1 Maatschappelijke ondersteuning, begeleiding en jeugdhulp

6. Inwoners blijven zo lang mogelijk op eigen kracht thuis wonen. De bereikbaarheid van voorliggende voorzieningen en de inzet van vrijwilligers neemt toe. Ondersteuning vindt zoveel mogelijk plaats binnen de eigen leefomgeving en kernen waar de mensen wonen.
7. Door inzet van de dementieconsulent, neemt de druk op mantelzorgers af. Er worden tenminste 30 casussen op jaarbasis behandeld.

Waar meten we ons succes aan af?

we

Doel	Indicator	2014	2015	2016	2017	2018	2019
		Werkelijk					
2.1	Aantal verstrekte maatwerk Wmo voorzieningen *) (Bron: Marap)		0-meting	nader te bepalen			
2.2	Aantal mensen (onderscheid in jeugd en volwassenen) dat zich met ondersteuningsvraag bij het GTT meldt/wordt gemeld			Minder of gelijk aan 2015			
2.3	Aantal ondersteuningsplannen die worden opgesteld (onderscheid jeugd/volwassenen)						
2.4	Wachttijd aanmelding tot keukentafelgesprek						
2.5	% jongeren met jeugdhulp *)		nader te bepalen				
2.6	% jongeren met Jeugdbescherming *)						
2.7	% jongeren met jeugdreclassering **)						
3.1	Indicator "Bereik JGZ" (basistakenpakket JGZ)	99,5%	99,5%	99,5%	99,5%	99,5%	99,5%
4.1	Percentage alcoholgebruik **) (bron: GGD monitoren)			32%			32%
5.1	Percentage volwassenen en ouderen dat zich eenzaam voelt		≤36	≤36	≤36	≤36	≤36
6.1	Aantal voorliggende voorzieningen en aantal matches vrijwilligerspunt Landstede		0-meting	Minder of gelijk aan 2015			
7.1	Aantal casussen dementie consulent		30	Meer of gelijk aan 2015			

*) in % van alle jongeren tot 18 jaar

**) in % van alle jongeren in de leeftijd van 12 tot 23 jaar

Wat gaan we ervoor doen?

- 1.1 Realiseren van de aansluiting van het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) met
  - het gemeentelijk team Toegang
  - de specialistische jeugdhulp
  - de vindplaatsen onderwijs, voorschool, kinderopvang, kraamzorg en verloskunde
  - veiligheid
  - WMO- en Participatiewet partners voor jongeren vanaf 18 jaar
- 1.2. Vormgeven aan het transformatieproces door middel van generalistisch werken en samenwerken binnen het CJG (waaronder vormgeving en invulling van de 'CJG functionaris' en rol kernteam)
- 1.3 In het proces van transformatie richten wij ons op het verstevigen van de onderlinge samenwerking tussen de partijen die bij de decentralisaties zijn betrokken.
- 1.4 In onze subsidie- en inkoopovereenkomsten kiezen wij het uitgangspunt dat professionele ondersteuning in principe kortdurend is en erop gericht is om de persoon en zijn sociale netwerk zo te ondersteunen dat hij/zij na verloop van tijd weer zo veel mogelijk zelfstandig verder kan, al dan niet met behulp van vrij toegankelijke voorzieningen uit de basisinfrastructuur.
- 1.5 Kiezen voor integrale en op het gezin/huishouden gerichte maatwerkoplossingen, zo dicht mogelijk bij de zorgvrager, zodat de gemeente alleen ondersteunt waar nodig. Als er sprake is van meerdere vormen van ondersteuning is er voor het gezin/huishouden één aanspreekpunt (regisseur) die de ondersteuning coördineert.
- 1.6 Beperken van de administratieve lasten.
- 1.7 Met de zorgverzekeraars een goede aansluiting met de wijkverpleging realiseren.
- 1.8 Realiseren van aansluiting van aanbieders Wmo bij het Gemeentelijk ToegangsTeam (GTT).
- 2.1 Om een te groot beroep op individuele Wmo voorzieningen tegen te gaan zorgen (in nauwe samenwerking met onze maatschappelijke partners) voor een gemeente dekkend netwerk aan algemene voorzieningen.
- 2.2 Om een te groot beroep op individuele jeugdhulpvoorzieningen te voorkomen investeren wij, in nauwe samenwerking met onze maatschappelijke partners, in een stevig fundament van preventie en vroegtijdige, vrij toegankelijke jeugdhulp.
- 2.3 Bij de ondersteuning die door of namens de gemeente georganiseerd wordt, uit gaan van de gedachte dat inwoners zelf verantwoordelijk zijn. Wij spreken hen aan op hun zelf organiserend vermogen en leggen afspraken vast in een ondersteuningsplan.
- 3.1 Voor de toegang tot individuele voorzieningen en gespecialiseerde zorg en ondersteuning uit de 2^e lijn richten wij een GTT in dat zich richt op: vraagverheldering, het (laten) opstellen van een ondersteuningsplan, het beschikken op ondersteuningsaanvragen, de procesregie op de uitvoering van de ondersteuning conform de afspraken in het ondersteuningsplan (kwaliteit en kosten van het traject), het bewaken van de voortgang en effectiviteit van de ondersteuning (casusregie).
- 4.1 Subsidieren van de GGD voor de uitvoering van de integrale Jeugdgezondheidszorg voor 0-19 jarigen alsmede afspraken maken met GGD over gezondheidsaspecten van de inwoners van de gemeente Raalte.
- 4.2 Uitvoering van het lokaal gezondheidsbeleid en het programma Raalte Gezond.
- 5.1 Meldpunt eenzaamheid blijft actief en er wordt ingezet op de Kernteams. Deze teams hebben o.a. een signalerende functie in de kernen. Ook de S1 wijkverpleegkundigen hebben een signalerende en informerende taak hierin.

Programma 5.1 Maatschappelijke ondersteuning, begeleiding en jeugdhulp

- 6.1 Ondersteuning/subsidiëring van activiteiten als maatjesprojecten, vriendenkringen, vrijwillige thuiszorg en netwerkcoaches.
- 6.2 Doorontwikkeling project Thuisstechnologie.
- 6.3 Zorgen voor een goede mantelzorgondersteuning, bijvoorbeeld door respijtzorg.
- 6.4 OZO verbindzorg blijven stimuleren.
- 6.5 Doorontwikkeling Kernteams.
- 7.1 De Dementieconsulent is voor alle inwoners van de gemeente Raalte bereikbaar. Hierbij geeft zij per casus gericht advies en mensen met dementie en hun mantelzorgers in alle stadia (vóór een intramurale opname vanuit de Wet Langdurige zorg) begeleiden c.q. adviseren.

WAT MAG HET KOSTEN?										
Bel. prod.	Deelprogrammabudget 5.1 Maatsch Onderst.	S/E	Rekening 2014	Begroting 2015	Begroting 2016			Meerjarenraming		
	begeleiding en jeugdhulp		Saldo	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	2017 Saldo	2018 Saldo	2019 Saldo
Bestaand beleid										
622	Huishoudelijke verzorging	€	4.119.383	-	-	-	-	-	-	-
661	Maatwerkvoorzieningen Natura materieel WMO	€	1.052.813	1.090.000	1.265.915	10.000	1.255.915	1.255.915	1.255.915	1.255.915
662	Maatwerkvoorzieningen Natura immaterieel WMO	€		6.542.669	5.002.304	-	5.002.304	4.977.605	4.792.208	4.737.170
663	Opvang en beschermd wonen WMO	€		528.597	149.522	-	149.522	149.522	149.522	149.522
667	Eigen bijdragen maatwerkvoorzieningen en opvang WMO	€		1.051.456-	-	1.051.456	1.051.456-	1.051.456-	1.051.456-	1.051.456-
670	Algemene voorzieningen WMO en jeugd	€	1.606.719	2.309.691	1.815.682	-	1.815.682	1.822.743	1.822.101	1.822.101
671	Eerstelijnsloket WMO en jeugd	€	-	2.302.552	1.483.497	-	1.483.497	1.484.223	1.484.172	1.484.172
672	PGB WMO en Jeugd	€		1.669.900	1.777.488	-	1.777.488	1.777.488	1.777.488	1.777.488
677	Eigen bijdragen algemene voorzieningen WMO en jeugd	€	-	-	-	-	-	-	-	-
682	Individuele voorzieningen Natura Jeugd	€	-	4.941.127	4.584.419	-	4.584.419	4.650.473	4.683.064	4.694.156
683	Veiligheid, jeugdreclassering en opvang Jeugd	€	-	988.678	1.044.909	-	1.044.909	1.017.278	1.017.192	1.017.192
687	Ouderbijdrage individuele voorzieningen en opvang jeugd	€	-	-	-	-	-	-	-	-
714	Openbare gezondheidszorg	€	669.003	658.499	664.674	-	664.674	664.674	635.674	635.674
715	Centra voor jeugd en gezin (jeugdgezondheidszorg)	€	904.055	774.981	712.396	-	712.396	712.396	712.396	712.396
716	Centra voor jeugd en gezin (onderdeel WMO)	€	77.684	-	-	-	-	-	-	-
	Subtotaal bestaand beleid	€	8.429.657	20.755.238	18.500.806	1.061.456	17.439.350	17.460.861	17.278.276	17.234.330
							-	-	-	-
Nieuw beleid en bezuinigingen										
Bezuinigingen 2015-2018										
714	35. Verlagen kosten voor openbare gezondheidszorg	S €			-	-	-	9.250-	9.250-	9.250-
	Subtotaal nw beleid en bezuinigingen				-	-	-	9.250-	9.250-	9.250-
	Saldo van baten en lasten voor bestemming	€	8.429.657	20.755.238	18.500.806	1.061.456	17.439.350	17.451.611	17.269.026	17.225.080
980	Mutaties reserves									
	Bestaand beleid	€	998.314	842.137-	254.258		254.258	254.258	254.258	254.258
	Subtotaal bestaand beleid	€	998.314	842.137-	254.258	-	254.258	254.258	254.258	254.258
	Nieuw beleid en bezuiniginge	€								
	Geen mutaties in reserves	€					-			
	Subtotaal nw beleid en bezuinigingen				-	-	-	-	-	-
	Saldo van baten en lasten na bestemming	€	9.427.971	19.913.101	18.755.064	1.061.456	17.693.608	17.705.869	17.523.284	17.479.338
	Te verwachten nog openstaand bestaande kredieten per begin van het begrotingsjaar:						-	-	-	-

6. Raalte biedt ruimte

6.1 RUIMTELIJKE ORDENING

6.2 ECONOMIE

6.3 BEREIKBAARHEID & MOBILITEIT

Programma 6.1

Ruimtelijke ordening

Thema
Portefeuillehouder
Programmacoördinator

Raalte biedt ruimte
Wethouder Wagenmans
A. Nijman

Wat willen we bereiken?

De negen kernen van de gemeente Raalte vormen de basis waar leefbaarheid en noaberschap centraal staan. Alle kernen krijgen waar mogelijk ontwikkelingsruimte. Niet om te groeien, maar om speelruimte te bieden voor vernieuwing. Hiermee kan worden ingespeeld op opgaven als vergrijzing, eenzaamheid, ontgroening, een op termijn wellicht afnemende bevolkingsomvang en voorzieningen die op veel plaatsen onder druk staan. Door bestemmingsplannen hierop in te richten willen wij deze speelruimte bieden. De landschappelijke kwaliteit van het buitengebied, één van de kernkwaliteiten van Raalte, willen we in stand houden.

Relevante ontwikkelingen:

- Nieuw Omgevingsrecht is in voorbereiding. In werkingtreding wordt in 2018 verwacht.
- Rol van de overheid verandert naar netwerken en faciliteren, zowel organisatorisch als financieel. Hierbij horen uitnodigingsplanologie en een passief grondbeleid.
- Afname van het aantal agrarische bedrijven en een forse groei in de omvang van de resterende agrarische bedrijven.

Doelstellingen:

1. De kernen willen we leefbaar houden door herontwikkeling mogelijk te maken van vrijkomende locaties. Toevoeging van ruimtelijke kwaliteit is daarbij vertrekpunt.
2. Onze bestemmingsplannen houden we actueel.
3. Voldoende ruimte bieden voor woningbouw- en bedrijventerreinontwikkeling, passend bij de vraag.
4. We zetten ons in om de maatregelen die voortvloeien uit de Programmatische Aanpak Stikstof (rond het Boetelerveld) te realiseren.
5. Het faciliteren en verbinden van initiatieven in de samenleving die bijdragen aan een sociaal en economisch vitaal platteland.
6. De bezuinigingstaakstelling realiseren.

Waar meten we ons succes aan af?

Doel	Indicator	2014	2015	2016	2017	2018	2019
		Werkelijk					
1.	Vastgestelde bestemmingsplannen voor herontwikkelingslocaties	2	2	2	2	*)	*)
2.	Bestemmingsplannen niet ouder dan 10 jaar	100%	100%	100%	100%	100%	100%

*) Vanaf 2018 geldt naar verwachting de nieuwe Omgevingswet.

Programma 6.1 – Ruimtelijke ordening

Wat gaan we daarvoor doen?

- 1/3-1 Uitnodigingsplanologie krijgt de ruimte. Initiatieven vanuit de samenleving en de markt willen we faciliteren door onze kennis in te brengen. We gaan hierin geen trekkersrol vervullen. Verder spelen we waar mogelijk (mede afhankelijk van de middelen) in op de ontwikkelingen omtrent het nieuwe Omgevingsrecht.
- 1/3-2 We blijven een faciliterend grondbeleid voeren tenzij de markt projecten niet oppakt die maatschappelijk uitermate gewenst zijn. In dat geval wordt altijd vooraf per situatie de afweging gemaakt; gewenste ruimtelijke ontwikkeling / publieke belangen versus risico's voor de gemeente.
- 2.1 Tot invoering van het nieuwe Omgevingsrecht hebben en houden we onze bestemmingsplannen actueel. De bestemmingsplannen maken we ontwikkelingsgericht en flexibel om kostbare en tijdrovende procedures bij nieuwe gewenste ontwikkelingen te voorkomen.
- 3.1 Het faciliteren en verbinden van initiatieven in de samenleving die bijdragen aan een sociaal en economisch vitaal platteland vanuit De Kracht van Salland
- 4.1 Faciliteren van het gebiedsproces rond het Natura 2000 gebied Boetelerveld.
- 5.1 Het verder uitbouwen van de netwerkorganisatie De Kracht van Salland. Het faciliteren, ondersteunen en verbinden van initiatieven van en voor de samenleving daar waar mogelijk gecombineerd met doelstellingen van de overheden. Het ontwikkelen en indienen van het Leaderproject Functioneringskosten Lokale Actie Groep Leader. Het ondersteunen van Leaderaanvragen in Salland binnen het programma Leader De Kracht van Salland. Het faciliteren van de ontwikkeling van het programma Salland Deal waarin gebiedspartijen de krachten hebben gebundeld om doelstellingen op het gebied van water, landbouw, natuur en landschap gezamenlijk te realiseren.
- 6.1 De bezuinigingen 2015-2018 doorvoeren.

Nieuw beleid 2016-2019

Invoering omgevingswet

Naar verwachting wordt in 2018 de nieuwe Omgevingswet van kracht. Dit heeft consequenties voor de werkprocessen binnen onze organisatie. Voor het voorbereiden en de implementatie van de nieuwe Omgevingswet wordt eenmalig voor de jaren 2016 en 2017 € 10.000 en voor de jaren 2018 en 2019 € 20.000 gevraagd.

Herontwikkeling MBI terrein

Uw college heeft met de Herstructureringsmaatschappij Overijssel (HMO) in 2012 een intentieovereenkomst gesloten inzake herontwikkeling van de MBI-locatie op bedrijventerrein Spoorzone-Oost in Raalte. De looptijd van deze intentieovereenkomst is weliswaar beëindigd, maar de HMO heeft nog steeds de ambitie om tot herontwikkeling te komen, in nauw overleg met de eigenaar van het terrein Hamarpa Investerings B.V..

Een minimale voorwaarde voor kansrijke plannen is zicht op herstructurering van de openbare ruimte. Bij de provincie kan tot eind 2015 een subsidieverzoek binnen het programma Vitale Bedrijvigheid 2009-2015 worden ingediend. Dit kan leiden tot subsidies van maximaal € 50.000 en € 500.000 voor respectievelijk planontwikkeling / procesmanagement en uitvoering. De subsidies worden verstrekt op basis van 50% gemeentelijke cofinanciering. Afhankelijk van het verdere overleg met o.a. de provincie wordt voorshands een pm raming opgenomen.

Programma 6.1 – Ruimtelijke ordening

WAT MAG HET KOSTEN?										
Bel. prod.	Deelprogrammabudget 6.1 Ruimtelijke Ordening	S/E	Rekening 2014	Begroting 2015	Begroting 2016			Meerjarenraming		
			Saldo	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	2017 Saldo	2018 Saldo	2019 Saldo
810	Ruimtelijke ordening		€ 1.006.582	1.032.359	940.813	27.500	913.313	913.313	913.313	913.313
830	Bouwgrondexploitatie		€ 49.444	3.603-	2.011.379	2.011.379	-	-	-	-
	Subtotaal bestaand beleid		€ 1.056.027	1.028.756	2.952.192	2.038.879	913.313	913.313	913.313	913.313
							-	-	-	-
	Nieuw beleid en bezuinigingen									
	Bezuinigingen 2015-2018									
810	13. Effectiever en efficiënter omgaan met bestemmingsplannen	S	€		50.000-		50.000-	50.000-	50.000-	50.000-
	Nieuw beleid 2016									
810	Invoering omgevingswet	E			10.000		10.000	10.000	20.000	20.000
810	Herontwikkeling MBI terrein Raalte	E			pm		pm			
	Subtotaal nw beleid en bezuinigingen				40.000-	-	40.000-	40.000-	30.000-	30.000-
	Saldo van baten en lasten voor bestemming		€ 1.056.027	1.028.756	2.912.192	2.038.879	873.313	873.313	883.313	883.313
980	Mutaties reserves									
	Bouwgrondexploitatie		€ 49.445-	76.833-						
	Bestaand beleid		€							
	Subtotaal bestaand beleid		€ 49.445-	76.833-	-	-	-	-	-	-
	Nieuw beleid en bezuinigingen		€							
	Geen									
	Subtotaal nw beleid en bezuinigingen				-	-	-	-	-	-
	Saldo van baten en lasten na bestemming		€ 1.006.582	951.923	2.912.192	2.038.879	873.313	873.313	883.313	883.313
	Te verwachten nog openstaand bestaande kredieten per begin van het begrotingsjaar:						2.000	-	-	-

Programma 6.2**Economie**

Thema
 Portefeuillehouders
 Programmacoördinator

Raalte biedt ruimte
 Wethouder Van Loevezijn
 A. Nijman

Wat willen we bereiken?

Een vitale lokale economie met voldoende werkgelegenheid en spreiding over een zo groot mogelijk aantal sectoren. Dat is de ultieme uitdaging in tijden van economische crisis. Dit doen we door ondernemers zoveel als mogelijk de ruimte te bieden om te ondernemen en waar mogelijk te faciliteren. Intensivering van de economische samenwerking binnen de regio Zwolle biedt nieuwe kansen voor de versterking van onze economie. Een ruimtelijk-economisch vitaal winkelcentrum trekt ondernemers, inwoners en toeristen en versterkt de detailhandel.

Relevante ontwikkelingen:

- Winkelcentra staan door verschillende trends en ontwikkelingen nog steeds onder forse druk.
- Er is sprake van verdergaande schaalvergroting in de landbouw en produceren voor de wereldmarkt.
- Het bedrijfsleven wordt steeds meer afhankelijk van snel internet.

Doelstellingen:

1. We intensiveren deelname aan en maken gebruik van de krachtige regio Zwolle / Kennispoort regio Zwolle. Ook voor verdere versterking van de recreatief-toeristische sector zoeken we samenwerking binnen de regio Zwolle. Dit naast de bestaande samenwerking in Salland.
2. We versterken het toerisme en de (verblijfs-)recreatie waardoor het aantal toeristische overnachtingen minimaal groeit tot boven 243.500.
3. We streven naar een vergroting van het aantal bedrijven en arbeidsplaatsen binnen de gemeente.
4. Met een concreet uitvoeringsprogramma werken we samen met ondernemers en vastgoedeigenaren aan een vitaal centrum.
5. Met het bestemmingsplan Buitengebied spelen we in op de uitbreidingswensen van grotere bedrijven en ruimere hergebruiksmogelijkheden voor stoppende bedrijven.
6. Middels herstructurering van bedrijventerreinen en faciliteren van glasvezel-initiatieven in het buitengebied ondersteunen we zoveel mogelijk de beschikbaarheid van snel internet.

Waar meten we ons succes aan af?

Doel	Indicator	2014	2015	2016	2017	2018	2019
		Werkelijk					
1.1	Aantal toeristische overnachtingen	264.530	>243.500	>243.500	>243.500	>243.500	>243.500
3.1	Uitgifte industriegrond	0 ha	0.5 ha	1.0 ha	1.9 ha.	1.9 ha	1.9 ha

Door met name een verscherpte controle en betere informatieverstrekking is het aantal overnachtingen fors gestegen. Voor 2016 en verder gaan we uit van gemiddeld 243.500 overnachtingen per jaar. Voor 2016 handhaven we het tarief van € 0,85. Zie verder de paragraaf lokale heffingen.

Wat gaan we daarvoor doen?

- 1.1 Kansen voor recreatie en toerisme verder uitnuttten. We doen dit door verder in te zetten op "het merk Salland" en samenwerking zoeken binnen de regio Zwolle.
- 3.1 Uitvoeren werkplan economische zaken regio Zwolle 2016-2020.
- 4.1 Uitvoeren hoofdlijnennotitie/centrumvisie Raalte

Nieuw beleid 2016-2019

Verhoging financiële bijdrage regio Zwolle

Regio Zwolle biedt de gemeente Raalte de mogelijkheid om op de onderwerpen regionale economie, (het vergroten van) werkgelegenheid, recreatie & toerisme en regionale bereikbaarheid krachten te bundelen, ervaringen uit te wisselen, informatie te delen en over de eigen schaduw heen te kijken. Regio Zwolle is een samenwerkingsverband waarin het hebben van een 'lichte structuur', samen een vuist kunnen maken, cofinanciering, breed contact en informatie uitwisseling sleutelwoorden zijn.

Als uitvloeisel van de door de Regio in 2015 vastgestelde koers "Toekomstverkenning Regio Zwolle" is besloten om hiervoor extra middelen in te zetten en de gemeentelijke bijdrage te verhogen. Aan iedere gemeente en provincie is een bijdrage gevraagd van € 1 per inwoner. Voor Raalte betekent dat een structurele verhoging met ingang van 2016 van € 15.259 van de te verstrekken jaarlijkse bijdrage aan de Regio Zwolle.

WAT MAG HET KOSTEN?											
Bel. prod.	Deelprogrammabudget 6.2 Economie			Rekening 2014	Begroting 2015	Begroting 2016			Meerjarenraming		
				Saldo	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	2017 Saldo	2018 Saldo	2019 Saldo
	Bestaand beleid										
310	Handel en ambacht		€	524.413	748.493	458.995	45.000	413.995	403.228	400.017	399.925
311	Baten marktgelden		€	93.887-	94.102-	-	95.043	95.043-	95.043-	95.043-	95.043-
330	Nutsbedrijven		€	80.521-	26.956-	119.403	145.000	25.597-	25.597-	25.597-	25.597-
	Subtotaal bestaand beleid		€	350.004	627.435	578.398	285.043	293.355	282.588	279.377	279.285
								-	-	-	-
	Nieuw beleid en bezuinigingen										
	Nieuw beleid 2016										
310	verhoging bijdrage regio Zwolle	S	€			15.259		15.259	15.259	15.259	15.259
	Bezuinigingen 2015-2018										
310	16. Afschaffen werkzaamheden rondom openlucht recreatie	S	€			-		-	-	50.000-	50.000-
	Subtotaal nw beleid en bezuinigingen					15.259	-	15.259	15.259	34.741-	34.741-
	Saldo van baten en lasten voor bestemming		€	350.004	627.435	593.657	285.043	308.614	297.847	244.636	244.544
980	Mutaties reserves										
	Bestaand beleid		€	201.307-	321.102-	343		343	343	343	343
	Subtotaal bestaand beleid		€	201.307-	321.102-	343	-	343	343	343	343
	Nieuw beleid en bezuinigingen										
	Geen.		€					-	-	-	-
	Subtotaal nw beleid en bezuinigingen					-	-	-	-	-	-
	Saldo van baten en lasten na bestemming		€	148.697	306.333	594.000	285.043	308.957	298.190	244.979	244.887
	Te verwachten nog openstaande kredieten per begin van het beoortinasjaar:							-	-	-	

Programma 6.3

Bereikbaarheid en Mobiliteit

Thema
Portefeuillehouder
Programmacoördinator

Raalte biedt ruimte
Wethouder Wagenmans
A. Nijman

Wat willen we bereiken?

Voor een vitale en leefbare gemeente zijn goede verbindingen essentieel. Niet alleen het lokaal wegennet, inclusief fietsvoorzieningen en parkeren, maar ook het hoofdwegennet moet daarvoor op orde zijn. Daarnaast is een goed functionerend openbaar vervoer van groot belang.

Relevante ontwikkelingen:

- Het rijk en de provincie hebben gelden beschikbaar gesteld voor een verbetering van de verkeersveiligheid, bereikbaarheid en leefbaarheid op en rond de N35
- Vanwege het exploitatietekort in het openbaar vervoer in Overijssel, wordt het openbaar vervoer de komende jaren anders georganiseerd
- De opkomst van de elektrische fiets zorgt ervoor dat deze een belangrijkere rol in het woon-werkverkeer inneemt. Er wordt de komende jaren meer ingezet op de rol van de (elektrische) fiets in de ketenmobiliteit van de fiets en het openbaar vervoer
- Elektrisch rijden maakt een sterke groei door. Mede door fiscale regelgeving stijgt de verkoop van elektrische auto's. Het aantal laadpalen blijft daar nog bij achter.
- De functies in centrumgebieden veranderen en er moet meer moeite worden gedaan om de consument in het centrum te krijgen en te behouden. De verkeerscirculatie en het parkeren in het centrum verdient daarbij aandacht.

Doelstellingen:

1. Verbeteren bereikbaarheid Raalte door opwaardering N35.
2. De burgers gaan de gevolgen merken van de noodzakelijke veranderingen in het openbaar vervoer. Ons doel is dat de burgers tevreden blijven over de voorziening.
3. Een duurzame en veilige verkeerscirculatie in de gemeente Raalte met een goede bereikbaarheid van de (parkeer)voorzieningen.

Waar meten we ons succes aan af?

Thema	Stelling	2013 Werkelijk	2015	2016	2017	2018	2019
2	Score: Openbaar vervoer (nieuw)		nulmeting			afh van nulmeting	
	oude indicator	6,7					
	nieuwe indicator			3,5			
3	Score: In mijn buurt is voldoende parkeergelegenheid (nieuw)						
	oude indicator	6,9					
	nieuwe indicator			3,5			

Wat gaan we daarvoor doen?

- 1.1. Samen met rijk en provincie ontwikkelen we een maatregelenpakket voor de N35. Een toekomstbestendige oplossing voor kruispunt Bos moet de bereikbaarheid en verkeersveiligheid verbeteren. Het oorspronkelijk ingezette initiatief met betrekking tot de 'spoorse-doorsnijding' wordt betrokken bij de oplossing voor dit kruispunt
- 1.2. In de eerste helft van 2014 zijn op de N35 voor het weggedeelte tussen Nijverdal en de afslag Hoonhorst maatregelen per wegvak ontwikkeld en voorkeursmaatregelen met bijbehorende kosten vastgesteld. Vanaf het najaar 2014 wordt met de belanghebbenden gecommuniceerd over de voorgenomen maatregelen. Na de inbreng van de belanghebbenden wordt op initiatief van het rijk waarschijnlijk vanaf 2016 tot en met 2018 een deel van de maatregelen gerealiseerd.
- 2.1. Diverse buslijnen komen te vervallen en de regiotaxi verdwijnt. Onder regie van de provincie worden alternatieven gefaciliteerd. Gedacht moet worden aan nieuwe buurtbusverbindingen, deelautoprojecten en stimuleren van de elektrische fiets.
- 3.1. Voor een goed functionerend centrum is een goede verkeers- en parkeerstructuur van, naar en om het centrum van Raalte van groot belang. Onderzoek naar verbeteringen, gevolgd door passende en financieel haalbare investeringen zijn een vereiste. Het onderzoek is in 2015 in gang gezet.
- 3.2. De Omgevingswet treedt (naar verwachting) per 2018 in werking en regelt onder andere dat het Gemeentelijk Verkeers- en Vervoerplan integraal onderdeel uit maakt van het omgevingsplan. De ontwikkelingen en maatregelen in het GVVP moeten afgestemd worden op de ontwikkelingsrichtingen die in het omgevingsplan worden vastgelegd. Bij de geplande actualisatie van het huidige GVVP Raalte 2004 wordt ingespeeld op deze toekomstige ontwikkeling.
- 3.3. Ten behoeve van duurzame mobiliteit en het stimuleren van elektrisch rijden, is in 2015 gemeentelijk beleid opgesteld voor openbare laadinfrastructuur. Daarmee kunnen we als gemeente inspelen op de behoefte aan laadpalen in de openbare ruimte in de periode vanaf 2016.
- 3.4. Samen met de provincie Overijssel en de gemeente Zwolle wordt de komende jaren een verkenning uitgevoerd naar een fietssnelweg tussen Zwolle en Raalte.

WAT MAG HET KOSTEN?										
Bel. prod.	Deelprogrammabudget		Rekening 2014	Begroting 2015	Begroting 2016			Meerjarenraming		
	6.3 Bereikbaarheid & Mobiliteit		Saldo	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	2017 Saldo	2018 Saldo	2019 Saldo
	Bestaand beleid									
211	Ontwikkelingsinitiatieven	€	-	22.262	21.200		21.200	21.200	21.200	21.200
	Subtotaal bestaand beleid	€	-	22.262	21.200	-	21.200	21.200	21.200	21.200
							-	-	-	-
	Nieuw beleid en bezuinigingen									
	Geen nieuw beleid en bezuinigingen									
	Subtotaal nw beleid en bezuinigingen				-	-	-	-	-	-
	Saldo van baten en lasten voor bestemming	€	-	22.262	21.200	-	21.200	21.200	21.200	21.200
980	Mutaties reserves									
	Bestaand beleid	€								
	Subtotaal bestaand beleid	€	-	-	-	-	-	-	-	-
	Nieuw beleid en bezuinigingen									
	Geen nieuw beleid en bezuinigingen						-	-	-	-
	Subtotaal nw beleid en bezuinigingen				-	-	-	-	-	-
	Saldo van baten en lasten na bestemming	€	-	22.262	21.200	-	21.200	21.200	21.200	21.200
	Te verwachten nog openstaand bestaande kredieten per begin van het begrotingsjaar:						-	-	-	-

ALGEMENE DEKKINGSMIDDELEN, RESULTATEN & ONVOORZIEN

Overzicht algemene dekkingsmiddelen, resultaten en onvoorzien

Portefeuillehouder
Programmacoördinator

Wethouder Niens
R. Peeters

Belastingen

Binnen dit onderdeel worden onder andere de gemeentelijke belastingen weergegeven, zoals onroerende zaakbelasting, toeristenbelasting, forensenbelasting en baatbelasting. Voor een verdere toelichting op de belastingen wordt verwezen naar de paragraaf lokale heffingen.

WAT MAG HET KOSTEN?										
Bel. prod.	Algemene dekkingsmiddelen		Rekening 2014	Begroting 2015	Begroting 2016			Meerjarenraming		
			Saldo	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	2017 Saldo	2018 Saldo	2019 Saldo
	Bestaand beleid									
913	Overige financiële middelen	€	355.305-	30.450-	-	30.450	30.450-	30.450-	30.450-	30.450-
914	Geldleningen en uitzettingen langer of gelijk aan 1 jaar	€	2.558.884-	2.221.899-	171.126	2.167.002	1.995.876-	1.912.206-	1.834.291-	1.755.161-
921	Algemene uitkeringen	€	31.640.177-	28.281.330-	-	29.077.048	29.077.048-	28.376.772-	28.256.938-	28.379.914-
922	Algemene baten en lasten	€	859.583-	1.273.817-	1.330.847	182.113	1.148.734	441.258	453.258	453.258
923	Uitkering deelfonds sociaal domein	€	-	17.457.755-	-	16.009.106	16.009.106-	15.370.700-	14.873.524-	14.599.047-
930	Uitvoering Wet WOZ	€	528.544	567.112	304.679	-	304.679	304.679	304.679	304.679
931	Baten onroerende-zaakbelasting gebruikers	€	1.018.396-	1.056.480-	-	1.099.266	1.099.266-	1.099.266-	1.099.266-	1.099.266-
932	Baten onroerende-zaakbelasting eigenaren	€	5.759.674-	6.017.534-	-	6.280.548	6.280.548-	6.305.852-	6.331.092-	6.356.332-
934	Baten Baatbelasting	€	2.812-	2.851-	-	2.812	2.812-	2.812-	2.812-	2.812-
935	Baten forensenbelasting	€	100.697-	89.531-	-	89.531	89.531-	89.531-	89.531-	89.531-
936	Baten toeristenbelasting	€	189.147-	177.000-	-	207.000	207.000-	207.000-	207.000-	207.000-
939	Baten precariorechten	€	25.137-	14.665-	-	26.665	26.665-	26.665-	26.665-	26.665-
940	Lasten heffing en invordering gemeentelijke belastingen	€	77.098	14.219	70.611	82.695	12.084-	12.084-	12.084-	12.084-
960	Saldo van kostenplaatsen	€	361.392	506.693	34.998	12.675-	47.673	2.711-	7.369-	111.484-
	Subtotaal bestaand beleid	€	41.542.779-	55.535.288-	1.912.261	55.241.561	53.329.300-	52.690.112-	52.013.085-	51.911.809-
							-	-	-	-
	Nieuw beleid en bezuinigingen									
	Nieuw beleid na PPN 2014-2017									
960	Heroverweging sportbedrijf	S	€		40.000-		40.000-	80.000-	120.000-	120.000-
960	Bezuiniging gemeente	S	€		59.000-		59.000-	118.000-	177.000-	177.000-
	Bezuinigingen 2015-2018									
939	1a. Verhogen kostendekkendheid leges: precariorecht	S	€			7.000	7.000-	7.000-	7.000-	7.000-
931/932	1d. Verhogen OZB tarief	S	€				-	210.000-	420.000-	420.000-
kpl.	10. Procesoptimalisatie	S	€		3.000-		3.000-	3.000-	3.000-	3.000-
kpl.	11. Overheadkosten verlagen:									
kpl.	* vervallen fte directie / EM	S	€		100.000-		100.000-	200.000-	200.000-	200.000-
kpl.	* vervallen 1 fte DIV	S	€		-		-	60.000-	60.000-	60.000-
kpl.	* vervallen 0,3 fte advies	S	€		18.000-		18.000-	18.000-	18.000-	18.000-
kpl.	* vervallen 0,5 fte secretariaat	S	€		30.000-		30.000-	30.000-	30.000-	30.000-
kpl.	* vervallen 0,5 fte facilitair	S	€		30.000-		30.000-	30.000-	30.000-	30.000-
kpl.	* inhuur derden verv bij ziekte	S	€		25.000-		25.000-	25.000-	25.000-	25.000-
kpl.	* overige posten overhead Kluwer	S	€		7.500-		7.500-	15.000-	15.000-	15.000-
kpl.	* overige posten overhead advies	S	€		10.000-		10.000-	14.000-	14.000-	14.000-
9..	28. verhogen forensenbelasting	S	€		-		-	7.000-	14.000-	14.000-
kpl.	34. Verlagen kosten schoonmaak d m v WSW	S	€		5.000-		5.000-	5.000-	5.000-	5.000-

Overzicht algemene dekkingsmiddelen, resultaten en onvoorzien

WAT MAG HET KOSTEN?										
Bel. prod.	Algemene dekkingsmiddelen		Rekening 2014	Begroting 2015	Begroting 2016			Meerjarenraming		
			Saldo	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	2017 Saldo	2018 Saldo	2019 Saldo
Specifieke dekkingsmiddelen 2015										
922	Surplus ten opzichte van taakstelling	S €			387.097		387.097	126.047	24.297	24.297
922	1e jaar afschrijving terugnemen	E €			8.708-		8.708-	23.940-	24.811-	-
922	stelpost nieuw beleid	S €			-		-	250.000	250.000	250.000
922	stelpost nieuw beleid / heroverweging "knellende bezuinigingsmaatregelen"	S €			-		-	-	250.000	250.000
922	stelpost nieuw beleid	S €			-		-	-	-	250.000
Specifieke dekkingsmiddelen 2016										
922	inzet stelpost sociaal domein	S			200.000-		200.000-	200.000-	200.000-	200.000-
922	taakstelling sociaal domein i.m. uitvoering SW	S			32.000-		32.000-	137.000-	345.000-	400.000-
922	Inzet stelpost surplus	S			180.000-		180.000-	-	-	-
922	inzet stelpost nieuw beleid	S			-		-	250.000-	250.000-	250.000-
Subtotaal nw beleid en bezuinigingen					361.111-	7.000	368.111-	1.056.893-	1.433.514-	1.213.703-
Saldo van baten en lasten voor bestemming			€ 41.542.779-	55.535.288-	1.551.150	55.248.561	53.697.411-	53.747.005-	53.446.599-	53.125.512-
980	Mutaties reserves									
	Bestaand beleid	€	105.570-	2.628.321-	599.251	391.794	207.457	264.218	294.493	294.493
	Subtotaal bestaand beleid	€	105.570-	2.628.321-	599.251	391.794	207.457	264.218	294.493	294.493
Nieuw beleid en bezuinigingen										
980	Storting in de onderhouds-reserve gebouwen	E €			150.000		150.000	-	-	-
980	Storting in de reserve Strategische Personeels Planning	E €			280.000		280.000	-	-	-
980	Afopen reserves en voorzieningen	E €			-	681.913	681.913-	-	-	-
Subtotaal nw beleid en bezuinigingen					430.000	681.913	251.913-	-	-	-
Saldo van baten en lasten na bestemming			€ 41.648.349-	58.163.609-	2.580.401	56.322.268	53.741.867-	53.482.787-	53.152.106-	52.831.019-
Te verwachten nog openstaand bestaande kredieten per begin van het begrotingsjaar:							-	-	-	-

HOOFDSTUK 4.2

DE PARAGRAFEN

4.2.1 Lokale heffingen

Algemeen

In deze paragraaf staat het beleid dat de gemeente Raalte in 2016 gaat voeren ten aanzien van de lokale heffingen.

Begripsbepaling

De lokale heffingen zijn onder te verdelen in twee categorieën:

- Belastingen (bijvoorbeeld de OZB);
- Rechten (bijvoorbeeld afvalstoffenheffing en rioolheffing).

Belastingen zijn heffingen waar geen aanwijsbare tegenprestatie van de overheid tegenover staat. De lokale belastingen zijn daarmee bijdragen in de algemene kosten van de gemeente en hebben daarom een budgettaire functie. Doel ervan is niet anders dan via de belastingen inkomsten te verwerven.

Rechten zijn heffingen voor het gebruik van bepaalde werken of inrichtingen van de overheid. Tegenover de heffing van de burger staat een tegenprestatie van de overheid. Rechten zijn in feite bestemmingsheffingen.

Met betrekking tot de belastingen en rechten zijn de beleidsuitgangspunten verschillend.

Beleidsuitgangspunt gemeentelijke belastingen

Bij de belastingen staat de budgettaire functie voorop. Voorgesteld wordt de opbrengst van de onroerende zaakbelastingen in 2016 met 4,85% te verhogen, bestaande uit 0,85% inhaalcorrectie 2015 en 4% verhoging op basis van de bezuinigingstaakstelling 2015-2018. Voor de definitieve tarieven voor de onroerende zaakbelasting wordt, in verband met de lopende hertaxaties, een apart raadsvoorstel gemaakt die in december ter vaststelling aan de raad wordt voorgelegd.

Voor de woonforensen- en toeristenbelasting is het inflatiepercentage bepaald op nihil (0%). De overige belastingen worden in principe verhoogd met 1%.

Beleidsuitgangspunt rechten

Door het karakter van de rechten als bestemmingsheffing is er een duidelijke relatie tussen de opbrengst van de rechten en de kosten van de door de gemeentelijke overheid te leveren tegenprestatie. Beleidsuitgangspunt is om die reden de kostendekkendheid van de betrokken tegenprestatie c.q. het overheidsproduct. De kostendekkendheid bepaalt in principe het in rekening te brengen tarief aan de burger. Algemeen beleid is de tarieven zoveel mogelijk kostendekkend te laten zijn.

In een aantal gevallen is dat structureel niet mogelijk. Voor de begraafplaatsen geldt dat de inkomsten de kosten niet geheel dekken. Voor overige leges geldt dat deze niet kostendekkendheid zijn. Weliswaar zijn er onderlinge verschillen in kostendekkendheid tussen de verschillende producten uit de legesverordening, maar bezien over de hele legesverordening is sprake van kleinere opbrengsten dan kosten. In 2015 is een vervolgonderzoek geweest voor de kostendekkendheid van de leges en tarieven. De aanpassingen die hebben plaatsgevonden hebben hoofdzakelijk te maken met vereenvoudiging van tarieven voor het verstrekken van kopieën.

De paragrafen

Tariefontwikkeling 2016

Tarieven waarvoor een heldere kostenonderbouwing is, zijn aangepast conform het vastgestelde kostendeckingspercentage. Het stijgingspercentage dat wordt gehanteerd voor overige leges, tarieven en heffingen is 1%.

Lokale lastendruk 2016

De tariefaanpassingen 2016 leiden voor wat betreft de belangrijkste tarieven tot het volgende beeld;

Uitgegaan is van de gemiddelde WOZ-waarde van een woning voor 2015 van € 224.000; voor 2016 geldt een voorlopige gemiddelde waardedaling van -0,7%. Dit resulteert in een gemiddelde woningwaarde van € 222.000 (afgerond).

De berekening van de OZB 2016 is waarde woning € 222.000 x 0,1312% (trendtarief 2016) is € 291,26.

Container voor restafval (240 liter) 6 aanbiedingen (2015 was 8 aanbiedingen).

Container voor GFT afval (140 liter) 6 aanbiedingen (2015 was dit 5).

Kosteloze PMD inzameling (plastic, metaal, drankenkartons).

Woonlasten overzicht 2016

	Tarief 2015	Tarief 2016	Lastenmutatie
Afvalstoffenheffing (basis)	€ 70,20	€ 80,40	
240 liter (rest) *)	€ 73,68	€ 55,26	
140 liter (gft)	€ 7,00	€ 8,40	
Rioolrecht huishoudens	€ 198,96	€ 210,96	6,03%
Woonlasten gebruiker	€ 349,84	€ 355,02	1,48%
OZB eigendom **)	€ 282,69	€ 291,26	
Woonlasten gebruiker / eigenaar	€ 632,53	€ 646,28	2,17%

Toelichting:

*) In 2016 wordt uitgegaan van 6 aanbiedingen per jaar voor de afvalstoffen (was 8), Daarnaast 6 aanbiedingen voor de GFT container (was 5) .

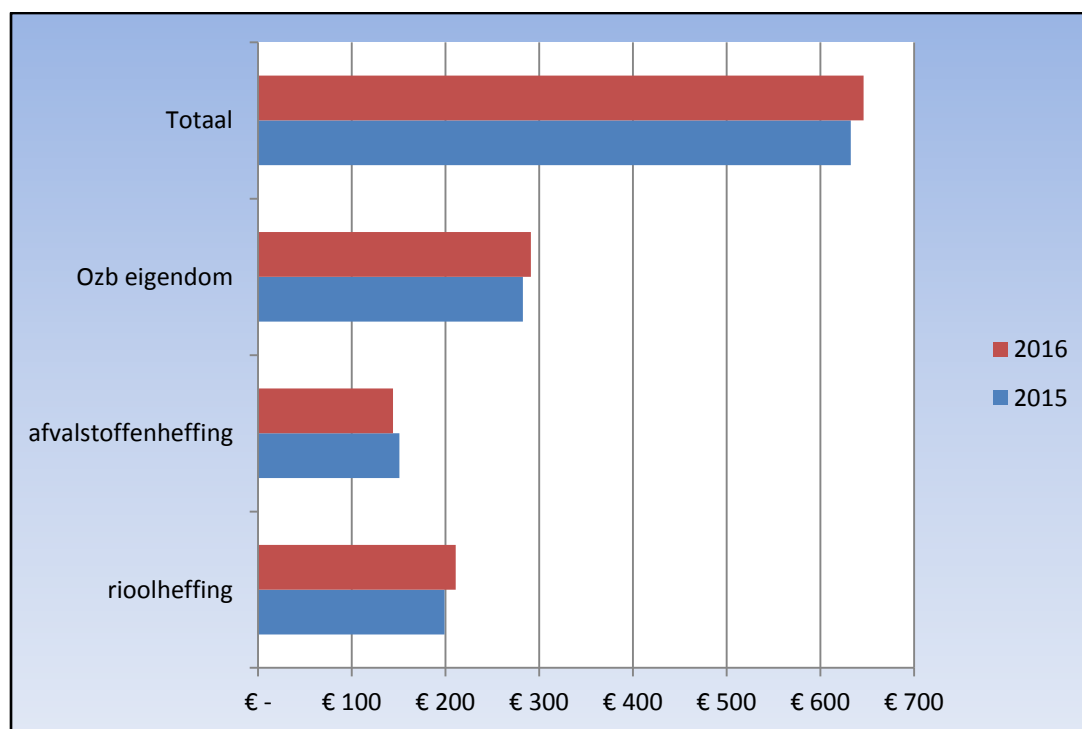
**) De stijging van de opbrengsten gerelateerd aan de tarieven 2016 voor OZB is 4,0% ten opzichte van de primitieve begroting 2015; daarnaast is rekening gehouden met 0,85% inhaalcorrectie 2015. Tevens is rekening gehouden met een gemiddelde waardewijziging van de woningen van -0,7%, waardoor de stijging van de gemiddelde woonlast iets naar beneden wordt bijgesteld.

Het tarief OZB eigendom over het begrotingsjaar 2015 is gecorrigeerd op basis van de daadwerkelijk gemiddelde WOZ-waarde en wijkt daardoor af van het bedrag dat opgenomen was in de begroting 2015.

In dit voorbeeld stijgt de lastendruk voor de eigen woningbezitter met 2,17%.

Voor huurders (geen OZB) is de lastenstijging in dit geval 1,48%. Het rioolrecht stijgt met € 12 maar de gemiddelde aanslag voor afvalstoffenheffing daalt met € 6,82.

Deze tabel geeft een indicatie van de stijging van de lastendruk 2016 ten opzichte van 2015. Oorzaak is de ozb, omdat het om een voorlopige tariefstijging gaat. Afhankelijk van de uitkomsten van de herwaardering worden de definitieve tarieven vastgesteld. Deze gevolgen brengen we nader in beeld bij het Raadsvoorstel en verordening OZB.

Woonlasten 2016**Kwijtscheldingsbeleid**

Het kwijtscheldingsbeleid is vastgelegd in de Leidraad invordering. De hierin gestelde criteria zijn afgeleid van de rijksregulering. De kwijtschelding betreft vooral de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. De genormeerde kosten van bestaan zijn door het Rijk bepaald op 90% van de bijstandsuitkering. Het staat de gemeente vrij dit percentage te verhogen tot 100%. De gemeente Raalte hanteert de norm van 100%. Een hoger percentage is niet toegestaan.

We zien een stijging van de uitgaven voor kwijtscheldingsbeleid en verwachten dat deze lijn zich de komende jaren voortzet. Conform de zomernota 2015 verhogen we de raming met € 15.000 tot structureel € 130.000. Omdat de kosten van kwijtscheldingsbeleid een onderdeel zijn van de tariefberekening van de afvalstoffenheffing en de rioolheffing wordt deze kostenstijging afgewikkeld binnen de beide tarieven.

Belasting	Raming 2016
Kwijtschelding	€ 130.000

Onroerende zaakbelasting (OZB)

Het college stelt elk jaar de WOZ-waarde van onroerende en roerende zaken vast. Op basis van deze jaarlijkse herwaardering gaan we de tarieven voor de onroerende-zaakbelasting voor 2016 opnieuw berekenen. Per augustus 2015 zijn de conceptwaarden van de herwaardering nog onvoldoende om nauwkeurige tarieven te berekenen voor het heffen van de belasting in 2016. De raad stelt de tarieven voor de onroerende-zaakbelasting 2016 uiterlijk in december vast. Zoals gebruikelijk worden waardedalingen (en -stijgingen) geneutraliseerd via het tarief waardoor de gewenste belastingopbrengst wordt gehaald.

De paragrafen

Voor 2016 geldt een gewenste opbrengstijging van 4,85% ten opzichte van de bedragen opgenomen in de bijgestelde begroting 2015 bij de zomernota: een trendmatig stijging van 4% en een inhaalcorrectie van 0,85%.

De opbrengsten worden in 2016 geraamd op:

Belasting	Raming 2016
OZB eigenaren woningen	€ 6.280.548
OZB gebruik niet woningen	€ 1.099.266
Totaal OZB	€ 7.379.814

Parkeerbelastingen

De heffing van parkeerbelastingen bestaat uit twee onderdelen. De parkeervergunningen en de parkeerovertredingen (foutparkeerders). De parkeerbelastingen worden geheven door de DOWR belastingsamenwerking, de parkeervergunningen worden opgelegd vanuit de gemeente Raalte. Vanaf 2005 is het parkeertarief € 0,75 per uur met een maximum van € 4 per dag.

Belasting	Raming 2016
Parkeeropbrengsten + boetes	€ 390.000
Parkeer vergunningen	€ 25.500

Baatbelastingen

De gemeente heeft wettelijk de mogelijkheid tot het heffen van een baatbelasting wanneer onroerende zaken door het aanbrengen van gemeentelijke voorzieningen zijn 'gebaat'. De belasting wordt geheven van de eigenaar van de onroerende zaak. De gemeente Raalte kent nog een baatbelasting voor de riolering en wegverharding.

Deze van oudsher oude belastingsoorten lopen nog enkele jaren.

Belasting	Raming 2016
Baatbelasting riolering	€ 526
Baatbelasting wegverharding	€ 2.286

Toeristenbelasting

Met de toeristenbelasting kan de gemeente haar inkomsten uit belastingen vergroten. De inkomsten uit toeristenbelasting worden ingezet voor doeleinden die door de gemeenteraad zijn bepaald. In de voorbije collegeperiode (2010-2014) is het tarief toeristenbelasting gefaseerd verhoogd. Dit om de uitgaven aan toeristisch beleid en (onderhoud van) toeristische infrastructuur meer kostendekkend te maken.

Bij de bezuinigingstaakstelling 2015-2018 is afgesproken, bij een jaarlijkse opbrengst toeristenbelasting van € 147.000, dat het tarief voor de toeristenbelasting gefaseerd wordt verhoogd. In 2015 is het tarief verhoogd van € 0,70 naar € 0,85. De jaren daarna wordt de toeristenbelasting verhoogd naar € 0,90 (2016), € 0,95 (2017) en uiteindelijk € 1,00 per overnachting in 2018. Dit zou uiteindelijk leiden tot een structurele meeropbrengst van € 60.000. Hierbij is de afspraak gemaakt dat na 2 jaar, voor de begrotingsbehandeling 2017, wordt geëvalueerd wat de consequenties zijn van de tariefsverhogingen.

Door met name een verscherpte controle en betere informatieverstrekking is het aantal overnachtingen fors gestegen, waardoor we in 2015 op basis van het tarief van € 0,85 al van de te realiseren meeropbrengst van totaal € 60.000 uit kunnen gaan. Deze meeropbrengst is in eerste instantie in de Zomernota 2015 eenmalig geraamd.

Wij vinden het redelijk het voordeel dat nu ontstaat door stijging van het aantal overnachtingen ten gunste te laten komen van de sector en daarom de geplande tariefstijging tot € 1 te laten vervallen. Daarom houden we het tarief op € 0,85 en ramen op basis van het verwachte aantal overnachting van 243.500 met ingang van 2016 € 207.000 structureel. Mocht het aantal overnachtingen substantieel wijzigen, dan kan de hoogte van de toeristenbelasting opnieuw onderwerp van discussie worden.

De oorspronkelijk afgesproken evaluatie van deze tariefstijging die in 2016 zou plaatsvinden kan komen te vervallen.

Recht	Raming 2016
Toeristenbelasting	€ 207.000

Forensenbelasting

Met ingang van 2009 is besloten om de forensenbelasting te heffen op basis van een percentage van de WOZ waarde. Daarmee volgt de belastingopbrengst de waardeontwikkeling van het onroerend goed.

Bij de begroting 2015 is, in afwijking van de voorgenomen bezuiniging, de opbrengst forensenbelasting verhoogd met € 18.000 door verdere bestandsoptimalisatie. Daarbij is afgesproken, dat de woonforensenbelasting in de jaren 2015, 2017 en 2018 stapsgewijs met 8% per jaar wordt verhoogd. Na 2 jaar, voor de begrotingsbehandeling 2017, wordt geëvalueerd wat de consequenties zijn van de tariefsverhogingen. Het tarief voor 2016 wordt later dit jaar vastgesteld en afgeleid van de definitieve resultaten van de herwaardering van onroerende zaken die in de forensenbelasting vallen. Uitgangspunt hierbij is dat de opbrengst voor 2016 ten opzichte van 2015 niet wordt verhoogd.

Recht	Raming 2016
Forensenbelasting	€ 89.531

De paragrafen

Afvalstoffenheffing

De afvalstoffenheffing is een bestemmingsheffing en valt voor de lokale heffingen onder de rechten. De bestemmingsheffing wordt geheven van een burger die geacht wordt van bepaalde overheidsuitgaven profijt te hebben en wordt alleen daarvoor gebruikt. De afvalstoffenheffing mag maximaal kostendekkend zijn. Bij de afvalstoffenheffing is het belastbare feit het gebruik van een perceel ten aanzien waarvan de gemeente een inzamelplicht heeft voor de huishoudelijke afvalstoffen die in een particuliere huishouding kunnen ontstaan.

Het afval wordt in toenemende mate gezien als waardevolle grondstof. Het gescheiden inzamelen van de verschillende afvalstromen voor hergebruik is vanuit duurzaamheid een noodzaak. De prikkel om de herbruikbare afvalstoffen gescheiden in te zamelen wordt door de gewijzigde inzamelingssystematiek gestimuleerd. Door de positieve ervaringen van het eerste half jaar 2015 hebben we deze vertaald in de volgende uitgangspunten voor 2016:

- Het kostendekkende basistarief van € 107,22 te verlagen tot € 80,40 door een korting uit de egalisatievoorziening afvalverwijdering te geven van € 26,82.
- Dat een huishouden gemiddeld 6 keer per jaar de restafvalcontainer aanbiedt (was 8).
- Dat een huishouden gemiddeld 6 keer per jaar de gft-container aanbiedt (was 5).
- Het ongewijzigd opnemen van de aanbestedingstarieven voor restafval en gft-afval in de verordening:

Volume container	2014	2015	2016
240 liter (restafval)	€ 9,21	€ 9,21	€ 9,21
140 liter (restafval)	€ 5,63	€ 5,63	€ 5,63
240 liter (gft)	€ 2,40	€ 2,40	€ 2,40
140 liter (gft)	€ 1,40	€ 1,40	€ 1,40
40 liter (verzamelcontainer)	€ 1,11	€ 1,11	€ 1,11

Op basis van de huidige gegevens bevat de egalisatievoorziening afvalverwijdering per 1 januari 2016 € 444.209. Er wordt voor 2016 een korting voorgesteld van € 26,82 per huishouden wat resulteert in een basistarief van € 80,40 en een beroep op de voorziening van € 401.066. Hierdoor wordt de voorziening sterk verlaagd tot € 43.143; dat ligt ruim onder het afgesproken drempelbedrag van € 200.000. Wij vinden het verantwoord de korting van € 26,82 te geven, omdat we verwachten dat de voorziening in 2016 wordt gevoed door:

1. Een positieve eindafrekening 2015 van de dienstverleningsovereenkomst, door minder aanbiedingen voor restafval over 2015 (ongeveer: € 250.000).
2. De gevolgen van de lagere tarieven bij de verbrandingsoven vanaf 1 juli 2016. De effecten zullen positief zijn, maar zijn niet exact te berekenen en daarom niet meegenomen.

Deze buffer hebben we nodig om fluctuaties (bijv. oud papier prijs, extra hoeveelheden grof tuinafval) op te kunnen vangen zonder het tarief tussentijds te moeten bijstellen. Afhankelijk van de stortingen, in- en uitname uit de egalisatievoorziening kan worden bepaald of er in de toekomst nog een korting kan worden gegeven. We verwachten wel dat de korting die kan worden gegeven op het basistarief de komende jaren sterk afneemt.

Recht	Raming 2016
Afval totaal opbrengst primitieve begroting	€ 2.709.668
Afval totaal opbrengst na toepassing korting en aanpassing aantal ledigingen	€ 2.154.276

Rioolheffing

De rioolheffing heeft het karakter van een bestemmingsheffing waarmee kosten kunnen worden verhaald om collectieve maatregelen te treffen die de gemeente noodzakelijk acht voor een doelmatig werkende riolering en overige maatregelen ten aanzien van hemelwater en grondwater. Het is toegestaan rechten te heffen voor de kosten van die zorgplicht. De te heffen rechten zijn bedoeld om de kosten en investeringen te dekken welke gemoeid zijn met het uitvoeren van de volgende taken:

- Het inzamelen en transporteren van afvalwater;
- Het inzamelen transporteren en verwerken van hemelwater;
- Het treffen van maatregelen ter voorkoming of beperking van de structureel nadelige gevolgen van structureel te hoge grondwaterstanden in relatie tot de aan de grond gegeven bestemming.

Het Gemeentelijk rioleringsplan 2014-2020 geeft onder andere het kostendekkingsplan weer. Het nieuwe GRP Raalte 2014 t/m 2020, Waardevol water voor u en later, is op 20 februari 2014 door de gemeenteraad vastgesteld. Hierbij is rekening gehouden dat in 2017 het bijbehorende kostendekkingsplan wordt geactualiseerd. Het tarief is voor 2016 conform de uitgangspunten GRP, verhoogd met € 10. Tevens wordt 1% inflatie toegepast.

Voor 2016 wordt het tarief € 210,96 (deelbaar door 12).

Recht	Raming 2016
Riool basis	€ 3.108.874
Riool grootverbruik	€ 47.000
Totaal Riool	€ 3.155.874

Precariobelastingen

Deze belastingen worden geheven voor het hebben van voorwerpen onder of boven, voor openbaar gebruik bestemde, gemeentegrond. De gemeente Raalte kent precariotarieven voor terrassen en uitstallingen en overige voorwerpen.

In de bezuinigingsmaatregelen 2015-2018 is rekening gehouden met een stijging van de precariobelastingen. Voor het jaar 2015 is dit € 3.500. Vanaf 2016 stijgen de tarieven van de precariobelastingen op de terrasvergunningen (€12.000) en de standplaatsen buiten de markt (€ 7.000) naar een extra opbrengst van ca. € 19.000.

Recht	Raming 2016
Precariobelastingen (incl. Bezuinigingen)	€ 33.665

Marktgelden

Het uitgangspunt voor de heffing van marktgelden is kostendekkendheid. Het tarief is een bedrag per vierkante meter, per dag of een gedeelte daarvan inclusief een basisbedrag voor stroomkosten. Het marktgeld wordt, per standplaats, verhoogd indien er gebruik gemaakt wordt van een extra stroomvoorziening. Het marktgeld wordt verhoogd voor de diensten van de gemeentelijke marktcommissie, voor reclamadoeleinden en promotieactiviteiten.

Op dit moment worden de marktgelden in Raalte nog geïnd via vier kwartaal nota's per jaar voor de vaste standhouders. De overige standhouders betalen contant.

Recht	Raming 2016
Marktgelden	€ 84.050

De paragrafen

Lijkbezorgingsrechten/begraafplaatsen

Het algemene beleid is de tarieven zoveel mogelijk kostendekkend te laten zijn. Dit is voor de begraafplaatsen op dit moment niet mogelijk. Uit onderzoek naar de kostenonderbouwing en kostendekkendheid van deze tarieven is gebleken, dat de kostendekkendheid 60% is, terwijl in 2009 is besloten de kostendekkendheid vast te stellen op 69%.

De afgelopen jaren blijken de opbrengsten van begraven verder achter te blijven. We zien een dalende lijn in de inkomsten en verwachten dat dit zich in de toekomst gaat voortzetten. Er wordt in toenemende mate gecremeerd. De verwachting is dat het aantal nieuwe begravingen en bijzettingen verder gaat afnemen. Het kostendeckingspercentage stellen wij daarom neerwaarts bij van 69% naar 60%. In 2017 gaan we opnieuw aanbesteden. Dan kijken we naar het onderhoudsniveau van de begraafplaatsen in verhouding tot de kostendekkendheid en de tarieven, en stellen we het kostendeckingspercentage opnieuw ter discussie.

De tarieven worden in 2016 verhoogd met de algehele trend van 1%. Bij het tarief wordt rekening gehouden met afrondingen op € 0,05. Hierdoor treden er marginale afwijkingen naar beneden of naar boven op.

Recht	Raming 2016
Begraafrechten	€ 172.000

Leges

Onder de naam 'leges' worden rechten geheven voor het genot van door of vanwege het gemeentebestuur verstrekte diensten. In de tarieventabel van de legesverordening wordt er onderscheid gemaakt tussen drie titels:

Titel 1: Dienstverlening algemeen: betreft de leges voor reisdocumenten, rijbewijzen, burgerlijke stand, uittreksels uit de basisregistratie personen en enkele kleinere leges.

Titel 2: Omgevingsvergunning en bestemmingswijzing: betreft de leges voor omgevingsvergunningen en bestemmingswijzigingen.

Titel 3: Europese Dienstenrichtlijn: betreft de leges voor evenementen, horeca en enkele kleinere leges.

In het raadsbesluit belastingverordeningen 2015, inclusief bijbehorende informatienotitie Kostenonderbouwing en Kostendekkendheid Tarieven (KKT), is afgesproken de bouwleges in twee stappen te verhogen naar 100% kostendekkendheid (van 1,7% van de bouwsom in 2014 naar 2,2% in 2015 en 2,5% in 2016).

Verder wordt voor 2016 op basis van eerdere afspraken uit de Berenschot-rapportage de tarieven voor huwelijken verhoogd met circa 7,5% en dalen de inkomsten voor de ontheffing afvalverbranding door het wegvallen van de stookontheffing.

Recht	Raming 2016	
<i>Titel 1:</i>		
Reisdocumenten	€	398.614
Rijbewijzen	€	136.243
Overige leges	€	62.725
<i>Titel 2:</i>		
Omgevingsvergunningen / bestemmingswijziging	€	1.050.000
<i>Titel 3:</i>		
Evenementen, horeca en overig	€	45.278

4.2.2 Weerstandvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Het belang van risicomanagement is in de afgelopen jaren toegenomen. De gemeenteraad en ons college willen inzicht hebben in risico's die we lopen in relatie tot de omvang van de aanwezige middelen (weerstandscapaciteit). In 2013 zijn de belangrijkste risico's in beeld gebracht en indien mogelijk gekwantificeerd. Daarbij zijn de beheersingsmaatregelen aangegeven om de risico's te beperken. Via een monitoringssysteem informeren we u over de laatste stand van zaken.

In deze paragraaf gaan we nader in op de weerstandscapaciteit in relatie tot de belangrijkste risico's die van invloed kunnen zijn op de financiële positie.

Algemeen

Bij het begrip weerstandvermogen gaat het om de mate waarin de gemeente in staat is middelen vrij te maken om substantiële tegenvallers op te vangen zonder dat dit gevolgen heeft voor het beleid en de bedrijfsvoering. Het weerstandvermogen geeft de relatie weer tussen enerzijds de weerstandscapaciteit (middelen) en anderzijds de risico's die de gemeente loopt en waarvoor geen voorziening is getroffen of verzekering is afgesloten. Het weerstandvermogen is van belang bij het bepalen van de financiële positie voor de korte (begrotingsjaar) en middellange (meerjarenraming) termijn.

Per onderwerp in de risicotabel even verderop in deze paragraaf schatten we in, welk mogelijk financieel risico we lopen. Vervolgens is een inschatting gemaakt van de kans dat de risicovolle gebeurtenis zich voordoet: laag (25%), gemiddeld (50%) of hoog (75%). Als we het mogelijk risico loslaten op de kans dat het zich voordoet, krijgen we het risicobedrag.

Op grond van artikel 11 van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) bevat de paragraaf weerstandvermogen en risicobeheersing in ieder geval:

1. een inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
2. een inventarisatie van de risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie;
3. het beleid over de weerstandscapaciteit en de risico's;
4. de beheersingsmaatregelen.

Met ingang van de begroting 2016 wordt er aan toegevoegd:

5. kengetallen: netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen, solvabiliteitsratio, grondexploitatie, structurele exploitatie ruimte en belastingcapaciteit.

Het opnemen van kengetallen in de begroting past in het streven naar meer transparantie, waardoor de raad gemakkelijker inzicht kan krijgen in de financiële positie en over de baten lasten van de gemeente. De kengetallen vormen een verbinding tussen de verschillende aspecten die de raad in zijn beoordeling van de financiële positie moet betrekken om daar een verantwoord oordeel over te kunnen geven. Zij leveren daarmee ook een bijdrage aan de kaderstellende en controlerende rol. Omdat dit het eerste jaar is dat we deze kengetallen vermelden, hebben we nog geen referentiekader en kunnen we niet op alle fronten een conclusie aangeven.

1. Inventarisatie weerstandscapaciteit

Bij bepaling van de weerstandscapaciteit gaat het om die elementen waarmee tegenvallers eventueel bekostigd kunnen worden. Bij de bepaling wordt uitgegaan van:

- a. de onbenutte belastingcapaciteit;
- b. de post onvoorzien in de begroting;
- c. de reserve weerstandsvermogen;
- d. de algemene reserve bouwgrondexploitatie;
- e. de stille reserves. Stille reserves zijn de meerwaarde van activa die te laag of tegen nul zijn gewaardeerd, maar die direct verkoopbaar zijn als we dat willen.

Deze elementen zetten we hieronder uiteen.

a. Onbenutte belastingcapaciteit

De onbenutte belastingcapaciteit is de financiële ruimte, die de gemeente nog kan benutten door verhoging van de onroerende-zaakbelasting (OZB), voordat een beroep gedaan kan worden op aanvullende middelen uit het gemeentefonds in het kader van artikel 12 van de Financiële verhoudingswet (Fvw). Voor toelating tot artikel 12 Fvw moeten gemeenten onder andere voldoen aan het redelijke peil van het zogenoemde belastingpakket. In 2014 is de onbenutte belastingcapaciteit berekend op ca. € 2 mln., gebaseerd op de OZB-opbrengst van 2015 van bijna € 7,1 mln. Voor 2016 bepalen we de onbenutte belastingcapaciteit op € 2,3 mln., met als basis de OZB-opbrengst 2016 van ruim € 7,3 mln. Omdat het toetsingspercentage van het ministerie licht gestegen is ten opzichte van vorig jaar, is de onbenutte belastingcapaciteit met € 0,3 mln. toegenomen.

b. Onvoorzien

Voor het opvangen van onuitstelbare, onvoorzienbare en onontkoombare tegenvallers doen we gedurende het jaar een beroep op de post onvoorzien structureel en onvoorzien eenmalig. Voor zowel onvoorzien structureel als voor onvoorzien eenmalig nemen we een bedrag op van € 50.000, in totaal dus € 100.000.

c. Reserve weerstandsvermogen

De stand van de reserve weerstandsvermogen bedraagt per 1 januari 2015 € 9 mln. Er is in 2014 geen beroep gedaan op deze reserve.

d. Algemene reserve bouwgrondexploitatie

Binnen de grondexploitatie kennen we de algemene reserve bouwgrondexploitatie als buffer om tegenvallers op te vangen. De stand van deze reserve ramen we per 1 januari 2015 op € 1,3 mln. In de paragraaf grondbeleid is de meerjarenprognose van het verloop te zien.

Mochten zich tegenvallers voordoen en de reserve onder de € 1 mln. komen, dan wordt deze aangevuld tot de ondergrens door te beschikken over de algemene bestemmingsreserve. Op dit moment zijn er geen indicaties die wijzen op een extra beschikking over de algemene reserve grondexploitatie waardoor deze onder de ondergrens komt. De marge om tegenvallers op te kunnen vangen is echter zeer gering.

e. Stille reserves

De omvang van de stille reserves is bepaald op € 0.

De weerstandscapaciteit zetten we af tegen de risico's om zodoende te bepalen of ons weerstandsvermogen toereikend is.

Tenslotte wordt er onderscheid gemaakt tussen de incidentele en structurele weerstandscapaciteit voor het opvangen van eenmalige of structurele tegenvallers.

De paragrafen

Indien structurele risico's zich voordoen kan een beroep gedaan worden op de onbenutte belastingcapaciteit, kunnen bezuinigingsmaatregelen genomen worden of kunnen tijdelijk eenmalige middelen worden ingezet in afwachting van de realisatie van bezuinigingen om de begroting in evenwicht te brengen. Indien incidentele risico's zich voordoen kunnen deze afgedekt worden door het weerstandsvermogen. Bovendien kunnen we bij tegenvallers een beroep doen op de algemene bestemmingsreserve.

2. Inventarisatie risico's

De gemeente Raalte heeft als uitgangspunt dat geprobeerd wordt risico's zoveel mogelijk af te dekken. Dit kan door het aangaan van een verzekering of door het vormen van een voorziening. In de praktijk blijkt dat niet alle risico's af te dekken zijn.

Hieronder hebben we de belangrijkste risico's op een rij gezet, een zo actueel mogelijk risicobedrag aangegeven en vervolgens de beheersingsmaatregelen vermeld om de risico's zo veel mogelijk te beperken.

A. Ontwikkelingen sociaal domein

Algemeen

Met ingang van 1 januari 2015 is een aantal taken in het sociaal domein overgeheveld naar de gemeenten. Het gaat hierbij om de overheveling van de functies m.b.t. de nieuwe Wmo (begeleiding en dagbesteding, respijtzorg en het bijbehorende vervoer), taken op het gebied van de Jeugdzorg en de WSW en participatie. Met de overheveling van taken zijn ook de financiële middelen aan de gemeenten overgedragen echter onder aftrek van forse rijkskortingen. De totale uitkering uit het gemeentefonds neemt in 2016 toe met € 16 mln., maar loopt terug tot € 14,6 mln. in 2019. Bij de overheveling van de nieuwe taken is als uitgangspunt genomen dat de uitvoering budgettair neutraal dient te geschieden.

Onderdeel WMO

Op de bestaande taken binnen de Wmo (huishoudelijke hulp en gehandicaptenvoorzieningen) is in 2015 een aanzienlijke Rijkskorting (voor Raalte ruim € 900.000) en een evenredige verlaging van het gemeentelijk budget doorgevoerd. Op basis van de werkelijke resultaten over het eerste halfjaar van 2015 bestaat de verwachting dat het beroep op deze voorzieningen net als vorig jaar weer lager zullen uitvallen. Op grond daarvan schatten we in dat vanaf 2015 een structureel bedrag wordt overgehouden. Vanaf 2016 wordt op het rijksbudget echter opnieuw een structurele korting doorgevoerd van € 258.000 doorgevoerd. Dit tekort kan vanaf 2016 worden gecompenseerd door de reeds lagere structurele last vanaf 2015.

Ten aanzien van de nieuwe WMO-taken is beleid vastgesteld, waarbij rekening is gehouden met de Rijkskorting in 2015. Er zijn afspraken gemaakt met aanbieders over de tarieven en transformatie. Langzaamaan begint er wat meer inzicht te komen om welke aantallen het gaat, om welke mate van zorg/ondersteuning het gaat en hoe de toekomstige her-indicaties uitpakken. Op basis van de resultaten over het eerste halfjaar 2015 wordt de voorzichtige inschatting gemaakt dat de taken binnen het beschikbare budget voor 2015 kunnen worden uitgevoerd. Op beide taken (WMO-oud en WMO- nieuw) te samen verwachten we in 2015 een overschot van ca. 0,5 miljoen. Doordat voor de eigen bijdrages, die men moet betalen aan het CAK een anticumulatie beding geldt, kan niet precies worden berekend welk deel van dit bedrag door WMO-oud komt en welk deel moet worden toegerekend aan WMO-Nieuw.

Het eenmalige overschot in 2015 kan worden toegevoegd aan de reserve zorg. Deze reserve is een goed vangnet om eventuele eenmalige tegenvallers binnen de WMO en/of Jeugd op te kunnen vangen. Daarom nemen we hier nu geen risicobedrag voor op.

In 2016 belopen de kortingen op WMO-oud en WMO-nieuw in totaal ook circa € 520.000 euro, zodat we verwachten in dat jaar budgettair neutraal te kunnen blijven.

Daarnaast is echter inmiddels duidelijk geworden dat door onder meer de per 1 januari 2016 gehanteerde nieuwe verdeelsystematiek, de uitkering voor de gemeente Raalte in de periode 2017-2019 nog eens oplopend tot € 350.000 structureel lager zal uitvallen. Op basis van het ingezette transformatiebeleid, de mogelijke beschikbare ruimte binnen de oude WMO taken, de mogelijkheid om het beleid nog bij te stellen in combinatie met het beschikbaar hebben van de reserve zorg nemen we hier geen risicobedrag op.

Onderdeel Jeugd

Bij de meicirculaire 2015 is duidelijk geworden, dat voor Raalte de budgetten voor Jeugd uitkomen op ruim 6,2 miljoen in 2016 licht aflopend tot € 6,1 in 2019 (2015 € 6,7 mln.). Inmiddels zijn regionaal, via het vormen van een bedrijfsvoeringsorganisatie GR Jeugdzorg (zie paragraaf verbonden partijen), afspraken gemaakt met de aanbieders over budgetten en zorgcontinuïteit in de periode 2015 en 2016. Daarnaast zijn er binnen de regio IJsselland afspraken gemaakt rond de financiële risicoverevening. Op basis van het solidariteitsprincipe worden de financiële voor- en nadelen van die jaren gezamenlijk opgevangen.

Het budget wat naar de regio IJsselland gaat bedraagt in 2016 € 5,3 miljoen. Uitgaande van een risico van € 10% van ons budget en een waarschijnlijkheidspercentage van 50% bedraagt het risico € 265.000. In de begroting 2016 hebben we een buffer opgenomen van € 70.000. We gaan ervan uit, dat het overige risicobedrag ad € 195.000 ten laste kan worden gebracht van de reserve Zorg. Dat betekent, dat als de uitgaven structureel stijgen, het beleid op termijn moet worden bijgesteld.

Onderdeel Participatie

Binnen het onderdeel participatie worden de WSW en de voormalige participatiewet uitgevoerd. De transitie moet gaan plaatsvinden van de uitvoering van de WSW van SW-bedrijven naar de gemeente. Hiertoe wordt de Stichting Werk Raalte per 1 januari 2016 opgericht.

Door de uitvoering van de WSW dicht bij de gemeente te organiseren denken we de tekorten die ontstaan als gevolg van de Rijkskortingen deels te kunnen compenseren. Desondanks blijven we met tekorten op de WSW zitten van € 232.000 in 2016 oplopend tot € 600.000 in 2019. Er is reeds vanaf 2015 een stelpost van € 200.000 gereserveerd voor de afdekking van tekorten binnen het sociaal Domein. Na verrekening van deze stelpost moeten de resterende tekorten binnen het sociaal domein worden opgelost. Omdat we verwachten dat eind 2015 door de vele claims de reserve Participatie nagenoeg geheel is uitgeput, kunnen we hiervoor geen beroep doen op de reserve en benoemen we het hier als een specifiek risico. We schatten dit risico fors in. Uitgaande van een waarschijnlijkheidspercentage van 50% bedraagt het risicobedrag € 15.000 oplopend tot € 200.000 in 2019.

Door het afsluiten van de toegang tot de WSW zullen mensen die voorheen een baan vonden binnen de WSW naast de voormalige Wajongers, vanaf 1 januari 2015 aangewezen zijn op de Wet werk en bijstand, en zal het beroep op de participatie middelen (uitstroomtrajecten ed.) toenemen.

Vooralsnog gaan we er van uit, dat het beschikbare rijksbudget deze nieuwe doelgroepen kan bedienen.

De paragrafen

Onderdeel schuldhulpverlening en bijstandsverlening

Ondanks de toename van de doelgroep (door wijzigingen in WSW en Wajong) en in tegenstelling tot de landelijke trend zien wij, mede dankzij ons adequate en actieve in- en uitstroombesleid, in Raalte in 2015 een stabilisatie van het aantal uitkeringsgerechtigden. In de schuldhulpverlening zien we nog wel steeds een stijging van het aantal mensen dat hier een beroep op doet.

Daarnaast is de verdeling van de Rijksvergoeding in de bijstandskosten in 2015 op een meer objectieve methodiek gebaseerd. Voor 2016 en volgende jaren wordt deze methodiek nog verder doorontwikkeld. Een eerste indicatie over 2015 leert ons dat dit vooralsnog voor de gemeente Raalte niet tot grote verschillen leidt. Echter hoe dit bij een verdere doorontwikkeling uitpakt is nog onzeker. Gezien echter onze lage bijstandsaantallen ten opzichte van het landelijk gemiddelde wordt dit financiële risico relatief laag ingeschat en p.m. geraamd.

Beheersmaatregelen

De ontwikkelingen met betrekking tot de financiën en de aantallen inwoners die een beroep doen op voorzieningen in het kader van het sociaal domein worden intensief gevolgd. Er wordt naast de reguliere budgetcyclus periodiek, zowel ambtelijk als bestuurlijk, gemonitord op de aantallen en de budgetten.

B. Verbonden partijen en samenwerkingsverbanden

De risico's binnen de verbonden partijen en de overige samenwerkingsverbanden zijn ingeschat. Voor toelichting verwijzen wij naar de paragraaf verbonden partijen. We schatten de risico's in op structureel € 219.375 en eenmalig € 759.814.

In benoemde paragraaf zijn per verbonden partij de beheersingsmaatregelen benoemd.

C. Gegarandeerde geldleningen

Voor wat de woningbouw betreft houdt het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) toezicht op de garantstellingen. Als de woningcorporatie niet aan zijn verplichtingen kan voldoen, vangt de WSW dit op. Daarna heeft het rijk nog een rol, de gemeente kan pas in derde instantie worden aangesproken voor 50%. Daarom houden we een risicobedrag van € 0 aan. Het gaat hierbij om € 75 mln. aan leningen. Om meer zekerheid te creëren is het WSW een relatie gaan leggen tussen de WOZ waarde en de verstrekte geldleningen en garanties die worden uitgedrukt in een % van de waarde.

De gemeente heeft buiten de WSW gegarandeerde geldleningen voor woningbouw afgesloten; stand eind 2014 € 2,2 mln. Hiervoor zijn we dus voor 100% aansprakelijk. Uitgaande van een risico van 10% met een lage waarschijnlijkheid van 25% is het risicobedrag € 55.000.

Bij garantstelling voor (sport)verenigingen en instellingen is de gemeente in sommige gevallen volledig aansprakelijk; in andere gevallen delen we het risico met Stichting Waarborgfonds Sport (50/50). Daarnaast is er sprake van garantstellingen of hypotheekvestiging gecombineerd met een stimuleringslening uit het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting (SVn).

In 2014 zijn 3 nieuwe garanties afgegeven, in 2015 tot nu toe nog geen. Er zijn geen verenigingen in de problemen gekomen; we hebben geen signalen dat er aanspraak op de gemeente moet worden gemaakt.

He saldo van bovengenoemde geldleningen, waar de gemeente aansprakelijk voor is, is € 1,7 mln. We gaan daarbij uit van een risico van 10% met de kans van 25%, is € 42.500. Bij het niet na kunnen komen van hun financiële verplichtingen en het op moeten heffen van de (sport)vereniging/instelling zal de impact vele malen groter zijn, maar dat is lastig financieel uit te drukken.

We hebben het beheer van de garantstellingen geborgd in de organisatie. Ten aanzien van de garantstellingen binnen sport is er geregeld overleg dan wel informatie-uitwisseling met Stichting Waarborgfonds Sport. We ontvangen jaarlijks de jaarrekeningen van de verenigingen/instellingen, waardoor we op de hoogte blijven van hun (financiële) situatie en indien nodig actie kunnen ondernemen.

D. Grondexploitatie

De risico's binnen de grondexploitatie zijn € 5,75 mln., nagenoeg gelijk aan vorig jaar. Voor verdere toelichting verwijzen wij naar de paragraaf grondbeleid. Daarin staan de meest risicovolle projecten beschreven.

E. Wegenonderhoud

Door beperkte middelen in de begroting voor wegenonderhoud zetten we op dit moment in op onderhoud van asfaltwegen ten koste van de elementverhardingen. Door het oprekken van de vervangingstermijn van klinkerwegen lopen we het risico, dat er meer klachten komen.

We achten het risico klein, omdat uit de kwaliteitsmeting CROW van 2013, bleek dat 94% van de elementverhardingen tenminste niveau B scoort (goed/zeer goed) en 6% beneden B niveau (slecht/zeer slecht). Op basis van de integrale visie op de openbare ruimte (IVOR) zet het college in toenemende mate in op een integrale aanpak van de openbare ruimte. Hierbij realiseren wij een toekomst- en levensloopbestendige openbare ruimte. Gebruik, inrichting en beheer zijn beter op elkaar afgestemd. We gaan in 2016 weer een inspectiemeting uitvoeren. Daarmee onderzoeken we of de bestaande middelen in de huidige begroting in de toekomst toereikend zijn. Ook worden andere bronnen (bijv. subsidies) onderzocht, waarmee een deel van het wegonderhoud kan worden gefinancierd. Vooralsnog gaan we van p.m. uit. Met deze nieuwe integrale aanpak kunnen risico's t.a.v. het wegonderhoud enigszins worden beperkt.

F. Renterisico's

Als gevolg van afname van onze reservepositie, (her)financiering van de leningenportefeuille en bij de rente lopen we risico. We hebben bij de begroting 2016 een stelpost van € 1,2 mln. opgenomen om schommelingen in de rente op te kunnen vangen en gaan ervan uit, dat we hiermee de renterisico's hebben afgedekt. We houden de renteontwikkelingen in de gaten en checken deze bij de zomernota.

Gelet op de lage rentestand en om daar zo optimaal mogelijk van te profiteren, financieren we de rekening-courant met kasgeld. Om een goede risicospreiding te hanteren, trekken we de komende jaren ook geldleningen aan met een looptijd van 10 tot 15 jaar. Zie verder de paragraaf financiering.

G. Continuïteit ICT-systemen

Met de gemeente Deventer is een dienstverleningsovereenkomst gesloten. ICT-beheer garandeert binnen de infrastructuur van de I-werkorganisatie een server- en netwerkbeschikbaarheid van 99%, gemeten binnen het servicewindow (7:30 tot 17:30). Voor Raalte zou het risico dus 1% zijn. Op basis van het aantal uren dat medewerkers geen gebruik kunnen maken is dat € 200.000. Uitgaande van een lage waarschijnlijkheid van 25% is dat een risico van € 50.000. We zien ook een risico in toegankelijkheid van systemen voor onbevoegden (intern en extern). Dan zou sprake zijn van met name imagoschade; dat is lastig financieel te vertalen.

De paragrafen

We nemen maatregelen op beleidsniveau: we hebben I-visie DOWR vastgesteld, architectuur is beschreven, programmaplan harmonisatie is vastgesteld, programmaplan digitalisering is vastgesteld, projectplan zaakgericht werken is in ontwikkeling. Daarnaast nemen we maatregelen op planniveau: uitvoeren beveiligingsplan, harmonisatie applicaties, project het nieuwe werken infrastructuur en bouwen nieuw datacentre.

H. Kwantitatieve en kwalitatieve personele bezetting en kwaliteit dienstverlening

Door de landelijke ontwikkelingen is de huidige markt voor personeel bij gemeenten onzeker en zien we een toename van risico's. We zien namelijk dat gemeenten een omslag moeten maken naar meer overheidsparticipatie, toenemende digitalisering en ontwikkelingen zoals de 3 decentralisaties. Er worden andere zaken van onze medewerkers verwacht en helaas kan niet iedereen met deze verandering meegroeien.

We lopen meer risico dat de personele bezetting kwantitatief en kwalitatief gezien niet aansluit op de benodigde capaciteit. Daardoor kan er sprake zijn van hoge werkdruk. Als we dan ook medewerkers moeten inhuren is er geen opbouw en borging van eigen kennis. Dit alles kan leiden tot omscholing bij een deel van de medewerkers en/of helaas vervroegd afscheid nemen. Op basis van onze huidige salariskosten en rekening houdend met frictiekosten en scholingskosten, uitgaande van een gemiddelde waarschijnlijkheid, schatten we het risicobedrag in op € 930.000. Dit staat los van de verwachte uitwerking van de bezuinigingstaakstelling op het personeel.

We hebben een reserve strategisch personeelsbeleid (SPP), bedoeld om financiële ondersteuning te geven bij uitvoering van het SPP. Omdat er de nodige claims liggen op deze reserve, nemen we vooralsnog p.m. op als dekking voor dit risicobedrag. Zie ook de paragraaf bedrijfsvoering.

We treffen verschillende maatregelen om de risico's zo laag mogelijk te houden, zoals monitoring, meer inzetten op opleidingen, realistische teamplannen maken en intensivering van uitwisseling van medewerkers binnen DOWR en talentenregio. We hebben een strategische personeelsplanning (SPP) opgesteld en zijn bezig met de implementatie in onze organisatie. Daarmee hebben we een instrument om het personeelsbeleid actief bij te sturen op de verwachte ontwikkelingen. Daarnaast loopt er een project E-HRM binnen DOWR verband. Dit systeem zal ons helpen om te sturen op formatie, loonkosten, verzuim, opleidingen enz.

3. Beleid over de weerstandcapaciteit en de risico's

In oktober 2010 is de nota reserves, voorzieningen en rentebeleid 2010 door de gemeenteraad vastgesteld. Hierbij is de omvang van het weerstandsvermogen bepaald op 12,5% van de begrotingsomzet. De begrotingsomzet is echter fors gestegen met de drie decentralisaties. Vooruitlopend op de actualisatie van genoemde nota en gezien het goede inzicht in de risico's, laten we dit percentage buiten beschouwing. Belangrijker is enerzijds de (positieve) ruimte tussen de bestaande reserve weerstandsvermogen en de geïntariseerde risico's voor wat betreft de eenmalige risico's en anderzijds het verschil tussen de onbenutte belastingcapaciteit en de risico's met een structureel karakter.

Resumé

Risico onderwerp met toelichting	structureel	eenmalig
Ontwikkeling sociaal domein		
onderdeel WMO	€ -	
onderdeel jeugdzorg	€ 195.000	
onderdeel Participatie, structureel risico 2016 € 15.000 oplopend tot € 200.000 in 2019	€ 200.000	
onderdeel schuldhelpverlening en bijstandsverlening	p.m.	
Verbonden partijen en overige samenwerkingsverbanden		
De risico's binnen de verbonden partijen en de overige samenwerkingsverbanden zijn ingeschat. Voor toelichting verwijzen wij naar de paragraaf verbonden partijen.	€ 219.375	€ 759.814
Gegarandeerde geldleningen		
Woningbouw		€ -
De gemeente heeft buiten de WSW gegarandeerde geldleningen voor woningbouw afgesloten.		€ 55.000
garantstelling (sport)verenigingen en instellingen		€ 42.500
Bij het niet na kunnen komen van hun financiële verplichtingen en het op moeten heffen van de (sport)vereniging / instelling zal de impact vele malen groter zijn, maar dat is lastig financieel uit te drukken.		
Grondexploitatie		
Zie paragraaf grondbeleid		€ 5.750.000
Wegenonderhoud		
Zie ook de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen	p.m.	
Renterisico's		
we gaan ervan uit dat de stelpost in de begroting 2016 van € 1,2 mln. voldoende is om renterisico's af te dekken	€ -	
Continuïteit ICT-systemen		
Financieel risico. We zien ook een risico in toegankelijkheid van systemen voor onbevoegden (intern en extern). Dan zou sprake zijn van met name imagoschade; dat is lastig financieel te vertalen.	€ 50.000	
Kwantitatieve en kwalitatieve personele bezetting en kwaliteit dienstverlening		
Op basis van onze huidige salariskosten en rekening houdend met frictiekosten en scholingskosten, uitgaande van een gemiddelde waarschijnlijkheid, schatten we het risicobedrag in op € 930.000		€ 930.000
We hebben een reserve strategisch personeelsbeleid (SPP), bedoeld om financiële ondersteuning te geven bij uitvoering van het SPP. Omdat er al de nodige claims liggen op de reserve nemen we hier vooralsnog p.m. op.		p.m.
totaal	€ 664.375	€ 7.537.314

De paragrafen

Weerstandscapaciteit	structureel	incidenteel
algemene reserve bouwgrondexploitatie per 1 januari 2015		€ 1.300.000
reserve weerstandsvermogen per 1 januari 2015		€ 9.000.000
Onbenutte belastingcapaciteit	€ 2.300.000	
Totaal	€ 2.300.000	€ 10.300.000

We hebben de structurele mogelijkheid binnen onze begroting van € 2,3 mln. om structurele risico's op te vangen. Op basis van de kwantitatieve verkenning zijn de structurele risico's geschat op bijna € 0,7 mln.; een lichte daling ten opzichte van de risico-inventarisatie bij de programmarekening 2014. Een ruime marge (van ca. € 1,6 mln.) tussen weerstandscapaciteit en risico's derhalve.

Onze eenmalige weerstandscapaciteit is € 10,3 mln. Op basis van een kwantitatieve verkenning zijn de incidentele risico's geschat op € 7,6 mln. Dit is een daling van ruim 6% ten opzichte van de laatste risico-inventarisatie. Deze daling is hoofdzakelijk ontstaan door vermindering van risico's binnen het sociaal domein. Hier is ook de marge tussen weerstandscapaciteit en risico's ruim voldoende.

Hierbij merken we op dat de kans dat alle risico's zich gelijktijdig voordoen nihil is.

Daarnaast kan zich nog een aantal kleinere risico's voordoen die wij niet afzonderlijk in beeld hebben gebracht. Daar zijn de posten onvoorziene uitgaven/eenmalige middelen voor bedoeld.

Ons weerstandsvermogen is in balans met de geïnterpreteerde risico's, maar gezien de aanhoudende risico's binnen onder andere grondexploitatie, de onzekere economische ontwikkelingen, de genoemde p.m.-posten en de aflopende reservepositie moeten we nadrukkelijk de vinger aan de pols houden.

Classificatie risico's en gevolgen

Tenslotte worden hieronder de bovenstaande risico's geclassificeerd naar kans en financieel gevolg. In het voorgaande zijn er drie categorieën waarschijnlijkheid (kans) benoemd met betrekking tot het zich voordoen van een risicovolle gebeurtenis: laag (25% kans), gemiddeld (50%) en hoog (75%). Daarnaast hebben we het financiële gevolg van de risicovolle gebeurtenissen geschat: laag (tot € 100.000), midden (€ 100.000 - € 300.000) en hoog (> € 300.000). Deze grenzen zijn onder andere gebaseerd op een vergelijking met die van andere gemeenten.

Rechtsboven zijn de meest risicovolle onderwerpen met een groot financieel gevolg (rood). Linksonder het tegenovergestelde (groen). Het moge duidelijk zijn dat de benodigde mate van sturing rechtsboven het hoogst zal zijn.

De weergave is een momentopname. In de loop van de tijd kunnen de onderwerpen verschuiven naar een andere categorie. Deze manier van presenteren maakt monitoring in de tijd eenvoudiger.

	Laag	Gemiddeld	Hoog
Hoog		Verbonden partijen Personeel Overige grondexploitaties	Grondexploitaties Zegge VII en Franciscushof
Midden	Jeugdzorg Woningbouwleningen	Participatie	
Laag	Garantstellingen woningbouw Garantstellingen sport ICT systemen WMO		

Conclusie is dat we vanwege het grote belang en de relatief grote kans dat een risicovolle gebeurtenis zich voordoet, vooral veel aandacht moeten (blijven) besteden aan de grondexploitaties, verbonden partijen en het personeel. Bij de grondexploitaties spitst zich dit hoge risico toe op de complexen Franciscushof en Zegge VII, vanwege de hoge boekwaarde ten opzichte van de lange looptijd. Deze twee grondexploitaties bepalen 75% van het opgenomen risicobedrag. Als de uitkomsten nog nadeliger uitvallen dan de raming zal dat ten laste van de daarvoor bestemde reserves gebracht moeten worden. Deze reserves maken onderdeel uit van de weerstandscapaciteit. Overigens moet daarbij de kanttekening gemaakt worden, dat de GREX Franciscushof op dit moment sluitend is en binnen de GREX nog risicobuffers aanwezig zijn. Voor de Zegge VII geldt dit niet. De mate van beïnvloedbaarheid van de verschillende onderwerpen verschilt overigens onderling sterk.

Ten opzichte van de risico's bij de programmarekening 2014 zien we een vermindering van de risico's binnen het sociaal domein, voor wat betreft de WMO en de Jeugdzorg. Dit houdt verband met het grotendeels op kunnen vangen van tekorten via een buffer in de begroting, de reserve Zorg en via bijstelling van beleid. Hierbij wordt wel de kanttekening gemaakt, dat de budgetten na 2016 teruglopen en dit met name bij de jeugdzorg vraagt om een strakke regie en monitoring van beleid. Zie daarvoor ook de paragraaf sociaal domein.

Kengetallen

Kengetallen zijn getallen die de verhouding uitdrukken tussen bepaalde onderdelen van de begroting of de balans en kunnen helpen bij de beoordeling van de financiële positie van de gemeente. Om dit te bereiken worden 6 kengetallen voorgeschreven.

Deze kengetallen maken inzichtelijk over hoeveel (financiële) ruimte de gemeente beschikt om structurele en incidentele lasten te kunnen dekken of opvangen. Ze geven voldoende inzicht in de financiële weerbaar- en wendbaarheid. De begroting 2016 is het eerste jaar waarin deze kengetallen worden gepresenteerd. We zien dit als een eerste aanzet; de volgende keer vindt er meer onderbouwing plaats.

De paragrafen

1a. netto schuldquote

Dit kengetal weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

		Rekening 2014	Begroting 2015	Begroting 2016
	Netto schuldquote	81%	104%	96%

Bedragen x € 1.000

1b. netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Om inzicht te krijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote ook exclusief doorgeleende gelden weergegeven. Aangezien wij geen doorgeleende gelden hebben, zijn de cijfers identiek aan de kengetallen 1a.

		Rekening 2014	Begroting 2015	Begroting 2016
	Netto schuldquote	81%	104%	96%

Bedragen x € 1.000

2. Solvabiliteitsratio:

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen.

		Rekening 2014	Begroting 2015	Begroting 2016
	Solvabiliteit	48%	44%	44%

3. Grondexploitatie:

Dit kengetal geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale geraamde baten.

		Rekening 2014	Begroting 2015	Begroting 2016
	Grondexploitatie	44%	49%	44%

4. Structurele exploitatieruimte:

Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele ruimte is. Hierbij worden de structurele baten vergeleken met de structurele lasten. Voor de begroting 2016 zijn de structurele baten hoger dan de structurele lasten, oftewel de structurele baten zijn toereikend om de structurele lasten te dekken. Het kengetal structurele exploitatie ruimte is voor 2016 0,03%. Hieruit blijkt dat de structurele ruimte voor nieuw beleid beperkt is.

5. Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin zich bij het voordoen van een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar dit kan worden opgevangen, of waarin ruimte is voor nieuw beleid. Het gaat hierbij niet om de onbenutte belastingcapaciteit, zoals aangegeven onder het hoofdstuk "Inventarisatie weerstandscapaciteit" binnen deze paragraaf; dat is de theoretische financiële ruimte. Het gaat erom de belastingcapaciteit te relateren aan landelijk gemiddelde tarieven. Een gemiddelde geeft meer inzicht in de betekenis van de belastingcapaciteit voor de financiële positie, dan dat de theoretische onbenutte belastingcapaciteit dat doet.

De ozb is voor de gemeente de belangrijkste eigen belastinginkomst. Naast de ozb wordt ook gekeken naar de rioolheffing en afvalstoffenheffing, omdat deze heffingen niet kostendekkend hoeven te zijn en dus ruimte kunnen geven voor nieuw beleid. In Raalte zijn beide heffingen al 100% kostendekkend.

Op basis van informatie van het COELO bedragen voor Raalte in 2015 de gemiddelde woonlasten (gemiddeld betaalde ozb, rioolheffing, afvalstoffenheffing) voor een meer-persoonshuishouden € 675. Het gemiddelde van alle gemeenten bedraagt volgens dezelfde lijst € 740. De woonlasten in Raalte liggen € 65 onder het landelijk gemiddelde. Uitgedrukt in een % is de belastingcapaciteit voor 2016 91%. Raalte zit 9% onder het landelijk gemiddelde.

4.2.3 Onderhoud kapitaalgoederen

Algemene inleiding

Conform het Besluit begroting en verantwoording provincie en gemeenten, artikel 12, bevat de paragraaf tenminste de volgende kapitaalgoederen:

1. wegen;
2. riolering;
3. water;
4. groen;
5. gebouwen.

Van de kapitaalgoederen, bedoeld in het eerste lid, wordt aangegeven:

- a. het beleidskader;
- b. de uit het beleidskader voortvloeiende financiële consequenties;
- c. de vertaling van de financiële consequenties in de begroting;
- d. het risico / de consequenties.

Integrale Visie Openbare Ruimte (IVOR)

In 2013/2014 is de IVOR opgesteld en bestuurlijk vastgesteld. Hiermee beogen wij nadrukkelijk het kwaliteitsdenken in het domein van de openbare ruimte een prominente plek te geven. De visie is kortweg 'een openbare ruimte op de juiste plek met de juiste kwaliteit met de juiste inzet van middelen'. Op basis van deze visie willen we komen tot een set kwaliteitseisen voor het gebruik, de inrichting en het beheer van de openbare ruimte. Deze eisen zijn integraal, realistisch en toetsbaar. De uitwerking van de visie kan daarmee gevolgen hebben voor de wijze waarop diverse kapitaalgoederen worden beheerd. Er worden meerjarenprogramma's opgesteld voor investeringen, instandhouding, beheer en onderhoud van de openbare ruimte om de noodzakelijke maatregelen te inventariseren en financieel te beoordelen. Zo wordt er een programma functioneel wegbeheer opgesteld, vindt een bundeling van inspectieresultaten in de oudere wijken plaats en krijgt de levensloopbestendige openbare ruimte een plaats in de reguliere beheerprogramma's. Dit alles door in gesprek te gaan met gebruikers en maatschappelijke partners.

1. Wegen

a. Beleidskader

De uitgangspunten voor het beheer zijn vastgelegd in het Beheerplan Wegen uit 2005. Uit de kwaliteitsmeting CROW 2013 is gebleken dat 94% van de elementenverhardingen tenminste niveau "B" scoort (goed / zeer goed) en 6% beneden "B"-niveau (slecht / zeer slecht). In 2016 worden de wegen opnieuw geïnspecteerd.

Om kapitaalvernietiging te voorkomen richt ons beleid zich op het voorkomen van kapitaalvernietiging op de asfaltwegen. Wij willen hiermee voorkomen dat op termijn zeer grote bedragen moeten worden besteed aan het wegwerken van achterstallig onderhoud. De beperkte beschikbaarheid van middelen en de prioriteitstelling binnen de gemeentelijke begroting maakt dat wij een afweging moeten maken vanuit een zorgvuldig financieel en technisch beheer. Dit beleid heeft tot gevolg dat de inzet op het onderhoud van elementverhardingen (klinkers en tegels) kleiner wordt en alleen de hoogst noodzakelijke situaties worden aangepakt. Hiermee beogen wij de veiligheid te waarborgen. Wel moet voor elementenverhardingen een lager onderhoudsniveau geaccepteerd worden.

- b. Benodigde middelen
Voor het groot onderhoud aan asfalt- en elementverhardingen (tegel- en klinkerverhardingen) zijn structurele budgetten beschikbaar in de begroting. Het onderhoud wordt uitgevoerd binnen de hiervoor beschikbare (taakstellende) budgetten.
- c. Vertaling naar begroting
Het onderhoud is structureel opgenomen in de begroting.
- d. Risico/consequenties
Door inzet van een deel van het budget klinkerwegen voor asfaltwegen wordt de vervangingstermijn van klinkerwegen “opgerekt” en ontstaan mogelijk meer klachten. Of de bestaande middelen, die in de huidige begroting zijn opgenomen, in de toekomst toereikend zijn (o.a. voor het vervangen van verhardingen in oudere wijken) moet bij de verdere uitwerking van IVOR en uit de inspectiemeting 2016 blijken.

2. Riolering

- a. Beleidskader
In het gemeentelijk Rioleringsplan Raalte (GRP) geven we invulling aan de drie gemeentelijke zorgplichten voor afval-, hemel- en grondwater. Het GRP Raalte 2014 t/m 2020, ‘Waardevol water, voor u en later’ is 20 februari 2014 door de raad vastgesteld.
- b. Benodigde middelen
Door de vaststelling van het GRP zijn de benodigde personele en financiële middelen voor de planperiode vastgesteld. De inkomsten die nodig zijn om de personele en financiële middelen jaarlijks beschikbaar te stellen worden geïnd door middel van de rioolheffing. De rioolheffing mag hooguit kostendekkend zijn. Dit betekent dat er niet meer gespaard mag worden dan de uitgaven die in het GRP voor de levensduurperiode van objecten voorzien worden.
Bij de berekening van de kostendekkende rioolheffing wordt rekening gehouden met het afbouwen van de egalisatievoorziening voor de gemeentelijke watertaken tot een gewenst minimum van circa € 500.000.
- c. Vertaling naar begroting
De trend die bij vaststelling van het huidige GRP is ingezet wordt ook in 2016 voortgezet. Dit betekent dat in 2016 de rioolheffing niet kostendekkend is en dat de voorziening daardoor verder in omvang afneemt.
Om tijdens de planperiode van het huidige GRP geleidelijk tot een kostendekkende rioolheffing te komen en de tariefegalisatievoorziening tot het gewenste niveau te laten afnemen, bedraagt het basistarief van de rioolheffing in 2016 € 210,96. Dit is conform de in het GRP vastgestelde trend voor de ontwikkeling van de kostendekkende rioolheffing, alsmede de trend om te komen tot de gewenste omvang van de tariefegalisatievoorziening voor de gemeentelijke watertaken.
- d. Risico/consequenties
Met de budgetten uit de beheerbegroting en de aangevraagde kredieten voor 2016 kan de gemeente Raalte in 2016 de wettelijke gemeentelijke zorgplichten ten aanzien van afvalwater, hemelwater en grondwater voor alle belanghebbenden in de gemeente Raalte uitvoeren.

De paragrafen

3. Water

a. Beleidskader

Al het stedelijk water is overgedragen aan Waterschap Groot Salland. Het beheer van oeverbescherming en duikers valt onder het beheer van civiele kunstwerken en is onder punt 7 uitgewerkt. De hemelwater-, afvalwater- en grondwaterzorgplichten vallen onder het Gemeentelijk Riolerings Plan. Daarom wordt in het vervolg het kapitaalgoed 'Water' ondergebracht en belicht in de onderdelen 2. 'Riolering' en 7. 'Kunstwerken'.

b. Benodigde middelen

Niet van toepassing.

c. Vertaling naar begroting

Niet van toepassing.

d. Risico/consequenties

Geen.

4. Groen

a. Beleidskader

De uitgangspunten voor het beheer zijn vastgelegd in het Groenbeleidsplan 'Kernen in het Groen'. Het beheerplan Groen uit 2004 dient als basis voor de uitvoering van werken aan het groen binnen de bebouwde kom. Een beheerplan voor het groen in het buitengebied ontbreekt.

b. Benodigde middelen

Voor het dagelijks onderhoud is in de begroting 2016 meer dan € 700.000 geraamd. Deze financiële middelen worden m.i.v. 2016 ingezet om de bedrijfsvoering te bekostigen waarbij de "groene" SW- medewerkers vanuit het team Beheer en Onderhoud worden aangestuurd.

Voor het vervangen van versleten groen is in de begroting structureel € 147.500 beschikbaar.

c. Vertaling naar begroting

De structurele lasten zijn opgenomen in de begroting.

d. Risico/consequenties

Hiermee blijft het openbaar groen in stand op de door de raad vastgestelde onderhoudsniveaus.

5. Gebouwen

a. Beleidskader

De nota gebouwenbeheer is eind 2013 vastgesteld. Het betreft 3 categorieën gebouwen: gemeentelijke gebouwen, welzijnsgebouwen en sportgebouwen.

b. Benodigde middelen

Jaarlijks wordt de meerjaren onderhoudsplanung geactualiseerd en geïndexeerd, de benodigde middelen beschikbaar gesteld en wordt een storting gedaan in de onderhoudsreserves. Bij de programmabegroting 2013-2016 is jaarlijks eenmalig € 150.000 extra beschikbaar gesteld t/m 2016.

c. Vertaling naar begroting

De structurele lasten zijn opgenomen in de begroting. Wel is er een onderlinge verschuiving van budgetten noodzakelijk geweest tussen welzijns- en gemeentelijke gebouwen.

d. Risico/consequenties

Uit de meerjaren onderhoudsplanung blijkt dat het geplande onderhoud voor de komende 10 jaren kan worden uitgevoerd.

6. Openbare verlichting

- a. Beleidskader
De uitgangspunten van het beheer zijn vastgelegd in het beleidsplan “Bewust Verlichten”.
- b. Benodigde middelen
Grootschalige vervangingen zijn afgerond waarbij alle tot heden afgeschreven verlichting is vervangen.
- c. Vertaling naar begroting
Voor het dagelijks onderhoud zijn structurele middelen opgenomen in de begroting. Voor verdere vervangingsinvesteringen zijn geen middelen opgenomen.
- d. Risico/consequenties
Voor de komende jaren mag verwacht worden dat hiermee de openbare verlichting op het gewenste onderhoudsniveau onderhouden kan worden. Voor vervangingen zijn geen middelen opgenomen.

7. Kunstwerken

- a. Beleidskader
De uitgangspunten voor het beheer en onderhoud van civiele kunstwerken zijn vastgelegd in het nieuwe beleids- en vervangingsplan.
- b. Benodigde middelen
Tot 2015 was er voor het dagelijks onderhoud structureel een bedrag van € 27.000 beschikbaar. Het ontwerp beleid- en vervangingsplan toont een significant structureel tekort aan ten opzichte van het tot dan toe beschikbare budget voor dagelijks onderhoud. Met dit tekort hebben we dan ook te maken met een heikel knelpunt. Bij deze begroting is opgenomen hoe we dat structureel willen gaan oplossen.
- c. Vertaling naar begroting
Voorgesteld wordt het benodigde onderhoudsbudget structureel op te nemen in de begroting.
- d. Risico/consequenties
Uitvoeren van noodzakelijk onderhoud beperkt het risico van onveilige situaties. Ontoereikend budget verhoogt de kans op risicoaansprakelijkheid.

8. Speeltoestellen

- a. Beleidskader
In 2007 is het beheerplan speelplaatsen vastgesteld.
- b. Benodigde middelen
Jaarlijks wordt bij de begroting het vervangingsschema geactualiseerd en worden de kapitaallasten van de vervangingen opgenomen in de meerjarenbegroting.
- c. Vertaling naar begroting
Op het vervangingsbudget dat jaarlijks wordt opgenomen in de begroting wordt jaarlijks 25% in mindering gebracht zijnde de bezuinigingstaakstelling. De benodigde middelen voor onderhoud zijn structureel in de begroting opgenomen. In 2016 wordt rekening gehouden met een lager niveau van vervangingen
- d. Risico/consequenties
De bezuiniging wordt enerzijds gerealiseerd door aanschaf duurzamere toestellen welke langer meegaan en minder onderhoud vergen. Anderzijds door het, waar mogelijk, toepassen van minder toestellen. Voor nieuwe initiatieven is geen ruimte in de begroting. Door inzet op onderhoud voldoen de speelplaatsen aan het attractiebesluit.

9. Begraafplaatsen

a. Beleidskader

Het beleid ten aanzien van de algemene begraafplaatsen in Raalte is vastgelegd in het beleidsplan 'Begraven in Raalte' (2009). De criteria ten aanzien van het beheer en onderhoud zijn uitgewerkt in een beheerplan. Hierbij wordt een hoge mate van netheid binnen de grafperken en standaard onderhoudsniveau voor de overige gebieden op de begraafplaatsen gerealiseerd.

b. Benodigde middelen

Voor het dagelijks groenonderhoud op de begraafplaatsen zijn middelen in de begroting 2016 opgenomen.

c. Vertaling naar begroting

De structurele (onderhouds-) lasten zijn opgenomen in de begroting.

d. Risico/consequenties

Hiermee blijft het groen op de begraafplaatsen in stand op de door de raad vastgestelde onderhoudsniveaus.

4.2.4 Financiering

Algemeen

De paragraaf financiering is een verplicht onderdeel van de begroting. Deze verplichting hangt samen met de invoering van de Wet Fido (Wet financiering decentrale overheden). Deze wet beoogt een solide financiering bij openbare lichamen. Doel hierbij is het vermijden van grote fluctuaties in de rentelasten van de gemeente en het handhaven van een uitstekende kredietwaardigheid.

De wet kent een onderscheid tussen regels voor korte termijn financiering en regels voor lange termijn financiering. Het onderscheid is gelegd bij een termijn van 1 jaar waarbij een maximum norm wordt voorgeschreven voor de vlottende (korte) schuld: de zogenaamde kasgeldlimiet. Daarnaast wordt met het stellen van een norm voor renterisico's bewerkstelligd dat tot een zodanige opbouw van de leningenportefeuille wordt gekomen dat tegenvallers als gevolg van renteaanpassingen en herfinanciering in voldoende mate worden beperkt.

Treasurystatuut

De financieringsparagraaf vormt, in samenhang met het in artikel 212 van de Gemeentewet voorgeschreven treasurystatuut en de overeenkomstig vastgestelde verordeningen, een belangrijk instrument voor het sturen, beheersen, verantwoorden van en toezicht houden op de financieringsfunctie. Het treasurystatuut is eind 2012 geactualiseerd en vastgesteld.

Hierin staan de doelstellingen, verantwoordelijkheden, bevoegdheden en de administratieve organisatie rond het beheer van liquiditeiten van de gemeente op lange en korte termijn.

Daarnaast zijn kredietwaardigheidsnormen voor tegenpartijen bij uitzettingen voor een periode van 1 jaar en langer opgenomen. De bepalingen in het treasurystatuut waarborgen een risicomijdend financieringsprofiel.

Financieringsbeleid

De uitgaven en inkomsten van de gemeente lopen niet synchroon in de tijd. De gemeente moet soms geld lenen om tijdig betalingen te kunnen verrichten en soms heeft ze (tijdelijk) overvloedige liquide middelen. Ook moeten investeringen gefinancierd worden. In korte tijd worden uitgaven gedaan, die over een veel langere periode worden afgeschreven.

Uitgangspunt voor het financieringsbeleid is om de rentekosten van de financiering zo laag mogelijk te houden, de renteopbrengsten zo hoog mogelijk te doen zijn en daarbij zo weinig mogelijk risico's te lopen.

De gemeente baseert zich daarbij op de uitgangspunten van het treasurystatuut en de algemene verwachtingen van de financiële sector.

Totaalfinanciering

In de gemeente Raalte wordt het principe van totaalfinanciering toegepast. Dit houdt in dat niet voor iedere investering een afzonderlijke lening wordt afgesloten. Investerings worden gefinancierd vanuit het totaal eigen vermogen (reserves) en het vreemd vermogen (aangetrokken leningen). Er is dus geen directe relatie tussen een bepaalde investering (actief) en de rentelasten voor een afgesloten lening c.q. vergoeding voor het eigen vermogen.

De rentelasten op de boekwaarden van de investeringen worden daarom toegerekend op basis van een vooraf gecalculiseerd rentepercentage (gemiddelde over externe en eigen financieringsmiddelen)). Dit noemen we het renteomslagpercentage. Voor het begrotingsjaar 2016 is dit percentage verlaagd met 0,2% naar 3,6%.

De paragrafen

Er zijn scenario's denkbaar - en dat is in het verleden een enkele maal gebeurd -, waarbij het principe van totaalfinanciering wordt losgelaten. Het kan hierbij gaan om een specifieke investering die een zodanig grote omvang heeft dat dit een te grote invloed heeft op de omslagrente. De rentelasten worden in een dergelijke situatie uitsluitend aan dat project toegerekend. Voorstellen tot deze zogenoemde projectfinanciering moeten onderdeel uitmaken van het raadsbesluit over dat project.

Voor financiering van onze investeringen worden naast externe financieringsmiddelen onze eigen reserves en voorzieningen ingezet als intern financieringsmiddel. In de eind 2010 vastgestelde nota "reserves, voorzieningen en rentebeleid" is vastgelegd dat over deze interne financieringsmiddelen een rentepercentage berekend wordt welke gebaseerd is op de geldende marktrente (10 jaars-fix leningen). Deze berekende rente over de eigen financieringsmiddelen vloeit conform genoemde nota vanaf het begrotingsjaar 2011 terug in de exploitatie en wordt dus niet meer toegekend aan de reserves. Per saldo leiden deze financieringskosten dus niet tot een last in de begroting. Zoals destijds ook in de genoemde nota is aangegeven, heeft deze beleidslijn wel enige risico's in zich.

Immers bij aanwending van deze reserves moeten we hiervoor externe financiering aantrekken waarvan de lasten wel op de exploitatie drukken. In de situatie dat onze reserves substantieel gaan dalen, gaat de rentelast in de begroting dus oplopen. Om deze extra rentelasten als gevolg van de afname van de omvang van de reserves vroegtijdig te onderkennen wordt jaarlijks bij de begroting bij de berekening van de structurele rente over de eigen financieringsmiddelen uitgegaan van het laagste niveau van de reserves in de voor dat jaar geldende meerjarenraming. In de jaren van de meerjarenperiode waarin de reserves hoger zijn dan dit laagste niveau wordt de rente over dit hogere niveau ingezet als eenmalig dekkingsmiddel. Ten aanzien van het rentepercentage over deze eigen financieringsmiddelen is vanaf de begroting 2013 – in afwijking van de nota reserves en voorzieningen 2010 - een minimaal rentepercentage opgenomen van 3,5%. Hiervoor is gekozen om niet te ver onder het renteomslagpercentage uit te komen, wat tot een aanzienlijk negatief effect op het structurele begrotingsresultaat zou leiden.

Daarnaast moeten we constateren dat de rente op dit moment historisch laag is. In de huidige methodiek voor de renteberekening (renteomslagmethode) werkt deze lage rente structureel door in de exploitatie. Dit betekent echter ook dat een stijgende rente leidt tot substantiële extra lasten in de begroting.

Het verschil tussen de gemiddelde rente van de externe financiering en het renteomslagpercentage is de afgelopen jaren steeds groter geworden. Om deze reden is vanaf de begroting 2016 het renteomslagpercentage naar 3,6% verlaagd. Ondanks deze verlaging ontstaat in de begroting 2016 bij ongewijzigde marktrente een positief renteresultaat van ongeveer € 1.200.000.

Dit leidt er toe dat er binnen de renteomslag ruimte is om renteschommelingen op te vangen. Een deel van deze stelpost is nodig om het verschil op te vangen tussen de geraamde rente en de werkelijke rente op de leningen die de gemeente aantrekt. Bij de zomer rapportage 2016 wordt beoordeeld of en tot welk bedrag er een renteresultaat is en eventueel kan worden ingezet als eenmalig dekkingsmiddel.

De commissie BBV heeft het voornemen om de BBV verslaggevingsregels voor de grondexploitatie te herzien. Een onderdeel van deze wijziging vormt de gewijzigde rente toerekening aan de grondexploitatie. Samengevat komt de wijziging erop neer dat alleen de werkelijk toe te rekenen rente in rekening mag worden gebracht bij de grondexploitatie. Dit sluit aan met de fiscale regels per 1-1-2016. Als dit voorgenomen besluit van kracht wordt dan kan dit nadeel ten laste van de opgenomen stelpost renteschommelingen worden gebracht.

Renteontwikkelingen

De rente op de geld- en kapitaalmarkt is de afgelopen jaren enorm gedaald en is daarmee historisch laag. Verwacht wordt dat de rente op langlopende leningen voorlopig nog wel laag blijft. Ook de rente op kortlopende geldleningen zit nog steeds op een zeer laag percentage en is nu zelfs negatief geworden. Vooralsnog lijkt het er op dat ook voor 2016 de rente voor zowel kort als lang geld laag blijft.

Renterisicobeheer

Zoals al aangegeven is het financieringsbeleid er op gericht om met zo min mogelijk risico zo maximaal mogelijk gebruik te maken van de huidige lage rente. Om die reden wordt voor de afdekking van het financieringstekort gebruik gemaakt van kortlopende leningen (kasgeldleningen en leverancierskrediet). Voor 2016 is een financieringstekort geraamd van bijna € 20,9 mln. Bij de berekening van het financieringstekort is al rekening gehouden met het nog aantrekken van enkele langlopende leningen in 2015.

Op basis van de investeringsprognose wordt verwacht dat in 2016 voor ± 25 mln. aan nieuwe leningen moet worden aangetrokken.

De langlopende geldleningen worden de komende jaren aangetrokken met rentevaste looptijden van 20 tot 40 jaar. Op deze manier wordt voor de lange termijn geprofiteerd van de huidige lage rentestand op de langlopende leningen en is er een goede renterisico spreiding.

Leningenportefeuille

In 2015 worden naar verwachting nog langlopende leningen aangetrokken tot een bedrag van € 10 mln. waarmee per ultimo 2015 de leningenportefeuille totaal € 68.4 mln. bedraagt. In 2016 moeten op basis van de huidige ramingen nogmaals langlopende leningen worden aangetrokken tot een bedrag van € 25 mln. waarvan ruim € 8 mln. als herfinanciering van bestaande leningen. In 2016 kan de totale financieringsbehoefte (ruim € 150 mln.) tot een bedrag van € 60 mln. worden gefinancierd uit eigen financieringsmiddelen (reserves en voorzieningen). De resterende financieringsbehoefte kan naar verwachting worden afgedekt met kortlopende (kasgeld-) leningen.

Kasgeldlimiet- en behoefte

In het kader van verantwoord treasurybeleid wordt een kasgeldlimiet gehanteerd om te voorkomen dat gemeenten een te groot risico nemen met het aantrekken van te grote sommen kort geld. Immers kort geld houdt een groot risico van renteschommelingen in. De kasgeldlimiet is bepaald door het begrotingstotaal bij aanvang van het jaar te vermenigvuldigen met een bij ministeriële regeling vastgesteld percentage. De basis voor 2016 is 8,5% van € 76,7 mln. is € 6,5 mln.

Het kwartaalgemiddelde van de werkelijk aangetrokken kasgeldleningen dient in beginsel onder de limiet van enig jaar te blijven. De toezichthouder staat toe maximaal voor een periode van twee kwartalen de kasgeldlimiet te overschrijden.

Renterisiconorm

De renterisiconorm is een wettelijke norm die betrekking heeft op de vaste schuld van de gemeente. Vaste schuld ontstaat wanneer leningen worden afgesloten met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer. De renterisiconorm is ingesteld om de herfinanciering van af te lossen leningen zo goed mogelijk in de tijd te spreiden. Daarmee wordt voorkomen dat renteschommelingen op de kapitaalmarkt grote invloed hebben op de totale rentelast van de gemeente. De norm geeft dus het bedrag aan waarover de gemeente zich per begrotingsjaar maximaal mag bloot stellen aan renterisico.

De paragrafen

De norm voor gemeenten is vastgesteld op 20%. De gemeente Raalte heeft per 1 januari 2016 een begrotingstotaal van € 76,7 mln. Het maximale bedrag voor herfinanciering is dan € 15,3 mln.

De renterisiconorm voor de komende 2 jaar is als volgt berekend:

	(Bedragen x € 1.000)			
	2016	2017	2018	2019
Renterisico op vaste schuld	budget	budget	Budget	budget
1a. Renteherziening op vaste schuld o/g	0	0	0	0
1b. Renteherziening op vaste schuld u/g	0	0	0	0
2. Netto renteherziening op vaste schuld (1a - 1b)	0	0	0	0
3a. Nieuw aangetrokken vaste schuld (o/g)	25.000	10.000	0	5.000
3b. Nieuw verstrekte lange leningen (u/g)	0	0	0	0
4. Netto nieuw aangetrokken vaste schuld (3a - 3b)	25.000	10.000	0	5.000
5. Betaalde aflossingen	8.198	4.193	207	150
6. Herfinanciering (laagste van 4 en 5)	8.198	4.193	207	150
7. Renterisico op vaste schuld (2 + 6)	8.198	4.193	207	150
Renterisiconorm				
8. Begrotingstotaal per jaar 1)	76.699	76.699	76.699	76.699
9. Het bij ministeriële regeling vastgestelde percentage	20%	20%	20%	20%
10. Renterisiconorm	15.340	15.340	15.340	15.340
Toets Renterisiconorm				
10. Renterisiconorm	15.340	15.340	15.340	15.340
7. Renterisico op vaste schuld	8.198	4.193	207	150
11. Ruimte(+) / Overschrijding(-) (10 - 7)	7.142	11.147	15.133	15.190

Wet Hof

In Europees verband is afgesproken om het EMU saldo van Nederland niet groter te laten zijn dan een tekort van 3%. Van dit percentage nemen de gezamenlijke gemeenten 0,38% voor hun rekening. Voor de huidige kabinetsperiode is afgesproken dat de begrote en de gerealiseerde tekorten nauwgezet gevolgd worden. Dit vindt plaats via de EMU-enquête, informatie voor Derden(IV3) en de ramingen van het CPB. Vooralsnog wordt er niet gewerkt met boetes bij overschrijdingen. Als dit wel het geval is, kunnen de gemeenten beperkt worden in hun investeringen. De Wet Hof is in 2014 in werking getreden.

4.2.5 Bedrijfsvoering

Personeel en organisatie

Ontwikkelagenda Raalte en Loonsomkader

Met de “Ontwikkelagenda Raalte” willen we invulling geven aan overheidsparticipatie. We willen daarbij doorgroeien naar “gewaardeerd partnerschap”. Dit betekent ook een forse doorontwikkeling van de huidige organisatie.

Waar staan we nu met de organisatie?

Kwantitatief:

- 2010-2014: bezuiniging 24 fte
- 2015: 2018:: berenschot: minder ambtenaren, minder taken: bezuiniging 15 fte
- 25% van de ambtenaren werkt langer dan 25 jaar bij de gemeente Raalte.
- 15 medewerkers zijn jonger dan 35 jaar.
- De gemiddelde leeftijd van de medewerkers is ruim 48 jaar.

Dit alles maakt de organisatie kwetsbaar. Dit in een tijd waarin vele ontwikkelingen tegelijkertijd spelen. Denk daarbij onder meer aan de verdere digitalisering en procesmatig werken, het realiseren van de bezuinigingen, de DOWR-samenwerking en de transities en transformaties in het sociaal domein.

Om de doorgroei te kunnen maken naar “gewaardeerd partnerschap” is méér flexibiliteit en méér eenvoud nodig binnen het bestaande loongebouw. Voor de toekomst willen we gezien de interne- en externe ontwikkelingen, inzetten op meer flexibiliteit binnen de bestaande loonsom. Dus geen nieuwe personele middelen, maar binnen de bestaande personele middelen een financieel kader instellen, een loonsomkader met een “lump-sum” loonsombudget. In onderstaand schema schetsen we hoe we van huidige situatie naar gewenste situatie willen komen.

Huidige situatie (tot en met de begroting 2015)	Gewenste situatie vanaf 2016
- Begroting op basis van daadwerkelijke formatie, inschaling en anciënniteit	Raad stuurt op loonsom (niet op fte's maar op euro's). Vetrekpunt is loonsom begroting 2015, waarbij rekening wordt gehouden met autonome loonontwikkelingen (cao e.d.), te realiseren bezuinigingen, taakvermindering en taakuitbreiding.
- Zeer beperkt budget voor knelpunten en w.w.-verplichtingen (gemeente is eigen risicodragers)	
- Meerdere reserves met eigen spelregels (reserve revolving fund, frictiekosten personeel en Strategische PersoneelsPlanning (SPP))	Eén egalisatiereserve SPP met 4 doelen: - Opvang frictiekosten huidige bezuinigingen - Opvangen knelpunten die voortvloeien uit de organisatieveranderingen - Investeren in organisatieontwikkeling, duurzame inzetbaarheid en flexibiliteit - Terug laten vloeien van eenmalige storting revolving fund van € 500.000 vanaf 2019

In een informatiebijeenkomst op 18 juni 2015 heeft de gemeentesecretaris uw raad bijgepraat omtrent de ontwikkelagenda Raalte en de hieruit voortvloeiende organisatieontwikkelingen.

De paragrafen

Concreet betekent dit voor de nu voorliggende begroting en meerjarenraming de volgende acties:

1. Vertaling van sturing op fte's naar sturing op loonsom vanaf de rekening 2015/begroting 2016.
2. Het samenvoegen van de reserves revolving fund, frictiekosten personeel en strategische personeelsplanning tot één reserve Strategische PersoneelsPlanning.
3. Een éénmalige storting in de reserve Strategische Personeels Planning van € 280.000. Dit is het overloopresultaat op de personeelslasten 2014 dat bij de jaarrekening 2014 tot uitdrukking is gebracht.

Toelichting sub 1:

In onderstaand schema laten we zien hoe we, binnen de huidige personele middelen, de overgang hebben gemaakt van sturen op fte's naar sturen op loonsom.

Omschrijving	Loonsom begroting 2015		Loonsomkader 2016
	aantal fte's	(x € 1.000)	(x € 1.000)
Loonsom (basis) primitieve begroting	229,13	14.757	13.819
saldo autonome ontwikkelingen (o.a. werkelijk resultaat cao ontwikkelingen voorgaand jaar, lagere pensioenpremies, reguliere periodieken e.d. kleine mutaties)			-29
Stelpost verwachte cao ontwikkelingen in begrotingsjaar		310	275
Af: bezuinigingen Berenschot/overige taakstellingen	-9,43	-663	-323
Af: overgang detacheringen naar DOWR (belastingen, ICT, facilitair en financiële administratie naar Deventer)	-26,28	-1.515	
Bij: overgang detacheringen van DOWR (Personeels en salarisadministratie naar Raalte) +terugname taken DOWR-financiële administratie (0,3 fte)	6,27	334	
Bij: taakuitbreiding sociaal domein	10,52	596	
Totaal	210,21	13.819	13.742

Het flexibele deel in de loonsom ontstaat stapsgewijs door jongere (goedkopere) medewerkers in te laten stromen en oudere (veelal) duurdere medewerkers uit te laten stromen. Het verschil in loonkosten wordt via de reserve SPP gereserveerd en vervolgens bestemd voor doorvoering van de noodzakelijke organisatieontwikkeling naar "gewaardeerd partnerschap"

Toelichting sub 2:

Momenteel beschikken we over drie personeelsreserves. Het betreffen de volgende reserves:

- Reserve revolving fund.
Op deze reserve rusten claims gelijk aan de omvang van deze reserve. Deze claims zijn ontstaan om de personele bezuinigingen 2010-2014 te realiseren.
- Reserve frictiekosten personeel.
- Reserve Strategische personeels planning (SPP).
Op deze reserve rusten per 1 augustus 2015 claims tot een bedrag van circa € 215.000. De reserve SPP is bij de voorjaarnota 2014 gevormd. De reikwijdte van deze reserve was tweeledig: ontwikkeling duurzame inzetbaarheid en dekking frictiekosten.

Omdat deze reserves hetzelfde doel hebben en in elkaar overlopen stellen wij uw raad voor bovengenoemde drie reserves samen te voegen tot één reserve strategische personeelsplanning met een vierledig doel te weten:

- Opvangen frictiekosten huidige bezuinigingen
- Opvangen knelpunten die voortvloeien uit de organisatieveranderingen
- Investeren in organisatieontwikkeling duurzame inzetbaarheid en flexibiliteit
- Terug laten vloeien van de eenmalige storting revolving fund van € 500.000 vanaf 2019

Zie ook blz. 185 van deze begroting voor het format één reserve strategische personeelsplanning.

Toelichting sub 3 (nieuw beleid)

Om met de organisatie van huidige naar gewenste situatie te kunnen doorgroeien is het noodzakelijk dat de reserve SPP van voldoende omvang is. Dat is op dit moment niet het geval, gezien het beroep dat de komende jaren op deze reserve moet worden gedaan. Daarom stellen wij u voor om bij de begroting 2016 een eenmalige dotatie te doen van € 280.000. Dit bedrag is gelijk aan het (eenmalig) positief resultaat op personele middelen die bij de jaarrekening 2014 is gerealiseerd. Dit eenmalig voordeel is ontstaan doordat in 2014 de voorbereidingen in gang zijn gezet om de nodige organisatieveranderingen te realiseren, inclusief het realiseren van de bezuinigingen. De hieruit voortvloeiende consequenties krijgen hun beslag in 2015 en volgende jaren. Daarom wordt voorgesteld deze “overloop-post” ad € 280.000 toe te voegen aan de reserve strategische personeelsplanning.

Overige personeelsinstrumenten

In 2016 gaan we verder met het door ontwikkelen van P&O instrumenten. Concreet staat de invoering van HR21 en het toepassen van een generatiepact op het programma. HR21 is een landelijk systeem van functiebeschrijving-waardering en competenties. Dit is specifiek voor de gemeentelijke overheid ontwikkeld. In de cao is afgesproken dat alle gemeenten HR21 gaan invoeren. Het generatiepact voorziet in een behoefte om meer jonge medewerkers te laten instromen bij onze organisatie en is een uitwerking van onze Strategische Personeelsplanning (SPP). Dit doen we door oudere medewerkers (gedeeltelijk) te laten uitstromen en de vrijkomende middelen in te zetten voor jonge medewerkers zoals trainees of pas afgestudeerden. Dit voorkomt dat we als organisatie verder gaan vergrijzen en over enkele jaren geconfronteerd worden met teveel uitstroom in korte tijd. Dit kan immers weer leiden tot verlies van kennis. Tenslotte gaan we in 2016 live met het nieuwe eHRM systeem. Dit is een grote stap in het vereenvoudigen en digitaliseren van P&O processen.

Sociale werkvoorziening

Een belangrijke ontwikkeling voor de organisatie is dat met ingang van 1 januari 2016 de Sociale Werkvoorziening voor een belangrijk deel in gemeentelijk beheer zal worden uitgevoerd. Met name de teams Participatie en Beheer & Onderhoud krijgen hierdoor extra taken en verantwoordelijkheden, alsmede nieuw personeel, dat van de WSW-organisatie(s) overkomt. Meer hierover kunt u lezen in het programma 3.1. Arbeidsparticipatie en Inkomen.

Digitalisering

Het in 2014 gestarte programma Digitalisering verloopt voorspoedig. Zowel op het gebied van interne als externe dienstverlening wordt gedigitaliseerd. Op de nieuwe website van de gemeente Raalte kunnen burgers en bedrijven een aantal producten en diensten nu al digitaal aanvragen of melden. Dit aanbod van digitale producten en diensten zal in 2016 verder worden uitgebreid. Om in 2016 zoveel mogelijk digitaal te kunnen werken is het belangrijk dat de gemeentelijke organisatie een aantal stappen zet op het gebied van

De paragrafen

digitalisering. De belangrijkste stap daarbij is de digitalisering van het volledige postproces en de (klant)dossiervorming. Om dit te bewerkstelligen wordt eind 2015 Zaakgericht Werken gemeentebreed ingevoerd. In dit project wordt het postproces gedigitaliseerd en wordt de organisatie voorbereid op het digitaal werken in het zaaksysteem van Dimpact (e-suite). Vanaf het moment van live gang wordt de e-suite gebruikt als centraal systeem voor postontsluiting en het opbouwen van de daarvoor in aanmerking komende klantdossiers. Doordat één systeem gebruikt wordt als archiefsysteem wordt de dienstverlening naar burgers en bedrijven verbeterd. Zo zal alle klantinformatie altijd en overal beschikbaar zijn, ongeacht het kanaal (balie, telefoon, internet). Daardoor kunnen vragen van inwoners sneller beantwoord worden. Ook sluiten de mogelijkheden om via internet diensten aan te vragen beter aan bij de maatschappelijke voorkeuren.

Intergemeentelijke samenwerking

DOWR

De samenwerking DOWR komt in 2016 in stabiel vaarwater terecht. Er worden geen nieuwe percelen toegevoegd, een en ander conform het Raalter coalitieakkoord. Mede daarom ligt in 2016 de focus op andere zaken.

Op de eerste plaats wordt de met de zomernota 2015 ingezette lijn voortgezet, ter verbetering van de (financiële) control op DOWR.

Enerzijds gaat het daarbij om het - met name binnen de ICT - strakker sturen op de financiering van uitbreidingen of intensiveringen. Hierbij worden teams of programmaonderdelen waaraan deze uitbreidingen ten goede komen ook geacht voor de financiering zorg te dragen.

Anderzijds gaat het daarbij om het waar mogelijk naar beneden bijstellen van het kostenniveau van de DOWR-percelen, dit ter compensatie van de ontstane tegenvallers. Alles op alles wordt gezet om alsnog zoveel mogelijk van de verschillende taakstellingen (DOWR, ontvlechting brandweer, verzelfstandiging sport) die drukken op de diverse DOWR-percelen, én op het gemeentelijke deel van de overhead alsnog te behalen.

Op de tweede plaats zal in 2016 verder uitvoering worden gegeven aan de diverse verbeteracties die voortvloeien uit het medio 2015 gehouden Interne Klanttevredenheids-onderzoek.

RUD

Zoals bekend werken de beide RUD's in Overijssel (IJsselland en Twente) in de vorm van een netwerkorganisatie. Evaluatie eind 2014 heeft uitgewezen dat de RUD IJsselland op zich, maar ook in verhouding tot andere RUD's in den lande, naar behoren functioneert. Desondanks heeft de Staatssecretaris aangegeven dat het ontbreken van rechtspersoonlijkheid door haar zo van belang wordt geacht dat zij de drie netwerk RUD's (Twente, IJsselland en Noord-Limburg) zal opdragen uiterlijk 1 januari 2018 de samenwerking om te zetten naar een gemeenschappelijke regeling. Daarbij is ook voorgeschreven dat alle medewerkers die VTH taken verrichten van de RUD's, in dienst moeten zijn van die gemeenschappelijke regeling. Het moge duidelijk zijn dat dit besluit aanzienlijke gevolgen heeft voor zowel de regionale samenwerking als voor de eigen ambtelijke organisatie. Het komende jaar zullen de inspanningen RUD breed er op gericht zijn om te komen tot een passende gemeenschappelijke regeling en om de financiële, organisatorische en beleidsmatige gevolgen daarvan in beeld te brengen. Deze transitie zal worden begeleid door een extern bureau maar daarnaast aanzienlijke inspanningen vragen van bestuur, management en organisatie. De inzet is er op gericht om per 1 januari 2017 deze gemeenschappelijke regeling te laten starten.

Financieel beheer

De administratieve organisatie en interne beheersing van de processen is geborgd via de uitvoering van een jaarlijks programma verbijzonderde interne controle. In 2014 is de regelgeving voor accountants rondom het kunnen steunen op werkzaamheden van een zogenaamde Internal Audit Function (COS 610) aangescherpt. Door deze verscherpte eisen kan de accountant niet meer (volledig) steunen op de reguliere verbijzonderde interne controle zoals deze tot en met 2014 door de ambtelijke organisatie werd uitgevoerd. Door de nieuwe accountantseisen willen we vanaf de accountantscontrole 2015 meer aansluiten op de door de accountant voorgeschreven standaarden. Doel hierbij is om de AO/IC werkzaamheden zowel voor de accountant als de gemeente zo effectief en efficiënt mogelijk uit te voeren. Ook de uit te voeren controlewerkzaamheden binnen het sociaal domein vragen nadere afstemming met de accountant. De gesprekken over de accountantscontrole 2015 lopen momenteel en hebben naar verwachting impact op zowel de controlewerkzaamheden 2015 als 2016.

In de jaarlijkse boardletter geeft de accountant zijn bevinden weer over de administratieve organisatie en interne beheersing. In de boardletter 2014 heeft de accountant aangegeven dat de organisatie de belangrijkste onderwerpen vanuit de bedrijfsvoering op de agenda heeft staan, hieraan voldoende aandacht besteedt en daarbij alert inspeelt op de externe en interne ontwikkelingen.

Interbestuurlijk toezicht

De provinciale toezichthouders hebben de volgende toezichtdomeinen beoordeeld, waarbij onderstaande scores (volgens het toegepaste “verkeerslicht”-model) zijn toegekend in 2015.

Totaalbeeld Raalte					
Toezicht					doorwerking provinciaal ruimtelijk belang
Fin	Wabo	WRO	Archief	Huisvesting	RO

Raalte scoort “oranje” op het totaalbeeld vanwege de indiceringen “oranje” op Financiën en WABO.

Voor het toezichtdomein financiën is voor het jaar 2015 nog oranje gescoord. Dit vindt zijn oorzaak in het feit dat de gemeente Raalte voor het sluitend maken van het begrotingsjaar 2015 nog een (gepland) beroep heeft moeten doen op de algemene bestemmingsreserve.

Uit de nu voorliggende begroting blijkt dat Raalte zowel voor het begrotingsjaar 2016 als de meerjarenraming 2017-2019 weer een sluitend meerjarenperspectief heeft.

Op het onderdeel WABO heeft de gemeente Raalte voor het eerst oranje gescoord. De beoordeling door de provincie spitste zich met name toe op een tweetal onderdelen:

- Het handhavingsprogramma 2014 en het jaarverslag 2013 waren niet tijdig vastgesteld;
- In het jaarverslag waren niet alle gestelde doelen voldoende verantwoord. Met name het aantal milieucontroles bleef achter bij de doelstelling.

Inmiddels zijn de verbeterpunten verwerkt in het Handhavings Uitvoerings Programma (HUP) 2015.

Wij verwachten dat hiermee het totaalbeeld 2016 weer groen zal kleuren.

4.2.6 Verbonden partijen

Inleiding

Verbonden partijen zijn rechtspersonen waarin de gemeente een bestuurlijk én financieel belang heeft. Elke gemeente heeft in haar dagelijkse praktijk voor de uitvoering van een deel van haar beleid te maken met verbonden partijen. Zo ook de gemeente Raalte. We hebben ons in het verleden om verschillende redenen verbonden aan bijvoorbeeld gemeenschappelijke regelingen en stichtingen, maar ook voor de toekomst zoeken we de samenwerking op voor uitvoering van de transities in de jeugdzorg, de participatiewet en uitbreiding van de Wmo.

In deze paragraaf geven we inzicht in de verschillende belangen van de gemeente in verbonden partijen. Bij bestuurlijk belang heeft de gemeente een zetel in het bestuur van een rechtspersoon of stemrecht. Bij een financieel belang is de gemeente de ter beschikking gestelde middelen kwijt in geval van faillissement van de verbonden partij en/of kunnen financiële problemen bij de verbonden partij verhaald worden op de gemeente. Voorbeelden van een financieel belang zijn een subsidierelatie, een afgesloten lening, een garantstelling en aandelenbezit.

Doordat van verschillende kanten steeds meer oog is voor deze vormen van samenwerking, is de afgelopen jaren de informatievoorziening verbeterd.

Beleid t.a.v. verbonden partijen

Beleidskaders zijn hierbij door de gemeenteraad vastgesteld in 2009 in de nota verbonden partijen. In de beleidsnota onderkennen we, dat het deelnemen aan een verbonden partij een middel is om gemeentelijke doelen te bereiken en taken uit te voeren. Aan verbonden partijen zitten voor- en nadelen. Mogelijke voordelen zijn op het gebied van efficiency, risicospreiding, kennisvoordeel, bestuurlijke kracht en effectiviteit. Daarnaast heeft het een katalysatorfunctie. Mogelijke nadelen zien we in de praktijk vooral gelegen in de combinatie van afstand (informatievoorziening en beïnvloeding) en de dubbele rol van de gemeente (klant/opdrachtgever en bestuurder/eigenaar).

Ons vastgestelde beleidskader in deze is: verbonden partijen worden slechts ingezet als de balans tussen de voor- en nadelen substantieel gunstiger uitvalt dan bij andere mogelijke instrumenten zoals zelf doen of uitbesteden.

Onderzoek rekenkamercommissie

Onze rekenkamercommissie heeft in 2014 het onderwerp “verbonden partijen” als onderzoeksthema gekozen en inmiddels een rapport hierover opgeleverd. De conclusies en aanbevelingen uit dit onderzoek zijn begin 2015 met de gemeenteraad besproken. Er wordt in het 1^e kwartaal 2016 een nieuwe beleidsnota verbonden partijen ter vaststelling aangeboden aan uw raad, waarin o.a. ingegaan wordt op het risicomangement, de rol van de gemeenteraad, de informatievoorziening richting gemeenteraad en de uitredingsmogelijkheid van de gemeente ten aanzien van de verbonden partijen. We hebben tussentijds de hoofdlijnen van de beleidsnota met rekeningcommissie besproken. Daarnaast is er op initiatief van de gemeente Zwolle een intergemeentelijke werkgroep gevormd, waarin Raalte deelneemt. De taak van de werkgroep is om te kijken hoe we de grip op verbonden partijen regionaal beter kunnen organiseren.

Indeling paragraaf

Voor de gemeenteraad is het van belang te weten hoeveel invloed hij kan uitoefenen op de verbonden partij, welk gemeentelijk beleid wordt uitgevoerd en welke risico's we lopen. We hebben onze verbonden partijen ingedeeld in vijf categorieën:

1. Deelnemingen met weinig bestuurlijk belang;
2. Deelneming met redelijk tot veel bestuurlijk belang;
3. Gemeenschappelijke regelingen;
4. Lidmaatschap van stichtingen en verenigingen;
5. Samenwerkingsverbanden met een bijzonder karakter; formeel gezien geen verbonden partij.

Inschatting risico

Per verbonden partij bekijken we wat het financieel belang van de gemeente is: de jaarlijkse dividendopbrengst, de gemeentelijke bijdrage of de te behalen bezuinigingstaakstelling en schatten we in welk mogelijk risico we lopen. Vervolgens is een inschatting gemaakt van de waarschijnlijkheid dat het risico zich voordoet: laag (25%), gemiddeld (50%) of hoog (75%). Als we het mogelijk risico loslaten op de waarschijnlijkheid, krijgen we het risicobedrag per verbonden partij. De totale risicobedragen nemen we mee in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing.

De paragrafen

Ad 1. Deelnemingen met weinig bestuurlijk/financieel belang

Programma 6.2 Economie

Enexis Holding BV te 's Hertogenbosch	verschillende gemeenten en provincies
bestuurlijk belang	aandeelhouder met een belang van 0,0432%
financieel belang	Raalte bezit 64.662 aandelen, deze staan voor € 4.536 op de balans. In 2016 verwachten we een dividend van € 45.000 (2014 werkelijk € 51.623 ontvangen).
bijdragen aan gem. doelstellingen	Via deelname aan het netwerkbedrijf Enexis Holding BV waarborgen van de beschikbaarheid, betaalbaarheid en kwaliteit van bepaalde essentiële voorzieningen en faciliteiten.
eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar	Eigen vermogen is op 1 januari 2016 € 3.616 mln. en op 31 december 2016 € 3.716 mln.
vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar	Enexis geeft aan hiervan geen reële inschatting te kunnen maken.
(financieel) resultaat verbonden partij	Over het jaar 2014 heeft Enexis een winst (na belastingen) behaald van € 265,5 mln. De uit te keren winst per aandeel is € 1,77 (2013: € 1,60). Het verwachte financieel resultaat over 2016 is € 200 mln.
risico's verbonden partij	Enexis onderkent risico's op het gebied van veiligheid, slimme meters, ICT-omgeving, verandervermogen medewerkers, energiewet- en regelgeving. Enexis beoordeelt periodiek de bedrijfsrisico's en de impact ervan. Tegenover de risico's staan verschillende beheersingsmaatregelen, welke zijn geborgd in de organisatie.
risico's gemeente	De aandeelhouders lopen het risico een deel van de boekwaarde te moeten afwaarderen. het risico is zeer gering, omdat Enexis opereert in een gereguleerde (energie)markt, onder toezicht van de Energiekamer. Daarnaast is het risico gering in relatie tot de (intrinsieke) waarde van Enexis Holding NV. Wettelijk is minimaal 40% eigen vermogen vereist, Enexis heeft op dit moment meer dan 50% eigen vermogen. Conclusie: laag risico. Daarnaast benoemen we hier als risico 10% van de dividendopbrengst, is € 4.500. Enexis geeft aan, dat het risico echter gemitigeerd is middels een overeengekomen garantiedividend van € 100 mln. Op basis van deze informatie van Enexis in combinatie met het halfjaarsbericht, stellen we het risico op € 4.500 (10% van de dividendopbrengst) en handhaven we de gemiddelde waarschijnlijkheid van 50%. Daarmee komt het risico op € 2.250 structureel.
beheersingsmaatregelen gemeente	We hebben de beoordeling van de (jaar)stukken geborgd in de organisatie.
ontwikkelingen	Eind 2014 hebben we een waarderingsopinie van de aandelen Enexis ontvangen, op verzoek van enkele aandeelhouders. Deze waardering maakt het mogelijk om binnen de bestaande kring van aandeelhouders Enexis onderling aandelen te kopen respectievelijk te verkopen. De waarde bedraagt per 1 januari 2014 gemiddeld € 30,76. Gelet op het Raalter aandelenbezit zijn de aandelen bijna € 2 mln. waard. Onlangs hebben we de waarde per 1 januari 2015 ontvangen; dit is € 31,17 per aandeel, waardoor ons aandelenbezit ruim € 2 mln. waard is. We hebben nog geen afweging gemaakt over een eventuele verkoop van de aandelen. De provincie Overijssel gaat onderzoeken of de aandelen van gemeenten in Enexis kunnen worden overgenomen. Er is bij het opmaken van de begroting 2016 nog geen nadere informatie bekend.

Het halfjaarsbericht van Enexis is onlangs verschenen. De klanttarieven zijn per 1 januari 2015 gemiddeld met 3,8% verlaagd. Dit leidt weliswaar tot verlaging van de omzet en het winstniveau, maar Enexis zegt wel in staat te zijn de aandeelhouders een redelijk rendement te kunnen bieden. Daarnaast zijn er positieve stappen gezet voor wat betreft duurzaamheid. Enexis heeft onlangs netwerken uitgeruild met Alliander, een netwerkbedrijf die ook opereert in diverse provincies in Nederland. Dit geeft duidelijkheid naar klanten en maakt een efficiëntere werkwijze mogelijk. De ruil past binnen het beleid van de overheid om het werkterrein van de netbeheerders langs provinciale grenzen te organiseren.

Bij de verkoop van de aandelen Essent in 2009 is het bedrijf Essent gesplitst in een apart netwerkbedrijf en een productie- en leveringsbedrijf. Door die splitsing is Raalte automatisch aandeelhouder geworden van het netwerkbedrijf Enexis Holding BV. Het productie- en leveringsbedrijf is verkocht aan RWE, een Duits energiebedrijf. Door de wettelijke splitsing en de daarmee gepaard gaande transactiestructuur zijn verschillende NV's en BV's opgericht. Deze worden in de komende jaren afgewikkeld en opgeheven. De gemeenteraad heeft in 2009 besloten, dat de eenmalige opbrengsten die daarbij beschikbaar komen, gestort zullen worden in de algemene bestemmingsreserve. Hieronder volgt per NV/BV relevante cijfers.

CBL vennootschap BV	per 1 jan. 2016	per 31 dec. 2016
eigen vermogen	\$9.000.000	\$9.810.998
vreemd vermogen	\$100.000	\$106.574
financieel resultaat 2015		-\$800.000
financieel resultaat 2016		\$0
waarde op de balans gemeente Raalte	€ 9	€ 9

Vordering op Enexis BV	per 1 jan. 2016	per 31 dec. 2016
eigen vermogen	€ 45.000	€ 25.000
vreemd vermogen	€ 860.000.000	€ 355.000.000
financieel resultaat 2015		-€ 20.000
financieel resultaat 2016		-€ 20.000
waarde op de balans gemeente Raalte	€ 9	€ 9

Verkoop Vennootschap BV	per 1 jan. 2016	per 31 dec. 2016
eigen vermogen	€ 70.000.000	€ 0
vreemd vermogen	€ 65.000.000	€ 0
financieel resultaat 2015		€ 10.000.000
financieel resultaat 2016		-€ 100.000
waarde op de balans gemeente Raalte	€ 9	€ 9

CSV Amsterdam BV	per 1 jan. 2016	per 31 dec. 2016
eigen vermogen	-€ 40.000	-€ 90.000
vreemd vermogen	€ 80.000	€ 130.000
financieel resultaat 2015		-€ 50.000
financieel resultaat 2016		-€ 50.000
waarde op de balans gemeente Raalte	€ 9	€ 9

De paragrafen

Publiek belang elektriciteitsproductie BV	per 1 jan. 2016	per 31 dec. 2016
eigen vermogen	€ 1.600.000	€ 0
vreemd vermogen	€ 100.000	€ 0
financieel resultaat 2015		-€ 20.000
financieel resultaat 2016		-€ 20.000
waarde op de balans gemeente Raalte	€ 1	€ 1

Enexis Holding BV heeft aangegeven, dat CBL Vennootschap BV en Verkoop Vennootschap BV naar verwachting eind 2015 (mogelijk begin 2016) geliquideerd worden en het positieve liquidatiesaldo vrijvalt aan de aandeelhouders. Het is nu nog niet duidelijk om hoeveel eenmalige middelen het gaat.

Programma 6.2 Economie

Vitens NV te Zwolle	provincies en gemeenten
bestuurlijk belang	aandeelhouder met een belang van 0,83%
financieel belang	Ons aandelenbezit is 41.696 stuks, met een balanswaarde van € 10.210. In 2016 ramen we € 100.000 als dividendopbrengst (werkelijk 2014 € 114.413).
achtergesteld lening	We hebben een achtergestelde lening verstrekt, huidige stand 2014 € 1.278.804. De jaarlijkse aflossing is € 182.687. De renteopbrengst is € 59.956, waar een kapitaallast tegenover staat van € 55.537.
bijdragen aan gem. doelstellingen	Zorgdragen voor een goede drinkwatervoorziening, waarbij duurzaamheid en innovatie een belangrijke rol spelen.
eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar	Het eigen vermogen is naar verwachting eind 2015 € 464,2 mln. en eind 2016 € 488,3 mln.
vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar	Het vreemd vermogen is naar verwachting eind 2015 € 1.263,3 mln. en eind 2016 € 1.258,5 mln.
(financieel) resultaat verbonden partij	Het verwachte resultaat 2016 bedraagt € 31,5 mln. en het verwachte dividend € 12,6 mln. Dat is € 2,18 per aandeel (2014 € 2,91). De solvabiliteit gaat zich naar verwachting ontwikkelen van 26,9% in 2015 naar 28,0% in 2016; voor de solvabiliteit inclusief achtergestelde geldleningen is dat van 31,2% in 2015 naar 31,6% in 2016.
risico's verbonden partij	Vitens heeft de risico's geïdentificeerd die de bedrijfsdoelstellingen mogelijk in gevaar kunnen brengen. Vitens benoemt de volgende risico's: leidingnet, IT-toegang, arbeidskrachten en vakbekwaamheid, leiderschap, klantgerichtheid, waterkwaliteit en leveringszekerheid, wet- en regelgeving. Tegenover deze risico's staan verschillende beheersingsmaatregelen, die geborgd zijn in de organisatie en regelmatig op de agenda staan van de Raad van commissarissen.
risico's gemeente	We benoemen hier als risico 10% daling van de dividendopbrengst, is € 10.000. We handhaven de gemiddelde waarschijnlijkheid van 50%, gelet op de verslechterde economische omstandigheden en gelet op de informatie van Vitens. Daarmee komt het risico op € 5.000 structureel.
beheersingsmaatregelen gemeente	We hebben de beoordeling van de (jaar)stukken geborgd in de organisatie.
ontwikkelingen	Belangrijke speerpunten voor Vitens in de toekomst zijn stabiele tarieven, ambities op risicomanagement versterken, continuïteit waarborgen door een buffer op te bouwen voor onverwachte omstandigheden en streven naar een dividend tussen de 40% en 75% van het nettoresultaat (2014: 40%, € 16,8 mln. beschikbaar voor dividend). Vitens verwacht door herberekeningen van de weighted average cost of capital voor 2016 en 2017 een negatief effect op het nettoresultaat en daarmee het uit te keren dividend.

Programma 6.2 Economie

Wadinko te Zwolle	Provincie Overijssel en verschillende gemeenten
bestuurlijk belang	Aandeelhouder met een belang van 3,77%
financieel belang	We bezitten 90 aandelen tegen € 100 nominaal, balanswaarde € 9.000. Voor 2016 ramen we € 45.000 dividend. Dit is geen structureel dividend; uitkering is afhankelijk van de liquide middelen. Zie het kopje ontwikkelingen.
bijdragen aan gem. doelstellingen	Via het participeren in Wadinko bevorderen we de bedrijvigheid en daarmee de werkgelegenheid in Overijssel, Noord Oost Polder en Zuid West Drenthe.
eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar	Er is geen begroting beschikbaar. Het eigen vermogen is in 2014 gestegen van € 54,3 mln. naar € 60,5 mln.
vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar	Er is geen begroting beschikbaar. Het vreemd vermogen is in 2014 gestegen van € 1,3 mln. naar € 1,6 mln.
(financieel) resultaat verbonden partij	De winst- en verlies rekening van Wadinko sluit in 2014 af met positief resultaat van ruim € 7,3 mln. Hiervan is € 1.194.500 als dividend uitgekeerd aan de aandeelhouders en € 6.168.000 toegevoegd aan de reserves.
risico's verbonden partij	Geheel in lijn met het Wadinko-besturingsmodel zijn de directies van de participaties primair verantwoordelijk voor een adequate beheersing van risico's op strategisch, operationeel en financieel gebied. Wadinko houdt daar toezicht op, onder andere via periodieke rapportages van de participaties. Interne beheerssystemen binnen de participaties kennen hun beperkingen. Toch geven die Wadinko een redelijke mate van zekerheid dat Wadinko op de hoogte is en blijft van de mate waarin de strategische en operationele doelstellingen van Wadinko worden gerealiseerd bij de participaties, de in- en externe rapportage van Wadinko betrouwbaar zijn en de participaties zich houden aan de van toepassing zijnde wet- en regelgeving. Door een zorgvuldig selectiebeleid en beheer en een verantwoorde spreiding in de participatie-portefeuille, weet de directie van Wadinko de risico's beperkt te houden. De afgelopen jaren hebben echter geleerd dat met name externe factoren bij participaties hun toekomstperspectief zowel positief als negatief kunnen beïnvloeden.
risico's gemeente	We benoemen hier als risico 10% van de dividendopbrengst, is € 4.500. We gaan uit van een lage waarschijnlijkheid van 25%, gelet op de financiële positie van Wadinko. Daarmee komt het risico op € 1.125. Dit is een eenmalig risico, omdat de dividendopbrengst geen structureel karakter heeft.
beheersingsmaatregelen gemeente	We hebben de beoordeling van de (jaar)stukken geborgd in de organisatie.
ontwikkelingen	De aandeelhouders bij Wadinko hebben enkele jaren geleden besloten om voor de jaren 2014-2017 tot dividenduitkering over te gaan op basis van het resultaat 2012, de goede verwachtingen voor de komende jaren en de liquiditeitspositie. Daarbij zou in 2016 een evaluatie worden uitgevoerd. Gegeven de behaalde resultaten en de uitdagingen bij Wadinko is in de aandeelhoudersvergadering in het voorjaar 2015 besloten het huidige dividendbeleid te continueren tot 2021 en de evaluatie pas in 2021 uit te voeren. We ramen t/m 2020 een jaarlijkse dividendopbrengst van € 45.000.

Programma algemene dekkingsmiddelen

BNG te Den Haag	Gemeenten en instellingen
bestuurlijk belang	aandeelhouder met een belang van 0,0465%
financieel belang	We hebben een aandelenbezit van 25.987 stuks tegen € 2,50 nominaal (balans 31 dec. 2014 € 64.968). De dividendopbrengst bedraagt 25% van de nettowinst. We verwachten in 2016 een dividend van € 30.450 (2014 werkelijk € 33.003 ontvangen).
bijdragen aan gem. doelstellingen	In stand houden van een bank van en voor overheden en instellingen voor een maatschappelijk belang, en financieringsfunctie (duurzame belegging).
eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar	Het eigen vermogen van de BNG is in 2014 toegenomen met € 152 mln. tot ruim € 3.582 mln. De BNG verstrekt geen begrotingscijfers.
vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar	Het vreemd vermogen van de BNG is in 2014 toegenomen met € 22.170 mln. tot € 149.923 mln.
(financieel) resultaat verbonden partij	De BNG heeft over 2014 een nettowinst behaald van € 126 mln. (2013 € 283 mln.). 25% oftewel € 32 mln. is uitgekeerd als dividend.
risico's verbonden partij	Het risicobeheer is erop gericht om een redelijk rendement voor de aandeelhouders te combineren met het behouden van een excellente kredietwaardigheid (zgn. risk appetite). De BNG heeft een methodiek van het onderkennen van risico's (kredietrisico, marktrisico, operationeel risico, strategisch risico, liquiditeitsrisico) en beheersing daarvan via een monitoringssysteem. In 2014 is de BNG binnen de normen van de risk appetite gebleven, behalve waar het rendement op vermogen betreft.
risico's gemeente	We benoemen hier als risico 10% daling van de dividendopbrengst, is € 3.000. We handhaven de gemiddelde waarschijnlijkheid van 50%, gelet op de verstrekte informatie door de BNG. Daarmee komt het risico op € 1.500.
beheersingsmaatregelen gemeente	We hebben de beoordeling van de (jaar)stukken geborgd in de organisatie.
Ontwikkelingen	We zien bij de jaarcijfers 2014 een dalende nettowinst door aanhoudende daling van de marktrente, ongerealiseerde negatieve marktwaardeveranderingen in het resultaat financiële transacties, en structurele stijging van de operationele lasten en bijdragen aan heffingen. Verwachting over 2015 is opnieuw lager renteresultaat. De BNG durft nog geen uitspraak te doen over de verwachte nettowinst 2015.

Resumé:

Je ziet bij verschillende verbonden partijen het streven naar, dan wel handhaven van stabiliteit en continuïteit, waarbij er meer aandacht is voor risicomanagement en daarmee verbetering van het weerstandsvermogen. Daarmee werken de verbonden partijen aan een toekomstbestendige organisatie. Hierdoor wordt op termijn de kans op daling van dividend voor de gemeente lager. Toch houden we daar nog wel rekening mee, gelet op de verslechterde economische omstandigheden en de signalen die de partijen zelf afgeven. We gaan uit van een risicobedrag gebaseerd op een percentage, wat landelijk gezien vaak als een uitgangspunt wordt gehanteerd. Dat is 10% van de te ontvangen dividenduitkering. We handhaven de gemiddelde waarschijnlijkheid van 50%. Wadinko is hier een uitzondering op; door de positieve resultaten kan het huidige tijdelijke dividendbeleid worden gecontinueerd.

De paragrafen

t/m 2020, waardoor we de waarschijnlijkheid dat het dividend niet gehaald wordt inschatten op 25%. Zie onderstaand tabel voor een totaaloverzicht in deze rubriek.

Organisatie	Ontvangen dividend		Risico (10%)		Kans	Risicobedrag structureel		Risicobedrag eenmalig	
BNG	€	30.450	€	3.000	50%	€	1.500		
Enexis	€	45.000	€	4.500	50%	€	2.250		
Vitens	€	100.000	€	10.000	50%	€	5.000		
Wadinko	€	45.000	€	4.500	25%	€		€	1.125
Totaal	€	243.039	€	24.200		€	9.850	€	1.125

Ad 2. Deelnemingen met redelijk tot veel bestuurlijk/financieel belang**Programma 2.3 Sport**

B.V. Sportbedrijf	gemeente Raalte
bestuurlijk belang	Met ingang van 2015 is de gemeente aandeelhouder met een belang van 100%.
financieel belang	Het maatschappelijke kapitaal bedraagt € 150.000. Het Sportbedrijf ontvangt een bijdrage van de gemeente voor de exploitatie van sportaccommodaties, deze is voor 2016 vastgesteld op € 1.472.700. Dit is inclusief de jaarlijkse bijdrage van € 217.000 voor de jaren 2016 t/m 2021 voor uitvoering van de brede impuls combinatiefuncties.
dienstverleningsovereenkomst	In de rol van de gemeente als opdrachtgever van de BV heeft de gemeente overeenkomsten gesloten met de BV voor de uitvoering van de taken rond onderhoud, beheer, verhuur en exploitatie van de maatschappelijke voorzieningen. Daarnaast zijn er afspraken gemaakt voor de uitvoering van de brede impuls combinatiefuncties.
bijdragen aan gem. doelstellingen	Uitvoering geven aan het gemeentelijke sportbeleid.
eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar	Op de geprognostiseerde balans van 2015 bestaat het eigen vermogen uit het startkapitaal van € 150.000. Aangezien de organisatie nog in opbouw is, is er nog geen begroting 2016.
vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar	Nog geen informatie beschikbaar.
(financieel) resultaat verbonden partij	Nog geen informatie beschikbaar.
risico's verbonden partij	De raming voor het eerste jaar van de BV heeft een behoorlijke mate van veiligheid. In de batenraming zijn het recreatieve zwemmen en diverse baten t.o.v. de begroting 2014 lager geraamd op basis van het feitelijk gerealiseerde bezoek van 2012. Aan de lastenkant zijn de risico's beperkt door bij de personele raming uit te gaan van benodigde formatie en bij de overige lasten op effectieve cijfers. Er is een risico van het niet halen van de door de gemeente opgelegde bezuinigingen van € 164.000. Het startkapitaal is buffer voor het opvangen van tegenvallers. Exploitatieoverschotten zullen worden toegevoegd aan de exploitatiereserve om daarmee weerstandsvermogen op te bouwen.
risico's gemeente	Het Sportbedrijf gaat risicodragend ondernemen. Hieruit vloeit voort dat deze organisatie binnen de beschikbaar gestelde budgetten de opgedragen taken moet uitvoeren. De gemeentelijke bijdrage is € 1.472.700. Risico op stijging van de bijdrage is 10% oftewel € 147.200. De bezuinigingstaakstelling is € 164.000. Risico op het niet volledig halen van de taakstelling is 10% oftewel € 16.400. Omdat er sprake is van voortzetting van een bestaande organisatie en een zekere mate van veilig ramen, hanteren we een lage waarschijnlijkheid van 25% van de gezamenlijke risico's ad € 163.600 en wordt daarmee het risicobedrag € 40.900 structureel.

De paragrafen

beheersingsmaatregelen gemeente	Borging in de organisatie van beoordeling (jaar)stukken, dit vertaalt zich in ambtelijk en bestuurlijk overleg. Daarnaast is het maatschappelijk tarievenbeleid voor de accommodaties aan de gemeenteraad.
ontwikkelingen	Het Sportbedrijf is gestart per 1 januari 2015. Prestatieafspraken zijn gemaakt. De organisatie is nog in opbouw. In de loop van 2015 wordt een eerste tussentijdse rapportage verwacht.

Programma 4.3 milieu en duurzaamheid

N.V. Rova Zwolle	diverse Nederlandse gemeenten
bestuurlijk belang	aandeelhouder met een belang van 6,3%
financieel belang	Raalte bezit 534 aandelen A tegen nominaal € 113,45, totaal € 60.580 op de balans vermeld.
achtergestelde lening	Raalte heeft met Rova een achtergestelde lening afgesloten met een hoogte van € 932.534, vrij van verplichting tot aflossing. Renteopbrengst 2015 € 74.603 (ook werkelijk 2013), met kapitaallast tegenover van € 35.091.
dienstverleningsovereenkomst	De raming voor de dienstverleningsovereenkomst bedraagt voor 2014 € 2,3 mln. De werkelijke uitgaven 2014 waren € 1,8 mln.
dividend	De jaarlijkse opbrengst: raming 2014 € 250.000; werkelijk € 251.274.
bijdragen aan gem. doelstellingen	uitvoering geven aan de gemeentelijke afvalzorgplicht
Eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar	Het eigen vermogen ontwikkelt zich van € 26,2 mln. in 2013 naar € 27,9 mln. in 2014.
Vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar	Het vreemd vermogen ontwikkelt zich van € 34,3 mln. in 2013 tot € 29,6 mln. in 2014.
(financieel) resultaat verbonden partijen	Het financieel resultaat na belastingen bedraagt over 2014 € 5,7 mln. Daarvan is 4,2 mln aan dividend uitgekeerd.
risico's verbonden partij	Rova loopt financiële risico's, ondernemersrisico's en juridische risico's. Voor de beheersing van de risico's treft Rova verschillende maatregelen: monitoring van de budgetten, periodieke plannen opstellen, controles uitvoeren, waar mogelijk een verzekering afsluiten, een voorziening treffen en pas in het laatste stadium aanpassing van de tarieven. Rova heeft eind 2013 een algemene reserve van € 19,9 mln. maar er wordt niet aangegeven dat dit als weerstandscapaciteit kan worden gebruikt.
risico's gemeente	Risico voor de gemeente is teruglopend dividend. Met ingang van 2015 is het dividend bijgesteld van € 250.000 naar € 187.000. Omdat we van een lagere opbrengst uitgaan schatten we de kans dat dividend minder wordt niet meer 50% maar 25%. Risicobedrag is dan 10% van € 187.000 x kans 25% is € 4.675 structureel. Dividend is met ingang van 2015 geen onderdeel meer van de tariefberekening afvalstoffenheffing. Dat betekent dat voor- of nadelen rechtstreeks ten gunste/ten laste van de gemeentelijke exploitatie komen.
	Jaarlijkse renteopbrengst achtergestelde lening: we schatten de kans laag in dat Rova de geldlening gaat aflossen. Er zijn daar geen signalen voor. Renteopbrengst minus kapitaallasten is € 39.500 x lage kans is 25% is € 9.875.

	Dienstverleningsovereenkomst: we schatten de kans dat de overeenkomst stijgt met meer dan gemiddeld laag in. 10% van de overeenkomst met een kans van 25% is € 60.000. Aangezien de dienstverleningsovereenkomst in de afvalstoffenheffing verwerkt wordt, is het voor de gemeente geen direct risico.
beheersingsmaatregel	We hebben geregeld ambtelijk en bestuurlijk overleg. We hebben de beoordeling van de (jaar)stukken in de organisatie. We hebben oog voor de lastendruk van de burger.
ontwikkelingen	Vanaf 2015 hebben wij conform ons hoofdlijnenakkoord maatregelen genomen om tot een hoger percentage hergebruik van afval te komen. Drankenkartons en blik kunnen nu tegelijk met kunststof worden aangeboden. Daarnaast is de inzamelfrequentie aangepast. Deze maatregelen zijn ontwikkeld in nauwe samenspraak met NV Rova en gebaseerd op ervaringen bij omliggende gemeenten.

Resumé:

De B.V. Sportbedrijf is per 1 januari 2015 van start gegaan. Het op afstand zetten van het Sportbedrijf brengt nieuwe risico's met zich mee. Het risicobedrag stellen we vast op structureel € 40.900 gebaseerd op de jaarlijkse exploitatiebijdrage van € 1,4 mln. en de aan de B.V. opgelegde bezuinigingstaakstelling van € 164.000.

Onze relatie met Rova bestaat uit drie onderdelen: aandelen met een jaarlijkse dividendopbrengst, een geldlening aan Rova en een dienstverleningsovereenkomst om aan onze gemeentelijke afvalzorgplicht te kunnen voldoen. Het mogelijk risico op de dienstverleningsovereenkomst is een onderdeel van de afvalstoffenheffing, daarom geen direct risico. Voor de aandelen en geldlening schatten we voor Rova het totale risico in op € 14.550.

De paragrafen

Ad 3. Gemeenschappelijke regelingen

Programma 1.2 Veiligheid en handhaving

Veiligheidsregio IJsselland	De gemeenten Dalfsen, Deventer, Hardenberg, Kampen, Olst-Wijhe, Ommen, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland, Zwolle
Bestuurlijk belang	Deelname in algemeen bestuur door de burgemeester
financieel belang	Jaarlijkse bijdrage is in 2016 geraamd op € 2.221.525 (werkelijk 2014 € 2.214.614).
bijdragen aan gem. doelstellingen	In oktober 2010 is de Wet veiligheidsregio's in werking getreden. Op basis hiervan zijn in Nederland 25 veiligheidsregio's ingesteld waaronder Veiligheidsregio IJsselland. Veiligheidsregio IJsselland werkt als brandweer, politie, geneeskundige hulpverlening met gemeenten en andere partners samen in het voorkomen, bestrijden en beperken van de gevolgen van branden, ongevallen, rampen en crisis. Dit doen ze samen met en voor de regio IJsselland, een gebied met circa 500.000 inwoners. Met als motto: Veiligheid, voor elkaar! Het ambitieniveau van het beleidsplan voor de periode 2015-2018 is om uiterlijk in 2018 de rol als betrouwbare partner te versterken en in de regio leidend te zijn in de samenwerking bij branden, incidenten en crises tussen hulpverleningsdiensten, gemeenten en andere partners. De medewerkers zetten hun professionaliteit in om samen met inwoners, bedrijven en instellingen te werken aan een realistisch niveau van risicobeperking en zelfredzaam handelen voor, tijdens en na een calamiteit.
eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar	Het eigen vermogen ontwikkelt zich van € 48.902.000 in 2015 naar € 35.214.000 in 2016.
vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar	Het vreemd vermogen ontwikkelt zich van € 46.204.000 in 2015 naar € 31.906.000 in 2016.
(financieel) resultaat verbonden partij	Er wordt uitgegaan van een begrotingsresultaat van € 0 zowel in 2015 als in 2016.
risico's verbonden partij	In de begroting worden door de veiligheidsregio de volgende risico's benoemd: de samenvoeging van de meldkamers, landelijke bezuinigingen, ontwikkelingen binnen het regionaal brandmeldsysteem, de consequenties van de RUD's op de regio, financiële effecten besluiten Veiligheidsberaad en herijking Brede doeluitkering. Het grootste risico is wanneer de Veiligheidsregio wordt getroffen door een ramp of crisis, waarbij hoge niet verhaalbare kosten moeten worden gemaakt. In het meerjarenbeleidsplan zijn door de Veiligheidsregio de volgende vijf risico's geprioriteerd, naast de algemene voorbereiding op allerhande risico's: ziektegolf (inclusief dierziekten); hoog water of overstroming; brand in dichte binnenstad; uitval van elektriciteitsvoorziening; Paniek in menigten (zonder directe koppeling aan terrorisme).

risico's gemeente	De weerstandscapaciteit bedraagt € 486.500 en bestaat hoofdzakelijk uit eenmalige middelen. Voor de samenvoeging van de meldkamers is ook een bestemmingsreserve van € 400.000. De benoemde risico's kunnen langdurige financiële gevolgen hebben. De eventuele financiële gevolgen kunnen voor een beperkte periode worden gedekt. In die periode moet een structurele oplossing worden gevonden. De gemeente kan – op basis van historische kosten - worden aangesproken op een eventueel exploitatietekort (voor Raalte 6,5%). In 2016 wordt een systematische risicoanalyse uitgevoerd en op basis van de uitkomsten zullen voorstellen worden ontwikkeld voor de omvang van de algemene reserve (een belangrijk deel van het weerstandsvermogen). De organisatie is nog steeds in ontwikkeling. Daarom handhaven we het risico op 10% van de bijdrage € 2,2 mln. is € 220.000 met een gemiddelde waarschijnlijkheid van 50% is € 110.000.
beheersingsmaatregelen gemeente	We vinden een goede verstandhouding en nauwe contacten tussen veiligheidsregio en gemeente van groot belang. Daarom is er contact op verschillende niveaus via ambtelijk (financieel) overleg en bestuurlijk overleg. Beiden onderschrijven het belang van versterking van de lokale verbinding. We hebben de beoordeling van de (jaar)stukken daarmee geborgd in de organisatie.
ontwikkelingen	Zoals gesteld werd in de vergadering van het algemeen bestuur op 19 juni 2013 is besloten tot een verdeelmethodiek van de bijdragen die de gemeenten aan de veiligheidsregio betalen. Deze methodiek zou drie jaar worden gehanteerd (2014, 2015 en 2016). Voorafgaand aan de vaststelling van de begroting 2017 zou de verdeelmethodiek opnieuw onderzocht worden. Hoewel een nadere duiding van de nog beschikbaar komende definitieve cijfers moet plaatsvinden, is het niet ondenkbeeldig dat verdergaande objectivering aanzienlijke onbedoelde negatieve neveneffecten kunnen sorteren

De paragrafen

BVO Jeugdzorg (GR)	De gemeenten Dalfsen, Deventer, Hardenberg, Kampen, Olst-Wijhe, Ommen, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland, Zwolle en Raalte
financieel belang	De regeling is getroffen ter ondersteuning en uitvoering van de taken van de colleges in het kader van de Jeugdwet, in het bijzonder de inkoop van diensten in het kader van de specialistische jeugdzorg. De regeling heeft een looptijd van 2 jaar. Het gaat om een jaarlijkse bijdrage aan de GR op basis van de bijdrageverordening; onze bijdrage in de uitvoeringskosten van de GR is voor 2016 € 59.680.
bijdragen aan gem. doelstellingen	Kostenvoordelen bij de inkoop van jeugdzorg. Daarnaast ook het waarborgen van continuïteit en kwaliteit.
eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar	het is niet de bedoeling dat de GR eigen vermogen opbouwt. Elk voor- of nadeel wordt gelijk met de gemeenten verrekend.
vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar	Het is niet de bedoeling dat de GR vreemd vermogen opbouwt. Elk voor- of nadeel wordt gelijk met de gemeenten verrekend.
(financieel) resultaat verbonden partij	Per 1 januari 2015 is de financiële huishouding van start gegaan. Het Raalter aandeel is voor 2016 € 5,3 mln. (2015 € 5.845.000).
risico's verbonden partij	De begrote uitvoeringskosten van de GR zijn € 1.505.581 op jaarbasis. Risico is stijging van de uitgaven. Omdat de GR geen weerstandsvermogen opbouwt zal direct afwenteling daarvan op de deelnemende gemeenten plaatsvinden.
risico's gemeente	We schatten het risico op extra uitgaven van de uitvoeringsorganisatie op 10% van de exploitatie. Gebaseerd op ons gemeentelijk aandeel zou dat voor 2 jaar gemiddeld € 16.000 zijn. Bij een lage waarschijnlijkheid dat de GR uit elkaar valt, bedraagt het risicobedrag gezien de korte looptijd en gerelateerd aan ons gemeentelijke aandeel van € 4.000 eenmalig (25% van €16.000). De risico's voor de gemeente op het uitvoeringsbudget jeugdzorg van € 5,3 mln. worden benoemd bij de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing in combinatie met overige decentralisaties in het sociaal domein.
beheersingsmaatregelen gemeente	Er is geregeld ambtelijk en bestuurlijk overleg. Daarnaast is er sprake van inhoudelijke monitoring. Daarover zijn afspraken gemaakt in de dienstverleningsovereenkomst.
ontwikkelingen	Deze GR is in 2014 door de gemeenteraad goedgekeurd en heeft vooralsnog een werking van 2 jaar. Eind 2015 vindt er een eerste evaluatie plaats.

Programma 3.1 Arbeidsparticipatie en Inkomen

Wezo Zwolle	De gemeenten Dalfsen, Hattem, Zwartewaterland, Zwolle en Raalte
bestuurlijk belang	Raalte heeft een bestuurlijk belang van 3,6%
financieel belang	We bezitten 85 van de 2.330 aandelen in de GR Wezo. De balanswaarde is € 84.857 zonder dividenduitkering. Afgesproken is deze aandelen per 1 januari 2016 te verkopen aan de gemeente Zwolle.
bijdragen aan gem. doelstellingen	uitvoering geven aan de wet Sociale Werkvoorziening
ontwikkelingen	De gezamenlijke gemeenten hebben besloten om per 1 januari 2016 deze GR op te heffen. Daarna heeft de gemeente Raalte alleen nog een inkooprelatie met de Wezo. We hebben onderzocht wat de gevolgen zijn van herijking van de WSW in relatie tot de werkvoorzieningsschappen. Uw raad heeft het voornemen uitgesproken om de WSW met ingang van 2016 zelf vorm te gaan geven, deels binnen eigen organisatie en deels in een nog op te richten zelfstandig rechtspersoon. Daar willen we o.a. mee bereiken dat de tekorten, ontstaan door rijksbezuinigingen, en de daarmee gepaard gaande risico's in de toekomst lager zullen zijn dan bij handhaving huidige werkwijze. Onlangs is uw raad gevraagd wensen en bedenkingen kenbaar te maken t.a.v. het oprichten van de stichting Werk Raalte. Na de definitieve oprichting zal deze stichting onderdeel gaan uitmaken van deze paragraaf.

Programma 5.1 Maatschappelijke Ondersteuning, Begeleiding en Jeugdhulp

GGD IJsselland	de gemeenten Dalfsen, Deventer, Hardenberg, Kampen, Olst-Wijhe, Ommen, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland, Zwolle
financieel belang	Jaarlijkse bijdrage aan de GGD voor algemeen bestuur en volksgezondheid op basis van aantal inwoners. Voor 2016 is de bijdrage € 579.344 voor de algemene producten (werkelijk 2014 € 491.030).
bestuurlijk belang	Gemeenten hebben zitting in het algemeen bestuur. Iedere gemeente heeft één stem.
bijdragen aan de gemeentelijke doelstellingen	Uitvoering wet Publieke gezondheid, uitvoering geven aan lokaal gezondheidsbeleid. Missie GGD: wij beschermen en bevorderen gezondheid. Daarbij richten we ons op het verminderen van ongelijkheid in de kans op goede gezondheid onder bewoners van de regio IJsselland.
eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar	Volgens de begroting 2016 is er een eigen vermogen van € 766.000.
vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar	Volgens de begroting 2016 is er een vreemd vermogen van € 5.947.000.
(financieel) resultaat verbonden partij	De begroting 2016 van GGD IJsselland heeft geen begrotingssaldo. De begrotingsomzet 2016 is gestegen met € 885.000 tot € 22.347.000 door taakuitbreiding (Centrale toegang en preventie leefstijl adolescenten).

De paragrafen

risico's verbonden partij	De GGD benoemt in de begroting 2016 de volgende risico's: publieke gezondheidszorg asielzoekers, voormalig regio IJssel-Vecht, forensische geneeskunde, extra inzet van medewerkers bij uitbraak infectieziekte en boventalligheid van personeel vanwege afnemende activiteiten. De weerstandscapaciteit bestaat hoofdzakelijk uit eenmalige middelen. De benoemde risico's kunnen langdurige financiële gevolgen hebben. Bij een calamiteit kunnen dus de financiële gevolgen voor een beperkte periode worden gedekt. In die periode moet een structurele oplossing worden gevonden. GGD IJsselland voert een actief financieel risicobeleid. De weerstandscapaciteit wordt geëvalueerd op basis van een financiële risico-inventarisatie. Indien de weerstandscapaciteit niet voldoet, kunnen gemeenten naar rato van het inwoneraantal worden aangesproken op een eventueel exploitatietekort. Voor risico's voor incidentele additionele taken is een aparte voorziening getroffen. Risico's voor additionele producten kunnen niet ten laste komen van alle gemeenten in de gemeenschappelijke regeling.
risico's gemeente	Druk op de jaarlijkse bijdrage door niet tijdig op kunnen vangen van de financiële gevolgen bij risico's dan wel extra stijging van uitgaven. We schatten het gemeentelijk risico in op 10% van de gemeentelijke bijdrage (€ 579.344) met een lage waarschijnlijkheid van 25% is afgerond € 14.500.
beheersingsmaatregelen gemeente	Naast borging in de organisatie van beoordeling van de (jaar)stukken is er geregeld ambtelijk overleg en portefeuillehouders overleg.
ontwikkelingen	De GGD heeft een lijn ingezet om het weerstandsvermogen te versterken. In de bestuursvergadering van december 2014 heeft het AB van de GGD besloten dat de bandbreedte van het weerstandsvermogen moet liggen tussen 1 en 1,4 keer de benodigde weerstandscapaciteit. Voor de GGD begroting wordt daarom uitgegaan van een weerstandscapaciteit die ligt tussen € 400.000 en € 560.000. In de programmabegroting 2017 volgt een herziene raming voor de benodigde weerstandscapaciteit op basis van een integrale inventarisatie en actualisatie van risico's in het kader van risicomanagement.

Programma 6.2 Economie

Recreatiegemeenschap Salland	gemeenten Deventer, Olst-Wijhe en Raalte
financieel belang	jaarlijkse bijdrage gebaseerd op aantal inwoners, raming 2016 € 78.622 (werkelijk 2014 € 67.935)
bijdragen aan gem. doelstellingen	in regionaal verband openluchtrecreatie stimuleren en voorzieningen toegankelijk en bereikbaar te houden.
eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar	De begroting bevat geen geprognostiseerde balans. Op basis van de rekening 2014 is het eigen vermogen € 677.155 (2013 € 687.732).
vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar	RGS heeft geen geprognostiseerde balans in de begroting 2016. Bij de jaarrekening 2014 was het vreemd vermogen € 718.082 (2013 € 993.969).
(financieel) resultaat verbonden partij	RGS heeft een begrotingsomzet in 2016 van € 469.000 met een voordelig saldo van € 25.000. Het financieel resultaat 2014 was € 81.100 positief.

risico's verbonden partij	Een algemene reserve van 50% van de gerealiseerde omzet wordt gezien als een verantwoorde buffer. RGS heeft een algemene reserve begin 2015 van € 326.000 als weerstandsvermogen; dit is meer dan 50% van de jaaromzet. Door het vervallen van de structurele provinciale subsidie kampt RGS nu met een niet sluitende begroting en is bezig daar een oplossing voor te vinden. RGS laat in ieder geval zien te streven naar terugdringen van overhead: in 2014 is RGS verhuisd naar het gemeentehuis van Raalte. Dit bespaart in de huisvestingskosten.
risico's gemeente	Het enige directe financiële risico voor de gemeente is het afwentelen van de vervallen bijdrage van de provincie op de gemeente. Dat zou leiden tot verhoging van de gemeentelijke bijdrage van ca. € 16.000. Onze voorlopige indruk is dat RGS de weggefallen bijdrage op kan vangen door bezuinigingen door te voeren en door inzet van reserves. Daarom schatten we het risico op 50% (was 75%) en gaan we uit van een risicobedrag van € 8.000.
beheersingsmaatregelen gemeente	We hebben geregeld overleg met het bestuur om de inkomstenderving zoveel mogelijk zelf op te vangen. Daarnaast is de beoordeling van de (jaar)stukken geborgd in de organisatie.
ontwikkelingen	RGS heeft op verzoek van de drie gemeenten bezuinigingsmogelijkheden in kaart gebracht met als doelstelling de weggefallen bijdrage van de provincie op te vangen zodat gemeentelijke bijdragen gelijk blijven. In 2015 zal het DB van RGS hier verder over besluiten.

Resumé:

Doordat per 1 januari 2014 alle gemeentelijke taken zijn overgegaan naar de Veiligheidsregio IJsselland, wordt de gemeente wat meer op afstand gezet en is de beïnvloeding van het beleid verminderd. Omdat ook de gemeentelijke bijdrage vele malen hoger wordt, neemt het risico in omvang toe. We schatten het risico in op € 110.000.

De Veiligheidsregio IJsselland neemt haar taak serieus om naar de deelnemende partijen toe de informatievoorziening te verbeteren. Dit uit zich in het gecoördineerd voorzien van input voor deze paragraaf aan alle deelnemende gemeenten.

De net opgerichte GR Uitvoeringsorganisatie Jeugdzorg IJsselland heeft vooralsnog een looptijd van ca. 2 jaar. Slechts met de bedrijfsvoering is een relatief gering eenmalig risico gemoeid van € 16.000. Het risico op het uitvoeringsbudget jeugdzorg is een onderdeel van de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Per 1 januari 2016 verkoopt de gemeente haar aandelen Wezo aan de gemeente Zwolle en wordt de gemeenschappelijke regeling beëindigd. Dat maakt het mogelijk dat de gemeente uitvoering kan geven aan haar voornemen om de WSW dichterbij de gemeentelijke organisatie uit te voeren. Daartoe willen we de Stichting werk Raalte oprichten en hopen daarmee de tekorten binnen de WSW deels te compenseren. Het risico voor uitvoering WSW is opgenomen in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing, als onderdeel van het sociaal domein.

GGD IJsselland gaat werken aan het beter op kunnen vangen van risico's door versterking van het weerstandsvermogen. We zien geen reden om het risicobedrag te verhogen. Daarom handhaven we een structureel risicobedrag van € 14.500.

De paragrafen

Recreatiegemeenschap Salland werkt aan het structureel op kunnen vangen van de wegvallende subsidie van de provincie, zonder verhoging van de gemeentelijke bijdrage. Enkele stappen zijn al genomen. In de loop van 2015 wordt er een vervolg aan gegeven. Omdat ze op de goede weg zijn en over een redelijk weerstandsvermogen beschikken, hebben we het risicobedrag bepaald op structureel € 8.000.

Ad 4. Lidmaatschap stichtingen en verenigingen

Stichting Overijsselse Ombudsman	De gemeenten Almelo, Borne, Dalfsen, Haaksbergen, Hengelo, Oldenzaal, Olst-Wijhe, Rijssen-Holten, Raalte, Staphorst, Twenterand, Zwartewaterland en Zwolle. Verder GGD IJsselland, Regionaal Bedrijventerrein Twente, regio Twente, Soweco, Stadstoezicht Almelo, Veiligheidsregio IJsselland, Veiligheidsregio Twente.
financieel belang	Bijdrage in de algemene kosten van € 0,10 per inwoner. € 1.500 per behandelde klacht en € 200 kosten interventie klacht. Totale raming 2016 € 3.700 (werkelijk 2014 € 3.649). Gezien de hoogte van de algemene reserve zijn de tarieven niet verhoogd.
bijdragen aan gem. doelstellingen	bijdrage leveren aan een open, eerlijke en correcte wijze van behandeling van een burger door een medewerker of bestuurder.
eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar	De begroting 2015 laat een omzet zien van € 118.100 met een negatief saldo van € 27.100. Het vrij besteedbaar eigen vermogen is eind 2014 is € 83.747. Daarnaast beschikt de stichting over een reserve vervanging personeel van € 30.000.
vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar	De balans bij de rekening 2014 laat geen vreemd vermogen zien.
(financieel) resultaat verbonden partij	De rekening 2014 sloot met een batig saldo van € 12.979. Gezien de hoogte van het eigen vermogen en dit batig saldo heeft de stichting besloten om naast 2014 ook in 2015 een korting op de te betalen tarieven toe te passen.
risico's verbonden partij	Door de stichting worden als risico benoemd stijging van uitgaven en extra uitgaven door ziekte personeel. Voor dergelijke risico's is een algemene reserve gevormd. Norm is € 50.000 terwijl er eind 2014 bijna € 84.000 in zit. Daarnaast is een specifieke reserve voor vervanging personeel gevormd. M.a.w. de stichting heeft de risico's afdoende afgedekt.
risico's gemeente	Stijging jaarlijkse gemeentelijke bijdrage bij het niet zelf op kunnen vangen door de stichting van structureel stijgende kosten. Door de stichting zijn zelf voldoende maatregelen getroffen; mogelijk risico voor de gemeente schatten we in op nihil.
beheersingsmaatregelen gemeente	Borging in de organisatie t.a.v. beoordeling (jaar)stukken
ontwikkelingen	geen bijzonderheden

Vereniging van Nederlandse Gemeenten	
financieel belang	Jaarlijkse contributie, voor 2016 geraamd € 48.008 (werkelijk 2014 € 46.258). De contributie is m.i.v. 2015 weer gekoppeld aan het nominaal accres van het gemeentefonds, op basis van de "trap op - trap af" systematiek. Daarnaast wordt bij de contributie rekening gehouden met de financiële effecten van gemeentelijke herindeling en beleidsontwikkelingen.
bijdragen aan gem. doelstellingen	Belangenbehartiging van gemeenten (collectieve en individuele bijstand bij vervulling van bestuurszaken) en zijn personeel (arbeidsvoorwaarden).
eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar	Er is geen geprognostiseerde balans. In de jaarrekening 2014 valt een eigen vermogen te lezen van € 64,4 mln.
vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar	Er is geen geprognostiseerde balans. Het vreemd vermogen is eind 2014 € 78,6 mln.
(financieel) resultaat verbonden partij	De voorlopige begroting 2016 heeft een begrotingsomzet van € 74,2 mln. en een begrotingssaldo van € 0. De definitieve begroting 2016 wordt in het najaar 2015 opgesteld. De jaarrekening 2014 laat een positief resultaat zien van € 0,877 mln.
risico's verbonden partij	De VNG onderkent risico's op het terrein van financiering, projecten, subsidies, resultaat bedrijven, beleggingen, personeelslasten (WW), resultaat dochteronderneming KING en ICT-voorzieningen. Tegen deze risico's zijn verschillende beheersingsmaatregelen getroffen en beschikt de VNG over een vrij vermogen (bron jaarrekening 2014).
risico's gemeente	Door de berichtgeving van de VNG, zie ontwikkelingen, schatten we het mogelijk risico in op 10% van de gemeentelijke bijdrage en verhogen we de waarschijnlijkheid van gemiddeld naar hoog is 75% oftewel € 3.600.
beheersingsmaatregelen gemeente	borging in de organisatie t.a.v. beoordeling (jaar)stukken
ontwikkelingen	Het ministerie van BZK heeft aangegeven uitnamen uit het gemeentefonds voor directe bekostiging van de VNG niet langer als een vanzelfsprekendheid te zien. De VNG verwacht dat in de nabije toekomst behoefte zal blijven bestaan om namens het collectief van gemeenten producten en diensten te ontwikkelen en beheren waarvan we overtuigd zijn dat dit voor het collectief grote voordelen met zich meebrengt. Met het rijk zal overlegd moeten worden over een wijziging van de Gemeentewet of zal een nieuwe contributiesystematiek moeten worden ontwikkeld. Mogelijk leidt dit tot een wijziging in de contributiesystematiek bij het contributievoorstel voor 2017.

De paragrafen

Dimpact	Deventer, Olst-Wijhe en Raalte gezamenlijk toegetreden in 2014, nog 31 andere gemeenten
financieel belang	Per 1 juni 2014 zijn we toegetreden tot Dimpact. De vereniging Dimpact ondersteunt gemeenten bij de best mogelijke koppeling tussen (digitale) dienstverlening en optimale bedrijfsvoering. Hiervoor betalen we een jaarlijkse bijdrage van € 6.000 per gemeente. De kosten voor afname van het basispakket beheer en ondersteuning, hosting, nieuwe ontwikkelingen e.d. vallen binnen het onderdeel DOWR (als onderdeel van ICT voor 2016 geraamd op € 157.000)
bijdragen aan gem. doelstellingen	gezamenlijke inkoop ICT (standaard applicaties), kennisdeling, elektronische dienstverlening
eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar	Het eigen vermogen is eind 2013 € 526.000 en eind 2014 € 403.000.
vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar	Het vreemd vermogen is eind 2013 € 1.161.000 en eind 2014 € 871.000.
(financieel) resultaat verbonden partij	2013 sloot met een positief resultaat van € 118.000. 2014 sloot met een negatief resultaat van € 123.000.
risico's verbonden partij	Bij de afweging wel of geen lid te worden van deze vereniging zijn verschillende risico's onderkend zoals discontinuïteit en onvoldoende kwaliteit, maar daar staan verschillende beheersingsmaatregelen tegenover. Daarnaast heeft Dimpact een goede bedrijfsvoeringsreserve en kan het negatieve resultaat 2014 daarmee worden opgevangen.
risico's gemeente	Mogelijk risico schatten we in op 10% van het lidmaatschap van Dimpact, is € 600. Omdat bovengenoemde risico's bij impact als "kans middelgroot" worden geduid, gaan we uit van een gemiddelde waarschijnlijkheid (50%). Dat is in dit geval nihil. Mogelijke risico's bij de reguliere ICT kosten zijn onderdeel van de risico's benoemd bij DOWR.
beheersingsmaatregelen gemeente	Deelname aan overleggen met andere Dimpact-leden op strategisch, tactisch en operationeel niveau en vervolgens de aanlijning met de gemeente Raalte en DOWR-I.
ontwikkelingen	In 2015 wordt het programma digitalisering verder vervolgd met als doel volledig digitaal werken per 1 juli 2016.

Resumé:

Voor de Stichting de Overijsselse Ombudsman schatten we het risico laag in; de stichting heeft voldoende weerstandsvermogen opgebouwd. Gelet op de lage jaarlijkse bijdrage is het risicobedrag nihil.

Omdat de V.N.G. aangeeft de contributie-systematiek in de toekomst mogelijk te moeten wijzigen, hanteren we een risico van 10% van de jaarlijkse bijdrage met een gemiddelde waarschijnlijkheid. Dan komt het risicobedrag uit op € 3.600.

Dimpact is een vereniging waar we in 2014 lid van geworden zijn, gelijktijdig met Deventer en Olst-Wijhe. Gelet op de hoogte van het lidmaatschap en risico nemen we geen risicobedrag op.

Ad 5. Samenwerkingsverbanden met een bijzonder karakter

De gemeente Raalte werkt op verschillende terreinen samen met andere gemeenten of organisaties. Hierbij is formeel gezien geen sprake van een verbonden partij; er is geen bestuurlijk en financieel belang. Er is wel een vorm van samenwerking, veelal vastgelegd in een convenant of overeenkomst, waarbij de samenwerkingspartner bijvoorbeeld een maatschappelijke rol binnen de gemeente vervult.

DOWR

Onder deze categorie valt onder andere de samenwerking op het gebied van bedrijfsvoering tussen de gemeenten Deventer, Olst-Wijhe en Raalte. Het is formeel gezien geen verbonden partij; er is immers geen apart bestuursorgaan of organisatie. Er is wel een bestuursconvenant gesloten en een bedrijfsvoeringsraad ingesteld, bestaande uit de drie gemeentesecretarissen. Aangezien er een financieel belang is met een bepaald risico, willen we dit samenwerkingsverband niet onbenoemd laten.

DOWR	Deventer, Olst-Wijhe en Raalte
financieel belang	inbreng eigen begroting voor de percelen waarvoor al een werkorganisatie operationeel is: voor ICT € 2,65 mln., voor belastingen € 0,6 mln., voor facilitaire zaken € 1 mln., voor inkoop € 0,05 mln., voor personeel en salarisadministratie (PSA) € 0,15 mln., financiële administratie € 0,25 mln.
bijdragen aan de gemeentelijke doelstellingen	Samenwerking t.a.v. de gemeentelijke bedrijfsvoering gericht op de 5 K's: Kwetsbaarheid, Kosten, Kennis, Kwaliteit en Kansen. De nieuwe werkorganisaties zijn operationeel volgens het gastheermodel.
risico's gemeente	Financiële risico's t.a.v. organisatie, sturen, beheersen, verantwoorden en toezicht. We hanteren als uitgangspunt 10% van de begrotingsomvang is € 470.000. We hebben t.a.v. de beheersingsmaatregelen enkele stappen vooruit gezet. Op drie percelen loopt de gemeente wat meer risico.
	ICT: Het besluitvormingsproces met betrekking tot ICT investeringen en de reguliere bedrijfsvoering heeft meer aandacht gekregen. Het proces om van ideeën naar voorstel, besluit en uitvoering te komen is verbeterd maar nog niet vanzelfsprekend. Een aandachtspunt is het vertrek van 2 van de 3 leidinggevenden. De organisatie in opbouw is hierdoor extra kwetsbaar geworden. Door de druk van de bezuinigingen is een aantal jaren onvoldoende prijscompensatie toegepast terwijl de leveranciers hun prijzen wel verhogen met ca. 3%. Dit zal binnenkort opgelost worden. Een ander knelpunt is het niet of veel minder realiseren van harmonisatie voordelen. Hij lijkt erop dat deze voordelen te hoog zijn in geschat. De samenwerking neemt ook deel in Dimpact een samenwerkingsverband van gemeenten om gezamenlijk (standaard) applicaties te gaan gebruiken om zo de kosten te drukken. In het voorjaar van 2015 is bekend geworden dat € 30.769 structureel meer bijgedragen moet worden. De beheersing van de Dimpact kosten zal voldoende aandacht moeten krijgen
	PSA: In 2014 hebben 2 externe opdrachtgevers besloten hun personeels- en salarisadministratie elders onder te brengen. Hierdoor vervalt een mogelijkheid om een deel van de vaste kosten te dekken en komt de sluitende businesscase onder druk te staan. Ook de uitstel van het HRM systeem veroorzaakt extra druk op de begroting omdat de voordelen al wel ingeboekt zijn.

De paragrafen

DOWR	Deventer, Olst-Wijhe en Raalte
risico's gemeente	FA: De financiële administratie is in 2015 van start gegaan. De startfase verloopt niet zonder problemen. De problemen zijn niet direct van financiële aard maar betreft vooral de tijdigheid en de betrouwbaarheid van de cijfers waardoor het risico van foute beslissingen op grond van foute gegevens aanwezig is. Dit risico wordt versterkt doordat de budgethouders in Raalte vanaf 2015 zelf hun facturen coderen op de beschikbare budgetten, dit verloopt nog niet altijd goed. Gelet op deze bovenstaande risico's handhaven we de kans dat een risico zich voordoet op een gemiddelde waarschijnlijkheid van 50% en daarmee komt het risicobedrag uit op € 235.000 (10% van de begrotingsomzet € 470.000 x 50%).
beheersings-maatregelen gemeente	De besturing van de samenwerking heeft in 2015 verder vorm gekregen. De vakinhoudelijke zaken worden in regiegroepen besproken. Voor alle onderdelen is een Service Level Agreement opgesteld. Hierover dient periodiek gerapporteerd te worden aan de bedrijfsvoeringsraad. Budgetaangelegenheden zijn gelinkt aan de P&C cyclus. Onlangs hebben binnen de 3 DOWR gemeenten de colleges van B&W ingestemd met de gemoderniseerde arbeidsvoorwaarden. Deze nieuwe arbeidsvoorwaarden gelden dus voor alle medewerkers van de 3 gemeenten en worden met terugwerkende kracht tot 1 januari 2015 ingevoerd.

RUD

Om de uitvoering van de vergunningverlening, toezicht en handhaving van het omgevingsrecht verbetering te verbeteren is er met ingang van vanaf 1 januari 2013 een landsdekkend systeem van Regionale Uitvoeringsdiensten (RUD) gevormd. In deze regio werken wij samen binnen de RUD IJsselland. Deze RUD bestaat uit elf Overijsselse gemeenten en de provincie. Het is een netwerkorganisatie op het gebied van Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving, de zogenaamde Wabo-VTH-taken. De RUD IJsselland is georganiseerd als een netwerksamenwerking en gebaseerd op een bestuursovereenkomst.

Regionale Uitvoeringsdienst	Provincie Overijssel en elf Overijsselse gemeenten binnen IJsselland
financieel belang	Omdat het een netwerkorganisatie is, ramen we in onze begroting voor 2016 voor de RUD een vaste bijdrage van ruim € 46.000 voor algemene kosten (coördinatie, informatie en sturing). Voor uitvoering van de VTH-taken wordt de bestaande fte ingezet op basis van landelijke normen en RUD afspraken. De uitvoering van bovenlokale specialistische taken wisselen we onderling uit. Onze gemeente is gastheer voor het kenniscentrum VTH voor complexe agrarische bedrijven.
bijdragen aan de gemeentelijke doelstellingen	Uitvoering van de VTH-taken (Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving).

risico's gemeente	Aanpassing van de organisatievorm als gevolg van nieuwe wetgeving, zie ontwikkelingen. Omdat nu duidelijk is dat deze ontwikkeling uiterlijk 1 januari 2018 werkelijkheid wordt verhogen we het risico van 25% naar 75%. Aangezien de impact afhankelijk is van de eventuele nieuwe organisatievorm, handhaven we vooralsnog het risico op € 275.000. Bij een waarschijnlijkheid van 75% is het risicobedrag € 206.250 eenmalig. De vaste bijdrage aan de RUD komt ook meer onder druk te staan als er een nieuwe organisatievorm komt. Uitgaande van de jaarlijkse bijdrage van € 46.000 met een risico van 10% stijging van de uitgaven met een waarschijnlijkheid van 75% bedraagt het risicobedrag € 3.450 structureel.
beheersmaatregelen gemeente	Borging in de organisatie van beoordeling van de jaarplannen en jaarstukken, landelijke ontwikkelingen in de gaten houden.
ontwikkelingen	In 2015 heeft de VNG in samenwerking met de provincies (IPO) een model-verordening opgesteld om de kwaliteit van de uitvoering van de VTH-taken in het basispakket te borgen (met name milieutaken). Op basis van deze modelverordening zal begin 2016 een voorstel worden gedaan. De bevoegde gezagen kunnen dit ook voor de overige VTH-taken doen (met name bouwen). Basis hiervoor vormen de landelijke kwaliteitscriteria 2.1 van 7 september 2012. Er is nieuwe wetgeving vastgesteld (Wet VTH) waardoor we de organisatievorm van onze netwerk RUD vanaf 2018 moeten aanpassen van een bestuursovereenkomst naar een Gemeenschappelijke Regeling. Een tweede belangrijk gevolg van deze nieuwe wetgeving is dat medewerkers die werkzaamheden gaan verrichten voor de RUD ook in dienst moeten zijn van die RUD (zie ook de paragraaf bedrijfsvoering).

Salland Wonen

Een samenwerkingsverband met een maatschappelijk belang is woningbouwcorporatie Salland Wonen. Salland Wonen verhuurt en beheert ongeveer 5.500 woningen in Olst-Wijhe en Raalte. Daarnaast levert Salland Wonen een bijdrage aan zorgcentra en maatschappelijk vastgoed.

Salland Wonen	plaats Raalte en Olst-Wijhe
financieel belang	We zijn niet rechtstreeks financieel aanspreekbaar. Zie verder risico's gemeente.
bijdragen aan de gemeentelijke doelstellingen	Door middel van een prestatieovereenkomst hebben de gemeente Raalte en Salland Wonen afspraken gemaakt over strategie en uitvoering van het woonbeleid. Hierin zijn afspraken gemaakt over de bereikbaarheid van de kernvoorraad, te bouwen nieuwbouwprojecten en duurzaamheidsdoelstellingen. Deze overeenkomst wordt door beide partijen als bindend gezien en zal er voor zorgen dat partijen partner in business zijn en blijven.
risico's verbonden partij	Salland Wonen onderkent risico's op het gebied van bedrijfsvoering ten aanzien van o.a. het verkoopbeleid van huurwoningen, het voorraadbeleid en het proces rond projecten. Daarnaast zien ze risico's bij de (financiële) huishouding. Tegenover deze risico's staan verschillende beheersingsmaatregelen. Daarnaast probeert Salland Wonen de risico's van externe factoren juist in te schatten en te verwerken in de meerjarenraming.
risico's gemeente	Het niet nakomen van de prestatieafspraken geeft een maatschappelijk risico voor de gemeente, dat is financieel niet zo aan te geven. De corporatie is op zich tot nu toe een financieel stabiele en gezonde organisatie gebleken.

De paragrafen

	De gemeente heeft geen directe invloed of toezicht op de financiën van de corporatie. Het toezicht is op dit moment nog ondergebracht bij het Centraal Fonds voor de Volkshuisvesting. Daarnaast houdt het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) de financiële positie van de corporatie in de gaten omdat zij borg staan voor veel investeringen van de corporatie. Het WSW heeft een eigen borgreserve én de bevoegdheid om bij corporaties te innen indien deze reserve onvoldoende blijkt te zijn. Mocht dit ook niet afdoende zijn (dus pas in derde instantie) dan zijn gemeenten en het rijk ieder voor 50% achtervang. Risico's van gegarandeerde geldleningen aan Salland Wonen zijn opgenomen in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing.
beheersmaatregelen gemeente	We monitoren ieder kwartaal de prestatieafspraken, er is 4x per jaar bestuurlijk overleg en minimaal 4x per jaar ambtelijk overleg. Daarnaast houden we de landelijke ontwikkelingen in de gaten.
ontwikkelingen	Er ligt op dit moment een wetvoorstel bij de eerste kamer waarin wordt voorgesteld dat zowel het financieel als het volkshuisvestelijk toezicht komt te vallen onder een onafhankelijke woonautoriteit die wordt ingericht volgens het inspectiemodel, met de minister als eindverantwoordelijke.
	Op dit moment is er één project waarbij de gemeente op basis van een samenwerkingsovereenkomst verbonden is aan Salland Wonen, te weten de herontwikkeling van de Horizonlocatie naar woningbouw. In de paragraaf grondbeleid is deze samenwerking opgenomen en het risico benoemd.

Resumé:

Binnen het samenwerkingsverband DOWR hebben we 6 percelen: ICT, facilitaire zaken, inkoop, belastingen, personeels- en salarisadministratie en per 1 januari 2015 de financiële administratie. We handhaven het risico met een waarschijnlijkheid van 50%.

De RUD is ontstaan, omdat het rijk vindt dat er een kwaliteitsverbetering moet plaatsvinden voor uitvoering van de VTH-taken. Binnen Overijssel is gekozen voor een netwerkorganisatie. Als gevolg van gewijzigde wetgeving zullen we uiterlijk per 1 januari 2018 een organisatievorm op basis van de WGR krijgen waarbij medewerkers in dienst zullen zijn van die WGR organisatie. Dit zal organisatorische en financiële gevolgen hebben. Omdat de waarschijnlijkheidsfactor toeneemt dat de netwerkorganisatie in de huidige vorm verdwijnt, verhogen we het risicobedrag naar eenmalig € 206.250 en structureel € 3.450.

De risico's bij Salland Wonen beperken zich tot maatschappelijke risico's. De gemeente heeft geen directe invloed of toezicht op de financiën van de corporatie. Het toezicht is nu nog ondergebracht bij het Centraal Fonds voor de Volkshuisvesting, maar zal dit jaar worden overgeheveld naar een nieuwe autoriteit woningcorporaties. Daarmee hebben we nog steeds geen direct financieel risico.

Tenslotte

Per verbonden partij hebben we een inschatting gemaakt van de mogelijke risico's en de kans dat het zich voordoet. Onzekere factoren zijn de ontwikkelingen op rijksniveau, waardoor niet duidelijk is hoe vooral de Wezo zich gaat ontwikkelen. Daarom zijn er nu stappen ondernomen om de WSW anders te gaan organiseren. Binnen de RUD zien we door toekomstige veranderingen in wetgeving stijging van risico's ontstaan. Door de start van het nieuwe Sportbedrijf is helder welke risico's dat voor ons met zich meebrengt.

Door beheersingsmaatregelen proberen we de risico's te beperken. Als zich substantiële tegenvallers voordoen kunnen we een beroep doen op het weerstandsvermogen.

De laatste keer dat we uw raad hebben geïnformeerd over de risico's hebben we een globale inschatting gemaakt en, gelet op de niet volledige beïnvloedbaarheid van extra uitgaven, een onderscheid aangebracht van € 1.072.500 eenmalig en € 372.000 structureel.

Het geactualiseerde beeld is:

Organisatie	Bedrag	Risico	Risicobedrag eenmalig	Risicobedrag structureel
Enexis	€ 4.500	50%		€ 2.250
Vitens	€ 10.000	50%		€ 5.000
Wadinko	€ 4.500	25%	€ 1.125	
BNG	€ 3.000	50%		€ 1.500
Sportbedrijf BV i.o.	€ 163.600	25%		€ 40.900
Rova	€ 58.200	25%		€ 14.550
VR IJsselland	€ 220.000	50%		€ 110.000
GR Jeugdzorg	€ 16.000	25%	€ 4.000	
Wezo/ Stichting i.o.	p.m.			p.m.
GGD	€ 57.900	25%		€ 14.500
RGS	€ 16.000	50%		€ 8.000
Overijsselse Ombudsman	€ 1.000	25%		€ -
VNG	€ 4.800	75%		€ 3.600
Dimpact	€ 600	50%		€ 0
DOWR	€ 470.000	50%		€ 235.000
RUD	€ 279.600	75%	€ 206.250	€ 3.450
Salland Wonen	€ -			€ -
Totaal			€ 211.375	€ 438.750

We constateren wederom dat in de meeste gevallen de risico's een structureel effect hebben op onze begroting, waarbij een deel van de extra uitgaven slechts deels te beïnvloeden is. De risico's die we bij de Wezo benoemden, zijn nu rechtstreeks opgenomen in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing.. Na de definitieve oprichting van de stichting Werk Raalte zal deze onderdeel gaan uitmaken van deze paragraaf en koppelen we daar het risico voor uitvoering WSW aan.

De paragrafen

We zien dat de eenmalige risico's gelijk blijven, als we de WSW risico's buiten beschouwing laten, zien we een lichte stijging van de structurele risico's. Als we ervan uitgaan dat als de structurele risico's in werkelijkheid leiden tot de getoonde nadelen en dat we een deel daarvan (50%) structureel binnen 4 jaar geleidelijk kunnen oplossen, dan verwachten we ten koste van het weerstandsvermogen de volgende bedragen te moeten opnemen voor de verbonden partijen:

Jaar	Eenmalig	Eenmalig vanuit structureel	Structureel
2015	€ 211.375	€ 219.375	€ 219.375
2016		€ 164.532	
2017		€ 109.688	
2018		€ 54.844	
Subtotaal	€ 211.375	€ 548.439	€ 219.375
		€ 211.375	
TOTAAL		€ 759.814	€ 219.375

Voor een totaaloverzicht van alle risico's verwijzen we naar de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing.

4.2.7 Grondbeleid

Inleiding

In de paragraaf grondbeleid komt elk jaar aan bod hoe de gemeente het grondbeleid inzet om de bestuurlijke doelen te bereiken. De toelichting van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) stelt de volgende onderdelen verplicht:

- Een visie op het grondbeleid in relatie tot de realisatie van de doelstellingen van de programma's die zijn opgenomen in de begroting;
- Een aanduiding van de wijze waarop de gemeente het grondbeleid uitvoert;
- Een actuele prognose van de te verwachten resultaten van de totale grondexploitatie;
- Een onderbouwing van de geraamde winstneming;
- De beleidsuitgangspunten over de reserves voor grondzaken in relatie tot de risico's van de grondzaken.

Grondbeleid

In 2013 is de Nota Grondbeleid vastgesteld. Daarin zijn de volgende doelstellingen van het grondbeleid geformuleerd:

- het bevorderen van een maatschappelijk gewenst ruimtegebruik en
- het voeren van regie op gewenste ruimtelijke ontwikkelingen.

Dit alles tegen een zo gunstig mogelijk financieel resultaat door (afspraken over) grondposities.

De gemeente kan hierin leidend zijn via actief grondbeleid (zelf aankopen en ontwikkelen) of de ontwikkeling overlaten aan private partijen, we spreken dan van faciliterend grondbeleid.

In de nota grondbeleid is gekozen voor faciliterend grondbeleid tenzij de markt projecten niet oppakt die maatschappelijk wel uitermate gewenst zijn. In dat geval wordt altijd vooraf per situatie de afweging gemaakt; gewenste ruimtelijke ontwikkeling versus (financieel) risico.

Realisatie doelstellingen

Het grondbeleid staat ten dienste van het realiseren van onze doelstellingen op het gebied van ruimtelijke ordening, volkshuisvesting en economische ontwikkeling. Grondbeleid is nodig om te zorgen voor voldoende aanbod van gronden voor woningen, bedrijven, groen en andere publieke/maatschappelijke voorzieningen en is daarmee ondersteunend aan begrotingsprogramma's 4.1, 6.1 en 6.2.

De hoofdreden om in de nota grondbeleid voor faciliterend grondbeleid te kiezen is dat voor de komende jaren op de meeste locaties voldoende bouwgrond beschikbaar is voor de gemeentebrede bouwopgave (woningbouw en bedrijventerrein). Dit blijkt ook uit de structuurvisie Raalte 2025 en is afgestemd op de huidige prestatieafspraken Wonen met de provincie Overijssel. De focus ligt de komende jaren dan ook vooral op het optimaal benutten (zowel programmatisch als financieel) van de huidige grondportefeuille.

Ontwikkelingen

Door de economische crisis is de afzet van kavels (voor wonen en bedrijven) en woningen de afgelopen jaren gedaald. De woningmarkt lijkt momenteel weer enigszins aan te trekken.

Woningmarkt:

De stagnatie van de doorstroming op de woningmarkt en verminderde afzet in met name het (middel) dure segment, had de afgelopen jaren grote gevolgen voor de financiële positie van het grondbedrijf.

Van diverse uitbreidingslocaties is de verkoopprognose naar beneden bijgesteld, de looptijd verlengd en er moet langer rente worden toegerekend op de aangekochte gronden.

De paragrafen

Het verloop van de algemene reserve grondbedrijf laat dat ook zien. Vooral de locatie Franciscushof is hierdoor risicovol omdat deze relatief grote locatie specifiek voor het hogere woningsegment is bedoeld.

Echter, we zien het afgelopen jaar dat de woningmarkt weer enigszins aantrekt, de hypotheekrente is laag en het vertrouwen in de woningmarkt neemt weer toe. In de markt voor nieuwbouwwoningen zien we een stijging van het aantal gegadigden dat zich meldt als belangstellende voor een kavel. Dit stemt positief voor de woningmarkt maar duidelijk mag zijn dat de tijden van voor de crisis waarschijnlijk niet meer terug komen.

Woonafspraken provincie:

De prestatieafspraken met de provincie zijn met een jaar verlengd tot 2016 (was 2015).

De in deze afspraken opgenomen woningbouwaantallen (633 woningen), worden naar verwachting ook gerealiseerd.

Het jaar 2015 wordt/is benut om tot nieuwe woonafspraken (voorheen prestatieafspraken) te komen met de provincie. Dit doen we voor het eerst in regionaal verband (regio West-Overijssel).

De provincie Overijssel heeft middels het besluit *doorzettingskracht* van 18 februari 2015 aangegeven sterker te gaan sturen op de balans tussen vraag en aanbod in de bestemmingsplancapaciteit. In de woonafspraken worden hier nadere afspraken over gemaakt. Een regionaal afgestemd woningbouwprogramma wordt daarom onderdeel van de nieuwe woonafspraken.

Heroverweging woningbouwprogramma:

Het feit dat een aantal van onze woningbouwplannen op uitleglocaties dateren van voor de crisis (met relatief veel woningen in het dure segment) en het feit dat er in 2016 nieuwe woonafspraken zijn met de provincie met een sterke component van woningbouw-programmering, maakt dat we voorzien dat we in 2016 onze lokale programmering kritisch tegen het licht moeten houden.

Bedrijvenmarkt:

Ook bij de bedrijfshuisvesting zijn de laatste jaren de gevolgen van de economische crisis voelbaar. De uitgifte van bedrijfskavels is gestagneerd. Toch is het belangrijk voor de gemeente om uitgiftebaar bedrijventerrein op voorraad te hebben om zodoende de dynamiek binnen het bedrijfsleven te kunnen accommoderen. In Raalte concentreert dit aanbod zich op de locatie De Zegge VII. Hier is circa 20 ha bedrijventerrein beschikbaar.

In de huidige markt betekent dit echter ook een groot financieel risico omdat hier veel geld is geïnvesteerd, terwijl de uitgifte op dit moment nagenoeg is stilgevallen.

Actuele ontwikkelingen

Wet modernisering vennootschapsbelasting

Met ingang van 1 januari 2016 treedt de Wet modernisering vennootschapsbelasting in werking. Volgens deze wet moeten overheden over de winst of structurele overschotten behaalt met activiteiten die concurreren met de markt, in principe vennootschapsbelasting betalen.

Omdat er binnen de grondexploitaties sprake is van winst(neming) is deze onderworpen aan de vennootschapsbelasting. Op dit moment zijn er (landelijk) nog veel onduidelijkheden waardoor het (mogelijk) nadelige financiële effect nog niet in te schatten is.

Begin 2015 is een interne en een DOWR werkgroep ingesteld die de ontwikkelingen bijhoudt en zorgt voor de implementatie. Zodra de financiële gevolgen bekend zijn wordt de gemeenteraad geïnformeerd.

Voornemen tot herziening BBV-verslaggevingsregels rondom grondexploitaties

De commissie BBV heeft een aantal voorstellen uitgewerkt die leiden tot wijzigingen rondom grondexploitaties. Deze wijziging moeten vanaf 1 januari 2016 gaan gelden.

Enkele voorgestelde wijzigingen hebben mogelijk gevolgen voor de gemeentelijke grondexploitatie.

Hierbij moet o.a. gedacht worden aan:

1. De richtlijn van 10 jaar voor de maximale duur van grondexploitaties. Hier kan alleen goed gemotiveerd (geautoriseerd door de raad) van worden afgeweken. Voor langer durende grondexploitaties moeten aanvullende beheersmaatregelen worden genomen.
2. De rente die wordt toegerekend aan grondexploitaties moet worden gebaseerd op de werkelijke rente over het vreemd vermogen. Concreet betekent dit dat de omslagrente niet meer toegepast mag worden.
3. Toerekenen van rente en andere kosten is niet langer toegestaan voor gronden die (nog) niet in exploitatie zijn genomen. Deze uitgaven komen direct ten laste van de algemene reserve grondexploitatie.

Zodra de wijzigingen van de BBV-regels definitief zijn, zal uw raad hierover en de mogelijke financiële gevolgen geïnformeerd worden.

Financiële positie**Onderhanden werk**

De gemeente Raalte kent een 14-tal actieve complexen binnen de grondexploitatie. Het geprognosticeerde resultaat van de complexen (op basis van de projectenrapportage 2015) is hieronder weergegeven.

nr.	omschrijving	V/N	Start-waarde	Eind-waarde	einde looptijd
<i>Woningbouw</i>					
16	Franciscushof	V	646.318	1.089.455	2028
46	Sallandse Poort	N	-356.967	-463.458	2021
	<i>af: getroffen voorziening</i>		356.967	463.458	
47	Salland II	V	2.754.325	4.309.068	2026
63	Keizer Nieuw Heeten	V	118.997	128.212	2016
69	Oerland / Pereland	V	441.046	531.461	2019
74	Borgwijk Luttenberg	V	1.012.314	1.416.092	2023
76	de Wörmink Mariënheem	V	575.986	805.728	2023
78	de Veldegge 1e fase	V	329.542	515.560	2026
79	t Broeck Broekland	V	369.990	578.840	2026
84	Kleine Hagen Laag Zuthem	N	-303.087	-408.457	2022
	<i>af: getroffen voorziening</i>		303.087	408.457	
88	Lierderholthuis	V	119.903	194.714	2027
89	Kiezebos III *		0	0	2017
	subtotaal	V	6.368.421	9.569.130	

De paragrafen

nr.	omschrijving	V/N	Start- waarde	Eind- waarde	einde looptijd
bedrijven					
72	de Zegge VI **	V	60.941	85.249	2023
77	de Zegge VII	N	-3.654.536	-5.717.425	2026
	<i>af: getroffen voorziening</i>		3.654.536	5.717.425	
	subtotaal		60.941	85.249	
	Totaal	V	6.429.362	9.654.379	

* Kiezebos III wordt ontwikkeld door Salland Wonen

** de Zegge VII wordt ontwikkeld door een projectontwikkelaar

Zoals reeds gesteld is door de economische crisis en de daarmee samenhangende verminderende verkoop van bouwkavels de looptijd van diverse complexen reeds verlengd.

Voor 2016 verwachten we binnen de complexen de volgende verkoop van bouwkavels.

	2015	2016
Naam complex		
Onderhanden werk woningbouw		
16- Franciscushof	45	4
47- Salland II fase 1	6	7
63- Keizer Nieuw Heeten	3	
69- Oerland / Pereland Broekland	2	1
74- Borgwijk Luttenberg	2	2
76- Wörmink Mariënheem	2	4
78- de Veldegge Heeten	2	4
79- 't Broeck Broekland		4
84- de Kleine Hagen Laag Zuthem	4	2
88- Lierderholthuis		1
89- Kiezebos Heino / ontwikkeling derden	2	2
totaal	68	31

Toelichting:

Uitgifte van kavels Kiezebos III ligt in handen van Salland Wonen.

Franciscushof: In 2015 vindt de afname van de Veldhof (43 woningen) plaats. De ontwikkeling van dit deelgebied gebeurt door Nijhuis Bouw.

Burgemeesterskwartier:

Na vaststelling bestemmingsplan in het najaar van 2015 kan in 2016 de overdracht van de gronden/kavels aan Salland Wonen plaatsvinden.

Mochten de genoemde aantallen niet gerealiseerd worden dan kan dit een verslechtering van het eindresultaat van de betreffende grondexploitatie betekenen. Gezien de geprognosticeerde positieve resultaten van de grondexploitatie van het merendeel van de complexen, kan een eventuele vertraging in de afzet van kavels opgevangen worden binnen die betreffende grondexploitatie. Dit geldt overigens niet voor de complexen Franciscushof en De Zegge VII. Door de hoge boekwaardes van deze complexen leidt een vertraagde afzet hier tot een (verdere) negatieve grondexploitatie.

Naast deze te verwachten opbrengsten worden in 2016 uitgaven verwacht binnen o.a. de complexen:

- Salland II: woonrijp maken deel van het plan;
- De Zegge VII; bouwrijp maken deel van het plan;
- Burgemeesterkwartier Raalte; bouwrijp maken.

In 2016 zijn er naast de eigen actieve grondexploitaties ook diverse particuliere plannen in uitvoering en/of ontwikkeling, o.a.:

- locatie Slotman Heino (10 woningen);
- locatie voormalige Welkoop (25 wooneenheden);
- locatie Hutten Nieuw Heeten (19 woningen);
- locatie voormalig gemeentehuis Heino (13 woningen)

Vrijgekomen schoolgebouwen

Voormalige Hartkampschool Raalte

De Hartkampschool is gesloopt. De gymzaal wordt in 2015 nog gebruikt door het Carmel College en wordt daarna gesloopt. De locatie is beschikbaar voor herontwikkeling met grondgebonden woningbouw. De voorbereidingen zijn inmiddels gestart.

Nog niet in exploitatie genomen gronden (NIEGG)

Na verwerking van de resultaten van de projectenrapportage 2015 is de boekwaarde van de NIEGG complexen circa € 3,4 mln.

nr.	omschrijving	boekwaarde 1-1-2015	m2
71	de Zegge VI restgronden	73.650	14.730
75	Marissink Nieuw Heeten	121.300	24.260
78.01	de Veldegge, fase 2 Heeten	487.155	97.431
79	t Broeck NIEGG	62.500	12.500
84	Laag Zuthem NIEGG	68.460	13.692
88	Lierderholthuis NIEGG	45.000	9.000
92	Burgemeesterkwartier	778.633	8.920
93	voorm. Hartkampschool	372.675	5.200
94	voorm. Gymzaal Nieuw Heeten	52.774	6.282
99	overige terreinen		
	<i>gronden 150 m zone Raan</i>	100.047	50.000
	<i>grond Wechelerweg</i>	99.800	19.960
	<i>opstallen Heesweg /Gr. Wolthaar</i>	80.000	2.850
	<i>ruilverkaveling Raarhoek-Veldhoek</i>	26.691	21.245
	<i>overhoek rondweg Heeten</i>	71.150	14.230
	<i>omgeving Drostenkamp / Tijenraan</i>	311.556	62.899
	<i>grond rondom Monumentstraat 55</i>	177.625	3.285

De paragrafen

	<i>Perceel grond nabij Veldhoen spoorzone</i>	1.777	1.210
	<i>grond hoek rotonde Veldeggerweg</i>	139.135	27.827
	<i>restgronden Zegge VII</i>	92.395	18.479
	<i>restgronde Sallandse Poort</i>	236.525	47.305
	totaal	3.398.848	461.305

Het merendeel van deze gronden zijn gewaardeerd op agrarische waarde.

Percelen binnen de NIEGG gronden waarvan strategisch gezien de noodzaak ontbreekt om deze te behouden, worden voor verkoop aangeboden. Indien de verkoopprijs lager is dan de boekwaarde moet het nadelig verschil goedgeemaakt worden door te beschikken over de algemene reserve grondexploitatie. Doordat bij verkoop de boekwaarde komt te vervallen ontstaat er structureel een voordeel omdat de rentekosten eveneens komen te vervallen.

Reservepositie

Het meerjarenoverzicht van de algemene reserve grondexploitatie (prognose) is in onderstaand overzicht weergegeven.

	2016	2017	2018	2019
Stand per 1-1	€ 1.354.533	€ 1.383.396	€ 1.387.981	€ 1.252.681
Stortingen	€ 303.863	€ 279.585	€ 139.700	€ 131.317
Onttrekkingen	€ 275.000	€ 275.000	€ 275.000	€ 275.000
Stand per 31-12	€ 1.383.396	€ 1.387.981	€ 1.252.681	€ 1.108.998

Voorlopige winstneming 2016

In 2016 verwachten we een voorlopige winstneming door te kunnen voeren van in totaal € 205.000. Deze is als volgt opgebouwd;

- Broekland € 105.000 (verkoop bouw kavels);
- Kiezebos III € 100.000 (verkoop bouw kavels);

Het complex Keizer Nieuw Heeten wordt naar verwachting bij de jaarrekening van 2016 financieel afgerond. Het voordeling resultaat is geraamd op € 65.000.

Dit bedrag en de geraamde voorlopige winstneming wordt conform bestaand beleid toegevoegd aan de algemene reserve grondexploitatie.

De onttrekkingen in 2016 bestaan uit kapitaallasten (rente) van de NIEGG percelen die een boekwaarde kennen die gelijk is aan de marktwaarde en uit algemene kosten grondexploitaties (o.a. apparaatskosten).

Na vaststelling van het bestemmingsplan Burgemeesterskwartier moet het totaal van de algemene reserve grondexploitatie verlaagd worden met circa € 160.000, zijnde de storting in de voorziening te verwachten verliezen i.v.m. het negatief exploitatieresultaat.

De algemene reserve grondexploitatie kent een ondergrens van € 1 mln. Mocht als gevolg van o.a. tegenvallers het saldo van de algemene reserve grondexploitatie lager worden dan deze ondergrens, dan dient op basis van de Nota Grondbeleid de algemene bestemmingsreserve binnen de algemene dienst aangesproken te worden (aanvullen tot € 1 mln.).

Risico's

De huidige economische situatie heeft zoals gemeld invloed op de grondexploitatie. De looptijd is voor alle onderhanden werken reeds verlengd in verband met de stagnerende verkoop van kavels en de lagere uitgifteprognoses. Dit kan met name voor complexen met een hoge boekwaarde en een relatief lange looptijd aanzienlijke financiële gevolgen hebben. Binnen de gemeente Raalte zijn dit de complexen Franciscushof en de Zegge VII.

Bij het bepalen van het risicobedrag binnen de grondexploitatie is een aantal scenario's per complex doorberekend. Deze zijn:

- Rentestijging 1 %;
- Kostenstijging 1 %;
- Opbrengstendaling 5%;
- Verlengen looptijd 2 jr.

Na bepaling van de kans (in %) dat een geschetst scenario werkelijkheid wordt, is het risicobedrag voor de grondexploitatie als geheel berekend op € 5,75 mln.

Resumé	bedrag
woningbouw	€ 1.968.795
kantoren	€ 107.236
bedrijventerrein	€ 3.671.584
totaal	€ 5.747.614

Dit risicobedrag maakt onderdeel uit van de totale risico's die opgenomen zijn in de Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Overigens is er in deze risicoberekening nog **geen** rekening gehouden met mogelijke gevolgen van de hierboven genoemde heroverweging woningbouwprogrammering.

Dit omdat de mogelijke consequenties en eventuele omvang daarvan op dit moment niet in te schatten zijn.

Bovenwijkse voorzieningen

Een bovenwijkse voorziening is een voorziening van openbaar nut, waarvan het belang en de baat uitstijgen boven de exploitatie van één (exploitatie)gebied en waarvan de kosten, vanwege het nut voor meerdere gebieden, niet door één exploitatie moet worden gedragen. Vanuit enkele grondexploitaties vindt een storting plaats in de reserve bovenwijkse voorzieningen. Hiervan is alleen sprake als er een causaal verband is tussen de bovenwijkse voorziening en het te exploiteren plangebied.

De volgende bovenwijkse voorzieningen zijn opgenomen in het meerjareninvesteringsplan:

nr.	omschrijving	bruto investering	werkelijke uitgaven	restant investering
Raalte				
1	ontsluiting Raalte Noord / rotonde	1.390.000		1.390.000
2	ontsluiting de Zegge VII	632.176		632.176
3	fietspad Salland II - Franciscushof (Harinkdijk)	125.000	30.236	94.764
4	aanpassing Westdorplaan	100.000		100.000
5	Waarschuwing Alarm Systeem de Zegge	50.000		50.000
6	fietsverbinding Collendoorn - Zuidwijklaan	10.000		10.000

De paragrafen

nr.	omschrijving	bruto investering	werkelijke uitgaven	restant investering
Laag Zuthem				
1	brug de Kleine Hagen Laag Zuthem	175.000	19.525	155.475
2	aanpassing wetering / recreatief voetpad	120.000		120.000
Broekland				
1	aanpassing Nijboersbrug Broekland	100.000	15.679	84.321
2	reconstructie Horstweg	50.000		50.000
Heino				
1	aanpassing Molenweg	50.000		50.000
totaal		2.802.176	65.440	2.736.736

Het meerjareninvesteringsplan bovenwijkse voorzieningen is opgenomen in het boekwerk bijlagen begroting 2016.

4.2.8 Sociaal domein

Inleiding

Vanaf het jaar 2015 hebben de gemeenten er een groot aantal taken in het sociaal domein bij gekregen. Het gaat daarbij om een aantal voormalige AWBZ zorgtaken, de uitvoering van de Jeugdwet en de Participatiewet/WSW. Met de overheveling van taken zijn ook de financiële middelen aan de gemeenten overgedragen, echter onder aftrek van forse rijkskortingen. Gelijktijdig is besloten met ingang van het jaar 2016 een andere systematiek van verdeling van het macrobudget (een meer objectief verdeelmodel) te gaan hanteren. Dit is één van de oorzaken dat de budgetten bij de begroting 2016 nog weer aanzienlijk lager uitvallen dan bij de begroting 2015 was voorzien. Na 2016 lopen de budgetten nog verder terug, met name binnen het taakveld participatie. De ontwikkeling van de uitkering sociaal domein, op basis van de meicirculaire 2015, ziet er uitgesplitst naar de 3 verschillende pijlers voor de gemeente Raalte als volgt uit:

Ontwikkelingen uitkering sociaal domein

begroting 2016-2049	Uitkering 2016	Uitkering 2017	Uitkering 2018	Uitkering 2019
WMO	€ 4.783.275	€ 4.661.111	€ 4.475.021	€ 4.419.983
Jeugdhulp	€ 6.222.231	€ 6.084.372	€ 6.116.877	€ 6.127.969
Participatiewet	€ 5.003.600	€ 4.617.217	€ 4.266.626	€ 4.036.095
totaal uitkering meicirculaire 2015	€ 16.009.106	€ 15.362.700	€ 14.858.524	€ 14.584.047

Ten opzichte van de uitkering in het begrotingjaar 2015 betekent dit voor 2016 een verlaging van de budgetten met € 1,2 miljoen. Vanaf 2016 daalt de omvang tot 2019 nog eens met bijna

€ 1,5 miljoen. Uitgangspunt is dat de nieuwe taken budgettair neutraal worden uitgevoerd. Hierin ligt een grote uitdaging voor de komende jaren.

2.1. Inkomstenontwikkeling WMO en Jeugdwet

De daling van de budgetten ten opzichte van 2015 is voor de onderdelen WMO en Jeugd deels een gevolg van de overgang van de verdeelsystematiek op basis van historische uitgaven naar een systematiek die meer gebaseerd is op objectieve verdeelmaatstaven. Daarnaast zijn de budgetten voor 2016 aangepast aan de werkelijke realisatiecijfers over het refertejaar 2014. Het jaar 2015 was nog gebaseerd op de realisatie in 2013. Gebleken is dat de zorgvraag in 2014 aanzienlijk lager lag dan in 2013 (macro effect € 275 miljoen). Daarnaast is gebleken dat een grotere groep cliënten alsnog gebruik heeft gemaakt van de Wlz (Wet langdurige zorg). Dit heeft er toe geleid dat de budgetten Wmo en Jeugd te samen, op macroniveau met € 135 miljoen zijn verlaagd.

Omdat het van belang is dat de gemeenten de komende jaren weten waar ze aan toe zijn is er rust en stabiliteit in de budgetten noodzakelijk. Om die reden zijn er afspraken tussen het Rijk en de VNG gemaakt over de loon- en prijsindexaties, de volume-indexatie, koppeling WMO en Jeugd en de Wlz.

Loon en prijsindexatie Jeugd en Wmo

Jaarlijks worden de budgetten voor de Jeugd en Wmo bijgesteld in verband met de loon- en prijsbijstelling. De indexatie voor het jaar 2016 is reeds in de budgetten opgenomen.

De paragrafen

Volume-indexaties

Voor de jaren 2016 en 2017 zijn de beschikbare groeimiddelen meerjarig volledig toegekend voor zowel de Jeugd, de Wmo-2015 en Wmo huishoudelijke verzorging. Dit geeft voor de komende jaren duidelijkheid. Echter de risico's van een sterkere groei dan voorzien liggen daarmee ook bij de gemeente.

Geen koppeling aan uitgavenontwikkeling Wlz

Afgesproken is dat de budgetten Wmo en Jeugd in de toekomst niet gekoppeld zijn aan de uitgavenontwikkeling van de Wlz. Er is dus geen sprake van communicerende vaten.

Dat betekent dat er geen jaarlijkse "afrekening" komt als blijkt dat de Wlz een groei laat zien.

Middelen beschermd Wonen

De middelen beschermd wonen worden via de centrumgemeenten verdeeld. De gemeente Deventer is voor de gemeente Raalte als centrumgemeente aangewezen. Omtrent de wijze van verdelen is de afgelopen maanden de nodige discussie geweest. De verdeling vindt plaats volgens een nieuw model. Er vindt nog een onafhankelijke toets plaats op de verdeling van dit nieuwe model.

2.2. Uitgavenontwikkeling WMO

Op basis van de realisatiecijfers per 1-9-2015 is de verwachting dat we voor wat de Wmo nieuw-2015 betreft in het jaar 2015 binnen het beschikbare budget blijven. Zoals uit bovenstaande tabel blijkt dalen de beschikbare WMO-middelen de komende jaren echter nog tot een oplopend bedrag van ruim 0,6 miljoen in 2019. Dit vergt de komende jaren nog de nodige inspanningen om het beleid zodanig vorm te geven dat op termijn de uitvoering binnen de beschikbare middelen plaatsvindt. Eventuele eenmalige (overbruggings-) tekorten kunnen worden gedekt uit de hiervoor beschikbare reserve Zorg.

Op de oude Wmo taken (huishoudelijke hulp en gehandicaptenvoorzieningen) schatten we nu in dat we in 2015 ruimschoots binnen het beschikbare budget voor 2015 blijven. Een eventueel overschot voegen we toe aan de reserve Zorg. Voor 2016 en volgende jaren is het beschikbare budget met € 280.000 verlaagd in verband met de rijkskorting op dat budget. We verwachten de uitvoering van de oude WMO-taken budget neutraal te kunnen realiseren.

2.3. Uitgavenontwikkeling jeugdwet

Alhoewel het inzicht in de uitgaven voor de uitvoering van de gedecentraliseerde jeugdtaken nog erg beperkt is, laten de eerste aanwijzingen zien dat we mogelijk binnen het totaal beschikbare (regionale) budget van 2015 blijven. Er is geen verwacht overschot, maar ook geen overschrijding. Evenals bij de Wmo moeten we ook bij de jeugd rekening houden met een dalend budget vanaf 2015 met bijna € 0,6 miljoen voor de komende jaren. Meer nog dan bij de Wmo vraagt dit om een strakke regie en monitoring van beleid. Voor eventuele eenmalige overbruggingstekorten is ook hiervoor de reserve Zorg beschikbaar.

3.1. Inkomstenontwikkeling Participatiewet

Tot het budget van de participatiewet behoren de budgetten voor de loonkosten WSW en de participatiemiddelen.

Met name het onderdeel loonkosten WSW daalt de komende jaren aanzienlijk als gevolg van de verdere korting op de vergoeding per WSW-er van € 24.900 in 2016 naar € 22.700 in het jaar 2020. Daarnaast daalt de populatie jaarlijks a.g.v. (natuurlijke) uitstroom, terwijl er geen sprake meer is van instroom.

De re-integratie-middelen, binnen het participatiebudget, vertonen de eerste jaren een dalende lijn. Vanaf 2019 stijgt het budget naar verwachting doordat nieuwe doelgroepen (Wajong en voormalig WSW-geïndiceerden) een beroep op middelen zullen doen.

Per saldo daalt het participatiebudget de komende 4 jaren nog eens bijna € 1 miljoen.

3.2. Uitgavenontwikkeling participatiewet

Binnen de pijler participatie moet de transitie nog plaatsvinden van de uitvoering van de WSW van SW-bedrijven naar de gemeente. Hiertoe wordt de stichting Werk Raalte per 1 januari 2016 opgericht. Na de transitie blijft er nog steeds een structureel tekort bestaan. Er wordt een tekort voorzien van € 232.000 in 2016 oplopend tot € 600.000 vanaf 2019 (zie ook blz. 161 Nieuw beleid uitvoering WSW Raalte).

Door de inzet van de in de begroting nog beschikbare stelpost sociaal domein ad € 200.000 als dekkingsmiddel resteert nog een ongedekt tekort van € 32.000 in 2016 oplopend tot €400.000 vanaf 2019. Dit tekort zou echter nog veel groter zijn als we alles bij het oude hadden gelaten. Door “zelf” de WSW uit te voeren wordt het tekort op de WSW minder groot dan bij ongewijzigd beleid.

Als gevolg van de vele claims, welke in 2015 reeds gelegd zijn op de reserve Participatie zal naar verwachting eind 2015 deze reserve nagenoeg geheel zijn uitgeput.

Uitgaande van budget neutraliteit binnen het sociaal domein ligt hier nog een behoorlijke uitdaging om de uitvoering van de WSW binnen de beschikbare budgetten uit te voeren. In de paragraaf weerstandsvermogen is een specifiek onderdeel opgenomen waarin onder meer de risico's binnen het sociaal domein zijn beschreven (zie blz. 85)

4. Beleidsdoelen

De beleidsonderdelen van de 3 gedecentraliseerde overheidstaken in het sociaal domein zijn opgenomen in de programma's 2.2 Welzijn, 3.1 Arbeidsparticipatie en inkomen en 5.1 Maatschappelijke ondersteuning, begeleiding en Jeugdhulp. Hierin zijn ook de beleidsdoelstellingen, de succesindicatoren en de beleidsvoornemens voor het jaar 2016 en eventueel volgende jaren opgenomen. Dit geldt zowel voor de nieuwe taken als voor de reeds voor 2015 bestaande Wmo taakvelden. Wij verwijzen u hiervoor naar de betreffende programma's.

5. Resume

Voor de pijlers zorg en jeugd geldt dat we inzetten op transformatie, innovatie en preventie met als doel om de zorg 'naar voren te organiseren' en daarmee binnen de beschikbare budgetten te blijven. Binnen de pijler participatie wordt, naast innovatie en preventie, de opgave om meer mensen toe te leiden naar een vorm van betaald werk om op deze manier het tekort zoveel mogelijk terug te dringen. Daarnaast worden de voorziene kortingen vanaf 2016 uit de meicirculaire 2015 meegenomen in de verschillende inkoopcontracten voor 2016. Eventuele verdere tekorten kunnen worden opgevangen binnen de reserve Zorg.

De paragrafen

HOOFDSTUK 5

OVERZICHT VAN BATEN & LASTEN EN DE MEERJARENRAMING

HOOFDSTUK 5.1

OVERZICHT VAN BATEN & LASTEN

Overzicht van baten en lasten begroting 2016

Dit overzicht geeft inzicht in de raming van de baten en lasten in het jaar 2016 van het totaal van de programma's (inclusief nieuw beleid, bezuinigingen en dekkingsmiddelen).

Overzicht baten en lasten 2016				
A. Per programma (deel)	lasten	baten	saldo 2016	
1.1	€ 5.057.482	€ 1.095.111	€	3.962.371
1.2	€ 3.365.812	€ 355.151	€	3.010.661
2.1	€ 5.421.781	€ 203.407	€	5.218.374
2.2	€ 2.958.993	€ 67.283	€	2.891.710
2.3	€ 3.660.642	€ 414.943	€	3.245.699
3.1	€ 13.890.982	€ 5.606.800	€	8.284.182
4.1	€ 3.330.579	€ 1.208.680	€	2.121.899
4.2	€ 7.838.210	€ 901.771	€	6.936.439
4.3	€ 7.668.714	€ 8.446.712	€	777.998-
5.1	€ 18.500.806	€ 1.061.456	€	17.439.350
6.1	€ 2.912.192	€ 2.038.879	€	873.313
6.2	€ 593.657	€ 285.043	€	308.614
6.3	€ 21.200	€ -	€	21.200
progr 9	€ 292.502-	€ 17.775	€	310.277-
A Totaal programma's	€ 74.928.548	€ 21.703.011	€	53.225.537
B. Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien				
Lokale heffingen	€ 375.290	€ 7.795.517	€	7.420.227-
Algemene uitkeringen	€ -	€ 45.086.154	€	45.086.154-
Overige algemene dekkingsmiddelen	€ 171.126	€ 2.167.002	€	1.995.876-
Onvoorzien	€ 1.297.236	€ 182.113	€	1.115.123
C Totaal saldo van baten en lasten	€ 76.772.200	€ 76.933.797	€	161.597-
D. Beoogde toevoegingen en onttrekkingen aan reserves				
1.1	€ 48.618	€ 26.399	€	22.219
1.2	€ -	€ -	€	-
2.1	€ -	€ 105.625	€	105.625-
2.2	€ -	€ 45.320	€	45.320-
2.3	€ 257.832	€ 51.800	€	206.032
3.1	€ -	€ 67.766	€	67.766-
4.1	€ -	€ -	€	-
4.2	€ 415.500	€ 466.873	€	51.373-
4.3	€ -	€ -	€	-
5.1	€ 254.258	€ -	€	254.258
6.1	€ -	€ -	€	-
6.2	€ 343	€ -	€	343
6.3	€ -	€ -	€	-
progr 9	€ 1.029.251	€ 1.073.707	€	44.456-
E. het geraamde resultaat volgend uit C en D	€ 78.778.002	€ 78.771.287	€	6.715
Primitieve begroting totaal incl 1e wijz en dootr best			€	450.098-
Mutaties in reserves			€	450.145
Saldo bestaand beleid 2016			€	47
Nieuw beleid, bezuinigingen 2016, dekk midd			€	288.501
Mutaties in reserves 2016			€	281.833-
			€	6.715

HOOFDSTUK 5.2

OVERZICHT VAN BATEN & LASTEN MEERJARENRAMING

Overzicht van baten en lasten meerjarenraming 2016-2019

Dit overzicht geeft inzicht in de meerjarenbegroting van het totaal van de programma's (inclusief nieuw beleid, bezuinigingen en dekkingsmiddelen) in duizendtallen.

Overzicht baten en lasten 2016 t/m 2019												
A. Per programma	lasten	baten	saldo 2016	lasten	baten	saldo 2017	lasten	baten	saldo 2018	lasten	baten	saldo 2019
1.1	€ 5.057.482	€ 1.095.111	€ 3.962.371	€ 5.057.455	€ 1.095.111	€ 3.962.344	€ 5.038.352	€ 1.095.111	€ 3.943.241	€ 5.038.325	€ 1.095.111	€ 3.943.214
1.2	€ 3.365.812	€ 355.151	€ 3.010.661	€ 3.355.527	€ 355.151	€ 3.000.376	€ 3.362.322	€ 355.151	€ 3.007.171	€ 3.352.037	€ 355.151	€ 2.996.886
2.1	€ 5.421.781	€ 203.407	€ 5.218.374	€ 5.402.278	€ 203.407	€ 5.198.871	€ 5.300.532	€ 203.407	€ 5.097.125	€ 5.263.294	€ 203.407	€ 5.059.887
2.2	€ 2.958.993	€ 67.283	€ 2.891.710	€ 2.941.559	€ 67.283	€ 2.874.276	€ 2.951.227	€ 67.283	€ 2.883.944	€ 2.930.086	€ 67.283	€ 2.862.803
2.3	€ 3.660.642	€ 414.943	€ 3.245.699	€ 3.561.617	€ 414.943	€ 3.146.674	€ 3.568.347	€ 414.943	€ 3.153.404	€ 3.534.297	€ 414.943	€ 3.119.354
3.1	€ 13.890.982	€ 5.606.800	€ 8.284.182	€ 13.788.466	€ 5.670.400	€ 8.118.066	€ 13.713.775	€ 5.731.300	€ 7.982.475	€ 13.697.444	€ 5.699.500	€ 7.997.944
4.1	€ 3.330.579	€ 1.208.680	€ 2.121.899	€ 3.307.050	€ 1.108.680	€ 2.198.370	€ 3.340.825	€ 1.108.680	€ 2.232.145	€ 3.340.806	€ 1.108.680	€ 2.232.126
4.2	€ 7.838.210	€ 901.771	€ 6.936.439	€ 7.795.120	€ 739.271	€ 7.055.849	€ 7.479.390	€ 739.271	€ 6.740.119	€ 7.470.553	€ 739.271	€ 6.731.282
4.3	€ 7.668.714	€ 8.446.712	€ 777.998-	€ 7.512.068	€ 8.330.712	€ 818.644-	€ 8.278.930	€ 9.095.712	€ 816.782-	€ 7.266.268	€ 8.084.712	€ 818.444-
5.1	€ 18.500.806	€ 1.061.456	€ 17.439.350	€ 18.513.067	€ 1.061.456	€ 17.451.611	€ 18.330.482	€ 1.061.456	€ 17.269.026	€ 18.286.536	€ 1.061.456	€ 17.225.080
6.1	€ 2.912.192	€ 2.038.879	€ 873.313	€ 2.912.192	€ 2.038.879	€ 873.313	€ 2.922.192	€ 2.038.879	€ 883.313	€ 2.922.192	€ 2.038.879	€ 883.313
6.2	€ 593.657	€ 285.043	€ 308.614	€ 582.890	€ 285.043	€ 297.847	€ 529.679	€ 285.043	€ 244.636	€ 529.587	€ 285.043	€ 244.544
6.3	€ 21.200	-	€ 21.200	€ 21.200	-	€ 21.200	€ 21.200	-	€ 21.200	€ 21.200	-	€ 21.200
progr 9	€ 292.502-	€ 17.775	€ 310.277-	€ 600.711-	€ 30.450	€ 631.161-	€ 704.369-	€ 30.450	€ 734.819-	€ 808.484-	€ 30.450	€ 838.934-
A Totaal programma's	€ 74.928.548	€ 21.703.011	€ 53.225.537	€ 74.149.778	€ 21.400.786	€ 52.748.992	€ 74.132.884	€ 22.226.686	€ 51.906.198	€ 72.844.141	€ 21.183.886	€ 51.660.255
B. Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien												
Lokale heffingen	€ 375.290	€ 7.795.517	€ 7.420.227-	€ 385.290	€ 8.047.821	€ 7.662.531-	€ 395.290	€ 8.300.061	€ 7.904.771-	€ 395.290	€ 8.325.301	€ 7.930.011-
Algemene uitkeringen	-	€ 45.086.154	€ 45.086.154-	-	€ 43.747.472	€ 43.747.472-	-	€ 43.130.462	€ 43.130.462-	-	€ 42.978.961	€ 42.978.961-
Overige algemene dekkingsmiddelen	€ 171.126	€ 2.167.002	€ 1.995.876-	€ 171.126	€ 2.083.332	€ 1.912.206-	€ 171.126	€ 2.005.417	€ 1.834.291-	€ 171.126	€ 1.926.287	€ 1.755.161-
Onvoorzien	€ 1.297.236	€ 182.113	€ 1.115.123	€ 388.478	€ 182.113	€ 206.365	€ 339.857	€ 182.113	€ 157.744	€ 559.668	€ 182.113	€ 377.555
C Totaal saldo van baten en lasten	€ 76.772.200	€ 76.933.797	€ 161.597-	€ 75.094.672	€ 75.461.524	€ 366.852-	€ 75.039.157	€ 75.844.739	€ 805.582-	€ 73.970.225	€ 74.596.548	€ 626.323-
D. Beoogde toevoegingen en onttrekkingen aan reserves												
1.1	€ 48.618	€ 26.399	€ 22.219	€ 48.618	€ 26.399	€ 22.219	€ 48.618	€ 26.399	€ 22.219	€ 48.618	€ 26.399	€ 22.219
1.2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2.1	-	€ 105.625	€ 105.625-	-	€ 105.625	€ 105.625-	-	€ 105.625	€ 105.625-	-	€ 105.625	€ 105.625-
2.2	-	€ 45.320	€ 45.320-	-	€ 26.401	€ 26.401-	-	€ 24.784	€ 24.784-	-	€ 24.784	€ 24.784-
2.3	€ 257.832	€ 51.800	€ 206.032	€ 257.832	€ 51.800	€ 206.032	€ 257.832	€ 51.800	€ 206.032	€ 257.832	€ 51.800	€ 206.032
3.1	-	€ 67.766	€ 67.766-	-	€ 67.766	€ 67.766-	-	€ 67.766	€ 67.766-	-	€ 67.766	€ 67.766-
4.1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4.2	€ 415.500	€ 466.873	€ 51.373-	€ 415.500	€ 436.953	€ 21.453-	€ 415.500	€ 436.953	€ 21.453-	€ 415.500	€ 436.953	€ 21.453-
4.3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5.1	€ 254.258	-	€ 254.258	€ 254.258	-	€ 254.258	€ 254.258	-	€ 254.258	€ 254.258	-	€ 254.258
6.1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6.2	€ 343	-	€ 343	€ 343	-	€ 343	€ 343	-	€ 343	€ 343	-	€ 343
6.3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
progr 9	€ 1.029.251	€ 1.073.707	€ 44.456-	€ 599.251	€ 335.033	€ 264.218	€ 599.251	€ 304.758	€ 294.493	€ 599.251	€ 304.758	€ 294.493
E. het geraamde resultaat	€ 78.778.002	€ 78.771.287	€ 6.715	€ 76.670.474	€ 76.511.501	€ 158.973	€ 76.614.959	€ 76.862.824	€ 247.865-	€ 75.546.027	€ 75.614.633	€ 68.606-

HOOFDSTUK 5.3

TOELICHTING OP DE INCIDENTELE BATEN & LASTEN

Toelichting incidentele baten en lasten 2016-2019

Begrotingsresultaat 2016-2019							
Programma		2016	2017	2018	2019		
1.1	S	€ 3.934.590	€ 3.934.563	€ 3.965.460	€ 3.965.433		
	E	€ 50.000	€ 50.000	€ -	€ -		
1.2	S	€ 3.002.121	€ 3.000.376	€ 2.998.631	€ 2.996.886		
	E	€ 8.540	€ -	€ 8.540			
2.1	S	€ 5.112.749	€ 5.093.246	€ 4.991.500	€ 4.954.262		
	E	€ -	€ -	€ -	€ -		
2.2	S	€ 2.848.890	€ 2.847.875	€ 2.846.660	€ 2.838.019		
	E	€ -2.500	€ -	€ 12.500	€ -		
2.3	S	€ 3.351.831	€ 3.352.706	€ 3.359.436	€ 3.325.386		
	E	€ 99.900	€ -	€ -	€ -		
3.1	S	€ 8.216.416	€ 8.050.300	€ 7.914.709	€ 7.739.178		
	E	€ -	€ -	€ -	€ 191.000		
4.1	S	€ 2.066.899	€ 2.198.370	€ 2.232.145	€ 2.232.126		
	E	€ 55.000	€ -	€ -	€ -		
4.2	S	€ 6.620.486	€ 6.681.396	€ 6.718.666	€ 6.709.829		
	E	€ 264.580	€ 353.000	€ -	€ -		
4.3	S	€ -877.998	€ -878.644	€ -896.782	€ -898.444		
	E	€ 100.000	€ 60.000	€ 80.000	€ 80.000		
5.1	S	€ 17.664.608	€ 17.676.869	€ 17.523.284	€ 17.479.338		
	E	€ 29.000	€ 29.000	€ -	€ -		
6.1	S	€ 863.313	€ 863.313	€ 863.313	€ 863.313		
	E	€ 10.000	€ 10.000	€ 20.000	€ 20.000		
6.2	S	€ 353.957	€ 343.190	€ 289.979	€ 289.887		
	E	€ -45.000	€ -45.000	€ -45.000	€ -45.000		
6.3	S	€ 21.200	€ 21.200	€ 21.200	€ 21.200		
	E	€ -	€ -	€ -	€ -		
9.0	S	€ -53.201.326	€ -53.262.597	€ -53.037.960	€ -52.820.814		
	E	€ -540.541	€ -220.190	€ -114.146	€ -10.205		
totaal	S	€ -22.264	€ -77.837	€ -209.759	€ -304.401		
	E	€ 28.979	€ 236.810	€ -38.106	€ 235.795		
TOTAAL		€ 6.715	€ 158.973	€ -247.865	€ -68.606		

Toelichting incidentele baten en lasten 2016-2019

DIENTJAAR 2016

Progr.	Bedrag	Omschrijving
1.1	€ 50.000	ontwikkelagenda
1.2	€ 8.540	Veiligheidsmonitor
2.2	€ -15.000	extra claim op reserve cultuur
	€ 12.500	organiseren beursvloer eens in de 2 jaar
2.3	€ 99.900	Sportpark Ramele
4.1	€ 30.000	Privatisering bouwtoets
	€ 25.000	Invoering Woningwet
4.2	€ 232.000	Onderhoud en vervanging civieltechnische kunstwerken
	€ -29.920	dekking reserve bruggen en tunnels
	€ 100.000	Horstweg Broekland
	€ -100.000	Horstweg Broekland tlv fonds bovenwijks en BDU subsidie
	€ 125.000	Nieuwstraat Raalte
	€ -125.000	dekking diverse budgetten Nieuwstraat Raalte
	€ 125.000	Verkeersmaatregelen kruispunt Ganzeboomlaan-Mettingenlaan
	€ -62.500	BDU subsidie kruispunt Ganzeboomlaan-Mettingenlaan
4.3	€ 100.000	Raalte Duurzaam 2050
	€ 1.169.000	investeringen riolering maatschappelijk nut
	€ -1.169.000	investeringen riolering
5.1	€ 29.000	stelpost project "gezond in de stad"
6.1	€ 10.000	Invoering omgevingswet
6.2	€ -45.000	Dividend Wadinko t/m 2020
8.0	€ -8.708	1e jaar afschrijvingslasten nieuwe investeringen terugramen
	€ 5.000	Sociaal domein: extra accountantskosten
	€ 383.800	Sociaal domein: extra formatie 2016
	€ 422.500	stelpost extra huishoudelijke toelage
	€ -840.300	algemene uitkering
	€ 150.000	storting in de onderhoudsreserve gebouwenonderhoud
	€ 280.000	eenm storting in reserve SPP
	€ -681.913	resultaat afnemen reserves en voorzieningen
	€ -70.000	bespaarde rente (onderuitputting reserves)
	€ -180.920	bespaarde rente (afbouw reservepositie als gevolg van investeringen)
	€ 28.979	

DIENSTJAAR 2017

Progr.	Bedrag	Omschrijving
1.1	€ 50.000	ontwikkelagenda
4.2	€ 353.000	Onderhoud en vervanging civieltechnische kunstwerken
4.3	€ 60.000	Raalte Duurzaam 2050
	€ 1.053.000	investeringen riolering
	€ -1.053.000	dekking uit voorziening riolering
5.1	€ 29.000	stelpost project "gezond in de stad"
6.1	€ 10.000	Invoering omgevingswet
6.2	€ -45.000	Dividend Wadinko t/m 2020
8.0	€ -29.000	algemene uitkering
	€ -23.940	1e jaar afschrijvingslasten nieuwe investeringen terugramen
	€ -70.000	bespaarde rente (onderuitputting reserves)
	€ -97.250	bespaarde rente (afbouw reservepositie als gevolg van investeringen)
	€ 236.810	

DIENSTJAAR 2018

Progr.	Bedrag	Omschrijving
1.2	€ 8.540	Veiligheidsmonitor
2.2	€ 12.500	organiseren beursvloer eens in de 2 jaar
4.3	€ 80.000	Raalte Duurzaam 2050
	€ 1.818.000	investeringen riolering
	€ -1.818.000	dekking uit voorziening riolering
6.1	€ 20.000	Invoering omgevingswet
6.2	€ -45.000	Dividend Wadinko t/m 2020
8.0	€ -24.811	1e jaar afschrijvingslasten nieuwe investeringen terugramen
	€ -35.000	bespaarde rente (onderuitputting reserves)
	€ -54.335	bespaarde rente (afbouw reservepositie als gevolg van investeringen)
	€ -38.106	

DIENSTJAAR 2019

Progr.	Bedrag	Omschrijving
3.1	€ 191.000	Uitvoering sociale werkvoorziening Raalte
4.3	€ 80.000	Raalte Duurzaam 2050
	€ 807.000	investeringen riolering
	€ -807.000	dekking uit voorziening riolering
6.1	€ 20.000	Invoering omgevingswet
6.2	€ -45.000	Dividend Wadinko t/m 2020
8.0		1e jaar afschrijvingslasten nieuwe investeringen terugramen
	€ -10.205	bespaarde rente (afbouw reservepositie als gevolg van investeringen)
	€ 235.795	

BIJLAGEN

BIJLAGE 1

RECAPITULATIE BATEN & LASTEN

Recapitulatie baten en lasten bestaand beleid

Recapitulatie baten en lasten bestaand beleid per (deel-) programma en gespecificeerd per beleidsprodukt.					
Bel prod.	FCL	OMSCHRIJVING	uitgaven	dienstjaar 2016 inkomsten	saldo
001	6001201	College van B. en W.	€ 467.502	€ -	€ 467.502
			€ 467.502	€ -	€ 467.502
002	6002101	Gemeentesecretaris	€ 226.110	€ -110.632	€ 115.478
002	6002103	Representatie	€ 23.610	€ -	€ 23.610
002	6002201	Planning & Control cyclus	€ 2.833	€ -	€ 2.833
002	6002302	Voorlichting	€ 60.010	€ -	€ 60.010
002	6002401	Buitengebr gestelde geb: aula Pleegste gymz Lberg	€ 27.429	€ -26.399	€ 1.030
002	6002402	Div. objecten	€ 7.903	€ -12.507	€ -4.604
002	6002403	Zwolsestr 18 Rlte en Kerkslag 2 LHH en vm monument	€ 24.792	€ -103	€ 24.689
002	6002501	Rechtsbescherming	€ 55.760	€ -	€ 55.760
002	6002901	Ambt.ondersteuning Bestuur	€ 607.573	€ -	€ 607.573
			€ 1.036.020	€ -149.641	€ 886.379
003	6003101	Lasten Rijbewijzen	€ 6.936	€ -	€ 6.936
003	6003102	Lasten Reisdocumenten	€ 1.103	€ -	€ 1.103
003	6003103	Lasten Bevolkingsadministratie / Burgerlijkstand	€ 34.145	€ -	€ 34.145
003	6003109	Verkiezingen	€ 33.130	€ -	€ 33.130
003	6003901	Ambt.ondersteuning Burgerzaken	€ 1.846.687	€ -	€ 1.846.687
			€ 1.922.001	€ -	€ 1.922.001
004	6004101	Rijbewijzen	€ 43.895	€ -136.243	€ -92.348
004	6004102	Reisdocumenten	€ 216.836	€ -398.614	€ -181.778
004	6004103	Bevolkingsadministratie / Burgerlijkstand	€ 16.394	€ -62.725	€ -46.331
			€ 277.125	€ -597.582	€ -320.457
005	6005101	Intergemeentelijke samenwerking	€ 157.821	€ -	€ 157.821
005	6005102	Internationale contacten	€ 3.114	€ -	€ 3.114
005	6005201	VNG	€ -	€ -166.650	€ -166.650
005	6005901	Ambt.ondersteuning Bestuurlijke samenwerking	€ 284.739	€ -	€ 284.739
			€ 445.674	€ -166.650	€ 279.024
006	6006101	Raad	€ 371.676	€ -	€ 371.676
006	6006102	Rekenkamerfunctie	€ 24.000	€ -	€ 24.000
006	6006103	Griffie	€ 549.219	€ -205.787	€ 343.432
006	6006901	Ambt.ondersteuning Raad en rekenkamer	€ 4.883	€ -	€ 4.883
			€ 949.778	€ -205.787	€ 743.991
TOTAAL PROGRAMMA 1.1			€ 5.098.100	€ -1.119.660	€ 3.978.440
					€ -
120	6120101	Brandpreventie	€ -	€ -3.000	€ -3.000
120	6120201	Repressie	€ 1.503	€ -167.084	€ -165.581
120	6120206	Brandweerkazernes gemeente Raalte	€ 88.219	€ -	€ 88.219
120	6120301	Regionale samenwerking	€ 2.239.230	€ -17.705	€ 2.221.525
120	6120401	Rampenbestrijding	€ 29.850	€ -	€ 29.850
120	6120901	Ambt.ondersteuning Brandweer en Rampenbestrijding	€ 67.836	€ -	€ 67.836
			€ 2.426.638	€ -187.789	€ 2.238.849
140	6140101	Handhaving openbare ruimte	€ -	€ -45.278	€ -45.278
140	6140201	Haltproject	€ 9.221	€ -	€ 9.221
140	6140202	Integrale veiligheid	€ 61.231	€ -	€ 61.231
140	6140203	Relatiebeheer burgernet	€ 102.084	€ -102.084	€ -
140	6140401	Dierenbescherming	€ 40.941	€ -	€ 40.941
140	6140901	Ambt.ondersteuning Openbare orde en Veiligheid	€ 725.697	€ -	€ 725.697
			€ 939.174	€ -147.362	€ 791.812
TOTAAL PROGRAMMA 1.2			€ 3.365.812	€ -335.151	€ 3.030.661

Recapitulatie baten en lasten bestaand beleid

Recapitulatie baten en lasten bestaand beleid per (deel-) programma en gespecificeerd per beleidsprodukt.					
Bel prod.	FCL	OMSCHRIJVING	uitgaven	dienstjaar 2016 inkomsten	saldo
420	6420101	Openbaar onderwijs / algemeen	€ 2.133	€ -	€ 2.133
420	6420901	Ambt.ondersteuning Openbaar basisonderwijs	€ 2.380	€ -	€ 2.380
			€ 4.513	€ -	€ 4.513
421	6421101	Basisonderw. Onderw.huisv.(openb+byz)	€ 1.792.277	€ -6.553	€ 1.785.724
421	6421901	Ambt.ondersteuning Basisonderw. Onderw.huisv.(openb+byz)	€ 61.061	€ -	€ 61.061
			€ 1.853.338	€ -6.553	€ 1.846.785
433	6431101	Spec.(voortgez)onderw.huisvest(OB+Byz)	€ 227.888	€ -14.380	€ 213.508
433	6431901	Ambt.ondersteuning Spec.(voortgez)onderw.huisvest(OB+Byz)	€ 8.490	€ -	€ 8.490
			€ 236.378	€ -14.380	€ 221.998
443	6441101	Voortg. onderw+huisvesting (OB+Byz)	€ 1.360.859	€ -91.245	€ 1.269.614
443	6441901	Ambt. onderst Voortg. Onderw+huisvesting (OB+Byz)	€ 5.048	€ -	€ 5.048
			€ 1.365.907	€ -91.245	€ 1.274.662
480	6480101	Leerlingenvervoer	€ 615.848	€ -15.225	€ 600.623
480	6480201	Uitvoering leerplicht	€ 42.525	€ -42.420	€ 105
480	6480202	Vervoer schoolsporten	€ 85.120	€ -7.858	€ 77.262
480	6480204	Onderwijsachterstandenbeleid	€ 85.908	€ -85.908	€ -
480	6480205	Onderwijsbegeleiding	€ 121.940	€ -	€ 121.940
480	6480207	Logopedie	€ 87.060	€ -	€ 87.060
480	6480901	Ambt.ondersteuning Gem. Baten en Lasten Onderw.	€ 210.828	€ -	€ 210.828
			€ 1.249.229	€ -151.411	€ 1.097.818
650	6650101	Kinderopvang	€ 110.228	€ -	€ 110.228
650	6650201	Peuterspeelzaalwerk	€ 468.414	€ -	€ 468.414
650	6650202	Peuterspeelzaal de Brink Raalte (voorm. Zonnehof)	€ 1.853	€ -45.443	€ -43.590
650	6650901	Ambt.ondersteuning Kinderopvang	€ 131.921	€ -	€ 131.921
			€ 712.416	€ -45.443	€ 666.973
TOTAAL PROGRAMMA 2.1			€ 5.421.781	€ -309.032	€ 5.112.749
					€ -
510	6510101	Openbaar Bibliotheekwerk	€ 788.360	€ -	€ 788.360
			€ 788.360	€ -	€ 788.360
511	6511101	Muziekonderwijs	€ -	€ -	€ -
511	6511901	Ambt.ondersteuning Vormings- en Ontwikkelingswerk	€ -	€ -	€ -
			€ -	€ -	€ -
540	6540101	Kultuur (subsidies)	€ 42.922	€ -7.830	€ 35.092
540	6540102	Cultuurnota	€ 100.234	€ -	€ 100.234
540	6540103	Geprivatiseerde sociale culturele accommodaties	€ 1.978	€ -	€ 1.978
540	6540201	Hoftheater Raalte	€ 431.606	€ -64.290	€ 367.316
540	6540301	Kunstvoorziening	€ 9.992	€ -20.200	€ -10.208
540	6540901	Ambt.ondersteuning Kunst	€ 78.518	€ -	€ 78.518
			€ 665.250	€ -92.320	€ 572.930
541	6541201	Archeologie	€ 14.255	€ -	€ 14.255
541	6541901	Ambt.ondersteuning Oudheidkunde/musea	€ -	€ -	€ -
			€ 14.255	€ -	€ 14.255
580	6580101	Volksfeesten	€ 14.660	€ -3.018	€ 11.642
580	6580901	Ambt.ondersteuning Ov. Recreatieve voorzieningen	€ 38.316	€ -	€ 38.316
			€ 52.976	€ -3.018	€ 49.958
670	6670201	Sociaal Cultureel Werk	€ 387.789	€ -	€ 387.789
670	6670301	Vrijwillig jeugd- en jongerenwerk	€ 13.547	€ -	€ 13.547
670	6670302	Jongerenbeleid	€ 8.437	€ -	€ 8.437
670	6670801	Gemeenschapscentrum de Joetse Marktstraat 67	€ 42.398	€ -16.479	€ 25.919
670	6670802	Noodunit Stationsstraat	€ 198	€ -198	€ -
670	6670803	Perceel + loods Stationsstraat Raalte	€ 5.409	€ -588	€ 4.821
670	6670806	Huisvesting Jongerencentrum Schapenstraat	€ 4.146	€ -	€ 4.146
670	6670899	Onderhoud welzijnsgebouwen	€ 234.257	€ -	€ 234.257
670	6670901	Ambt.ondersteuning Alg. Voorz. WMO en jeugd	€ 740.871	€ -	€ 740.871
			€ 1.437.052	€ -17.265	€ 1.419.787
TOTAAL PROGRAMMA 2.2			€ 2.957.893	€ -112.603	€ 2.845.290

Recapitulatie baten en lasten bestaand beleid

Recapitulatie baten en lasten bestaand beleid per (deel-) programma en gespecificeerd per beleidsprodukt.					
Bel prod.	FCL	OMSCHRIJVING	uitgaven	dienstjaar 2016 inkomsten	saldo
530	6530101	Zwembad Tijenraan	€ 356.151	€ -	€ 356.151
530	6530102	Zwembad de Tippe	€ 24.972	€ -	€ 24.972
530	6530261	Gymzaal het Raan	€ 13.128	€ -	€ 13.128
530	6530263	Gymzaal Olykampen	€ 653	€ -	€ 653
530	6530264	Gymzaal Hartkamp	€ 4.520	€ -	€ 4.520
530	6530266	Gymzaal Nieuw Heeten	€ -	€ -	€ -
530	6530267	Gymzaal de Berkte	€ 31.550	€ -	€ 31.550
530	6530269	Spelzaal Kwintijn brede school	€ 1.106	€ -	€ 1.106
530	6530280	Sportthal Tijenraan	€ 153.778	€ -	€ 153.778
530	6530281	Sportthal Hoogerheyne	€ 23.499	€ -	€ 23.499
530	6530282	Bewegingsr. sportthal Tijenraan	€ 21.788	€ -	€ 21.788
530	6530301	Geprivatiseerde sportakkommodaties	€ 1.598.863	€ -465.743	€ 1.133.120
530	6530401	Waarderingsubsidies	€ 37.419	€ -	€ 37.419
530	6530402	Deskundigheidsbevordering	€ 8.024	€ -	€ 8.024
530	6530410	Stimuleringssubsidie	€ 35.233	€ -	€ 35.233
530	6530420	Stimuleringsactiviteiten	€ -	€ -	€ -
530	6530421	Combinatiefunctionarissen	€ -	€ -	€ -
530	6530430	Schoolsportdagen	€ 6.935	€ -	€ 6.935
530	6530800	Groot onderhoud sport	€ 257.832	€ -	€ 257.832
530	6530901	Ambt. ondersteuning Sport	€ 274.297	€ -	€ 274.297
			€ 2.849.748	€ -465.743	€ 2.384.005
531	6531101	Sportterreinen	€ 380.755	€ -1.000	€ 379.755
531	6531102	Renovatie sportterreinen	€ 240.199	€ -	€ 240.199
531	6531901	Ambt. ondersteuning Groene Sportvelden en Terreinen	€ 427.872	€ -	€ 427.872
			€ 1.048.826	€ -1.000	€ 1.047.826
		TOTAAL PROGRAMMA 2.3	€ 3.898.574	€ -466.743	€ 3.431.831
610	6610101	WWB - inkomensdeel	€ 5.150.235	€ -5.100.000	€ 50.235
610	6610102	Bijstandsbesluit zelfstandigen	€ 245.075	€ -272.266	€ -27.191
610	6610901	Ambt. ondersteuning Bijstandsverlening	€ 631.411	€ -	€ 631.411
			€ 6.026.721	€ -5.372.266	€ 654.455
611	6611101	Werkvoorziening (WSW)	€ 4.610.296	€ -271.300	€ 4.338.996
611	6611901	Ambt. ondersteuning Werkgelegenheid	€ 642.865	€ -	€ 642.865
			€ 5.253.161	€ -271.300	€ 4.981.861
614	6614101	Kwijtscheldingsbeleid	€ 130.000	€ -	€ 130.000
614	6614151	Gemeentelijk armoede en schulden beleid (WMO-budget)	€ 350.000	€ -	€ 350.000
614	6614201	Sociale kredietverlening	€ 307.680	€ -	€ 307.680
614	6614301	Bijzondere bijstand	€ 575.000	€ -31.000	€ 544.000
614	6614901	Ambt. ondersteuning Gemeentelijk Minimabeleid	€ 430.474	€ -	€ 430.474
			€ 1.793.154	€ -31.000	€ 1.762.154
623	6623101	Participatiefonds	€ 445.847	€ -	€ 445.847
623	6623901	Ambt. ondersteuning Ov. Soc. Zekerheidsregelingen	€ 46.099	€ -	€ 46.099
			€ 491.946	€ -	€ 491.946
		TOTAAL PROGRAMMA 3.1	€ 13.564.982	€ -5.674.566	€ 7.890.416

Recapitulatie baten en lasten bestaand beleid

Recapitulatie baten en lasten bestaand beleid per (deel-) programma en gespecificeerd per beleidsproduct.					
Bel prod.	FCL	OMSCHRIJVING	uitgaven	dienstjaar 2016 inkomsten	saldo
820	6820101	Sociale woningbouw	€ 120.350	€ -64.430	€ 55.920
			€ 120.350	€ -64.430	€ 55.920
821	6821102	Carillon	€ 385	€ -	€ 385
821	6821901	Ambt. ondersteuning Stads- en dorpsvernieuwing	€ 10.600	€ -	€ 10.600
			€ 10.985	€ -	€ 10.985
822	6822301	Woonwagenaangelegenheden	€ 16.760	€ -33.750	€ -16.990
822	6822401	Vastgoed	€ 45.155	€ -10.500	€ 34.655
822	6822503	RUD samenwerking omgevingsvergoeding			€ -
822	6822901	Ambt. ondersteuning Overige Volkshuisvesting	€ 421.855	€ -	€ 421.855
			€ 483.770	€ -44.250	€ 439.520
823	6823101	Baten Omgevingsvergunningen / Bouwvergunningen	€ -	€ -1.050.000	€ -1.050.000
823	6823201	Omgevingsvergunningen	€ 87.355	€ -	€ 87.355
823	6823203	Integrale handhaving Milieuzaken RUD	€ 161.055	€ -50.000	€ 111.055
823	6823901	Ambt. Ondersteuning WABO	€ 2.383.064	€ -	€ 2.383.064
			€ 2.631.474	€ -1.100.000	€ 1.531.474
824	6824101	BAG	€ 59.000	€ -	€ 59.000
			€ 59.000	€ -	€ 59.000
TOTAAL PROGRAMMA 4.1			€ 3.305.579	€ -1.208.680	€ 2.096.899
210	6210101	Wegen binnen bebouwde kom	€ 621.084	€ -179.103	€ 441.981
210	6210103	Wegen buiten bebouwde kom	€ 805.824	€ -	€ 805.824
210	6210104	Civieltechnische kunstwerken	€ 26.795	€ -	€ 26.795
210	6210201	Openbare Verlichting	€ 348.360	€ -23.066	€ 325.294
210	6210301	Gladheidsbestrijding	€ 105.690	€ -	€ 105.690
210	6210401	Gemeentelijke afvalverwerking	€ 177.780	€ -505	€ 177.275
210	6210502	Waarschuwborden, wegwijzers	€ 72.305	€ -3.200	€ 69.105
210	6210503	Straatnaamgeving / huisnummering	€ 447	€ -	€ 447
210	6210601	Verkeer en vervoer / Verkeersveiligheid	€ 159.157	€ -56.870	€ 102.287
210	6210901	Ambt. ondersteuning Wegen Straten en Pleinen	€ 2.301.723	€ -	€ 2.301.723
			€ 4.619.165	€ -262.744	€ 4.356.421
214	6214101	Lasten betaald parkeren	€ 600.378	€ -436.953	€ 163.425
214	6214102	Lasten parkeergarage	€ 127.130	€ -	€ 127.130
214	6214901	Ambt. ondersteuning Parkeren	€ 124.945	€ -	€ 124.945
			€ 852.453	€ -436.953	€ 415.500
215	6215101	Baten Betaald Parkeren	€ -	€ -415.500	€ -415.500
			€ -	€ -415.500	€ -415.500
560	6560101	Openbaar groen	€ 887.997	€ -56.177	€ 831.820
560	6560102	Duikers en waterleidingen	€ -	€ -	€ -
560	6560104	Plaagdierenbestrijding	€ 48.624	€ -	€ 48.624
560	6560105	Openbaar groen bomen	€ 167.024	€ -	€ 167.024
560	6560202	Volkstuinen	€ 3.369	€ -4.850	€ -1.481
560	6560203	Landschapsbeleid	€ 2.560	€ -	€ 2.560
560	6560301	Speelterrinen en speelplaatsen	€ 105.956	€ -	€ 105.956
560	6560901	Ambt. ondersteuning Openb.gr. en openluchtrecreatie	€ 1.118.859	€ -	€ 1.118.859
			€ 2.334.389	€ -61.027	€ 2.273.362
TOTAAL PROGRAMMA 4.2			€ 7.806.007	€ -1.176.224	€ 6.629.783

Recapitulatie baten en lasten bestaand beleid

Recapitulatie baten en lasten bestaand beleid per (deel-) programma en gespecificeerd per beleidsprodukt.					
Bel prod.	FCL	OMSCHRIJVING	uitgaven	dienstjaar 2016 inkomsten	saldo
721	6721101	Huisvuilinzameling	€ 2.629.374	€ -983.543	€ 1.645.831
721	6721105	Project zwerfafval	€ 10.000	€ -	€ 10.000
721	6721901	Ambt.onderst. Afvalverwijdering en -verwerking	€ 225.562	€ -	€ 225.562
			€ 2.864.936	€ -983.543	€ 1.881.393
722	6722101	Riolering	€ 2.342.021	€ -216.627	€ 2.125.394
722	6722901	Ambt.ondersteuning Riolering	€ 605.217	€ -	€ 605.217
			€ 2.947.238	€ -216.627	€ 2.730.611
723	6723103	Lokaal klimaatbeleid	€ 32.693	€ -40.000	€ -7.307
723	6723202	Integrale handhaving Milieuzaken	€ 77.395	€ -	€ 77.395
723	6723901	Ambt.ondersteuning Milieubeheer	€ 146.463	€ -	€ 146.463
			€ 256.551	€ -40.000	€ 216.551
724	6724101	Begraafplaatsen	€ 85.617	€ -	€ 85.617
724	6724901	Ambt.ondersteuning Lijkbezorging	€ 307.372	€ -	€ 307.372
			€ 392.989	€ -	€ 392.989
725	6725101	Baten Afvalstoffenheffing	€ -	€ -2.709.668	€ -2.709.668
			€ -	€ -2.709.668	€ -2.709.668
726	6726101	Baten Rioolheffing	€ -	€ -3.155.874	€ -3.155.874
			€ -	€ -3.155.874	€ -3.155.874
732	6732101	Baten begraafplaatsen	€ -	€ -172.000	€ -172.000
			€ -	€ -172.000	€ -172.000
		TOTAAL PROGRAMMA 4.3	€ 6.461.714	€ -7.277.712	€ -815.998
					€ -
661	6661102	Individuele voorzieningen gehandicapten	€ 1.100.000	€ -10.000	€ 1.090.000
652	6661901	Ambt. Ondersteuning Ind. Voorz. Gehandicapten	€ 165.915	€ -	€ 165.915
			€ 1.265.915	€ -10.000	€ 1.255.915
662	6662101	Maatwerkvoorz. Natura immaterieel WMO	€ 1.915.416	€ -	€ 1.915.416
662	6662150	Maatwerkvoorziening Natura immaterieel WMO (begeleiding individueel)	€ 1.500.000		€ 1.500.000
662	6662151	Maatwerkvoorziening Natura immaterieel WMO (begeleiding groep)	€ 1.228.466		€ 1.228.466
662	6662152	Maatwerkvoorziening Natura immaterieel WMO (persoonlijke verzorging)	€ 60.000		€ 60.000
662	6662153	Maatwerkvoorziening Natura immaterieel WMO (verblijf)	€ -		€ -
662	6662154	Maatwerkvoorziening Natura immaterieel WMO (vervoer begeleiding)	€ 120.000		€ 120.000
662	6662901	Maatwerkvoorz. Natura immaterieel WMO ind / groepen	€ 178.422	€ -	€ 178.422
			€ 5.002.304	€ -	€ 5.002.304
663	6663102	Ouderenbeleid	€ 149.522	€ -	€ 149.522
			€ 149.522	€ -	€ 149.522
667	6667101	Eigen bijdr. Maatwerkvoorz en opvang WMO		€ -641.456	€ -641.456
667	6667151	Eigen bijdragen maatwerkvoorziening en opvang WMO		€ -410.000	€ -410.000
			€ -	€ -1.051.456	€ -1.051.456
670	6670101	Zorg- en hulpverlening	€ 686.907	€ -	€ 686.907
670	6670102	WMO Raad	€ 25.945	€ -	€ 25.945
670	6670103	Vrijwilligersbeleid	€ 134.344	€ -	€ 134.344
670	6670104	Coörd. vrijwillige thuiszorg en Mantelzorg CVTM	€ 147.274	€ -	€ 147.274
670	6670151	Algemene voorzieningen WMO en Jeugd (WMO mantelzorg)	€ 222.273		€ 222.273
670	6670154	Algemene voorzieningen WMO en Jeugd (WMO-budget)	€ 50.000		€ 50.000
670	6670158	Algemene voorzieningen WMO en Jeugd (jeugd-budget)	€ 150.000		€ 150.000
670	6670159	Algemene voorzieningen WMO en Jeugd (jeugd-budget)	€ 103.197		€ 103.197
670	6670401	Algemene voorziening WMO en Jeugd CVV	€ 550.000		€ 550.000
			€ 2.069.940	€ -	€ 2.069.940

Recapitulatie baten en lasten bestaand beleid

Recapitulatie baten en lasten bestaand beleid per (deel-) programma en gespecificeerd per beleidsprodukt.					
Bel prod.	FCL	OMSCHRIJVING	uitgaven	dienstjaar 2016 inkomsten	saldo
671	6671101	Eerstelijns loket WMO en jeugd	€ 51.555	€ -	€ 51.555
671	6671150	M6.671.150 Eerstelijnsloket WMO en Jeugd (WMO-budget toegang MEE)	€ 150.000		€ 150.000
671	6671151	M6.671.151 Eerstelijnsloket WMO en Jeugd (WMO doventolk)	€ 17.782		€ 17.782
671	6671152	M6.671.152 Eerstelijnsloket WMO en Jeugd (WMO wijkverpleging)	€ 21.700		€ 21.700
671	6671153	M6.671.153 Eerstelijnsloket WMO en Jeugd (WMO-budget ondersteuning MEE)	€ 104.315		€ 104.315
671	6671154	M6.671.154 Eerstelijnsloket WMO en Jeugd (WMO risicoreserve)	€ 23.194		€ 23.194
671	6671156	M6.671.156 Eerstelijnsloket WMO en Jeugd (jeugd toegang)	€ 151.900		€ 151.900
671	6671901	Ambt. ondersteuning Jeugdgezondheid (maatwerk)	€ 963.051	€ -	€ 963.051
			€ 1.483.497	€ -	€ 1.483.497
672	6672101	PGB WMO en jeugd	€ 669.900		€ 669.900
672	6672150	PGB WMO en Jeugd (WMO-budget begeleiding individueel)	€ 505.778		€ 505.778
672	6672151	PGB WMO en Jeugd (WMO-budget begeleiding groep)	€ 410.000		€ 410.000
672	6672152	PGB WMO en Jeugd (WMO-budget persoonlijke verzorging)	€ 80.000		€ 80.000
672	6672153	PGB WMO en Jeugd (WMO-budget verblijf)	€ 10.000		€ 10.000
672	6672155	PGB WMO en Jeugd (jeugd budget GGZ 1e lijn)	€ -		€ -
672	6672156	PGB WMO en Jeugd (jeugd budget met/zonderverblijf)	€ -		€ -
672	6672157	PGB WMO en Jeugd (jeugd budget jeugd en opvoedhulp)	€ -		€ -
672	6672158	PGB WMO en Jeugd (jeugd budget jeugd GGZ 2e lijn)	€ -		€ -
672	6672901	Ambt. Ondersteuning PGB WMO en jeugd	€ 101.810		€ 101.810
			€ 1.777.488	€ -	€ 1.777.488
682	6682150	Individuele voorz Natura Jeugd (jeugdbudget GGZ 1e lijn)	€ 35.213	€ -	€ 35.213
682	6682151	M6.682.151 Individuele voorz Natura Jeugd (jeugdbudget met/zonder verblijf)	€ 1.725.145	€ -	€ 1.725.145
682	6682152	M6.682.152 Individuele voorz Natura Jeugd (jeugdbudget jeugd en opvoedhulp)	€ 1.194.800	€ -	€ 1.194.800
682	6682153	M6.682.153 Individuele voorz Natura Jeugd (jeugdbudget jeugd GGZ 2e lijn)	€ 1.445.837	€ -	€ 1.445.837
682	6682901	Individuele voorz Natura jeugd	€ 183.424	€ -	€ 183.424
			€ 4.584.419	€ -	€ 4.584.419
683	6683151	Veiligheid, Jeugdreclassering en opvang Jeugd	€ 34.251	€ -	€ 34.251
683	6683152	Veiligheid, Jeugdreclassering en opvang Jeugd	€ 67.712	€ -	€ 67.712
683	6683155	Veiligheid, Jeugdreclassering en opvang Jeugd (jeugdbescherming)	€ 437.392	€ -	€ 437.392
683	6683156	Veiligheid, Jeugdreclassering en opvang Jeugd (jeugdreclassering)	€ 103.991	€ -	€ 103.991
683	6683157	Veiligheid, Jeugdreclassering en opvang Jeugd (BJZ en overige kosten)	€ 326.526	€ -	€ 326.526
683	6683901	Veiligheid, jeugdreclassering en opvang jeugd	€ 75.037	€ -	€ 75.037
			€ 1.044.909	€ -	€ 1.044.909
714	6714101	Volksgezondheid	€ 599.799	€ -	€ 599.799
714	6714901	Ambt. ondersteuning Openbare gezondheidzorg	€ 64.875	€ -	€ 64.875
			€ 664.674	€ -	€ 664.674
715	6715101	Jeugdgezondheidszorg uniform deel	€ 594.110	€ -	€ 594.110
715	6715901	Ambt. ondersteuning Jeugdgezondheid (uniform deel)	€ 118.286	€ -	€ 118.286
			€ 712.396	€ -	€ 712.396
TOTAAL PROGRAMMA 5.1			€ 18.755.064	€ -1.061.456	€ 17.693.608

Recapitulatie baten en lasten bestaand beleid

Recapitulatie baten en lasten bestaand beleid per (deel-) programma en gespecificeerd per beleidsprodukt.					
Bel prod.	FCL	OMSCHRIJVING	uitgaven	dienstjaar 2016 inkomsten	saldo
810	6810101	Bestemmingsplannen	€ 98.720	€ -27.500	€ 71.220
810	6810201	Beleidsadvisering	€ 46.235	€ -	€ 46.235
810	6810901	Ambt. ondersteuning Ruimtelijke ordening	€ 795.858	€ -	€ 795.858
			€ 940.813	€ -27.500	€ 913.313
830	6830117	Complex Franciscushof	€ 426.320	€ -426.320	€ -
830	6830147	Complex Salland II (Noordzijde Harinkdijk)	€ 25.024	€ -25.024	€ -
830	6830163	Complex Keizer Nw Heeten	€ -2.580	€ 2.580	€ -
830	6830169	Complex Broekland (Pereland)	€ -5.719	€ 5.719	€ -
830	6830171	Complex de Zegge VI Raalte fase 1	€ 36.942	€ -36.942	€ -
830	6830174	Complex Borgwijk Luttenberg	€ 2.423	€ -2.423	€ -
830	6830176	Complex de Wormink (uitbr Marienheem 2006)	€ 3.678	€ -3.678	€ -
830	6830177	Complex de Zegge VII (te Wierik) (IMG)	€ 416.126	€ -416.126	€ -
830	6830178	Complex de Veldegge (uitbr Heeten NO)	€ 39.808	€ -39.808	€ -
830	6830179	Complex 't Broeck Broekland	€ 17.869	€ -17.869	€ -
830	6830184	Complex uitbreiding Laag Zuthem fase 1	€ 22.435	€ -22.435	€ -
830	6830188	Complex uitbreiding Lierderholthuis	€ 16.917	€ -16.917	€ -
830	6830192	Complex Burgemeesterskwartier Raalte (vm biblioth)	€ 23.359	€ -23.359	€ -
830	6830275	Toekomstige uitbreiding Nieuw Heeten (Mariss.)	€ 3.639	€ -3.639	€ -
830	6830278	Complex de Veldegge (NNIEGG fase 2)	€ 14.825	€ -14.825	€ -
830	6830279	NNIEGG Broeck	€ 1.875	€ -1.875	€ -
830	6830284	Complex uitbreidingsplan Laag Zuthem (Dijk)	€ 2.054	€ -2.054	€ -
830	6830288	NNIEGG LHH	€ 1.350	€ -1.350	€ -
830	6830293	Plan vm Hartkampschool	€ 11.180	€ -11.180	€ -
830	6830294	vm Gymzaal Nw Heeten	€ 1.583	€ -1.583	€ -
830	6830299	Complex overige terreinen Raalte	€ 47.697	€ -47.697	€ -
830	6830300	Bouwgrondexploitatie algemeen	€ 289.514	€ -904.574	€ -615.060
830	6830901	Ambt. ondersteuning bouwgrondexploitatie	€ 615.060	€ -	€ 615.060
			€ 2.011.379	€ -2.011.379	€ -
		TOTAAL PROGRAMMA 6.1	€ 2.952.192	€ -2.038.879	€ 913.313
					€ -
310	6310101	Economische zaken	€ 40.378	€ -45.000	€ -4.622
310	6310201	Markt zaken	€ 43.352	€ -	€ 43.352
310	6310301	Openlucht-recreatie	€ 130.672	€ -	€ 130.672
310	6310901	Ambt. ondersteuning Handel en Ambacht	€ 244.936	€ -	€ 244.936
			€ 459.338	€ -45.000	€ 414.338
311	6311101	Baten marktgelden	€ -	€ -95.043	€ -95.043
			€ -	€ -95.043	€ -95.043
330	6330101	Nutsvoorzieningen	€ 79.538	€ -145.000	€ -65.462
330	6330901	Ambt. ondersteuning Nutsbedrijven	€ 39.865	€ -	€ 39.865
			€ 119.403	€ -145.000	€ -25.597
		TOTAAL PROGRAMMA 6.2	€ 578.741	€ -285.043	€ 293.698
210	6210905	Ontwikkelingsinitiatieven verkeer	€ 21.200	€ -	€ 21.200
			€ 21.200	€ -	€ 21.200
		TOTAAL PROGRAMMA 6.3	€ 21.200	€ -	€ 21.200

Recapitulatie baten en lasten bestaand beleid

Recapitulatie baten en lasten bestaand beleid per (deel-) programma en gespecificeerd per beleidsproduct.					
Bel prod.	FCL	OMSCHRIJVING	uitgaven	dienstjaar 2016 inkomsten	saldo
913	6913101	Rente resultaat	€ -	€ -30.450	€ -30.450
			€ -	€ -30.450	€ -30.450
914	6914101	Baten bespaarde rente	€ 442.674	€ -1.995.876	€ -1.553.202
914	6914108	St. beheer goederen	€ 171.126	€ -171.126	€ -
			€ 613.800	€ -2.167.002	€ -1.553.202
921	6921101	Algemene uitkering	€ -	€ -29.077.048	€ -29.077.048
921	6921901	Ambt.ondersteuning Algemene Uitkering	€ -	€ -	€ -
			€ -	€ -29.077.048	€ -29.077.048
922	6922101	Algemene dekkingsmiddelen	€ 1.230.847	€ -245.888	€ 984.959
922	6922102	Onvoorzien	€ 100.000	€ -	€ 100.000
922	6922103	Incidentale baten lasten nav BBV	€ -	€ -	€ -
922	6922901	Apparaatskosten algemeen	€ -	€ -	€ -
			€ 1.330.847	€ -245.888	€ 1.084.959
923	6923101	doeluitkering Sociaal domein?	€ -	€ -16.009.106	€ -16.009.106
			€ -	€ -16.009.106	€ -16.009.106
930	6930101	Wet W.O.Z.	€ 64.315	€ -	€ 64.315
930	6930901	Ambt.ondersteuning Uitvoering Wet WOZ	€ 240.364	€ -	€ 240.364
			€ 304.679	€ -	€ 304.679
931	6931101	OZB opbrengst gebruikers	€ -	€ -1.099.266	€ -1.099.266
			€ -	€ -1.099.266	€ -1.099.266
932	6932101	OZB opbrengst eigenaren	€ -	€ -6.280.548	€ -6.280.548
			€ -	€ -6.280.548	€ -6.280.548
934	6934101	Baten baat- en bouwgrondbelasting	€ -	€ -2.812	€ -2.812
			€ -	€ -2.812	€ -2.812
935	6935101	Baten Forensenbelasting	€ -	€ -89.531	€ -89.531
			€ -	€ -89.531	€ -89.531
936	6936101	Baten Toeristenbelasting	€ -	€ -207.000	€ -207.000
			€ -	€ -207.000	€ -207.000
939	6939101	Baten Precariobelasting	€ -	€ -26.665	€ -26.665
			€ -	€ -26.665	€ -26.665
940	6940101	Invorderingen	€ 47.063	€ -82.695	€ -35.632
940	6940901	Ambt.ondersteuning heffing en invordering gem.bel.	€ 23.548	€ -	€ 23.548
			€ 70.611	€ -82.695	€ -12.084
960	6960101	Resultaat kostenplaatsen	€ 34.998	€ -	€ 34.998
960	6960102	Resultaat exploitatie dienstjaar	€ -	€ -	€ -
960	6980001	Resultaat algemene dienst	€ -	€ -	€ -
			€ 34.998	€ -	€ 34.998
		TOTAAL PROGRAMMA 8	€ 2.354.935	€ -55.318.011	€ -52.963.076
					€ -
980	6960111	M6960111 Mutatie bestemmingsreserves huisvesting	€ -	€ -292.083	€ -292.083
980	6960112	M6960112 Mutatie bestemmingsreserves Service	€ -	€ -4.848	€ -4.848
980	6960116	M6960116 Mutatie bestemmingsreserves Advies	€ 19.200	€ -	€ 19.200
980	6960141	M6960141 Mutatie bestemmingsreserves B&O	€ -	€ -18.413	€ -18.413
980	6960899	M6960899 Mutat. bestemmingsreserves gem. gebouwen	€ 137.377	€ -	€ 137.377
			€ 156.577	€ -315.344	€ -158.767
		TOTAAL FUNCTIE 980	€ 156.577	€ -315.344	€ -158.767
					€ -
			€ 76.699.151	€ -76.699.104	€ 47

BIJLAGE 2

NIEUW BELEID & BEZUINIGINGEN

Bezuinigingen 2016-2019					
Omschrijving		2016	2017	2018	2019
reeds besloten bij PPN 2014-2017					
Bezuinigingstaakstelling gemeente	S €	-59.000	€ -118.000	€ -177.000	€ -177.000
Bezuiniging sportbedrijf	S €	-40.000	€ -80.000	€ -120.000	€ -120.000
Totaal bezuinigingen	S €	99.000-	€ 198.000-	€ 297.000-	€ 297.000-
Omschrijving		2016	2017	2018	2018
1a verh precario voor terrassen	S €	-12.000	€ -12.000	€ -12.000	€ -12.000
1a verh precario voor terrassen al verwerkt in prim begr 2016	S €	12.000	€ 12.000	€ 12.000	€ 12.000
1a standplaatsen buiten de markt	S €	-7.000	€ -7.000	€ -7.000	€ -7.000
format 1b verhog leges bijz wetten	S €	-10.000	€ -10.000	€ -10.000	€ -10.000
format 1c afschaffen stookonh 0,3 fte V&H	S €	-10.000	€ -10.000	€ -10.000	€ -10.000
format 1d verhog OZB eig woningen	S €	-172.000	€ -302.000	€ -430.000	€ -430.000
format 1d verhog OZB eig niet woningen	S €	-66.000	€ -115.000	€ -165.000	€ -165.000
format 1d verhog OZB gebr niet woningen	S €	-42.000	€ -73.000	€ -105.000	€ -105.000
format 1d verhog OZB eig woningen al verwerkt	S €	172.000	€ 172.000	€ 172.000	€ 172.000
format 1d verhog OZB eig niet woningen al verwerkt	S €	66.000	€ 66.000	€ 66.000	€ 66.000
format 1d verhog OZB gebr niet woningen al verwerkt	S €	42.000	€ 42.000	€ 42.000	€ 42.000
format 1e verhogen leges huwelijken	S €	-1.850	€ -1.850	€ -1.850	€ -1.850
format 3 0,5 fte C&I oplopend naar 1 fte	S €	-30.000	€ -30.000	€ -30.000	€ -30.000
format 4 0,2fte advies oplopend naar 0,4 fte	S €	-12.000	€ -12.000	€ -12.000	€ -12.000
format 7 BOA openbare ruimte afschaffen	S €	-62.000	€ -62.000	€ -62.000	€ -62.000
format 7 0,5 fte V&H handhaving	S €	-30.000	€ -30.000	€ -30.000	€ -30.000
format 10 procesoptimalisatie V&H handhaving van 0,1 naar 0,15 fte	S €	-3.000	€ -3.000	€ -3.000	€ -3.000
format 11 vervallen fte directie / EM	S €	-100.000	€ -200.000	€ -200.000	€ -200.000
format 11 vervallen 1 fte DIV	S €	-	€ -60.000	€ -60.000	€ -60.000
format 11 vervallen 0,3 fte advies	S €	-18.000	€ -18.000	€ -18.000	€ -18.000
format 11 vervallen 0,5 fte secretariaat	S €	-30.000	€ -30.000	€ -30.000	€ -30.000
format 11 vervallen 0,5 fte facilitair	S €	-30.000	€ -30.000	€ -30.000	€ -30.000
format 11 inhuur derden verv bij ziekte	S €	-25.000	€ -25.000	€ -25.000	€ -25.000
format 11 overige posten overhead Kluwer	S €	-7.500	€ -15.000	€ -15.000	€ -15.000
format 11 overige posten overhead advies	S €	-10.000	€ -14.000	€ -14.000	€ -14.000
format 13 effect en efficient best plannen	S €	-50.000	€ -50.000	€ -50.000	€ -50.000
format 16 afschaffen wzhn openluchtrek 0,23 fte	S €	-	€ -	€ -50.000	€ -50.000
format 20 verlagen kst leerlingenvervoer	S €	-	€ -	€ -29.000	€ -29.000
format 21 schrappen van schoolzwemmen	S €	-	€ -	€ -49.000	€ -49.000
format 24 verminderen subsidie 0,15 fte SLZ	S €	-9.000	€ -9.000	€ -9.000	€ -9.000
format 26 schrappen Carillon gewijzigde versie	S €	-14.000	€ -14.000	€ -14.000	€ -14.000
format 26 schrappen Carillon gewijzigde versie al verwerkt in pb 2016	S €	14.000	€ 14.000	€ 14.000	€ 14.000
format 28 gewijzigde versie forensenbelasting	S €	-	€ -7.000	€ -14.000	€ -14.000
format 34 verlagen kosten schoonmaak WSW	S €	-5.000	€ -5.000	€ -5.000	€ -5.000
format 35 verlagen kst openb gezondheidszorg	S €	-	€ -9.250	€ -9.250	€ -9.250
format 36b oude bezuiniging vervallen	S €	-	€ 21.900	€ 21.900	€ 21.900
format 36b voorzieningenniveau verlagen	S €	-	€ -34.000	€ -34.000	€ -34.000
format 42 verminderen van aantal speelplaatsen	S €	-25.000	€ -25.000	€ -25.000	€ -25.000
format 43 verlagen kwaliteit / afstoten openb begraafplaatsen	S €	-	€ -	€ -16.750	€ -16.750
format 44 verlagen kosten Tippen tijenraan	S €	-10.000	€ -20.000	€ -20.000	€ -20.000
format 44a Hoogerheijne overhevelen naar verenigingen	S €	-70.000	€ -70.000	€ -70.000	€ -70.000
format 48 verlagen kst soc cult werk; gebouwen	S €	-2.400	€ -4.500	€ -4.500	€ -4.500
format 52 verlagen kst verkeerseducatie	S €	-	€ -	€ -18.000	€ -18.000
Totaal bezuinigingen	S €	-557.750	€ -979.700	€ -1.359.450	€ -1.359.450

Nieuw beleid en bezuinigingen

Overzicht van nieuw beleid 2016-2018						
Omschrijving		2016	2017	2018	2019	
reeds besloten bij MJB 2010-2013						
Vervangingskosten speeltoestellen	S	€ 15.703	€ 22.820	€ 29.253	€ 32.700	
reeds besloten bij MJB 2011-2014 bestuursakkoord						
Organiseren beursvloer (eens in 2 jaar)	E	€ 12.500	€ -	€ 12.500	€ -	
reeds besloten bij PPN 2013-2016						
Storting in de onderhoudsreserve gebouwen (incl amendement)	E	€ 150.000	€ -	€ -	€ -	
Raalte Duurzaam 2050 uitvoering 5 jaren programma periode 2014-2018	E	€ 100.000	€ -	€ -	€ -	
reeds besloten nw beleid na PPN 2014						
Kunstgrasveld Heeten	S	€ -	€ 32.183	€ 32.183	€ 32.183	
reeds besloten actualisatie bestaand beleid 2014						
Terugramen 1e jaar afschrijving	E	€ -8.708	€ -23.940	€ -24.811	€ -	
Stelpost nw beleid	S	€ -	€ 250.000	€ 250.000	€ 250.000	
reeds besloten nw beleid begr 2015						
Kunstgrasveld Marienheem	S			€ 32.183	€ 32.183	
Stelpost nw beleid / heroverweging knellende bezuinigingsmaatregelen	S	€ -	€ -	€ 250.000	€ 250.000	
Surplus tov taakstelling bezuinigingen	S	€ 436.897	€ 151.847	€ 24.597	€ 24.597	
Surplus tov taakstelling bezuinigingen	S	€ -49.800	€ -25.800	€ -300	€ -300	
	S	€ 402.800	€ 431.050	€ 617.916	€ 621.363	
	E	€ 253.792	€ -23.940	€ -12.311	€ -	

Nieuw beleid 2016-2019							
Nr.	Prog	Omschrijving	S/E	2016	2017	2018	2019
		"verplicht nieuw beleid"					
1	1.1.	Modernisering GBA	S			30.925	30.925
2	4.1.	BAG	S	reeds financieel vertaald in de zomernota 2015			
3	4.1.	Privatisering bouwtoets	E	30.000			
4	4.1.	Informatievoorziening RUD	S	0	31.491	65.286	65.286
5	4.1	Invoering woningwet, nieuwe prestatieafspraken SallandWonen en nadere uitwerking woonvisie	E	25.000			
6	6.2.	Verhoging financiële bijdrage regio Zwolle	S	15.259	15.259	15.259	15.259
		"nieuw beleid"					
7	1.1.	Ontwikkelagenda Raalte	E	50.000	50.000		
8	2.1.	Huisvesting basisschool de Korenbloem	S	PM	PM	PM	PM
		Dekking ten laste van onderhoud schoolgebouwen	E	PM	PM		
			E	PM			
9	2.2	Trefpunt Laag-Zuthem	E	PM			
10	2.3	Sportpark Ramele	E	99.900			
11	3.1.	Bijdrage Voedselbank Raalte	E	PM	PM	PM	PM
		Dekking ten laste van begrotingspost armoedebestrijding	E	PM	PM	PM	PM
12	3.1.	Uitvoering Sociale werkvoorziening Raalte	S	232.000	337.000	545.000	600.000
			S	-200.000	-200.000	-200.000	-200.000
			E				191.000
13	3.1.	Ondernemersdienstverlening	S	94.000	94.000	94.000	94.000
14	4.2.	Onderhoud en vervanging civieltechnische kunstwerken	S		60.000	103.000	103.000
		Dekking deels t.l.v. reserve onderhoud bruggen en tunnels	E	232.000	353.000		
15	4.2	Horstweg Broekland	E	100.000			
		Dekking t.l.v. fonds bovenwijkse voorzieningen	E	-100.000			
16	4.2.	Nieuwstraat Raalte	E	125.000			
		Dekking t.l.v. budget afkoppelen € 62.500/ woonservicegebieden € 32.500/ wegbeheer € 30.000	E	-125.000			
17	4.2.	Verkeersmaatregelen kruispunt Ganzeboomlaan-Mettingenlaan	E	125.000			
		Bijdrage BDU subsidie	E	-62.500			
18	4.3.	Programma Raalte Duurzaam 2050	E		80.000	80.000	80.000
		Inzet restant budget duurzaamheid 2017	E		-20.000		
19	4.3.	Kredieten vanuit GRP	E	1.169.000	1.053.000	1.818.000	807.000
		Dekking t.l.v. voorziening riolering	E	-1.169.000	-1.053.000	-1.818.000	-807.000
20	6.1.	Invoering omgevingswet	E	10.000	10.000	20.000	20.000
21	6.1.	Herontwikkeling MBI terrein Raalte	E	PM			
22	8.0	Eenmalige storting in de reserve SPP	E	280.000			
Totaal			S	141.259	337.750	653.470	708.470
			E	759.480	473.000	100.000	291.000
				900.739	810.750	753.470	999.470
		Stelpost nieuw beleid	S				250.000

BIJLAGE 3

INVESTERINGEN

Overzicht van te verwachten restantkredieten per 01-01-2016

progr	2016	2017	2018	2019
2.1 Nieuwbouw Havo/VWO Carmel College Sall.	€ 565.941			
2.1 Sloop en bouwrijpmaken terrein CCS	€ 309.000			
2.1 Tijd. huisvestingskst CCS ivm nieuwbouw	€ 236.000			
TOTAAL PROGRAMMA 2.1	€ 1.110.941	€ -	€ -	€ -
2.2 Investeringsbijdrage Laarman Luttenberg	€ 213.000			
TOTAAL PROGRAMMA 2.2	€ 213.000	€ -	€ -	€ -
4.2 Verv 2e fase openbare verlichting Heino	€ 159.065			
4.2 Vervanging speeltoestellen 2015	€ 142.075			
4.2 Infrastructurele aanpassingen Zegge VI	€ 15.000			
4.2 fietssuggestiestroken Molenweg Heino	€ 200.000			
4.2 Asfalteren Lemelerweg Luttenberg	€ 5.000			
4.2 Versterking bedrijventerr de Zegge (IMG)	€ 97.000			
TOTAAL PROGRAMMA 4.2	€ 618.140	€ -	€ -	€ -
4.3 Rlte duurzaam 2050 uitvoering 2014-2016	€ 27.507			
4.3 Implementatie monitoring gemalen.	€ 30.000			
4.3 Rep./renovatiebestek riolering gem.breed	€ 150.000			
4.3 Vervangen/renoveren rioolgemalen	€ 30.000			
4.3 Verv. riolering Horstweg Broekland	€ 300.000			
4.3 Afkoppelen afvoerend oppervlak	€ 120.000			
4.3 Optimaliseren VGS Elskamp Luttenberg	€ 50.000			
4.3 Optimal. VGS bedr terrein Luttenberg	€ 25.000			
TOTAAL PROGRAMMA 4.3	€ 732.507	€ -	€ -	€ -
6.1 Verplaatsing tankstation Nieuw Heeten	€ 2.000			
TOTAAL PROGRAMMA 6.1	€ 2.000	€ -	€ -	€ -
	€ 2.676.588	€ -	€ -	€ -

Bij het aanvragen van kredieten stellen we onszelf nog nadrukkelijker de vraag wanneer daadwerkelijke uitvoering van de werkzaamheden in de planning wordt opgenomen. Hiermee verwachten we dat het “doorschuiven van kredieten” naar volgende jaren zo beperkt mogelijk kan worden gehouden. Enige afwijking tussen planning en daadwerkelijke realisatie is echter niet te voorkomen.

Investerings begroting 2016-2019

Investerings met structurele kapitaallast	Pr.	2016		2017		2018		2019		Totaal
		Investering	Kapitaal-lasten	Investering	Kapitaal-lasten	Investering	Kapitaal-lasten	Investering	Kapitaal-lasten	
Vervanging speeltoestellen	4.2	€ 165.606	€ 15.703	€ 75.050	€ 22.820	€ 67.842	€ 29.253	€ 36.349	€ 32.700	€ 344.847
Kunstgras Heeten	2.3	€ -	€ -	€ 350.000	€ 32.183	€ -	€ 32.183	€ -	€ 32.183	€ 350.000
Kunstgras Mariënheem	2.3	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 350.000	€ 32.183	€ -	€ 32.183	€ 350.000
Totaal		€ 165.606	€ 15.703	€ 425.050	€ 55.003	€ 417.842	€ 93.619	€ 36.349	€ 97.066	€ 1.044.847
Investering met eenmalige dekking:		2016		2017		2018		2019		Totaal
		Investering	Kapitaal-lasten	Investering	Kapitaal-lasten	Investering	Kapitaal-lasten	Investering	Kapitaal-lasten	
Rioleringskredieten	4.3	€ 1.169.000	€ -	€ 1.053.000	€ -	€ 1.818.000	€ -	€ 807.000	€ -	€ 4.847.000
Raalte Duurzaam 2050	4.3	€ 100.000	€ -	€ 80.000	€ -	€ 80.000	€ -	€ 80.000	€ -	€ 340.000
Ontwikkelagenda	1.1	€ 50.000	€ -	€ 50.000	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 100.000
Privatisering Bouwtoets	4.1	€ 30.000	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 30.000
Invoering Woningwet	4.1	€ 25.000	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 25.000
Sportpark Ramele	2.3	€ 99.900	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 99.900
Onderhoud en verv civieltechn kunstwerken	4.2	€ 232.000	€ -	€ 353.000	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 585.000
Horstweg	4.2	€ 100.000	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 100.000
Nieuwstraat Raalte	4.2	€ 125.000	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 125.000
Verkeersmaatr Ganzebooml - Mettingenlaan	4.2	€ 125.000	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 125.000
Invoering Omgevingswet	6.1	€ 10.000	€ -	€ 10.000	€ -	€ 10.000	€ -	€ 10.000	€ -	€ 40.000
Totaal eenmalig		€ 2.065.900	€ -	€ 1.546.000	€ -	€ 1.908.000	€ -	€ 897.000	€ -	€ 6.416.900
Totaal 2016-2019		€ 2.231.506	€ 15.703	€ 1.971.050	€ 55.003	€ 2.325.842	€ 93.619	€ 933.349	€ 97.066	€ 7.461.747

BIJLAGE 4

STAAT VAN RESERVES & VOORZIENINGEN

Staat van reserves en voorzieningen

ECL	Rubriek a, reserves	Raalte	Naam reserve / voorziening	Saldo 1-1-2016	wegens rente alleen berekenen, niet storten 3,50%	Toevoegingen via 980		via exploitatie		Onttrekkingen via 980 dekking	Mutaties via 980 Interne verrekeningen	Saldo 31-12-2016
						wegens rente daadwerkelijk storten vast 2,5%	wegens rente daadwerkelijk storten vast % 3%					
002	Friciekosten personeel			€ 47.770	€ 1.672							€ 47.770
003	Huisvesting ambt. Apparaat			€ 4.848	€ 170					€ 4.848		€ 0-
005	Pago-onderzoek			€ 117.737	€ 4.121			€ 19.200				€ 136.937
006	Strategisch PersoneelsPlanning (SPP)			€ 281.772	€ 9.862			€ 48.618	€ 155.013			€ 175.377
007	Opleidingen personeel			€ -	€ -							€ -
014	Revolving fund organisatieontwikkeling			€ 187.542	€ 6.564							€ 187.542
209	Uitvoering GVP			€ 248.591	€ 8.701							€ 248.591
212	Jaarbudget res wegen bij beb kom			€ 9.721-	€ 340-							€ 9.721-
213	Jaarbudget res wegen bin beb kom			€ 292.576	€ 10.240							€ 292.576
254	Onderhoud bruggen en tunnels conform beheersplan kunstwerken			€ 29.920	€ 1.047							€ 29.920
255	Betaald parkeren			€ 274.622	€ 9.612			€ 415.500	€ 436.953			€ 253.169
306	Reserve economisch beleid; startende ondernemers			€ 88.624	€ 3.102							€ 88.624
411	Onderh onderwijsgebouwen algem.			€ 763.690	€ 26.729							€ 763.690
435	Huisvestingsontwikkeling peuterspz			€ 52.243	€ 1.829							€ 52.243
501	Diensten wonen en zorg			€ 141-	€ 5-							€ 141-
507	Herstructurering sportvelden			€ 14.234-	€ 498-							€ 14.234-
508	Sportstimulering			€ 355.242	€ 12.433				€ 51.800			€ 303.442
516	Kracht van Salland (nw)			€ 413.758	€ 14.482							€ 413.758
520	Beheer integrale openbare ruimte			€ 65.000	€ 2.275							€ 65.000
550	Beeldende kunst, cultuurdeelname en cultureel erfgoed			€ 24.356	€ 852			€ 456	€ 20.200			€ 4.612
570	Toeristisch beleid			€ 981	€ 34			€ 343				€ 1.324
574	Onderhoud openbaar groen			€ 1.427	€ 50							€ 1.427
576	Inwonersinitiatieven			€ 77.032	€ 2.696			€ 20.000				€ 97.032
631	Sociale infrastructuur			€ 104.280	€ 3.650							€ 104.280
663	Egalisatieresene participatie			€ 812.512	€ 28.438				€ 67.766			€ 744.746
664	Reserve WMO (nieuw)			€ 1.946.381	€ 68.123							€ 1.946.381
704	Egalisatie akalverwijdering			€ 660.983	€ 23.134							€ 660.983
707	Klimaatbeleid			€ 0-	€ 0-							€ 0-

Staat van reserves en voorzieningen

Rubriek a, reserves Raalte		wegens rente alleen storten 3,50%	wegens rente daadwerkelijk storten vast 2,5%	wegens rente daadwerkelijk storten vast % 3%	via exploitatie	dekking	Interne verrekeningen	
802 Bovenwijkse voorzieningen (GB)	€ 1.637.134		€ 40.928		€ 2.294			€ 1.675.768
803 Grondexploitatie algemeen (GB)	€ 1.349.531		€ 33.738					€ 1.383.270
804 Spoorse doorsniding Raalte Noord (nieuw)	€ 4.361.812	€ 152.663						€ 4.361.812
813 Franciscushof (GB)	€ 709.460	€ 24.831						€ 709.460
814 Claims bouwgrondexploitatie (GB)	€ 150.001	€ 5.250						€ 150.001
815 Stedelijke vernieuwing	€ 794.500	€ 27.808						€ 794.500
851 Onderh. woonwagendstandplaatsen	€ 29.902	€ 1.047						€ 29.902
858 Publiek private toeristische projecten (nieuw)	€ 25.000	€ 875						€ 25.000
902 Algemene bestemmingsreserve	€ 4.482.890	€ 156.901			€ 5.536			€ 4.477.354
Rekeningssaldo								
905 Herfataxie/uitvoering Wet WOZ	€ 150.000	€ 5.250						€ 150.000
906 Weerstandsvermogen	€ 9.264.536		€ 231.613					€ 9.496.149
914 ICT Samenwerking	€ 235.504	€ 8.243						€ 235.504
916 Infrastructuur	€ 20.358	€ 713						€ 20.358
920 gemeentelijke gebouwen	€ 601.264	€ 21.044		€ 287.377	€ 26.399			€ 862.242
921 welzijnsgebouwen	€ 1.203.085	€ 42.108		€ 233.802				€ 1.436.887
922 sportgebouwen	€ 724.739	€ 25.366		€ 257.832				€ 982.571
Subtotaal reserves	€ 32.567.506	€ 711.071	€ 306.280	€ 0	€ 1.283.128	€ 4.848	€ -	€ 33.386.105
008 Gekoppelde reserve huisvesting	€ 6.731.008	€ 235.585				€ 224.367		€ 6.506.641
009 Gekoppelde reserve gemeentewerf	€ 579.026	€ 20.266				€ 27.705		€ 551.321
013 Herhuisvesting ambt apparaat 2009	€ 607.749	€ 21.271				€ 40.011		€ 567.738
414 Gekoppelde reserve nieuwb CCS	€ 2.828.581	€ 99.000				€ 91.245		€ 2.737.336
427 Gekoppelde reserve nieuwb Horizon	€ 445.768	€ 15.602				€ 14.380		€ 431.388
505 Terugkoop zwembad	€ 4.546.506		€ 136.395					€ 4.682.901
551 Hoftheater	€ 657.000	€ 22.995				€ 17.290		€ 639.710
915 BTW-compensatiefonds	€ 240.461	€ 8.416				€ 63.775		€ 176.686
951 Verv. En vern. Reserve	€ 18.413	€ 644			€ 18.413			€ 0
afrondding via balans	€ 2-							€ 2-
Totaal reserves	€ 49.222.016	€ 1.134.851	€ 306.280	€ 136.395	€ 1.283.128	€ 784.374	€ -	€ 49.679.824

Staat van reserves en voorzieningen

ECL	Naam reserve / voorziening voorzieningen	Boekwaarde 1-01-16	Wegens rente alleen berekening niet toevoegen 3,50%	Wegens rente naar functie 830 wel toevoegen 3,00%	Toevoegingen	Aanwendingen buiten exploitatie	binnen exploitatie	Mutaties onderling	Boekwaarde 1-01-17
Voorziening voor verplichtingen, verliezen en risico's									
050	Wachtgelden wethouders	€ 173.286	€ 6.065	€ -		€ 146.066			€ 231.728
051	Pensioenen wethouders	€ 1.705.327	€ 59.686	€ -		€ 146.196			€ 1.685.986
308	Vordering Attero	€ 316.007	€ 11.060	€ -					€ 316.007
509	Wachtgelden muziekonderwijs	€ 31.880	€ 1.116	€ -					€ 34.880
511	Renovatie sportvelden	€ 632.411	€ 22.134	€ -	€ 13.461				€ 683.660
606	Voorz. Achtergestelde lening Larcom	€ 347.198	€ 12.152	€ -					€ 347.198
665	Voorz. Oninbare vorderingen soza	€ 139.244	€ 4.874	€ -					€ 139.244
856	Voorz. Verwachte verliezen GB	€ 4.314.588	€ 129.438	€ -					€ 4.314.588
954	Oninbare vorderingen Financiën	€ 106.358	€ 3.723	€ -					€ 106.358
Voorziening, ter egaliseren van kosten			€ -	€ -					
705	Afvalverwijdering	€ 444.209	€ 15.547	€ -		€ 274.768			€ 475.578
Voorziening voor middelen van derden waarvan de bestemming gebonden is			€ -	€ -					
753	Vervanging en renovatie riolering voorziening	€ 2.358.726	€ 82.555	€ -	€ 253.739	€ 861.000	€ 200.000		€ 3.562.161
Totaal voorzieningen		€ 10.569.233	€ 218.913	€ 129.438	€ 267.200	€ 1.428.030	€ 200.000	€ -	€ 11.897.387

BIJLAGE 5

VERVANGINGSINVESTERINGEN

Voor vervangingsinvesteringen is in de primitieve begroting 2016 in totaal een stelpost voor kapitaallasten opgenomen van € 310.538. Hier tegenover staat een investeringsbedrag van € 2.132.404.

Nr.	Omschrijving	Bedrag
6.003.103	Burgerlijke stand	€ 1.904
6.210.101	Inventaris wegonderhoud	€ 22.904
6.210.301	Gladheidsbestrijding	€ 273.667
6.210.601	Verkeer en vervoer	€ 15.150
6.421.101	Onderwijshuisvesting beveiliging	€ 351.083
6.531.101	Onderhoud sportterreinen	€ 84.317
6.724.101	Onderhoud begraafplaatsen	€ 7.441
50.000.11	Huisvesting	€ 100.413
50.000.12	Service	€ 33.367
50.000.41	Werkplaats Beheer en Onderhoud	€ 1.242.158
		€ 2.132.404

BIJLAGE 6

SUBSIDIEPLAFONDS

Overzicht subsidieplafonds 2016

Met het vaststellen van de begroting 2016 zijn de volgende subsidieplafonds vastgesteld. Deze bedragen zijn direct afgeleid van de begrotingsbedragen in de begroting.

Omschrijving	Primitieve begroting 2016
Onderwijsachterstandenbeleid	€ 85.908
Bijdrage onderwijsbegeleidingsdienst	€ 121.940
Subsidie Landstede Welzijn Raalte	€ 387.784
Vrijwillig jeugd- en jongerenwerk (betreft scouting)	€ 13.547
Subsidie leefbaarheid / plaatselijke belangen	€ 82.792
Waarderingssubsidies cultuur / amateuristische kunstbeoefening	€ 16.772
Subsidie lokale musea	€ 7.310
Subsidie Stichting Cultuur en Theater Salland	€ 10.055
Cultuur educatie	€ 10.100
Projectsubsidie Cultuur	€ 33.330
Cultuurstimulering o.a. kleine podia	€ 5.050
Subsidie Hoftheater	€ 277.736
Openbaar bibliotheekwerk	€ 788.360
Internationale contacten	€ 3.114
Schoolsport	€ 6.935
Jeugdsportactiviteiten	€ 33.189
Deskundigheidsbevordering kaderleden sportverenigingen	€ 8.024
Subsidie sportstimulering	€ 35.233
Promotie en Marketing recreatie en toerisme	€ 34.695
Subsidie oranjeverenigingen	€ 3.007
Subsidie Stichting Vluchtelingenwerk OV	€ 90.760
Vrijwillig ouderenwerk	€ 1.199
Bijdrage Stichting Ouderenwerk Heino	€ 3.199
Subsidie belangbehartiging ouderen	€ 2.052
Speel-o-theek	€ 967
Peuterspeelzaalwerk	€ 467.447
Subsidie aan Humanitas ten behoeve van project thuisadministratie	€ 2.080
Bijdrage algemene hulpdienst	€ 6.911
Zorg- en hulpverlening	€ 541.166
Subsidies voor doven / doofstommen	€ 400
Slachtofferhulp Nederland regio Noord	€ 9.221
Subsidie Zonnebloem	€ 781
Huiselijk geweld	€ 21.675
Mantelzorgondersteuning	€ 147.274
Subsidie EHBO	€ 3.047
Uitvoering incidenteel lokaal gezondheidsbeleid	€ 10.451
Subsidie ten behoeve van collectieve preventie ggz	€ 21.075
Uitvoeringsplan lokaal gezondheidsbeleid	€ 37.883
Jeugdgezondheidszorg Centrum Jeugd en Gezin (uniform en maatwerk)	€ 594.110
Subsidie vrouwenadviescommissie	€ 1.702
Haltproject	€ 9.221
Subsidie Buurtbusvervoer	€ 1.950
Subsidie Culturele raad	€ 1.066
Subsidie Woonservicegebieden	€ 143.072

Subsidieplafonds

Omschrijving	Primitieve begroting 2016
Anti-discriminatie-voorziening	€ 13.913
Subsidie Wmo-raad	€ 3.330
Uitvoering vrijwilligersbeleid	€ 26.372

Bovengenoemde bedragen zijn opgenomen in de primitieve begroting (excl. nieuw beleid en bezuinigen).

Met het vaststellen van een subsidieplafond worden de aanspraken op subsidies beperkt tot een maximum bedrag.

Verdeling van het subsidieplafond vindt plaats op basis van de door het college vastgestelde subsidietoetsingskaders.

BIJLAGE 7

BEGROTINGSUITGANGSPUNTEN

Inleiding

Hierbij doen wij u de technische richtlijnen voor het opstellen van de begroting 2016 toekomen.

Opstellen begroting 2016

Begroting op basis van bestaand beleid

Evenals vorige jaren wordt de begroting 2016 vanuit de basis opgebouwd d.w.z. vanuit de beheerproducten naar een programmabegroting. De te hanteren verdeelsleutel voor de kostenplaatsen is het aantal fte's.

De ramingen in de vastgestelde begroting 2015 en in de meerjarenraming 2016-2018 incl. de daarbij behorende begrotingswijzigingen dienen als vertrekpunt voor de ramingen begroting 2016 en meerjarenraming 2017-2019.

Autonome ontwikkelingen als gevolg van toename van areaal (m2 groen) of aantallen (bijv. aantal bijstandsgerechtigden) mogen primitief worden geraamd.

Bezuinigingstaakstelling 2015-2018

De bezuinigingstaakstelling 2015-2018 dient conform planning te worden geraamd.

Zie het totaalbestand bezuinigingen 2015-2018 zoals vermeld in SharePoint ([bezuinigingen](#)).

Bij eventuele, onverhoopte, afwijkingen ten opzichte van de planning, graag vroegtijdig afstemmen met uw financieel adviseur.

Nieuw beleid

Met ingang van 2015 is de P&C cyclus gewijzigd. Het aantal P&C producten is teruggebracht van vijf naar drie: de begroting, de zomernota en de jaarrekening. Hierbij is de perspectiefnota vervallen en het aantal tussentijdse rapportages teruggebracht van twee naar één, de zogenaamde zomernota.

Dit betekent dat de integrale afweging omtrent nieuw beleid nu bij de begrotingsbehandeling gaat plaatsvinden (voorheen voornamelijk bij de perspectiefnota). Dat is ook het moment van de algemene beschouwingen.

De financiële ruimte voor het aandragen van nieuw beleid is ook nu beperkt en is mede afhankelijk van de uitkering uit het gemeentefonds. De meicirculaire 2015, welke eind mei/begin juni verschijnt, moet duidelijkheid verschaffen omtrent de ramingen algemene uitkering gemeentefonds voor de begroting 2016 en volgende.

Voor het aandragen van nieuw beleid voor de begroting 2016 en meerjarenraming 2017-2019 moet voor elk onderwerp een format ngevuld worden. Hierbij gelden de volgende spelregels.

- Beoordeel of heroverweging van bestaand beleid mogelijk is met als doel vrijspelen van bestaande dekkingsmiddelen.
- Beoordeel of een beroep gedaan kan worden op externe financieringsbronnen (subsidies, bijdragen van derden).
- Bij aanvraag van nieuwe kredieten dienen de interne uren in het krediet geraamd te worden.

Rekenregels voor de ramingen in de begroting 2016 inclusief de meerjarenraming tot en met 2019

a. Volume mutaties en autonome ontwikkelingen

Aantal inwoners

Omschrijving	2015	2016	2017	2018	2019
Aantal inwoners per 1 jan.	36.602	36.500	36.450	36.400	36.400

Per 1 januari 2015 had de gemeente Raalte 36.602 inwoners.

Het aantal inwoners is in de periode 1-1-2014 tot 1-1-2015 gestegen met 82 (van 36.520 naar 36.602). Voor de jaren 2016-2019 hebben we rekening gehouden met een lichte daling tot 36.400 vanaf 2018. Jaarlijks wordt op basis van het werkelijk aantal inwoners geëxtrapoleerd voor een periode van 4 jaar.

Aantal verblijfsobjecten

Omschrijving	2015	2016	2017	2018	2019
Aantal verblijfsobjecten per 1 jan.	15.233	15.314	15.444	15.574	15.704

De invoering van de BAG (Basisregistratie Adressen en Gebouwen) per 1 januari 2015 heeft ook gevolgen voor de vaststelling van de gemeentelijke woningvoorraad. In de BAG zijn recreatiewoningen bijvoorbeeld niet apart inzichtelijk, is de capaciteit bijzondere woongebouwen (o.a. bejaardenhuizen) vervallen en wordt een groep wooneenheden (bijv. een studentenflat) als één verblijfsobject gezien. De invoering van de BAG heeft gevolgen voor verschillende maatstaven waarop de algemene uitkering uit het gemeentefonds wordt berekend.

Het aantal verblijfsobjecten is ontleend aan de BAG-registratie en geëxtrapoleerd in meerjarenperspectief. Door een herbeoordeling van bijzondere woongebouwen en recreatiewoningen is het aantal verblijfsobjecten iets lager ingeschat dan bij de begrotingsuitgangspunten 2015 was voorzien.

De toename van het aantal woningen (verblijfsobjecten) is gebaseerd op de Primos prognose 2013-2020. Omtrent het woningbouwprogramma 2016 en volgende vindt nog nader overleg plaats met de provincie Overijssel. De woningtoename is groter dan de bevolkingsontwikkeling. Dit wordt veroorzaakt door de gezinsverdunding per woning.

b. Loonkostenontwikkeling

De huidige CAO Gemeenten loopt tot en met 2015. Op dit moment is nog niet in te schatten wanneer de CAO 2016 en volgende beschikbaar is en wat hiervan de resultaten zijn. Daarom wordt in de begroting 2016 wederom uitgegaan van de nullijn. Hierbij wordt de eventuele looncompensatie die via de algemene uitkering (mei/juni circulaire 2015) uit het gemeentefonds wordt ontvangen als stelpost opgenomen (budgettair neutraal).

c. Prijsontwikkeling

De prijsstijging op diensten en leveringen van derden, energielasten en subsidies voor de begroting 2016 ten opzichte van 2015 is bepaald op 1%. Dit cijfer is als volgt bepaald:

	2014	2015	2016
prijs bruto binnenlands product in % *)	1,00	1,00	0,80
reeds verwerkte prijsstijging in de begroting 2014 in %	1,50	0,00	
Subtotaal	-0,50	1,00	0,80
correctiefactor 2014/2015 (werkelijke prijsstijging 2014/2015 is bepaald op 1% + 1% = 2%, terwijl in de begroting 2014/2015 1,5% is geraamd.			0,50
Totaal			1,30
Prijsindex 2016 in %, inclusief afronding bepalen op			1,00

*) Bron: www.cpb.nl, kerngegevens 2013-2016, 5 maart 2015 prijs bruto binnenlands product (%)

d. Kosten en opbrengsten aanpassingen grondexploitaties

Voor de kostenstijging grondexploitatie wordt een percentage van 1,5% gehanteerd.

Gezien de marktontwikkelingen wordt voor de opbrengsten grondexploitatie de nullijn gehanteerd.

Rentepercentages

De uitgangspunten voor het gemeentelijk rentebeleid zijn vastgelegd in de nota reserves, voorzieningen en rentebeleid 2010. Omdat de rente de afgelopen jaren naar een historisch laag niveau is gedaald, is in afwijking van deze uitgangspunten een aantal rentepercentages bevroren c.q. bijgesteld. Dit om renterisico's bij een stijgende rente enigszins te beperken.

Hieronder zijn de cijfermatige uitgangspunten die jaarlijks nog vastgesteld moeten worden aangegeven. Daar waar is afgeweken van de uitgangspunten zoals vastgesteld in de nota reserves voorzieningen en rentebeleid 2010 is dat nader gemotiveerd. Deze afwijkingen worden ook expliciet in de paragraaf financiering van de programmabegroting 2016 vermeld zodat de raad via deze paragraaf haar kaderstellende rol met betrekking tot het rentebeleid kan blijven invullen.

Overigens ligt het in de planning om de nota reserves, voorzieningen en rentebeleid in de tweede helft van 2015 te actualiseren.

	Rentepercentage	Toelichting
<i>Rente risico afdekkende reserve</i>	2,5	langjarig inflatiecijfer ECB 2% + 0,5%
<i>Rekenrente exploitatie</i>		
Renteomslagpercentage	3,6	zie toelichting onder sub 1
Nieuwe investeringen	3,6	
<i>Extern financieringsmiddel (over financieringstekort)</i>		
kortlopend	0,16	tarief 18 mei 2015 1 jaar fix
langlopend	1,12	tarief 18 mei 2015 10 jaar fix
<i>Intern financieringsmiddel (rente reserves en voorzieningen)</i>		
bespaarde rente	3,5	niveau 2013; zie toelichting onder sub 2
<i>Rekenrente Grondexploitatie</i>		
Boekwaarden van de investeringen	3	gewogen gemiddelde van de leningenportefeuille; zie toelichting onder sub 3
Nieuwe investeringen	3,6	zie toelichting onder sub 1

Toelichting afwijkende rentepercentages nota reserves, voorzieningen en rentebeleid 2010.

Sub 1

Vanaf de begroting 2013 was het renteomslagpercentage 2012 bevroren. Dit betekent dat voor de begrotingsjaren 2013 t/m 2015 het renteomslagpercentage (3,8 % incl. afronding) is gehandhaafd op het niveau van 2012. De rente is het afgelopen jaar nog verder gedaald tot een ongekend laag niveau. Tevens hebben we een aantal langlopende leningen kunnen afsluiten tegen gunstige rentepercentages. Hierdoor is de rentegevoeligheid van de leningenportefeuille verder gedaald. Dit maakt het verantwoord om het renteomslagpercentage vanaf de begroting 2016 te verlagen van 3,8% naar 3,6%. Hierdoor blijft er binnen de renteomslag voldoende ruimte om renteschommelingen op te vangen. Omdat de huidige marktrente lager ligt ontstaat er een positief saldo.

Bij de zomernota 2016 wordt beoordeeld of en tot welk bedrag er een renteresultaat is, welke ingezet kan worden als eenmalig dekkingsmiddel.

Volgens de nota reserves, voorzieningen en rentebeleid 2010 moet voor nieuwe investeringen (incl. nieuwe investeringen grondexploitatie) een rentepercentage gehanteerd worden gelijk aan het 5 jarig gemiddelde van een 10 jaar fix lening. Omdat dit percentage lager ligt dan het renteomslagpercentage, wordt om deze reden ook voor nieuwe investeringen het renteomslagpercentage van afgerond 3,6% gehanteerd.

Sub 2

Volgens de nota reserves, voorzieningen en rentebeleid 2010 moet voor de bespaarde rente over eigen financieringsmiddelen een rentepercentage toegerekend worden gelijk aan het rentepercentage van een 10 jaar fix lening (per peildatum 18 mei 2015 bedraagt dit percentage 1,12 %). Vanaf de begroting 2013 wordt over de eigen financieringsmiddelen een minimaal rentepercentage gehanteerd van 3,5%. Hiervoor is gekozen om niet te ver onder het renteomslagpercentage uit te komen, wat tot een aanzienlijk negatief effect op het structurele begrotingsresultaat zou leiden.

Sub 3

Voor de verrekening van de rente over de boekwaarden van de investeringen in het grondbedrijf moet volgens de nota reserves, voorzieningen en rentebeleid 2010 een tarief gehanteerd worden gelijk aan het rentepercentage van een 10 jaar fix lening (per peildatum 18 mei 2015 bedraagt dit percentage 1,12 %). Vanaf de begroting 2015 wordt hier ook een minimum rentepercentage gehanteerd. Dit percentage is gerelateerd aan het gewogen gemiddelde van de leningenportefeuille. Het gewogen gemiddelde rentepercentage van de leningenportefeuille bedraagt per peildatum (18 mei 2015) 2,97 % (afgerond 3%).

Subsidies en bijdragen, exclusief de drie decentralisaties sociaal domein

Voor zover de subsidiebedragen geen vaste bijdragen betreffen, wordt bij het ramen van de te verstrekken inkomensoverdrachten/subsidies rekening gehouden met een prijsstijging van 1% ten opzichte van de in de begroting 2015 geldende bedragen.

De prijsstijging van de personele lasten wordt overeenkomstig de voor die organisatie geldende CAO geraamd.

Voor gesubsidieerde instellingen (o.a. subsidiecontracten) gelden in principe de afspraken die in het verleden zijn gemaakt m.b.t. budgetsubsidies (bijv. bibliotheek). Wijzigingen ten opzichte van de voorgaande begroting dienen expliciet aangegeven te worden.

Met taakuitbreidingen mag in de subsidieramingen voor het jaar 2016 geen rekening worden gehouden; deze moeten afzonderlijk worden aangemeld.

Hogere loon- en prijsstijgingen, anders dan in deze uitgangspunten opgenomen, moeten afzonderlijk aangekaart worden en in eerste instantie door het college worden beoordeeld voor het wordt verwerkt in de primitieve begroting.

De instellingen worden door de desbetreffende teams over deze richtlijnen op de hoogte gesteld.

De drie decentralisaties sociaal domein

Per 1 januari 2015 is een aantal taken binnen het sociale domein naar de gemeenten overgegaan. Het gaat om de participatiewet, de nieuwe jeugdwet en de overheveling van de AWBZ-functies begeleiding en dagbesteding. De meicirculaire 2015 vormt een belangrijk financieel kader voor deze decentralisaties. Voor de begroting 2016 blijft uitgangspunt dat de taken structureel uitgevoerd dienen te worden binnen de budgetten die daarvoor van het rijk worden ontvangen. Wel zijn voor de overgangperiode enkele risicobuffers opgebouwd welke als eenmalig dekkingsmiddel kunnen worden ingezet.

Omdat er nog veel onduidelijkheden zijn, is het van belang dat u de financiële consequenties van deze decentralisaties vroegtijdig afstemt met uw financieel adviseur.

Tariefvoorstellen

In 2014 is gestart met het onderzoek kostenonderbouwing en kostendekkendheid tarieven. Voor verschillende tarieven is de kostenonderbouwing helder gemaakt en de kostendekkendheid opnieuw beoordeeld. In 2015 vindt hierop een vervolg plaats. Deze tarieven worden gelijktijdig met de programmabegroting 2016 en de tariefvoorstellen 2016 aan het college respectievelijk de gemeenteraad ter besluitvorming voorgelegd.

Voor tarieven waarvan de kosten nog niet helder onderbouwd zijn hanteren we voor 2016 een stijgingspercentage van 1%. Dit percentage is gelijk aan de prijscompensatie voor diensten en leveringen.

Belastingvoorstellen

Het inflatiepercentage dat voor het begrotingsjaar 2016 wordt gehanteerd voor de tariefstijging Onroerende Zaak Belasting (OZB), woonforensen- en toeristenbelasting is bepaald op "nihil". Dit is gebaseerd op het CBS inflatiecijfer. Zie onderstaande opbouw.

	2015	2016
verwachte inflatiecijfer	0,4	1,2
in begroting 2015 is rekening gehouden met inflatiecijfer van:	1,5	
correctie 2015		-1,1
inflatiepercentage 2016		0,1
afgerond		0

Na vaststelling van de bezuinigingstaakstelling 2015-2018 door de gemeenteraad op 6 november 2014 zijn voor het begrotingsjaar 2016 de volgende belastingverhogingen voorzien:

- Stijging OZB: 4%
- Stijging woonforensenbelasting: nihil.
- Toeristenbelasting: volgt via separaat voorstel.

(in verband met stijging van het aantal overnachtingen in 2014 en nadere uitwerking van de door de raad aangenomen motie bij de begrotingsbehandeling 2015 op 6 november 2014 aangaande de toeristenbelasting 2015-2018).

Bovenstaande tariefstijgingen worden verwerkt in de begroting 2016.

BIJLAGE 8

UREN BUITEN DE EXPLOITATIE

Onderdeel	Raming 2015 primitieve begroting	Raming 2015 na wijziging begroting	Raming 2016 primitieve begroting
Bouwgrondexploitatie	€ 680.780	€ 650.095	€ 615.060
Investeringsprojecten	€ 1.432.712	€ 1.290.472	€ 1.413.191
Rioleringen	€ 607.497	€ 533.003	€ 574.941
Reiniging	€ 281.440	€ 196.624	€ 178.466
Betaald parkeren	€ 135.353	€ 135.353	€ 124.945
Markten (uren beheer)	€ 63.606	€ 57.633	€ 58.325
Totaal	€ 3.201.388	€ 2.863.180	€ 2.964.928

BIJLAGE 9

ANALYSE BEGROTINGSRESULTAAT

Analyse verschil ten opzichte van begrotingsresultaat 2015-2018

Analyse op hoofdlijnen begrotingsresultaat 2016-2019 ten opzichte van begrotingsresultaat 2015-2018								
(na wijzigingen tot en met de zomernota 2015)								
Omschrijving		2016		2017		2018		2019
Mutaties bouwleges	S	-25.000	V	75.000	N	75.000	N	75.000
Voordeel doorvoering lagere apparaatskosten bouwleges	S	-70.000	V	-70.000	V	-70.000	V	-70.000
Kosten sociale recherche (correctie uit 2015)	S	60.000	N	60.000	N	60.000	N	60.000
Voordeel verlagen renteomslagpercentage van 3,8% naar 3,6%.	S	-129.000	V	-129.000	V	-129.000	V	-129.000
Dekking dubbele sporthal en bijdrage vernieuwing sportpark Tijenraan	S	88.000	N	88.000	N	88.000	N	88.000
Resultaat algemene uitkering (resultaat t/m 2018 reeds verwerkt in zomernota 2015)	S							-123.000
Resultaat op kapitaallasten	S	21.000	N	19.000	N	54.000	N	-101.000
Renteresultaat bespaarde rente	E	-8.338	V	-19.842	V	-75.118	V	-10.205
terugramen 1e jaar afschrijvingslasten nw. investeringen	E					-5.227	V	
stelpost gereserveerde middelen vervangingschema's.	S			-55.000	V	-50.000	V	-50.000
Dividend Wadinko	E			-45.000	V	-45.000	V	-45.000
Diverse kleinere "plussen en minnen"	S	107.526	N	176.432	N	187.371	N	120.729
	E	85	V			85	V	
Mutaties bestaand beleid	S	52.526	N	164.432	N	215.371	N	-129.271
	E	-8.253	V	-64.842	V	-125.260	V	-55.205

BIJLAGE 10

FORMAT RESERVE

Reserve		Strategische Personeelsplanning			
Nummer	006				
Portefeuillehouder:	M. Dadema				
Budgethouder:	K. Cornelissen				
Soort reserve:	Bestemmingsreserve				
Doelstelling:	De reserve dient voor: (1) het opvangen van frictiekosten van de huidige bezuinigingen. (2) het opvangen van de personele knelpunten die voortvloeien uit de veranderingen voor het personeel zoals digitalisering, een participerende overheid en de decentralisaties. (3) Via Strategische Personeelsplanning (SPP) investeren in organisatieontwikkeling, duurzame inzetbaarheid en flexibiliteit. (4) Terug laten vloeien van de eenmalige storting revolving fund van € 500.000 vanaf 2019. Vanaf de jaarrekening 2015/ begroting 2016 werken we met een loonsomkader, een "lump-sum" loonsombudget. Eventuele mee-of tegenvallers op personeelskosten worden aan deze reserve toegevoegd c.q. onttrokken (egalisatie)				
Ontstaan:	De reserve SPP is bij de voorjaarsnota 2014 ontstaan. Hierbij heeft een samenvoeging plaats gevonden met de reserve lokaal seniorenbeleid. Bij de begroting 2016 zijn ook de reserves frictiekosten personeel en de reserve revolving fund geïntegreerd met de reserve strategische personeelsplanning. Administratieve verwerking hiervan vindt plaats bij de jaarrekening 2015. Hierdoor is er vanaf de jaarrekening 2015 één reserve strategische personeelsplanning				
Duur van de reserve:	niet bepaald				
Bodem / plafond:	niet bepaald				
Financiën:	2015	2016	2017	2018	2019
Stand per 01-01	€ 769.001	€ 447.956	€ 411.286	€ 258.080	€ 130.737
Rentetoevoeging	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -
Vermeerderingen	€ 25.903	€ 80.200	€ 111.652	€ 124.327	€ 178.042
Eenmalige storting 2016		€ 280.000			
Verminderingen	€ 346.948	€ 396.870	€ 264.858	€ 251.670	€ 307.785
Stand per 31-12	€ 447.956	€ 411.286	€ 258.080	€ 130.737	€ 994
Rentetoevoeging:	Er wordt vanaf 2011 geen rente meer toegevoegd aan de reserve				
Vermeerderingen:	Jaarlijks wordt een stelpost (0,1% van de loonsom) opgenomen onder gereserveerde middelen ten behoeve van lokaal seniorenbeleid. Middelen die niet worden ingezet worden bij het opmaken van de rekening gestort in deze reserve. Op basis van de loonsom 2016 is hiervoor een jaarlijks bedrag begroot van € 15.093. Bij de begroting 2016 wordt via nieuw beleid voorgesteld eenmalig € 280.000 toe te voegen aan deze reserve. Dit bedrag is gelijk aan het (eenmalig) positief resultaat op personele middelen die bij de jaarrekening 2014 is gerealiseerd.				

Reserve		Strategische Personeelsplanning			
Vermeerderingen:	Vanaf 2015 wordt deze reserve stapsgewijs gevoed door jongere (goedkopere) medewerkers in te laten stromen en oudere (veelal) duurder medewerkers uit te laten stromen (o.a. vervallen uitloopschalen/ toepassing Regeling beoordelen gemeente Raalte). Ook een eventueel saldo op personele middelen (inhuur derden en personeelsgerelateerde kosten zoals bijvoorbeeld opleidingen en werving & selectie) wordt vanaf de jaarrekening 2015 via deze reserve geëgaliseerd.				
Verminderen:	Er vindt vermindering plaats door opvangen frictiekosten huidige bezuinigingen. Opvangen knelpunten die voortvloeien uit de organisatieveranderingen Investeren in organisatieontwikkeling, duurzame inzetbaarheid en flexibiliteit. Bij de PPN 2013 is besloten tot instelling van een revolving fund voor organisatieontwikkeling. Hiervoor is destijds een bedrag beschikbaar gesteld van € 500.000. Dit bedrag laten we vanaf 2019 t/m 2025 weer terugvloeien naar de algemene middelen.				
Onderhoudsplan en/of claims:	De claims die op deze reserve liggen worden gemonitord en zijn opgenomen onder verminderingen				
Advies:	Reserve SPP verbreden conform de doelstelling en aanvullen met € 280.000 zoals voorgesteld bij de begroting 2016. Laatstgenoemd bedrag is verwerkt in bovenstaande opzet.				

